

๘๙๕.๙๑๑

๒๓๔๒๖

๙.๖

วิเคราะห์บทร้อยกรองราชสดุติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
ในวาระเสด็จสวรรคต

ปริญญานิพนธ์

ของ

ประภาพรรณ บุตรศรี

๗๐ ส.ย. ๒๕๔๑

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย

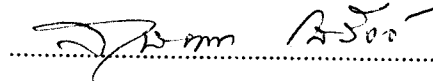
พฤษภาคม ๒๕๔๑

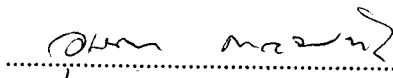
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

๐๙๕๙๘

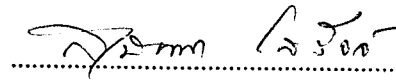
คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบได้พิจารณาปริญญานิพนธ์ฉบับนี้แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิตวิชาเอกภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

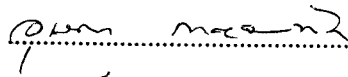
คณะกรรมการควบคุม

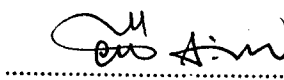
 ประธาน
(รองศาสตราจารย์สุนันtha ไสริ่ง)

 กรรมการ
(อาจารย์อุษณา กาญจนทัต)

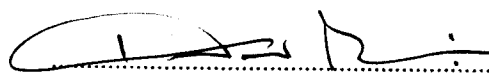
คณะกรรมการสอบ

 ประธาน
(รองศาสตราจารย์สุนันtha ไสริ่ง)

 กรรมการ
(อาจารย์อุษณา กาญจนทัต)

 กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(อาจารย์วินัย กูระหงษ์)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

 คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร. เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

วันที่ 15 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2541

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์ของรองศาสตราจารย์สุนันทา ไสร้จักษ์ ประธาน และอาจารย์อุษณา กาญจนทัต กรรมการ ซึ่งอาจารย์ทั้งสองท่านได้กรุณา สละเวลาในการตรวจ แก้ไข และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัยเป็นอย่างยิ่ง ผู้วิจัยรู้สึก ขาบซึ่งในความกรุณาและขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์วินัย ภูระหงษ์ ที่กรุณารับเป็นกรรมการสอบเพิ่มเติม และให้ข้อเสนอแนะที่ช่วยให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขออุทิศแด่คุณพ่อระยอง วัฒนะโชติ คุณพ่อพันธ์ บุตรศรี ผู้เห็นคุณค่าและส่งเสริม สนับสนุนการศึกษาตลอดมา กราบขอบพระคุณคุณแม่อ้อมใจ วัฒนะโชติ คุณแม่ก้าน บุตรศรี ผู้ที่มีความรักและหวังดีต่อลูกอย่างแท้จริงหาผู้ใดเสมอมิได้ ขอบคุณอาจารย์วีระศักดิ์ บุตรศรี ผู้แนะนำสิ่งที่มีคุณค่าต่อชีวิต ขอบคุณคุณวันทิวา วัฒนะโชติ คุณน้ำค้าง ระวิงทอง คุณจันทนา วงษ์วิโรจน์ คุณวีรวรรณ คลังกรณ์ คุณกอบพร จันทนาคร คุณวีรวัฒน์ อินทรพร คุณอมรรัตน์ สุขธร อาจารย์สถาพร อิศรางกูร ณ อยุธยา คุณธีรศักดิ์ ศิริรัตน์ เพื่อน ๆ ทุกคน ที่หวังดี คอยช่วยเหลือตลอดเวลา และขอบใจลูกสาวทั้งสามคนนางสาวสายสัมพันธ์ เด็กหญิงสายลดา เด็กหญิงสายฤดี บุตรศรี ที่คอยให้กำลังใจและมีส่วนช่วยให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จตามจุดมุ่งหมายด้วยดี

ประกาศพรรณ บุตรศรี

สารบัญ

บทที่	หน้า
1	บทนำ..... 1
	ภูมิหลัง..... 1
	ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า..... 3
	ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า..... 3
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า..... 3
	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า..... 4
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า..... 4
2	วิธีนำเสนอบทร้อยกรองราชสดุดีสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในวาระเสด็จสวรรคต.....12
	ชนิดคำประพันธ์.....12
	ลักษณะเนื้อหา.....56
3	สุนทรียรสในบทร้อยกรองราชสดุดีสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในวาระเสด็จสวรรคต.....81
	สุนทรียรสด้านรสคำ.....81
	สุนทรียรสด้านรสความ.....101
4	สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....115
	สรุปผลการศึกษาค้นคว้า.....115
	อภิปรายผล.....117
	ข้อเสนอแนะ.....118
	บรรณานุกรม.....119
	ภาคผนวก.....133
	ประวัติย่อผู้วิจัย.....218

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การประพันธ์บทร้อยกรองนั้นหากจะแบ่งตามเนื้อความที่ประพันธ์แล้วอาจแบ่งได้เป็นสองประเภทคือบทร้อยกรองแห่งอารมณ์ และบทร้อยกรองแห่งเหตุผล ความแตกต่างของบทร้อยกรองทั้ง 2 ประเภทคือ บทร้อยกรองแห่งอารมณ์มักพรรณนาเรื่องราวที่เกิดจากอารมณ์สะท้อนใจของผู้แต่งอันได้แก่ ความเศร้าโศก ความกลัว ความรัก ความเสียสละ ฯลฯ ส่วนบทร้อยกรองแห่งเหตุผลนั้นมักบันทึกเรื่องราวเหตุการณ์ตามสภาพที่เป็นจริง หรือการแสดงทัศนะอย่างสมเหตุสมผลมีความเป็นไปได้ อาจจะไม่มุ่งเน้นความไพเราะสละสลวยเล่นหรือสำนวนโวหารมากนัก

บทร้อยกรองของไทยส่วนใหญ่มักมีการแต่งบทร้อยกรองแห่งอารมณ์ปรากฏอยู่ จะพบเห็นได้จากวรรณคดีไทยแทบทุกเรื่อง เมื่อถึงตอนที่มีการพลัดพรากหรือการสูญเสีย กวีก็จะเลือกสรรถ้อยคำมาพรรณนาอย่างสละสลวยไพเราะกินใจ ดังในเรื่องลิลิตพระลอ

เสียงให้ทุกราษฎร์ให้	ทุกเรือน
ออกแผ่นดินดูเหมือน	จักขว้า
บ่ เห็นตะวันเดือน	ดาวมิด ม้วนา
แลแห่งใดเห็นน้ำ	ย่อมน้ำตาคน
	(ลิลิตพระลอ)

โคลงบทนี้แสดงความวิปโยคโศกเศร้าของผู้คนชาวเมืองสรองเมื่อพระลอ พระเพื่อน พระแพง สิ้นพระชนม์ลงพร้อมกัน เสียงร่ำไห้ของราษฎรจากทุกบ้านเรือน แผ่นดินแผ่นดินฟ้า วิปริตมืดมัวเหมือนร่วมโศกสลด “น้ำตาของผู้คนไหล” เจ็บนองไปทั่วทุกหนทุกแห่ง

นอกจากในวรรณคดีแล้วยังมีการแต่งบทร้อยกรองแห่งอารมณ์ในวาระอื่น ๆ เช่น แสดงความเศร้าสะท้อนใจเมื่อมีผู้ล่วงลับไป ดังที่ วิทย์ ศิวะศรียานนท์ ได้กล่าวถึงลักษณะของบทร้อยกรองประเภทนี้ไว้ว่า (2531 : 52-53) เป็นกาพย์กลอนสั้นๆ แสดงความโศก จะเป็นโอกาสที่ญาติหรือเพื่อนวายชนม์ไปหรือได้รับความทุกข์ด้วยเหตุอื่นก็ตาม หลักการประพันธ์ชนิดนี้ก็คือ ต้องแต่งด้วยความจริงใจ และต้องแสดงความรู้สึกที่เกิดขึ้นจริง ไม่ใช่เสกสรรปั้นขึ้น กาพย์กลอนชนิดนี้ได้มีวิวัฒนาการอย่างมากก็คือ ได้กลายเป็นกาพย์กลอนสุดดีบุคคลผู้ล่วงลับไปแล้ว โดยเล่าประวัติและหยิบยกเอาความดีงามขึ้นมากล่าว อาทิ พระองค์เจ้ากัมพูชาจันทรได้นิพนธ์เรื่องนิพพานวังหน้าด้วยความรู้สึกที่อ้างว้างว่าเหวเมื่อพระบิดาคือกรมพระราชวังบวรมหา

สุรสิงหนาทเสด็จทิวศด มีเนื้อความเริ่มตั้งแต่พระอาการประชวร การทิวศด พระเดชนภาพของพระองค์ ความรักไคร่กันฉันพี่น้องของพระบาทสมเด็จพะพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชกับกรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท แล้วกล่าวถึงความรู้สึกที่เศร้าโศกอย่างแท้จริงเมื่อทรงสูญเสียพระบิดา ดังนี้

พระคุณเอยดังองค์พระสุริเยศ	เสด็จประเวศเลื่อนล่องเสวยสวรรค
ไม่เี่ยมมยอชเขาแก้วสัตถันท์	เหมือนบุหลันลอยฟ้าเมื่อราตรี
อันดาวอื่นถึงเี่ยมไม่เทียมแซ	กระจ่างแลก็แต่จันทร์จรัสศรี
ดังหิ่งห้อยน้อยกว่าพระบารมี	ถึงจะชี้แข่งเรียงไม่เคียงดวง
ไหนจะเทียมเท่ารัศมีเหมือน	สว่างเดือนสิมาดับลับช่วง
ดังอกเรากันแต่ฝ้ากระหน้าทรวง	จะตั้งดวงเดิมทวษไม่วายวัน
ไอ้สุเมรุหลักหล้าโลกาสถาน	มานิพพานสู่ฟ้าเสวยสวรรค
เหมือนคราวพบครั้งไฟประไลยกัลป์	ถึงวิสัญญียุคประจวบเป็น
เพราะพระมิ่งโมลีนิราศ	หากล่องพระปิตุลาคุมเชิญ
คลายร้อนด้วยเอ็นดูให้อยู่เย็น	ก็เขม้นหมายพึ่งพระบารมี
	(พระองค์เจ้ากัมพูชนัตร)

การกล่าวไว้อาลัยเพื่อระลึกถึงผู้วายชนม์นั้น ในปัจจุบันปรากฏในหนังสือแฉงานฌาปนกิจศพมีการเขียนเป็นร้อยแก้วและร้อยกรอง ลักษณะเนื้อหาที่เขียนจะเหมือน ๆ กัน จัตรา บุณาค และคณะกล่าวไว้ในหนังสือศิลปะการใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวันและธุรกิจ (2529 : 258) ว่า การกล่าวคำไว้อาลัยจะประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้

1. ประวัติผู้เสียชีวิตอย่างสั้น ๆ อาจจะยกเหตุการณ์ที่น่าสนใจบางตอนมากล่าว
2. เหตุที่สิ้นชีวิต
3. ผลงานหรือคุณความดีที่ทำไว้
4. ความอาลัยของผู้อยู่
5. แสดงความหวังว่าผู้เสียชีวิตจะไปสู่สถานที่ดีและมีสุข

บทร้อยกรองราชสดุดีสมเด็จพะศรีนครินทราบรมราชชนนี ในวาระเสด็จสวรรคตที่ปรากฏในสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ตลอดระยะเวลาตั้งแต่วันสวรรคตถึงวันถวายพระเพลิงพระบรมศพ อันเป็นช่วงเวลาสำคัญนั้นเป็นบทร้อยกรองแห่งอารมณ์ที่พสกนิกรชาวไทยได้พิถีพิถันถนอมถนอมการใช้ถ้อยคำ การเลือกรูปแบบคำประพันธ์และการนำเนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับพระราชกรณียกิจนานัปการอันประทับอยู่ในดวงใจของปวงพสกนิกรมาพรรณนาด้วยความรู้สึกสะท้อนอารมณ์อย่างสูงสุด เพื่อเป็นการถวายราชสดุดีแด่พระองค์

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจ ที่จะศึกษาวิเคราะห์บทร้อยกรองราชสดุดีสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในวาระเสด็จสวรรคตทั้งด้านชนิดของคำประพันธ์ ลักษณะเนื้อหา และสุนทรียรสในบทร้อยกรองที่ประชาชน สถาปนและองค์กรต่าง ๆ เขียนมาลงพิมพ์ในสื่อสิ่งพิมพ์ ตั้งแต่วันที่ 19 กรกฎาคม 2538 ถึงวันที่ 31 มีนาคม 2539 ทั้งนี้เพราะเป็นช่วงเวลาสำคัญเกี่ยวกับการเสด็จสวรรคตจนถึงพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อวิเคราะห์บทร้อยกรองราชสดุดีสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในวาระเสด็จสวรรคต

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

การวิจัยครั้งนี้ จะทำให้ทราบกลวิธีการประพันธ์บทร้อยกรองแห่งอารมณ์ที่แสดงความโศกเศร้า อาลัยต่อการสูญเสียบุคคลสำคัญ

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

ศึกษาบทร้อยกรองราชสดุดีสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีในวาระเสด็จสวรรคตจากสื่อสิ่งพิมพ์ตั้งแต่วันที่ 19 กรกฎาคม 2538 ถึงวันที่ 31 มีนาคม 2539 รวม 410 ชิ้นงาน

1. หนังสือพิมพ์รายวัน ได้แก่

บ้านเมือง	ข่าวสด
สยามรัฐ	เดลินิวส์
มติชน	ไทยรัฐ
ผู้จัดการรายวัน	สยามโพสต์
แนวหน้า	กรุงเทพธุรกิจ
ประชาชาติธุรกิจ	คู่แข่งรายวัน

2. นิตยสาร วารสาร รายเดือน รายปักษ์ รายสัปดาห์ ได้แก่

มติชนสุดสัปดาห์	สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์
สกุลไทย	กุลสตรี
ขวัญเรือน	ดิฉัน

3. หนังสือ วารสาร ฉบับวาระพิเศษ คือ วาระที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเสด็จสวรรคต ได้แก่

จดหมายข่าวและวารสารจากสถาบันต่าง ๆ
สถาบันภาษาไทย (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ)

ราชสุดีสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
สกุลไทย (ฉบับวาระพิเศษ)
น้อมบังคม สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ)

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. รวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากสื่อสิ่งพิมพ์ตั้งแต่วันที่ 19 กรกฎาคม 2538 ถึงวันที่ 31 มีนาคม 2539
2. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์การเขียนร้อยกรองเพื่อใช้เป็น เกณฑ์ในการวิจัย
3. ศึกษาสภาพเหตุการณ์จากสื่อสิ่งพิมพ์เกี่ยวกับการเสด็จสวรรคตของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
4. วิเคราะห์วิธีนำเสนอบทร้อยกรองราชสุดีสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในวาระเสด็จสวรรคต
 - 4.1 ชนิดคำประพันธ์
 - 4.2 ลักษณะเนื้อหา
5. วิเคราะห์สุนทรียรสในบทร้อยกรองราชสุดีสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในวาระเสด็จสวรรคต
 - 5.1 รสคำ
 - 5.2 รสความ
6. เสนอผลการศึกษาค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า

เอกสารด้านการประพันธ์ร้อยกรอง

สายทิพย์ นุกุลกิจ (2537 : 77 - 89) กล่าวว่า ผู้แต่งร้อยกรองในปัจจุบันมีวิธีการทำ ให้บทร้อยกรองของตนมีคุณค่า น่าอ่าน น่าสนใจ หลายวิธีดังนี้

1. การใช้คำ ผู้แต่งจะเลือกใช้คำที่เหมาะสมกับเนื้อหาสาระของร้อยกรองเพื่อแสดงความคิดและอารมณ์
2. การใช้โวหาร ผู้แต่งร้อยกรองนิยมใช้โวหารต่าง ๆ หลายชนิดดังนี้
 - 2.1 ภาพพจน์ (Figures of speech) ได้แก่ วิธีการใช้ถ้อยคำเพื่อให้เกิดภาพ เช่น
 - 2.1.1 อุปมาอุปไมย (Simile) เป็นโวหารเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งว่าเหมือนกับอีกสิ่งหนึ่ง โดยใช้คำว่า เหมือน คล้าย ราวกับ ดุจ ฯลฯ เป็นคำเชื่อม
 - 2.1.2 อุปลักษณ์ (Metaphor) เป็นโวหารเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง มักใช้คำว่า เป็น คือ เท่า ในการเปรียบเทียบ

2.1.2 อุปลักษณ์ (Metaphor) เป็นโวหารเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง มักใช้คำว่า เป็น คือ เท่า ในการเปรียบเทียบ

2.1.3 สัญลักษณ์ (Symbol) เป็นการที่ผู้แต่งคิดหาคำมาใช้แทนสรรพสิ่งต่าง ๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม

2.1.4 อุทาหรณ์ (Analogy) เป็นวิธีการเปรียบเทียบเรื่องราว เหตุการณ์ หรือ ความคิดสองอย่างที่มีความหมายต่างกันว่าคล้ายกัน มักใช้สุภาษิต คำพังเพย เพื่อช่วยสรุปใจความสำคัญ

2.1.5 ปฏิปจฉา (Rhetorical - Question) เป็นศิลปะการใช้คำถามที่ไม่ต้องการคำตอบของผู้แต่ง

2.1.6 ปฏิรูปพจน์ (Allusion) เป็นการกล่าวหาว่าความที่ผู้แต่งนิยมอ้างถึงบุคคล หรือเหตุการณ์ หรือพฤติกรรมที่เป็นที่รู้จักแพร่หลายดีแล้ว

2.1.7 ปฏิภาคพจน์ (Paradox) เป็นวิธีการกล่าวถึงข้อความที่มีความหมายขัดกัน เพื่อให้เป็นเครื่องดึงความสนใจของผู้อ่าน

2.1.8 ปฏิวาทะ (Oxymoron) เป็นการกล่าวข้อความด้วยการนำคำที่มีความหมายตรงกันข้ามหรือค้านกันมารวมกัน เพื่อให้เกิดคำที่มีความหมายใหม่

2.1.9 การใช้คำตรงข้าม (Antithesis) เป็นวิธีการใช้ถ้อยคำที่มีความกลับกัน

2.1.10 อติพจน์ (Hyperbole) หรือโวหารกล่าวเกินจริง เพื่อให้ได้คุณค่าทางอารมณ์เป็นสำคัญ

2.1.11 อาวัตตพากย์ (Synesthesia) คือโวหารที่ใช้เรียกผลของการสัมผัสที่ผิดไปจากธรรมดา

2.1.12 สัทพจน์ (Onomatopoeia) เป็นการใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติจากเสียงของคำ

2.1.13 การเลียงคำ (Synecdoche) เป็นการกล่าวถึงส่วนใดส่วนหนึ่งของจำนวนเต็ม แต่มีความหมายคลุมหมดทุกส่วน

2.1.14 การแทนคำ (Metonymy) เป็นการเรียกชื่อสิ่งหนึ่งแต่มีความหมายเป็นอย่างอื่นในความหมายรวม ๆ

2.1.15 บุคลาธิษฐาน (Personification) เป็นการใช้ภาษาที่ทำให้ดูเหมือนว่าสรรพสิ่งทั้งหลายที่ไม่ใช่คนแสดงออกปฏิกิริยาต่าง ๆ ราวกับคน

2.2 ภาพในจิต จินตณภาพ (Image) คือภาพที่บังเกิดขึ้นในความรู้สึกของคนตามที่ได้เคยมีประสบการณ์ กล่าวคือเป็นภาพที่เห็นด้วยใจ ด้วยความรู้สึก

วรากรณ์ บำรุงกุล (2537 : 351 - 360) กล่าวถึงร้อยกรองที่มีความหมายลึกซึ้งกินใจจะทำให้ผู้อ่านรู้สึกประทับใจ ผู้แต่งมักใช้คำมาเปรียบเทียบให้เห็นภาพ เห็นกิริยาอาการที่เคลื่อนไหวอย่างชัดเจน การเปรียบเทียบในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. อุปมา (Simile) คือการเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นภาพหรือเกิดความรู้สึกชัดเจน เป็นการเปรียบเทียบสิ่งที่มีรูปลักษณ์คล้ายคลึงกัน โดยมีคำมาช่วยเชื่อม คือ ดุจ ดัง ดูราว กล เหมือน ปาน ประหนึ่ง เจก ฯลฯ

2. อุปลักษณ์ (Metaphor) เป็นการเปรียบเทียบที่ลึกซึ้งกว่าอุปมา เพราะเป็นการนำอาการของสิ่งหนึ่งโอนไปใช้กับอีกสิ่งที่ไม่เหมือนกันเลย เพื่อชักจูงความคิดให้มองสิ่งสองสิ่งนั้นว่ามีคุณสมบัติคล้ายคลึงกัน จะใช้คำว่า เป็น เท่า คือ มาเชื่อม

3. ปรพากย์ (Antithesis) เป็นการเปรียบเทียบโดยอาศัยความขัดแย้งมากล่าวเปรียบเทียบเพื่อให้เข้าใจได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

4. อติพจน์ (Hyperbole) เป็นการบรรยายหรือพรรณนาที่เกินจริง จึงมีอาจน่าขบขันหรือจริงไปจับ เพราะผู้แต่งมุ่งกล่าวเพื่อแสดงอารมณ์ที่ลึกซึ้งกว่าปกติ เพื่อสร้างอารมณ์และสะท้อนใจแก่ผู้อ่าน ผู้ดู ผู้ฟัง เป็นสำคัญ

5. การใช้สัญลักษณ์ (Symbol) เป็นการนำสิ่งที่เป็นรูปธรรมมาแทนสิ่งที่เป็นนามธรรม เป็นการอธิบายความหมายของ “สิ่งหนึ่ง” โดยต้องตีความ

6. บุคลาธิษฐาน (Personification) เป็นการสมมติสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ให้มีความรู้สึกและกิริยาอาการประหนึ่งมนุษย์

กุหลาบ มัลลิกะมาส (2521 : 95 - 105) กล่าวว่า โวหารเป็นท่วงทำนองการแต่งเฉพาะตัวผู้แต่ง อาจแยกย่อยออกเป็นสองประเภทใหญ่ คือ

1. การสร้างภาพในจิต (Imagery) เป็นวิธีการที่แบบยลที่ช่วยให้ร้อยกรองมีชีวิตก่อให้เกิดความเห็นจริง เสมือนได้สัมผัส ได้แลเห็น ได้กลิ่น เป็นการเน้นให้เกิดความรู้สึกลึกซึ้งประทับใจ เป็นการบรรยายที่ไม่เน้นความสมจริง แต่จะเน้นให้เกิดภาพในจิตแก่ผู้อ่าน

2. ภาพพจน์ (Figures of speech) เป็นวิธีการเปรียบเทียบหรืออุปมาอุปไมยที่ช่วยให้สิ่งที่รู้จักอย่างกลางเลื่อนมาปรากฏเป็นภาพที่กระจำชัดในจินตนาการ วิธีเปรียบเทียบมีหลายวิธี เช่น

2.1 การเปรียบเทียบอุปมาอุปไมย

2.1.1 เปรียบสิ่งหนึ่งว่าเหมือนอีกสิ่งหนึ่ง (Simile) โดยใช้คำว่า เหมือน ดัง ประดุจ เป็นคำแสดงการเปรียบเทียบ

2.1.2 เปรียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง (Metaphor) เป็นการเปรียบเทียบโดยตรงจากสิ่งหนึ่งไปยังอีกสิ่งหนึ่ง โดยไม่มีคำแสดงการเปรียบเทียบในข้อ 2.1.1 ปรากฏอยู่

2.1.3 เปรียบเป็นรูปสัญลักษณ์ (Symbol) คือการใช้สัญลักษณ์แทนภาพจริงที่เกิดขึ้น

2.1.4 เปรียบโดยการสมมติให้สิ่งหนึ่งที่ไม่มีชีวิตสามารถทำอกกับกิริยาให้เหมือนคน (Personification)

2.2 การใช้ภาษาของอารมณ์ (Emotive language)

2.2.1 การกล่าวแสดงอารมณ์ที่ขัดแย้งกันอย่างคู่ขนานกัน (Paradox)

2.2.2 การกล่าวเกินจริง (Hyperbole)

2.2.3 การกล่าวน้อยคำ แต่กินใจความกว้างขวาง (Understatement)

2.2.4 การใช้รูปคำถามที่ใช้รูปคำถามที่รู้รูปคำตอบอยู่แล้ว โดยไม่ต้องการคำตอบ (Rhetoric Question)

2.2.5 การเรียบเรียงความที่มีเสียงสัมผัส มีดุลแห่งความหมายและน้ำหนักของเสียงเท่าเทียมกัน

จากการได้ศึกษาเอกสารด้านการประพันธ์ร้อยกรองที่ผู้แต่งมีวิธีการทำให้บทร้อยกรองน่าสนใจ ผู้วิจัยได้สรุปเป็นเกณฑ์ในการศึกษาวิเคราะห์บทร้อยกรองราชสุตติสมเด็จพะศรีนครินทราบรมราชชนนี ในวาระเสด็จสวรรคต ดังนี้

การใช้โวหารภาพพจน์

1. อุปมาอุปไมย (Simile)
2. อุปลักษณ์ (Metaphor)
3. ปฏิปฐา (Rhetorical Question)
4. อติพจน์ (Hyperbole)
5. บุคลาธิษฐาน (Personification)

งานวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษาค้นคว้า

พันทิพา สังข์เจริญ (2528) ได้วิเคราะห์ร้อยกรองเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคม จากหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสารต่าง ๆ ระหว่าง พ.ศ. 2512 - 2526 ผลการวิเคราะห์คือ ผู้แต่งใช้คำประพันธ์ทุกประเภท ตลอดจนการเลือกใช้โวหารพรรณนาเปรียบเทียบและถ่ายทอดความรู้สึกเกิดทุนและจงรักภักดีให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพ เกิดความซาบซึ้งและประทับใจ ด้านเนื้อหา มีบทถวายพระพร พระราชกรณียกิจ ความจงรักภักดี และความห่วงใยส่วนแนวความคิด ผู้เขียนแต่งขึ้นจากความประทับใจ ในพระปฐมบรมราชโองการ และต่างมีทัศนคติพ้องกันว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจและพระราชจริยาวัตรได้สอดคล้องกับพระราชปณิธานในพระปฐมบรมราชโองการอย่างสม่ำเสมอ

เอกสารเกี่ยวกับการเขียนแสดงความอาลัย

พระองค์เจ้ากัมพูชนัตร พระเจ้าบรมวงศ์เธอชั้น 1 พระธิดาในกรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท (กุหลาบ มัลลิกะมาส. 2531 : 38 - 39, 48 - 49) นิพนธ์ นิพพานวังหน้า เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบิดา เนื้อเรื่องกล่าวถึงพระอาการประชวร การทิวศด พระเดชานุภาพของกรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท ความรักใคร่กันฉันพี่น้องของพระบาทสมเด็จพระพุทธ

ยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชและกรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท ความเศร้าเสียใจ ความอ้างว้าง
ว่าเหวในความรู้สึกของผู้แต่งเมื่อกรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท เสด็จทิวงคต

ณัฐวุฒิ สุทธิสงคราม แต่งหนังสือสมเด็จพระนางเรือล่ม และได้ัญเชิญบทพระราช
นิพนธ์ ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่ และพระนิพนธ์ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรม
หลวงพิชิตปรีชากร ที่ทรงพระราชนิพนธ์แสดงความอาลัยในสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์
และสมเด็จพระเจ้าฟ้าหญิงกรรณาภรณ์เพ็ชรรัตน์ มากล่าวไว้ดังนี้ (2503 : 492- 497)

พระราชนิพนธ์แสดงความอาลัยในสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์

อาลัยวนถีนตั้ง	เดิมเรา
เคยอยู่เคยนอนเนา	เนิ่นช้า
อาลัยยิ่งในเยาว	มัลย์ มิตรแฮ
เคยอยู่เคยเห็นหน้า	แนบเนื้อเรียมนอน
เป็นที่เจริญกมลสา	มิสมานะชีวัน
สู่เสียชีวิตรมเพราะปิยะอัน	ปติพัทธ์दनัยตน
ทั้งทุกข์และอาลัยวิโยค	อาตุโรศกะสุดทน
ไว้แต่จะเนกนิกระชน	ประยูรญาติและภักดา
ผู้นั้นและคือรจนะนาม	กระแก้วสุนันทา
สร้อยนามกุมาริระตะนา	ชีวะล่วงคระไลสวรรค
(พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว)	

พระราชนิพนธ์แสดงความรักในสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรรณาภรณ์เพ็ชรรัตน์

เต็มแรงรักเจ้าสุด	หญไทย พ่อฤา
ถนอมแทบนับหายใจ	ออกเข้า
ไปไหนก็พาไป	ไปห่าง เห็นเลย
เจริญจิตรพ่อกำเข้า	ขึ้นน้ำใจชม
หลัดหลัดมาพลัดม้วย	พลันพลัน
ดังเต็ดบัว บ่ ท้น	ผุดน้ำ
ผิดคาดพลาดนึกอัน	ตรายรอด เร็วแม่
ใช้แต่ดัดสุขซ้ำ	ทุกข์ร้อยแรงทวี
มานศรีแม่ม้วยเมื่อ	มัวมล
อกพ้อมีดมนทน	เทวษกลุ้ม

แลหานภาดล	หมายสร้าง ใจแม่
เห็นมิตตราบใดกลุ่ม	อกแห่งฤาหา
รู้การว่ำให้	ไปมี คุณเลย
แต่จะมีตมศรี	ห่อนได้
นึกหน้า น้าปรานี	หน้าลูก น้อยพ่อ
ให้ไซ้เห็นคุณให้	หากให้เอ็นดู
รู้ยู่กาลล่วงแล้ว	ไม่กลับ คินแฮ
ใช้เหตุควรนึกนับ	นั่งเพ้อ
แต่จิตรจำคิดระงับ	ทุกข์เพราะ ทุกข์นา
ถ้าไม่คิดคงก่อ	จักอ้างอันใด

(พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว)

พระนิพนธ์พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากร เป็นคำจารึกถึงสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์

พระเป็นเจ้าชารัตน์	สยามปัดพิทง
คณิงหวังจะดำรง	สฤษฏ์ที่ระลึกมี
ณ สมเด็จพระนางเจ้า	สุนันทากุมารี
ประโยชน์สืบพระราชปี-	ย อยู่เขตพระสมญา
พระนางเจ้าเสด็จมา	ณ โลกนี้ ณ ปีสวา
ดิถีโททสวา	ร เสาร์กัตติกามาต
ทวาทัสสตาเสส	ทวิศทวิชาติ
ทวิศกและศักราช	ประสูติพระชนมาน
พระนางเจ้าเสด็จเนา	ณ โลกนี้กำหนดนาน
นพาศัศวรรษกาล	กำหนดแล้วครรรไลสวรรค
ณ วันจันทร์เดือนเจ็ด	ดิถีแปดมะโรงวรรษ
ทวิศกและพันพรร-	ษ สองร้อยกำหนดมี
จตุศทวิเส-	ส ศักราชประจำปี
เสด็จโดยประเพณี	อ นิตยโลกยบรรดา
ประดิษฐ์ปรางคปาสาณ	ประทานไว้ดำรงปรา
ถนานุสรพระนุชนา	ม อยู่คู่ภูดาธาร

(พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงพิชิตปรีชากร)

ไข่มุกด์ ชูโต ได้นำบทเพลงของอานันทสรภัญญะ ของโสรวาร จากวงวรรณคดี
เดือนกันยายน 2489 มาพิมพ์ไว้ในหนังสือ พระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลของปวงชนชาวไทย
แสดงความเศร้าอาดูรของปวงพสกในการสูญเสียพระมหากษัตริย์ก่อนวัยอันสมควร (2530 :
97-99)

โอ้ราชะอานันท์	ยอดชีวิตของชาวไทย
พระจริตงามละไม	พระปรานีดีเหลือหลาย
ความหวังไทยทั้งชาติ	พลันพิณาศาดมลาย
เสียนมพระฤาสาย	สยามประเทศเทวหา
(สร้อย) ร้องให้สยามเอ๋ย	สยามเอ๋ยร้องเกิดนา
ครวญคร่ำร่ำน้ำตา	แต่เดี๋ยวนี้จันนิรันดร์
ร้องให้สยามเอ๋ย	สยามเอ๋ยร้องเกิดนา
ครวญคร่ำร่ำน้ำตา	แต่เดี๋ยวนี้จันนิรันดร์
โอ้โชคหนอโชคเอ๋ย	เหี้ยมกระไรเลยไร้จิตต์ครัน
โชคเอ๋ยช่างหุนหัน	ฉวยผ่านเกล้าของเราไป
ไฉนนะไม่ละองค์	พระโณมยอยู่ครองไทย
เพราะพระยังสดใส	หนุ่มอรชรอ่อนชันษา
โอ้พระปิยราช	เชิญพระบาท ๕ คืบมา
พิศดูหมู่ประชา	แล้วจึงพราจากถิ่นเนา
อนาถโอ้พระชนนี	ร้าวฤติด้วยทุกข์เฝ้า
เสด็จเกิดมาประเทา	เลือดโทรมแดพระแม่หมอง
อীগองค์อนุชา	พระอังกษน้อยทั้งสอง
ภาระสถิตครอง	หนักเหลือล้นพันรำพัน
ยิ่งครวญยิ่งหวนหา	พระเชษฐาทุกคืนวัน
ขาดองค์พระอานันท์	ขาดเพื่อนคู่ผู้อุปการ
โปรดดลพระชนนี	ให้เทวีมีสุขสานดี
ขอไท้ ๖ บันดาล	ชีพโณมตรอยู่ด้วยหวัง
ให้พระอนุชา	ทรงเกล้าเกล้าขันติพลั้ง
โปรดเกล้าเหล่าผู้ยัง	ได้ชุ่มชื่นรื่นฤทัย

ข้าพระบาทในชาตินี้	ไม่มีลืมพระทรงชัย
ในห้วงแห่งดวงใจ	พระจะสถิตนิตยवार
น้ำตาไม่ขาดสาย	ไทยขอถวายเป็นสักการ
แด่องค์พระภูบาล	ด้วยความรักและภักดี
	(โสรวาร)

บทที่ 2

วิธีนำเสนอบทร้อยกรองราชสุดี สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในวาระเสด็จสวรรคต

บทร้อยกรองราชสุดีสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในวาระเสด็จสวรรคต ที่บุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ แต่งขึ้นเพื่อแสดงความอาลัยและความจงรักภักดีที่พสกนิกรมีต่อ พระองค์ ผู้แต่งบทร้อยกรองได้เลือกใช้คำประพันธ์ชนิดต่าง ๆ ตามความถนัดของตน เพื่อถ่ายทอดความรู้สึกสะเทือนใจและพระมหากรุณาธิคุณที่พระองค์ท่านมีต่อพสกนิกรชาวไทย ในบทนี้ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์วิธีนำเสนอบทร้อยกรองทั้ง 410 ชิ้นงาน ในด้านต่อไปนี้

1. ชนิดคำประพันธ์
2. ลักษณะเนื้อหา

1. ชนิดคำประพันธ์

การเลือกใช้ลักษณะคำประพันธ์มีส่วนสำคัญที่ช่วยให้ผู้แต่งสามารถถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ แก่ผู้อ่านฉันทลักษณ์ของคำประพันธ์แต่ละชนิด เช่น การบังคับจำนวนคำสัมผัส คำเอก คำโท คำครุ คำลหุ และเสียงวรรณยุกต์ จะทำให้เกิดลีลาจังหวะและท่วงทำนองในการอ่านแตกต่างกันไปสร้างอารมณ์ของเรื่องได้ดี การเลือกชนิดคำประพันธ์ที่เหมาะสมกับเนื้อหา นับว่าสำคัญยิ่ง

ผู้แต่งบทร้อยกรองราชสุดีสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีในวาระเสด็จสวรรคต แต่ละคนต่างเลือกใช้คำประพันธ์ชนิดต่าง ๆ ตามความถนัดของตน เมื่อรวบรวมบทร้อยกรอง แล้วพบว่า มีคำประพันธ์แทบทุกชนิด ได้แก่ โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ร่าย กลอนเปล่า ตลอดจนบทร้อยกรองเฉพาะท้องถิ่นภาคเหนือ เช่น คำว นอกจากนี้ผู้แต่งบทร้อยกรองบางคนได้ประดิษฐ์รูปแบบของบทร้อยกรองขึ้นมาใหม่ คือ โคลงเบญจลักษณ์ทวาลย์ และศรีนครินทร์ฉันท์ และผู้แต่งบางคนได้นำกาพย์ขับไม้ห่อโคลงและฉันท์บางชนิดที่ไม่ค่อยพบเห็นบ่อยนักในปัจจุบัน มาใช้แต่งด้วย อาทิ ปรกัททกฉันท์ และเมฆวิปสุขชิตาฉันท์ เป็นต้น

บทร้อยกรองที่ผู้วิจัยได้รวบรวมจากสื่อสิ่งพิมพ์ตั้งแต่วันที่ 19 กรกฎาคม 2538 ถึงวันที่ 31 มีนาคม 2539 จำนวน 410 ชิ้นงาน ผู้แต่งได้ใช้ชนิดคำประพันธ์ดังนี้

1. การแต่งด้วยคำประพันธ์ชนิดเดียว ได้แก่
 - 1.1 กลอน
 - 1.2 โคลง
 - 1.3 กาพย์
 - 1.4 ฉันท์
2. การแต่งด้วยคำประพันธ์ผสม ได้แก่

- 2.1 ภาพยนตร์และโคลง
- 2.2 ภาพยนตร์ขั้วไม้
- 2.3 คำฉันท์
- 2.4 ลิลิต
- 3. การแต่งด้วยคำประพันธ์อื่น ๆ
 - 3.1 กลอนเปล่า
 - 3.2 คำว

1. การแต่งด้วยคำประพันธ์ชนิดเดียว ได้แก่

1.1 กลอน บทร้อยกรองราชสุตฺตีสมาเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในวาระเสด็จสวรรคต มีกลอนหลายประเภท ได้แก่ กลอนสี่ กลอนหก กลอนเจ็ด กลอนสุภาพ กลอนดอกสร้อย กลอนสักวา และกลอนเพลง ดังการวิเคราะห์ต่อไปนี้

1.1.1 กลอนสี่

0 0 0 0	0 0 0 0	บาทเอก
0 0 0 0	0 0 0 0	บาทโท
0 0 0 0	0 0 0 0	
0 0 0 0	0 0 0 0	

ตัวอย่าง

หมื่นภูผาให้	อาลัยแม่ย่า
โบกธงพันวา	เสด็จสวรรคาลัย
พระมิ่งพระขวัญ	สถิตนิรันดร์ ณ ฤทัย
ใจไทยทุกใจ	ถวายพระแม่ฟ้าหลวง
	(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์)

1.1.2 กลอนหก

0 0 0 0 0 0	0 0 0 0 0 0	บาทเอก
0 0 0 0 0 0	0 0 0 0 0 0	บาทโท
0 0 0 0 0 0	0 0 0 0 0 0	
0 0 0 0 0 0	0 0 0 0 0 0	

ตัวอย่าง

ก็ดงก็ดอยเดือดร้อน	ก็ล้านราษฎรห่อนสุข
ก็ปีก็ชาติแสนทุกข์	ใครปลูกใครปลูกคนดอย
เขาสูงเสียดฟ้าป่าดิบ	ไกลลิบแดนเถื่อนดงถ้อย
ใครเล่าลุยโคลนฝนปรอย	ย่ำรอยพระบาทยาตรา
สร้างเสริมความสุขทุกที่	มอบคุณความดีมีค่า
ชาวเขาเลื่อมใสศรัทธา	"แม่ฟ้าหลวง" ต่างแม่ตน
ห้วงห้วงดาวเดือนเคลื่อนคล้อย	ลับดอยภูผาฟ้าหม่น
"แม่ฟ้าหลวง" สิ้นพระชนม์	น้ำตาท่วมท้นบนดอย
	(เผด็จ บุญหนุน)
สงสารธารถึงหลังหลาก	พลัดพรากจากสุขทุกข์ถม
รินเอื่อยเรื่อยระระทม	ลอยไม้บังคมบูชา
หรีงหรีดกรีดเสียงร่ำร้อง	เรไรเสียงซ้องร้องหา
โหยให้ไหนหนอแม่ฟ้า	ร่ำร้องก้องป่าอาดูร
ไหนนกโอดนกผกผิน	โอยบินโบกบินสิ้นสูญ
ทุกข์ทนทนที่ทวิคุณ	เพิ่มพูนทุกข์ท้นคนนา
นกเอ๋ยเคยร่ำเร้งรีน	ขมขื่นหรือไร้เร้งร่า
ซึมซับจับไม้ไคกา	นิจจานิจจาล้าย
	(วันเนา ยูเด็น)

1.1.3 กลอนเจ็ด

0 0 0 0 0 0 0 0	0 0 0 0 0 0 0 0	บาทเอก
0 0 0 0 0 0 0 0	0 0 0 0 0 0 0 0	บาทโท
0 0 0 0 0 0 0 0	0 0 0 0 0 0 0 0	
0 0 0 0 0 0 0 0	0 0 0 0 0 0 0 0	

ตัวอย่าง

เมืองหม่นคนหนาวแต่ครองทุกข์	สิ้นสุขสิ่งขวัญมาพลันสูญ
พรากรมิ่ง สิ่งเลิศที่เกิดทุน	เพิ่มพูนชอกช้านองน้ำตา
วังเวียงเพียงลุ่มแต่ตรมโศก	วิโยคสิ่งรักอนรรฆค่า
สิ้นแล้วแก้วห่มคุ้มฉัตร	นิจจาอาลัยใจรอนรอน
ทั่วประเทศเขตคามแต่ยามนี้	ย่อมมีโศกสลดรันทดถอน
จันเจียบเจียบเย็นเป็นอวรณ์	อาหารพระองค์ผู้ทรงธรรม
ทวยเทพเทวัญทุกชั้นฟ้า	ไปรยปรายมามาลาครวญคร่ำ
บรรเลงเพลงฟ้ามาระกา	กลืนกล้ำอาลัยหทัยตรม
น้ำตาอาดูรประยูรญาติ	หยดหยาดเต็มตื้นด้วยขื่นขม
สิ้นแล้วแก้วมณีนีที่ชื่นชม	สิ้นร่มโพธิ์ทองของชีวิต
	(วันเนาวิ ยูเด็น)

1.1.4 กลอนสุภาพ หรือกลอนตลาด

0 0 0 0 0 0 0 0	0 0 0 0 0 0 0 0	บาทเอก
0 0 0 0 0 0 0 0	0 0 0 0 0 0 0 0	บาทโท
0 0 0 0 0 0 0 0	0 0 0 0 0 0 0 0	
0 0 0 0 0 0 0 0	0 0 0 0 0 0 0 0	

ตัวอย่าง

ขุนเขาสูงสง่าเสียดฟ้ารุ่ง	นามดอยตุงตระหง่านแทบพานโค่น
ต้องพระพายโชยพัดสะบัดโดน	ดอยตุงโอนเอนอ่อนสะท่อนใจ
มาลีรายชายเขาพลอยเนาแห่ง	ดูกรอบแดงกราบดินสิ้นไสว
ตฤณชาติเคยขึ้นรื่นฤทัย	มากรอบไหม้หมองหม่นกมลมาลย์
เจ้าของคอยลอยลับไม่กลับหลัง	แม้คำสั่งเคยตรัสก็พลัดผ่าน
ฝนจะลาสั่งฟ้าเพลานาน	พระองค์ท่านเสด็จเลยไม่เคยลา
	(อภิชาติ งามเกตุ)

แม้ปลงจิตเตรียมใจให้ยอมรับ	ความเป็นไปในสรรพสงสาร
ยังมีอาจหักห้ามความร้าวราน	โลกสะท้อนทุกห้วงกพสกลไทย
ด้วยจดจำจงรักภักดียิ่ง	ทรงเป็นมิ่งคู่เมืองมาแต่ไหน
จริยวัตรตรงตามน้ำพระทัย	ซบใฝ่ทราษฎร์ขึ้นสุดต้นต้น
รอยพระสรวลพิมพ์ใจไทยทั้งชาติ	รอยพระบาทเยือนถิ่นใดไทยสุขสันต์
รอยพระหัตถ์แผ่เมตตาสูงค่าครัน	จงรักมั่นทุกดวงจิตสถิตนาน
สมเด็จพระราชชนนีศรีนครศ	ทั่วประเทศเทวราชรำพันขาน
ร่ายดวงใจสักการะพระวิญญาน	คงคู่กาลเทอดไว้ในแผ่นดิน
	(จิระนันท์ พิตรปรีชา)

1.1.5 กลอนดอกสร้อย

0 เอ๋ย 0 0	0 0 0 0 0 0 0 0
0 0 0 0 0 0 0 0	0 0 0 0 0 0 0 0
0 0 0 0 0 0 0 0	0 0 0 0 0 0 0 0
0 0 0 0 0 0 0 0	0 0 0 0 0 0 0 เอ๋ย

ตัวอย่าง

วันเอ๋ยวันนั้น	สุดต้นต้นกับวันอันยิ่งใหญ่
10 มีนา ประชาชนประชุมใจ	ประจกวางยาลัยดอกไม้จันทร์
ดอกไม้ใจถวาย "ย่า" แม่ฟ้าหลวง	ถวายพระเพลิงเกลิงสรวงเกลิงสวรรค์
เบิ่งตาแลพระเมรุมาศพิลาศนั้น	หลับฝันเห็น "ย่า" บนฟ้าเอย

สนามเอ๋ยสนามหลวง
 สนามหญ้าจารีกร้าล็กนัรันตร์
 ถนทุกสายมุ้งสู่สนามหลวง
 ฐลีดินเส้นหญ้าก็ตราตรึง
 ประชาเอ๋ยประชาชน
 เป็นคลื่นของมวลมหาประชาลัย
 ในชุดดำเหมือนหมองแต่ใจหมาย
 งามใจหมายถวาย "ย่า" กุศลสกา
 พระเอ๋ยพระบารมี
 ได้พึงร่วมพระบารมีก็ชาติใด
 ได้ร่วมชมริ้วกระบวนลั่นนำทั้ง
 ได้ร่วมร่มสดับธรรมครั้งสำคัญ

สนามใจรายดวงช่วงโชติฝัน
 ได้แสงดาวแสงตะวันขวัญคะนึง
 ใจทุกดวงจากแดนก็ไปถึง
 ท่องพระเมรุเป็นหนึ่งทุ่งไทยเอ๋ย
 หลากหลายล้นหลากล้าเหมือนน้ำไหล
 ทุกชีวิตทุกวัยทุกใจวาว
 พิสุทธิ์ของบุญระบายนสะอาดขาว
 น้ำตาพราก็น้ำใจจากไทยเอ๋ย
 ได้ชื่นชมชาตินี้ที่ชาติไหน
 ยังจะจำไว้ทุกชาตินั้น
 ได้ร่วมซึ่งเพลงประโคมโหมโศกศัลย์
 ครา "ย่าไทย" ครรไลสวรรคชันฟ้าเอ๋ย
 (ไพวรินทร์ ขาวงาม)

1.1.6 กลอนสักวา

สักวา	0 0 0 0 0	0 0 0 0 0 0 0 0
0 0 0 0 0 0 0 0		0 0 0 0 0 0 0 0
0 0 0 0 0 0 0 0		0 0 0 0 0 0 0 0
0 0 0 0 0 0 0 0		0 0 0 0 0 0 0 0

ตัวอย่าง

สักวาพระคุณแม่แผ่ไพศาล
 แต่ยามนี้น้ำใจพินไพโรฟ้า
 ขอพระเสด็จสู่สวรรคสดบรรเจิด
 แม้นเสด็จไหนในหล้าเหล่าสกล

ความหนักปานพระสุเมรุภูผา
 เกินประเมินสมเด็จย่าประชาชน
 ทวยประชาทูนเทิดถวายกุศล
 จะด้นด้นตามพระบาทไม่คาคอเอ๋ย
 (บุญพิมพ์ บางลำพู)

สักราสมเด็จย่าแม่ฟ้าหลวง
พระคุณเทพเหนือเกล้าชาวประชา
ยาเคยทรงปกเกล้าเราทั้งชาติ
เชิญวิญญูณแสวงสวรรคอันบรร

ราชฎ์หวงห้วงอาลัยให้โหยหา
เมื่อพระมาจากไกลให้อาวรณ์
จึงทวยราชฎ์รับข่าวร้ายทรงช้อน
ขอเป็นข้าฝ้าอีกดอนชาติหน้าเอย
(บุญธรรม สระทองใหม่)

สักราถึงคราวิปโยค
หวนกระชั้นราวว่ามาพลัดพราย
ไ้องค์สมเด็จย่าแม่ฟ้าหลวง
ของงสู่อุคติพิพม์นิมาน

พระยาโศกโหยแว่วค้อยแผ่วหาย
ที่สุดท่ายเหนือจิตกาธาน
ใจทุกดวงทั้งสิ้นทั่วถิ่นฐาน
อันโอฬารอำไพอาลัยเอย
(ทองเอี่ยม เจริญสม)

1.1.7 กลอนเพลงยาว

ตัวอย่าง

ประโยคนี้คงยินยลกันจนเคย
ซึ่งยังเป็นประโยคที่มากค่า

“เวลาเป็นของมีค่า...นะลูกเอ๋ย”
ตราปลั่งเลยวันเวลามานับนาน
เพราะคุณของเวลามหาศาล

ฯลฯ

ไ้อบัตนี้สมเด็จย่าทรงลาลับ
เหลือคำสอนวอนสว่างกระจ่างเพ็ญ
พระราชกรณียกิจสถิตด้าว
ลูกหลานไทยพึงหมั่นยึดประพฤติตาม
จบเลบงเพลงยาวกล่าวแล้วนี้
แม้ต่ำต้อยกร่อยรสพจนา
คำมีถึงกึ่งมาลินกลิ่นกระลบ
จงทรงสู่อุสรวงสวรรควิมานแมน

ดุจโลกดับเดือนตะวันมิหันเหิน
ประทานเป็นครุพจน์แสงงดงาม
ให้โลกกล่าวขวัญลือระบือสยาม
อย่ามองข้ามค่าดังทองของเวลา
อัญชูลี้น้อมผคม “สมเด็จย่า”
ตามประสาบุปผชาติที่ตาชแदन
ก็น้อมนบด้วยสำนึกฝนิกแน่น
ไทยทั่วแผ่นดินไทยอาลัยเอย
(ประสิทธิ์ โรหิตเสถียร)

1.2 โคลง บทร้อยกรองราชสดุติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในวาระเสด็จสวรรคต แต่งเป็นโคลงสุภาพ โคลงตัน โคลงกระทู้ ดังการวิเคราะห์ต่อไปนี้

1.2.1 โคลงสองสุภาพ

ตัวอย่าง

ฟ้าหม่น...ฟ้ามืดไหม้	ดินร่ำไห้ไห้ให้
อกไอ้...อาตุร	พระร่มโพธิ์ไทรแพรว
แผ่นดินสูญสิ้นแล้ว	เงยตาคูณกรรณกล้า
แผ่นดินตัวแดนสยาม	สอ่่งสู้อยเสียดฟ้า
คงพระนามแม่ฟ้า	ดับทุกข์ดลสุขด้าว
เกริกก้องกำจาย	बारมีพระมากพัน
คือโคมฉายน้ำหล้า	แลนา
จรดห้วยพหิน	ไอ้...พระทูลกระหม่อมแก้ว
ริน...รานโศกร้าว	ฝากถวาย "ยา" ไว้
เผด็จแผ้วพานเชิญ	โอบแผกพิภพพระหัตถ์อ้อม
เย็นศิระราชภูริล้น	นิรันดร์เทอญ
พากก็ร้อยรำพัน	(ทวีผล หาญประเสริฐ)
ล้นนิรันดร์นิราศแล้ว	
เสด็จฟ้าอมรสถาน	
ศิระกรรณกราบไท้	
เท้าม้วยเมืองสวรรค์	
เป็นขวัญ...เป็นพระคุ้ม	
อุ่นเกล้าชาวสยาม	

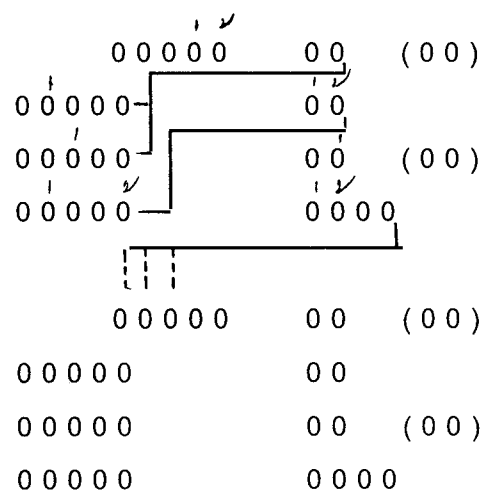
พระเอยพระแม่จ้าว	แม่เจ็บลูกปวดร้า
แปลบร้อนใจกุม	
กุมมือกับแก้มแม่	โอ, ช่างฝ่ายผมแม่
ลูกทันระทม	ทุกข์เอย
แม่ชมลูกซุบได้	แม่ขึ้นคือลูกไข
อยู่ข้างเคียงองค์	แม่เอย
คืนแล้วที่ลูกเฝ้า	เจ็บแทนแม่คืนเล่า
ก็คำจึ่งคืน	เรือนเอย
	(มติชนสุดสัปดาห์)

ข้อสังเกต ลักษณะโคลงสองสุภาพของบทร้อยกรองชิ้นแรก ผู้แต่งจะเคร่งครัดทั้งการใช้จำนวนคำในแต่ละวรรคและบังคับคำเอกคำโทในตำแหน่งที่กำหนด มีการใช้เครื่องหมายวรรคตอนเข้ามาประกอบเพื่อเป็นการเน้นความรู้สึกของผู้แต่งและผู้อ่าน ส่วนร้อยกรองชิ้นที่สองผู้แต่งใช้จำนวนคำในวรรคเคร่งครัด แต่การใช้คำเอกคำโทไม่เคร่งครัดนัก เช่นบทสุดท้าย

คืนแล้วที่ลูกเฝ้า	เจ็บแทนแม่คืนเล่า
ก็คำจึ่งคืน	เรือนเอย

คำว่า "เล่า" "คำ" ต้องใช้วรรคยุกต์โท แต่ผู้แต่งใช้วรรคยุกต์เอก

1.2.2 โคลงสี่สุภาพ

ตัวอย่าง

แผ่นดินแผ่นดินฟ้ามีด	เมืองเย็น
โหยยังโหยให้เห็น	แต่ให้
ใจราษฎร์ร่วมละลายเป็น	ใจหนึ่ง
ถวายพระแม่ย่าไว้	ฟากฟ้าอมรสถาน
	(ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน))

สมเด็จพระยาเจ้า	จอมขวัญ
ทรงพระคุณานันต์	อเนกเหล่า
พระเสด็จสู่สวรรค	วรโลก แล้วแฮ
ครวญครำน้ำตาฟ้า	ฝากท้าวท่อมไผ่
พระหฤทัยท่านกล้า	เกินองค์
เหลือที่จักผจง	จีบถ้อย
พระศรีนครินทร์ทรง	ดับโศก
เพียงทิพย์วารีย่อย	หยาดให้เย็นกมล
	(อนงค์ อินทร์มพรรย์)

1.2.3 โคลงต้น

0 0 0 0 0	0 0	(0 0)
0 0 0 0 0	0 0	
0 0 0 0 0	0 0	(0 0)
0 0 0 0 0	0 0	

ตัวอย่าง

สยามสลดหุดหูลิ้น	ถิ่นสยาม
สมเด็จพระยามิ่งขวัญ	แม่ไท้
สวรรคตหมดแม่งาม	สยามประเทศ
ทวยราษฎร์ชาติร้องไห้	เหือดขวัญ

ปวงประชาเกิดฟ้า	แม่หลวง
เขาเสียดสูงคอยอัน	อัมได้
พระบารมีทั้งปวง	ปกราษฎร์
องค์แม่ฟ้าหลวงไซรั	สุขเฮย
บุญสยามยามสิ้นแล้ว	แม่เอย
บุญสว่างทวยราษฎร์เขย	บัดข้อง
บุญสมัยไปแม่เคย	กล่อมลูก
บุญสลดหมดสิ้นช้อง	โศกฮือ
(สมภพ ทรงศักดิ์ศรี)	

จากคำประพันธ์ข้างต้นผู้แต่งจะใช้จำนวนคำในการเคร่งครัด แต่คำที่ใช้คำเอกคำโทมี
โคลงเคลื่อนเล็กน้อย เช่น โคลงบาทที่ 4 ของบทที่ 2

"องค์แม่ฟ้าหลวงไซรั สุขเฮย"

ในตำแหน่ง "หลวงไซรั" ต้องใช้คำโทคู่ แต่ผู้แต่งใช้โคลงเคลื่อนไปเป็น "ฟ้าหลวงไซรั" และ
โคลงบาทแรกของบทที่ 3

"บุญสยามยามสิ้นแล้ว แม่เอย"

ในตำแหน่ง "สิ้นแล้ว" ต้องเป็นคำเอกคำโท แต่ผู้แต่งใช้คำโทคู่
บทที่ 3 ผู้แต่งแต่งเป็นโคลงกระ ทุ โดยตั้งคำว่า "บุญ" เป็นหลักและขยายความต่อไป
จนจบ

ข้อสังเกต ผู้วิจัยพบว่คำประพันธ์อีก 1 ชิ้นงาน คือ "ทรงยังอยู่คู่เหยา คู่ฟ้าใจไทย"
ผู้แต่ง แต่งในลักษณะโคลงสี่สุภาพ แต่ตัด 2 คำ สุดท้ายของบาทที่ 4 ออกไป ทำให้ดูเหมือน
โคลงต้น แต่ไม่เคร่งครัดเรื่องการใช้คำเอกคำโทตามตำแหน่งของโคลงต้น ดังคำประพันธ์

สมเด็จพระอริยะ	บุคคล เอกเอย
ศรีนครินทร์บรมชน	มาตุเจ้า
สวรคตสวรค์ดล	แดนเสด็จ
น้ำตาประชาเฝ้า	หลังริน

ชาติสิ้นโพธิ์แก้วแพรว	ร่มทอง
ดวงใจตรมตรอมครอง	ร่างล้ำ
แม่ผู้ประเสริฐสอง	ธรรมกษัตริย์
แผ่นดินทุกหย่อมหญ้า	วังเวง
ระเบงคุณฟ้ามอบแม่	ฟ้าสยาม
จากสกุลสามัญนาม	สืบเชื้อ
เสด็จสู่ครรไลตาม	รอยบาท
สู่เศวตฉัตรอะเคื้อ	เฉลิมบุญ
ละมุนพระจริยล้ำ	ลือไกล
ทรงดูแลชาวไทย	เพียบพร้อม
ทรงเป็นแม่ผู้ยิ่งใหญ่	เลิศโลก
ทรงช่วยทรงโอบอ้อม	เอื้อน้ำเอิบดิน
สิ้นเกล้าสืบสืบ	พระคุณ
พระเมตตาพระการุณ	เพียบชาติ
ชนวิโยคอาดูร	ครวญคร่ำ
เปรียบสองนัยนาราชฎ	ดับหาย
คล้ายสวรคตมิหมาย	สวรคต
กำสรดมิหมายหมด	สร้างเศร้า
ลับลามิลาสด	พิลาป
ทรงยังอยู่คู่เหยา	คู่ฟ้าใจไทย
	(กฤษณา อโศกสิน)

จากคำประพันธ์ข้างต้นพบว่าการส่งสัมผัสเป็นลักษณะของโคลงสี่สุภาพ การตัดคำ
ท้ายบาทที่ 4 ออกเป็นลักษณะของโคลงฉันท์ และผู้แต่งไม่เคร่งครัดเรื่องการใช้คำเอกคำโท ตาม
ข้อบังคับ

"สมเด็จพระอริยະ บุคคล เอกเอย"

ในตำแหน่ง "อริยະ" จะต้องเป็นคำเอก คำโท แต่ผู้แต่งไม่ได้ใช้คำเอกคำโทตามแผนผังบังคับ
บาทที่ 4 ของบทที่ 1 "น้ำตาประชาเฝ้า หลังริน" ในตำแหน่ง "ตา" จะต้องเป็นคำเอก แต่ผู้
แต่งไม่ได้ใช้คำเอก และในตำแหน่ง "ประชาเฝ้า" ต้องเป็นคำโทคู่ แต่ผู้แต่งไม่ได้ใช้คำโทคู่
ในตำแหน่งอื่น ๆ ก็เช่นเดียวกันผู้แต่งมิได้เคร่งครัดในการใช้คำเอกคำโท

กวีสมัยโบราณจะใช้โคลงแต่งวรรณคดีในเรื่องราวต่าง ๆ เช่น นิราศ บทเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์หรือวีรชนผู้กล้าหาญ บันทึบการเดินทาง สุภาษิต ฯลฯ การที่ผู้แต่งเลือกคำประพันธ์ประเภทโคลงมาแต่งเป็นบทราชสดุดีสามารถถ่ายทอดอารมณ์เป็นความรู้สึกต่าง ๆ มาสู่ผู้อ่านได้ไม่แพ้คำประพันธ์ชนิดอื่น

1.2.4 โคลงกระทู้ โคลงกระทู้อาจเป็นโคลงสี่สุภาพกระทู้หรือโคลงฉันท์กระทู้ก็ได้ โคลงกระทู้จะกำหนดคำเป็นหลักสำหรับแต่งไว้ก่อนแล้วจึงแต่งตามความหมายที่กำหนดไว้ นั่น คำที่ใช้เป็นกระทู้จะเขียนเรียงกันอยู่ข้างหน้า เว้นระยะห่างเล็กน้อยพอให้เห็นว่าเป็นกระทู้ คำกระทู้จะมีตั้งแต่บาทละหนึ่งคำถึงบาทละสี่คำ ลักษณะบังคับของโคลงกระทู้จะเป็นไปตามกฎเกณฑ์ของโคลงสี่สุภาพหรือโคลงฉันท์

ตัวอย่าง

โอ! พระมิ่งแม่

มิ่ง จรูญจรัสยิ่งฟ้า	แม่หลวง
มิ่ง แม่เหนือยิ่งปวง	ปกเกล้า
มิ่ง ขวัญยิ่งดกดวง	เต็มสุข
มิ่ง เกศยิ่งแก้วแก้ว	เก็จน้ำเพชรงาม
ขวัญ สยามสถิตฟ้า	ฟากสวรรค์
ขวัญ ประทับสงบนันต์	สิริแพรว
ขวัญ ทอดพระเนตรกรรณ	สดับโสต
ขวัญ ปกไอศุรย์แผ้ว	ผ่องพร้อมไพทไทย

(มณีรัตน์ เวชทรัพย์ ลักษณะียนาวิน)

โอ...วเรศไต้สถิตสวรรค์

ยัง เหลือเพียงภาพเพียง	เพียงจันทร์
ยัง แจ่มวิลาวัณย์	เจิดจ้า
ยัง ควรราชกิจสรรค์	สานต่อ
ยัง ประทับกลางทรงขำ	บาทเกล้าฟ้ากิ่นท์
ยิน สวรรคตเสด็จห้อง	หาสน์สรวง
ยิน เทพบุ๋งบ่าบวง	เบิกฟ้า
ยิน สัจจิตจันทน์จวง	จรงกลั่น

ยีน ยิ่งหัวน่เหว่ว้า

วเรศไ้สถิตสวรร์

(มณีรัตน์ เวชทรัพย์ ลักษณะียนาวิน)

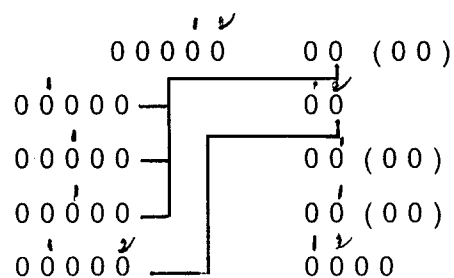
อาลัย...แม่ฟ้าสยาม

แม่ ดลขจัดทุกข์ทัน	ทรมมา
แม่ ห่วงสุขภาพประชา	ช่วยขึ้น
แม่ เสด็จยุรยาตรา	เยือนทั่ว
แม่ มุ่งมนัสพลกฟืน	แผ่นพื้นไพรตระการ
ฟ้า ประทานทิพย์ท้าว	ทะนุไทย
ฟ้า ประทานศศิประไพ	ส่องด้าว
ฟ้า ประทานลักษมีไกล	ประครองรัฐ
ฟ้า ประทานพระแม่ก้าว	กลับห้องสรวงสวรรค์
สยาม ปวงระลึกกลัน	เลิศธิคุณ
สยาม ร่วมกุศลบุญ	เบิกล้อม
สยาม ราษฎร์โศกหนักหนุน	หนักเนิน
สยาม ร่วมราชกิจน้อม	เนื่องท้าวนิจนิรันดร์

(มณีรัตน์ เวชทรัพย์ ลักษณะียนาวิน)

จากคำประพันธ์ข้างต้นผู้แต่งใช้กระทุ้ยีน คือ กระทุ้ยที่ซ้ำคำเดิมตลอด นับว่าเป็นเทคนิคการเขียนของแต่ละคนเพื่อต้องการบอกให้ทราบเรื่องที่จะเขียนว่าจะเขียนเรื่องอะไร

1.2.5 โคลงเบญจลักษณ์ทวาลัย เป็นโคลงรูปแบบใหม่ที่ผู้แต่ง ได้แต่ง บาทที่ 3 ของโคลงสี่สุภาพ 2 ครั้ง ทำให้โคลงสี่สุภาพ 1 บท มี 5 บาท แล้วใส่เลข 5 กำกับไว้ข้างต้นบท แล้วนำมารวมกับโคลงสี่สุภาพ โคลงสามสุภาพ โคลงสองสุภาพ และโคลงหนึ่ง นับว่าเป็นการสร้างสรรครูปแบบคำประพันธ์ขึ้นใหม่

5

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช	จักรี วงศ์เอื้อ
ย่า ก่อเกษมกษัตริย์ตรี	หน่อเนื้อ
แม่ ฟุ่มพักเพียบพี-	ริยะ ยิ่งฤา
ฟ้า ประทานประทีปชี-	วีราษณ์ รุ่งเว
หลวง มหัครคุณอะเคื้อ	อะคร้าวบ่าวบว ๕

4

ปวง ข้าพระพุทธเจ้า	บังคม พระเอ
พสก รัตนธรรม	เกิดให้
โหย ถวิลเทวษตรม	ตรอมโลก
หา แต่มิเห็นให้	ชุกซ่อนแสนสา ๕

3

อา ทวาเปลี่ยวเปล้าแด	แปรผวาตื่นให้
ดูร ตีมต่ำแต่ได้	ชะเง แลหาย ๕

2

อา นิสงส์ส่งล้น	เสวยทิพย์วรรยศถ้วน
อา ลัยลิวล้ามาน	แมนเทอญ

1

คง สำนึกอชีกล้ำ	ย้ายศลือเลื่องนั้น
คง สำเนียงสนิทชน	สุดกลั่นชลเนตรให้ หาแฮ
	(ถวัลย์ นวลักษณ์กวี)

1.3 ภาพ ภาพสามัญ คือ ภาพยานี 11 ภาพย้ง 16 และภาพย้งสร้างคนางค์ 28 แต่ละชนิดมีลักษณะบังคับพื้นฐาน คือ คณะและตำแหน่งสัมพันธ์ต่างกัน ส่วนลักษณะนิยมซึ่งกวีเสริมเพื่อเพิ่มรสไพเราะ นิยมในเรื่องเดียวกันแต่แบบลักษณะของการเสริมต่างกัน

1.3.1 ภาพยานี 11

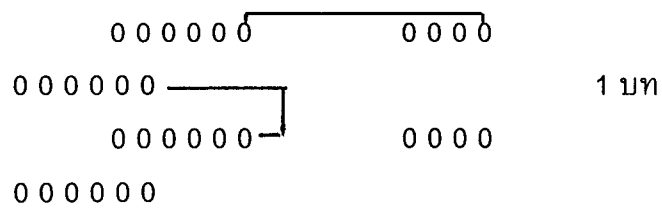
0 0 0 0 0	0 0 0 0 0 0	บาทเอก
0 0 0 0 0	0 0 0 0 0 0	บาทโท
0 0 0 0 0	0 0 0 0 0 0	
0 0 0 0 0	0 0 0 0 0 0	

ตัวอย่าง

ยกขึ้นขึ้นบัมคม	ประเคนพระประคองถวาย
ฟ้าร่ำกระหน่ำราย	ระรินร่ำแต่น้ำตา
แม่ฟ้ามาหม่นมัว	สลัวทั่วพสุธา
โหยให้ ยิ่งให้หา	พระแม่ยามาอยู่สวรรค์
ขวัญเอยพระขวัญข้าว	ประคบบ้องประคองบัน
หุงหอมระเหยควัน	เคล้ารูปหอมและเทียนหอม
บูชาพระแม่ย่า	พระแม่อยู่เป็นเจิมจอม
สถิตในหทัยถนอม	กระหม่อมแก้วนิรันดร์กาล
แม่ย่าแม่ฟ้าหลวง	ทุกแดดวงฤดีดาล
จักเทวษทวิวาร	ทุกทิวาราตรีถวิล
มาอยู่ร่วมเมืองเย็น	เป็นที่รักแห่งธรณิน
สู่สวรรคาลัยริน	แต่น้ำตามานองเมือง
ฟ้ามีดแผ่นดินหมอง	เคยเรื่องรองไม่รองเรื่อง
พระแท่นที่บรรเทือง	บรรทับโหยระโหยหน
โอ้ว่าพระแม่ย่า	เสด็จมาอยู่ใจชน
พระทองของมณฑล	พระสู่สุคติเทอญ ฯ
	(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์)

คือ...หลักของผองชน	คือ...พระชนม์ของแผ่นดิน
คือองค์ศรีนครินทร์	โลกยลยินก้องเกียรติไกร
ท่านช่วยชุบชีวิตทุกข์	ทั่วทิศทั้งผองไทย
เหนื่อยยากทนบากไป	ด้วยพระหฤทัยเปี่ยมเมตตา
18 เสด็จกลับ	ดาวเดือนดับลงอีกครา
ทุกข์ทั้งไหลหลั่งมา	เนืองนองหน้า...น้ำตาไทย
	(มุลนิธิดวงประทีป)

1.3.2 ภาพย้งบ้ง 16

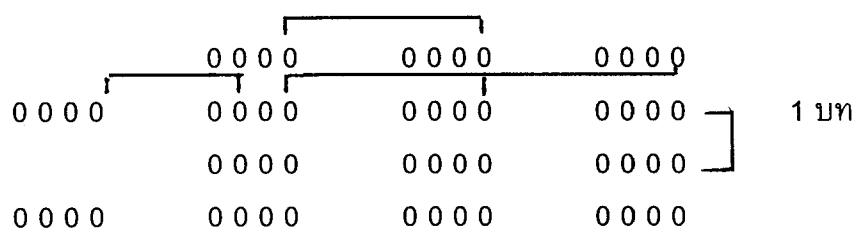
ตัวอย่าง

เทียนชัยพลันล้บดับสูญ	ไฟรฟ้าอาตุร
สุดท้กกลืนกล้าน้ำตา	
ขอพระวิญญูณแม่ย่า	สู่สรวงพารา
คอยช่วยค้มเกล้าชาวไทย	
น้ำพระทัยสุดเปรี๊ยบได้	ดินแดนห่างไกล
ทรงเยี่ยมถึงเผ่าเพลาทุกข์	
ชนได้ประสบพบสุข	เสมอทุกยุค
ขอน้อมรำลึกพระคุณ	
พระไตรรัตน์ได้เกื้อหนุน	ขอทรงขึ้นบุญ
ตลอดทั่วทิพย์ทุกวาร์	

(รุ่งกานต์ บำรุงจิต, โชคณิธิ สุวรรณเกตกะ)

เสียงให้เสียงพร้าคร้าครวญ	มवलทุกข์ประมवल
ล้วนต้างเสียดายสุดแสน	
เห็นน้ำนองแผ่นดินแดน	คือเปรี๊ยบเทียบแทน
น้ำตาท้งท้นล้นไหล	
สมเด็จย่าเสด็จสวรรคครไล	ปวงประชไทย
ถวายบังคมบรมบาทด้วยอาตุร	
	(บริษัท ไทยน้ำทิพย์)

1.3.3 ภาพยึสร้างคนางค์ 28 ดังแผนผัง

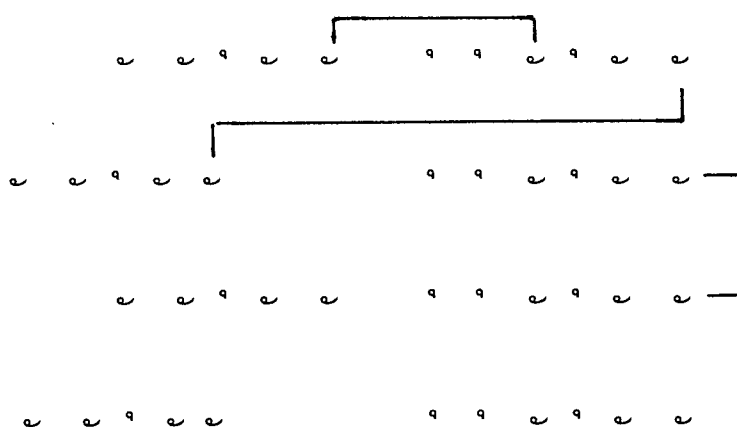

ตัวอย่าง

	เกิดเกียรติแม่ฟ้า	องค์สมเด็จพระ	ผู้สร้างป่าไม้
ณ ที่ดอยตุง	ให้รุ่งเรืองราย	ด้วยเหล่าพันธุ์ไม้	มามาลาลี
	แต่ปัจจุบัน	ท่านสิ้นชีวิต	จากโลกใบนี้
ผองไทยโศกา	นงหน้าวารี	สูญสิ้นคนดี	สมเด็จพระไทย
	ส่วนปณิธาน	ที่ทรงวางงาน	ช่วยคนยากไร้
พอ. สว.	หน่วยหมอช่วยกาย	คนไทยทั้งหลาย	นิยมในพระคุณ
		(วิชชุดา เขตพิบูลชัย)	

1.4 คำฉันท์ ที่ใช้มีดังนี้

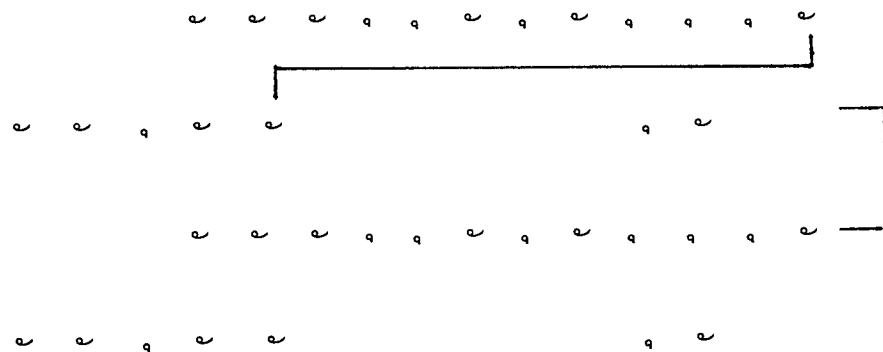
1.4.1 อินทรวีเชียรฉันท์

ตัวอย่าง

อ้างว้างและเงียบเหงา	ชนเศร้านครตรม
สิ้นองค์ก็ทุกข์ทรม	มนให้มิเหือดหาย
ดอยตุง ณ ประทับ	วรกลับ ฐ ผ่อนคลาย
บัดนี้เสียเดียวดาย	ดุษเศร้างจะโศกใจ
ขอน้อมถวายกราบ	อุระทราบคุณมัย
ด้วยภักดีอาลัย	จรไป ณ แดนทอง
สู่ทิพย์วิมานแก้ว	จิตแผ้วกมลผ่อง
ชื่อเสียงจะเรืองรอง	จตุใจ ณ ไทยเอย
	(ผดุงศรี คำฮ้อย)

1.4.2 สัททูลวิกิพิตฉน์ นท์ 19

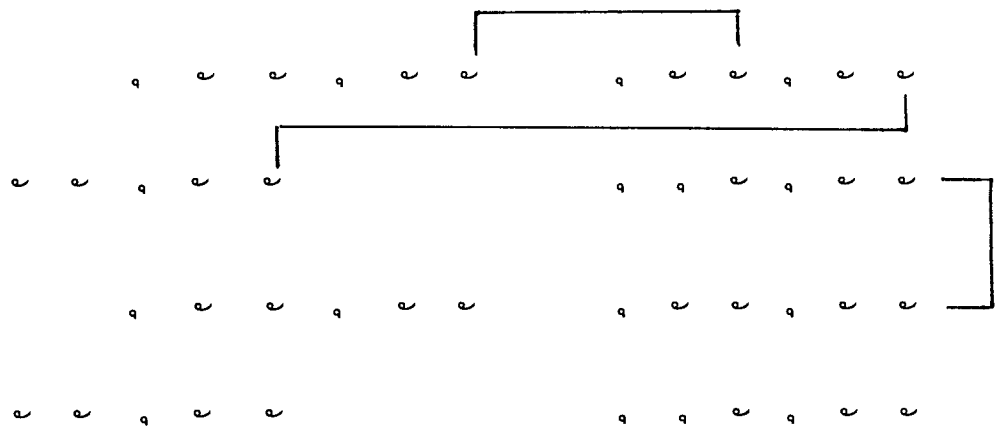

ตัวอย่าง

สรวมชีพอาศิรวาทพระราชชนนี	
"ศรีนครินทร์" มี	พระคุณ
เลอเลิศเทอดวิชะการทยานขณะตรุณ	
จึงเด่นและเพ็ญสุน-	ทรา
สมแล้วองค์พระชนกประทับ ณ หทยา	
เคียงคู่พระชนมมา	ประเทือง
ทรงสืบปณิธานตระการวิริยะเรือง	
สวามีสถิตเบื้อง	สววรรค์

อบรมบมจริยาคนาสุมณะอัน
 เอกคุณประโยชน์สร- พะบุตร
 บุญไทยได้ทวีราชฎีประศาสน์สกลพุทธ
 ทรงทำนุราชฎีสุด ลิขิต
 เอกองค์ราชชนนีเสด็จ ณ ทศทิศ
 แนวหนุณกรณย์จิต นิกร
 ทรงเผยแผ่พระคุณธรรมพระพุทธรจริยธรรม
 สาร "พระพุทธรเจ้าสอน อะไร"
 (ชยศรี สุนทรพิพิธ ชาลี)

1.4.3 กุซงควิเชียรฉันท ผู้แตงนำกุซงคประยาดและอินทรวิเชียรมาแตงรวมกัน
 ในบาทแรกใช้บังคับของกุซงคประยาด บาทสองใช้บังคับของอินทรวิเชียร

ตัวอย่าง

เสด็จน่านวิมานฟ้า	เสด็จยาเสด็จไกล
ครวญถึงคะนึ่งใน	ขณะคิดก็จิตโหย
เสด็จยาสีเคยเยียม	หทัยเปี่ยมมกรณโปรย
เคยรับเสด็จโดย	ระยะไกลก็ไกลเกิน
เสด็จยา ฐ รับสั่ง	ฤ บางครั้งก็ทรงเดิน
เคยเฝ้ามีห้วงเหิน	ก็มีเห็นล้าเคื้อใจ
เสด็จยาประทานขวัญ	ก้านัลเพิ่มพลังใจ
คือโสมประโลมใจ	สุขะชื่นระรื่นกาย

พระวาทวิลาสคำ
 สิบเจตนาหมาย
 จะทำบุญวิรุฬห์กิจ
 แด่ยาประชาชน

ณ เกศามิเลื่อมคลาย
 จะประสบอุดมการณ์
 และบุชิตอุทิศทาน
 ปิยะยาประชาไทย
 (จ่านงค์ เอ็มรีน)

2. การแต่งด้วยคำประพันธ์สม ได้แก่

2.1 กาพย์และโคลง การใช้กาพย์แต่งร่วมกับโคลง คือ กาพย์เห่ ลักษณะของ
 กาพย์เห่ประกอบด้วยกาพย์ยานี 11 แต่งร่วมกับ โคลงสี่สุภาพ โดยขึ้นต้นด้วยโคลงสี่สุภาพหนึ่ง
 บทแล้วใช้กาพย์ยานีบรรยายต่ออีกหลายบทจนสิ้นกระแสความ

ตัวอย่าง

แสนอาลัยโศกเศร้า	กำสรด
ศรีนครินทร์สวรรคต	สุฟ้า
ทวยไทยยิ่งรันทด	ทุกข์ท่วม ใจนา
เศร้ายิ่งเศร้าเหวว่า	ระว่างหมางหมอง
แสนเศร้าแสนโศกา	สมเด็จย่าสวรรคต
ทวยไทยท้อรันทด	ทุกข์ท่วมท้นล้นดวงใจ
พระทรงช่วยชูสร้าง	ทรงปูทางเพื่อแก้ไข
ทรงช่วยทุกแคว้นไทย	งามวิไลเลิศลักษณ์ดี
เสด็จพระราชดำเนิน	ดอยเขาเขินเบิกวิถี
ทรงงานชั่วดึก	มิทรงทอดทิ้งกิจจา
ดอยดุงพระทรงสร้าง	พื้นที่ว่างปลูกพฤษภา
พืชพันธุ์ไม้นานา	ชูสะบัดกวัดแกว่งไกว
นิจจามาบัดนี้	ดอยดุงที่ เคยสดใส
ดูเหงาเปล่าเปลี่ยวใจ	เหมือนร่ำไห้ทุกข์ระทม
ใบไม้ไม่ไหวโบก	คงเศร้าโศกและขื่นขม
ข้อผกาเคยนำชม	พลอยหม่นไหม้ไร้ชีวา
อีก พอ. สว.	ทรงเริ่มก่อตรวจรักษา
คนจนไร้โรค	ทรงเยียวยาให้มลาย
ปากแห้งเพดานโหว่	หัวใจโตโรคทั้งหลาย
บรรเทาให้ทุกข์คลาย	ด้วยโครงการพระชนนี

ทุกผ่านเหยัครวเรือน	ทรงเยี่ยมเยือนมิเบือนหนี
อุปสรรคขวากหนามมี	ทรงเหนี่ยวรั้งตรากตรำ
น้ำพระทัยประเสริฐ	ไทยทุนเกิด ฐ ยิ่งล้ำ
พระเมตตาหนุนนำ	แต่ปกเกล้าชาวสยาม
ด้วยพระบารมี	ไทยเปรมปรีดิ์ทุกเขตคาม
พระศรีนครินทร์นาม	สถิตใจไทยทุกคน
	(กิ่งแก้ว จันทปากดี และคณะ)

ข้อสังเกต จากการวิเคราะห์บทร้อยกรองราชสุดดีสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในวาระเสด็จสวรรคต การแต่งมิได้เป็นไปตามแบบแผนเดิม ผู้แต่งบางคนใช้กาพย์ขึ้นต้น 4 บท แล้วจบลงด้วยโคลงสี่สุภาพ ดังนี้

ขุนเขาก็ร้องไห้	พืชสัตว์ไพรทุกชีวัน
หม่นหมองครองโศกศัลย์	ขวัญแหล่งหล้าฟ้าม้วน
สรวงสวรรค์แสนสุขวิปโยค	กันแสงโศกโปรยอัสสุชล
สู่พื้นปถพีดล	น้ำตาฟ้าอาลัยพระองค์
ใจฟ้าใจแผ่นดิน	เพียงฟ้าภินท์สลายลง
ใจชาติใจชนคง	น้อมจงรักมั่นภักดี
เทพไททุกสถาน	เชิญอภิบาลราชชนนี
สถิตทิพย์พิมานศรี	เสวยสวรรค์นิรันดร์เทอญ
วิปโยคสะเทือนทั่วดาว	แดนไทย
บรมราชชนนีใน	ผ่านฟ้า
สวรรคตตั้งโพธิ์ไทร	หักกลม ระทมแอ
ทวยราษฎร์ทั่วแหล่งหล้า	โศกเศร้าสุมทรวง
	(กุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ)

ข้อสังเกต ผู้วิจัยพบว่าในการแต่งบทร้อยกรองโดยใช้กาพย์และโคลงผู้แต่งขึ้นต้นด้วยโคลงสี่สุภาพ 2 บท มีกาพย์บรรยายความ 4 บท แล้วจบลงด้วยโคลงสี่สุภาพ 1 บท ดังนี้

ฟ้าคล้าครวญรำไห้	แสนศัลย์
ดินร่ำร่วมรำพัน	ทั่วหน้า
น้ำตาโลกท่วมสวรรค์	วันเสด็จ สวรรค์เอย
น้ำเนตรฟ้าท่วมฟ้า	ฉ่ำพื้นภพสรวง

ปวงราษฎร์เป็นห่วงครั้ง	คราประชวร
น้อมจิตทุกจิตหวน	ห่วงให้
กอบปรักกฤษศสวร	ถวายยา หลวงเฮย
แม้มาตรถ่ายไขได้	จักไขแทนองค์
คงเหลือแต่รอยบาท	เสด็จยาตรทุกถิ่นไทย
คงเหลือแต่อาลัย	ที่ทรงห่วงปวงประชา
คงเหลือรอยแยมสรวล	อันมากมวลงพระเมตตา
สืบแปดกรกฎา	ทุกราษฎร์ร่ำฟ้าไรครวญ
สวดศัพท์สดับเสียง	ก็ยินเพียงโศกกำสรวล
ภูตอยทุกเขาควน	เศร้าสลดอยู่วังเวง
หรีดหึ่งและลงใน	วิหคไพรเคยบรรเลง
ก้องกรีดสังคีตเพลง	ก็แผ่วล้าไอ้อาดูร
กุศลพูนเพียบพัน	พาพระองค์
สมเด็จย่าสวรรคตทรง	สถิตไท่
เสวยทิพย์นั้บอสง-	ไชยขวบ สวรรค์เอย
ทรงทราบญาณเทพไซ้	ราษฎร์ร้องนรินทร์กาล
	(อัครา บุญทิพย์)

ข้อสังเกต จากการวิเคราะห์บทร้อยกรองราชสดุดีสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในวาระเสด็จสวรรคต ผู้วิจัยพบว่าผู้แต่งใช้โคลงสี่สุภาพและกลอนแต่งร่วมกัน มีลักษณะคล้ายกาพย์เห่โดยขึ้นต้นด้วยโคลงสี่สุภาพแต่ตามด้วยกลอนตลาดบรรยายเนื้อความจนจบ ดังนี้

สมเด็จพระแม่เจ้า	พันปี
คือสมเด็จพระราชชนนี	ท่านไท่
ทรงพระเจริญศรี	สิริสวัสดิ์ นานนอ
ยังประกอบกรณียกิจให้	ชาติได้สม่าเสมอ
พระแม่เจ้าชนนีศรีสยาม	พระวัยงามน้ำพระทัยวิไลเหลือ
เสด็จฝ่าพรงทั้งบกเรือ	พระทำเพื่อประชาชนคนทั้งปวง
หาไม่ได้ผู้ใดในโลกนี้	เช่นสมเด็จพระชนนีที่ทรงห่วง
ประชาชนผู้ยากลำบากปวง	พระคือดวงประทีปเฝ้าอย่างแน่นอน
	(ดุษฎีมาลา มาลากุล ณ อยุธยา)

องค์ใดสมเด็จพระผู้	พระมารดา
พุ่มฟ้าภักษรราช	หน่อไผ่
สองโอรสอภิชิตา	องค์ใหญ่
องค์ "พระศรีนครินทร์" ไชรั	ท่านแท้องค์เดียว
องค์ใดเอารสล้วน	กษัตรา ไทยเอย
สองขัตติยรัชกาลา	แปดเก้า
กรมหลวง ๙ หนึ่งในพระธิดา	รักษ่อนุช ดีนอ
องค์ "พระศรีนครินทร์" เจ้า	ท่านแท้องค์เดียว

สมเด็จพระราชชนนีนาวิรัตน์	คือแม่พิมพ์องค์กษัตริย์ฉลาดเฉลียว
พระทรงเป็นหลักชัยไทยกลมเกลียว	พระบารมียึดเหนี่ยวรวมใจชน
ด้วยพระราชกรณียที่ประจักษ์	คือความรักแผ่สุขทุกแห่งหน
จากนาครสู่ป่าเขาลำเนาซล	พระเยี่ยมยลด้วยพระทัยใฝ่การุญ
ด.ช.ด. ชาบซึ่งตราตรึงจิต	คนชราทรงอุทิศช่วยเกื้อหนุน
เด็กกำพร้าอนาถใจพึงไพบุญ	เด็กพิการอบอุ่นได้พัฒนา
ทุกสิ่งทีทรงทำล้วนน้ำสุข	ได้ทำนุสร้างสรรค์แก้ปัญห
เกิดประโยชน์ใหญ่หลวงแก่ปวงประชา	เกินสรรหาถ้อยคำมารำพัน
จึงเมื่อพระมาสันมาสูญร่าง	ทุกคนต่างวิปโยคเศร้าโศกาลัย
ที่สืบแปดกรกฎาฟ้าหม่นพลัน	น้ำตารามูรทั้งนั้นหลังร่วงริน
ทั้งมีเหตุอัศจรรย์ควร	บันทึกให้สำนึกผู้มีบุญท่านบุญสิ้น
ฟ้ากำสรดมืดสลัวทั่วแผ่นดิน	ประชาชนยลยินกันทั่วไป
ดอนเคลื่อนพระบรมศพฟ้ามืดมิด	เขตพระที่นั่งดุสิตยังมีดใหญ่
เหมือนผ้าดำมหิมาคลุมฟ้าไว้	เย็นเยือกใจไทยทุกผู้ห่อหุ้ม
บัดเดียวนี้ฝนตกกระหน่ำดังซ้ำเจิบ	ความหนาวเหน็บตั้งใจไทยเศร้าาลัย
น้ำจากฟ้าปนน้ำตาประชานันต์	จารึกวันที่สืบแปดกรกฎา
	(ศุภกิจ-จงจิต นิมนานรเทพ)

2.2 ภาพยัขบไม้ บทหนึ่งมี 36 คำ แบ่งเป็น 9 วรรค วรรคละ 4 คำ บังคับสัมผัสท้ายวรรค 3 แห่ง คือท้ายวรรคที่ 1 กับวรรคที่ 2 , ท้ายวรรคที่ 3 กับวรรคที่ 6,7,8, ท้ายวรรคที่ 4 กับวรรคที่ 5 สัมผัสระหว่างบท ส่งจากท้ายบทแรกไปยังท้ายวรรคที่ 3 ในบทต่อไป ภาพยัขบไม้นี้ เมื่อแต่งความตอนหนึ่งจบแล้วใช้โคลงสี่สุภาพอีก 2 บท แต่งเทียบความ โคลงที่แต่งเทียบความนี้เรียกว่า โคลงกำกับยัขบไม้

	0 0 0 0	0 0 0 0	0 0 0 0
0 0 0 0	0 0 0 0	0 0 0 0	0 0 0 0
0 0 0 0	0 0 0 0	0 0 0 0	0 0 0 0
	0 0 0 0	0 0 0 0	0 0 0 0
0 0 0 0	0 0 0 0	0 0 0 0	0 0 0 0
0 0 0 0	0 0 0 0	0 0 0 0	0 0 0 0

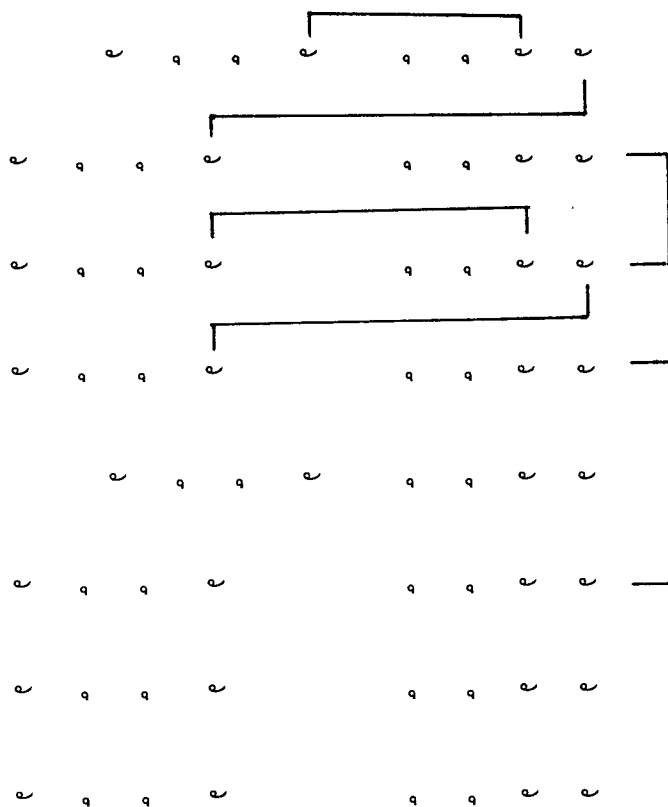
ตัวอย่าง

ขอน้อมถวาย	ลำนําทิ้งหลาย	ด้วยจิตภักดี
สวามิภักดิ์	น้อมใจจงรัก	ในองค์พระศรี
แห่งวงศ์จักรี	สู่สรวงรัฐ	สวรคาลัย
ทวยราษฎร์สำนึก	ปวงข้ารำลึก	ไ้อพระทรงชัย
สุทิพย์สถาน	อมรพิมาน	เมืองบนหนไหน
หทัยชาวไทย	โดยเสด็จไป	ไกลบาทยุคล
กำสรวลโศกสุดพ้น	ประมาณ	
เสียงองค์พระสังวาลย์	สิ้นแล้ว	
จึ่งเร่งเลบงกานท์	ฉลองเดช	
แทนทิพย์บุปผาแก้ว	เกี่ยวกำนร้อยกรอง	
ขวัญอ่อนบุญปกป้อง	ผองไทย	
ดั่งข้า ฯ พรรณนาไว้	แต่นี้	
พระประวัติครั้งสมัย	ชนมชีพ	
ขอพระชนนี	หยั่งรู้ด้วยพระญาณ	
	(ชัชพล ไชยพร)	

2.3 คำฉันท์ เป็นคำประพันธ์ที่บังคับเสียงหนักเบาที่เรียกว่า ครุ ลหุ มีหลาย

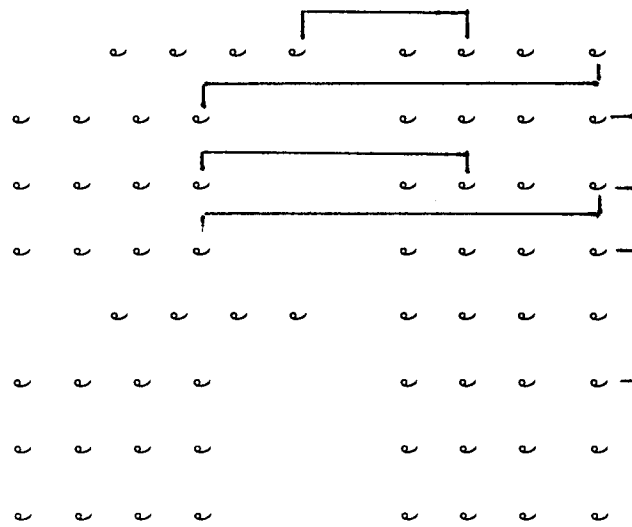
ชนิดดังนี้

2.3.1 จิตรพาฉันท์ 8

โอ้หยา	อุระพาโส
ทุกขวิโยค	ก็เพราะทรงชัย
สันทิตล	นระจนใจ
เจียนจระไป	ทียาพงค์
วักกะพระชด	และประหัตองค์
นาถอนงค	-คพิลาปประโลม
พาพหภา	-รก็ถาโถม
ดั่งรพิโลม	พิรุต์ปลง
	(ชัชพล ไชยพร)

2.3.2 วิชชুমมาลาจน์ นท์ 8

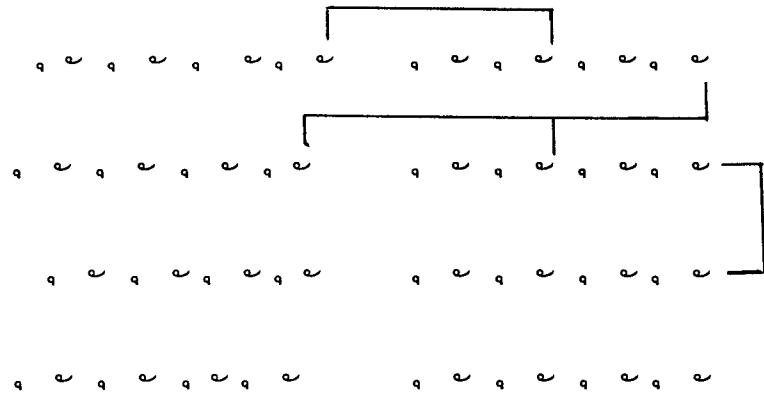

ตัวอย่าง

แสงโสมสองหล้า	สู่ฟ้ากำจร
จำรูญเอมอร	องค์นารีศรี
ลมร่ำรำเพย	โอ้เอยเทวี
ทรงเป็นผู้ที่	ภูมิโปรดปราน
เอกองค์สงขลา	เจ้าฟ้าขึ้นบาน
ทรงหมั้นสามัญชน	เมื่อกาลสองพัน
สี่ร้อยหกสอง	ทำนองเทวัญ
ปรีดาพาฝัน	หมั้นสามัญชน
	(ชัชพล ไชยพร)

ข้อสังเกต ผู้วิจัยพบว่า การส่งสัมผัสระหว่างบทผิดไปคือ คำสุดท้ายของบทแรกจะต้องสัมผัสกับคำสุดท้ายของบทที่ 2 ในบทต่อไป แต่ผู้แต่งส่งสัมผัสไปยังคำสุดท้ายของบทแรกของบทต่อไป

2.3.3 สยามมณีรัตนจันทร์ 8

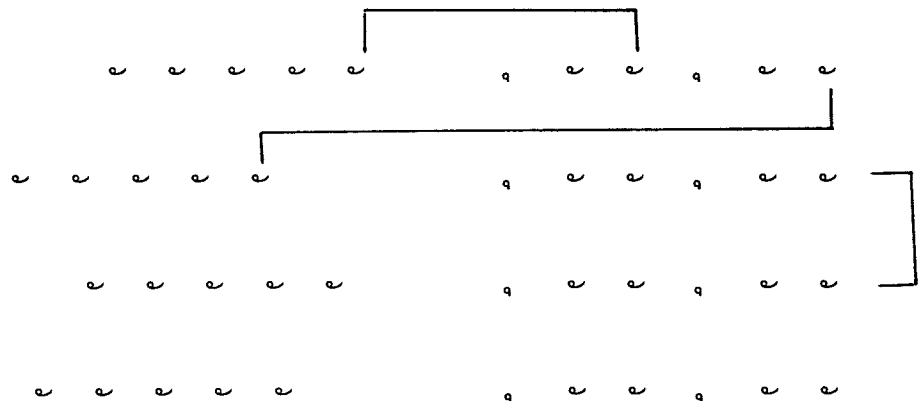

ตัวอย่าง

ก็ดันก็เดินเจริญ ณ ราช
 ประหนึ่ง ณ สรวงชะม่างพิรุณ
 สยามนิคมมิชมมิขึ้น
 ผีว์เรื่องผีว์ร้อย ณ ถ้อย ณ คำ

ยุคลบาท ฐ นำ ฐ หนุน
 เพราะเบื่องเพราะบุญ ฐ หนุน ฐ นำ
 ประชาภิชื่นและผืนก็จำ
 มีอาจจจะรำจะร้อยจะเรียง
 (คมทวน คั่นธนู)

2.3.4 สาลินีจันทร์ 11

ตัวอย่าง

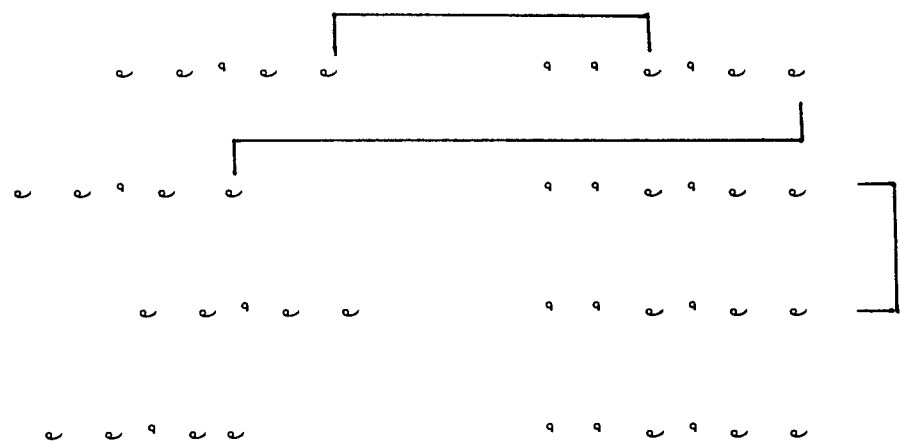
จวบจนจำรูญวัย
ส่งสู่โรงเรียนเข้า
สี่กั๊กพระยาศรี
โปรดปรานสำราญจร
ออกจากโรงเรียนเดิม
ข้าหลวงวังหลวงเรือน

เจริญได้ ๕ ยังเยาว์
ณ วังท่านสโมสร
ก็เป็นเพื่อนน้อง
ประจำจบประจบเดือน
จะเรียนเพิ่มมิเชื่อน
สว่างวัฒนาทรง
(ชัชพล ไชยพร)

ความหมายดอกไม้มี
ดารากลางหนหนาว
ดอกไม้สีน้ำเงิน
กลีบดอกทั้งหกอัน
คือกลุ่มดาวดวงใหญ่
สอยดาวมาโดยดี
หักลิบกรองงามตา
สีเหลืองเรืองรองปวง

พระลงสีสลัปราว
ประดับเป็นผกาพรรณ
ประจงเชิญสถิตสวรรค
จะบ่งบอกขนาดมี
ระบายใส่ผ้านสี
ประจุลงลำดับดวง
สิดาราประดับสรวง
จะเป็นดาวระดับสอง
(ทวีสุข-นิภา ทองถาวร)

2.3.5 อินทรวีเชียรฉันท 11

ตัวอย่าง

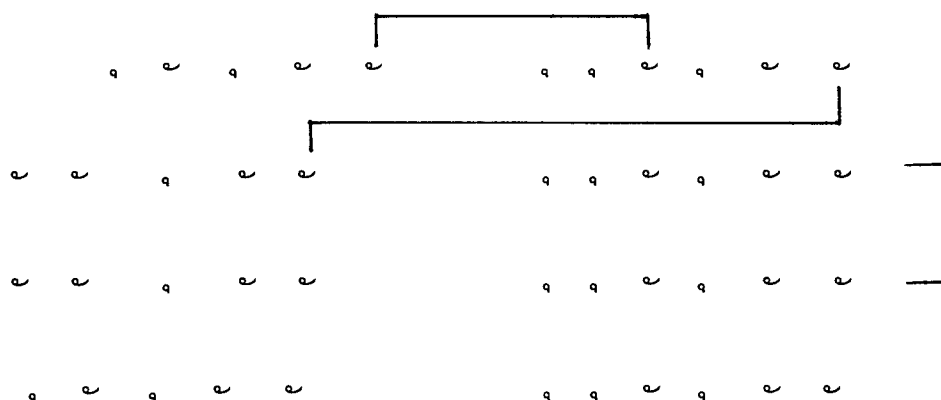
ท้าวหล้าประชาชาติ
แม่ฟ้าประทานการ
ทุกเนื้ออณูดิน
ทุกแห่งและทุกหน
รินรมย์ตลอดแล้
อบอุ่นพระคุณคง
ทุกเม็ดละอองทราย
ทุกสิ่งประสพศาน-

กิติราชระบือชาน
หิตยิ่งประโยชน์ผล
พระถวิลแสวงผล
กิจหลังตรุณลง
บ มิแปรมิเปลี่ยนปลง
จิระเนนสมัยนาน
พระสุหร่ายละอองธาร
จิตระหนักและรักษา
(ศรี วาควัฏ)

เกิดมามีสามารถ
ไม่รู้เพราะไม่เรียน
ก็พาจะล่าหลัง
มีดมนและหม่นหมอง
คนเราก็ต่างกัน
แต่คนมีเหมือนคน
จิตนำ ณ สำนึก
เมฆซึ่งระถึงสรวง

ก็เพราะขาด ณ ความเพียร
ทะลุลึกและตริกตรอง
ก็เพราะยังมีซ้ำของ
เพราะมีนึกจะฝักฝน
ผิวนั้นนะจ้านน
ก็เพราะจิตสิจิตดวง
ก็จะลึกและล้ำปวง
ก็เพราะน้ำนั้นนำถือน
(คมทวน คันธนู)

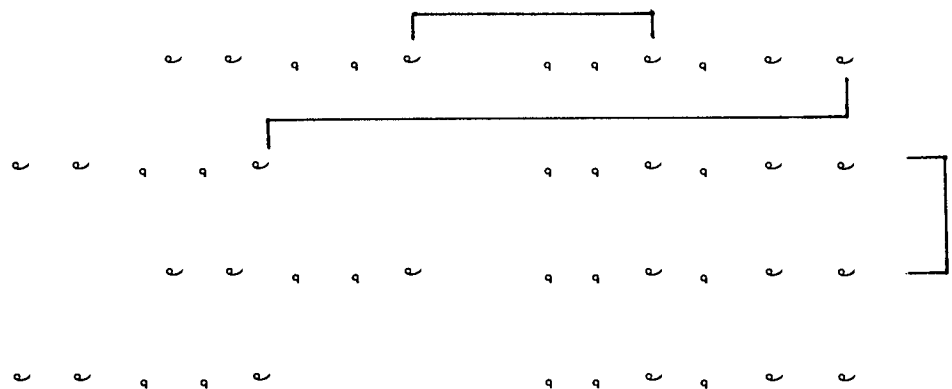
2.3.6 อุปชาติฉันท 11

ตัวอย่าง

นครินทร์ร่าย	สงบคอยเสด็จมา
ผี ไยบตีหล้า	มิกลับมา ณ ดอยดง
สายสินธุ์ก็สิ้นหวัง	สิริดัง ฐ ยังคง
แต่ไยพระศรีทรง	ละประเทศประเทศไทย
ผิดหวังจะหวังเช่น	ประจักษ์เพ็ญกระจ่างใจ
จากตามระเบียบใน	มัจจุธรรมดองค์
สูญกายสลายกลับ	เสด็จลับนิราพงศ์
เพราะพรรณนิภาทรง	พิรเสริมพิศาลชัย
พระผู้พิสัยชาญ	จระผ่านพิราลัย
สู่พรหมพิมานไซรั	พิเศษไสพิสุทธิ์เทอญ
	(ชัชพล ไชยพร)

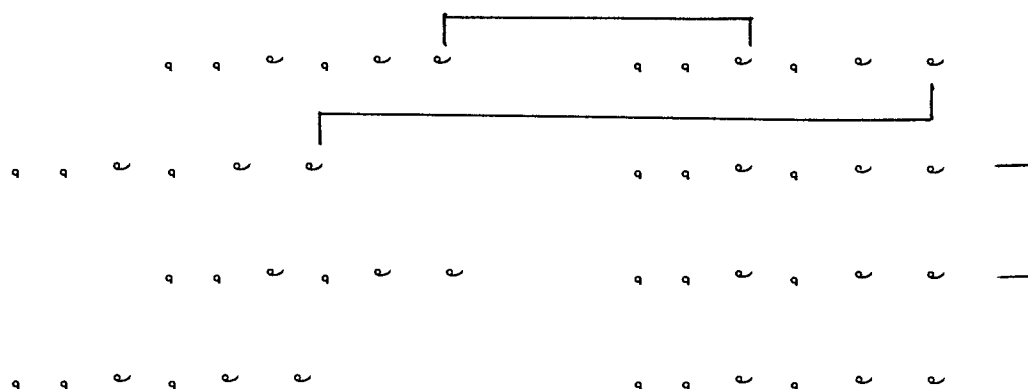
2.3.7 อุปุทธิตาฉน์ 11

ตัวอย่าง

ด้วยสัตตมณฑ	สละราชบัลลังก์
เหล่าราชภูริฤติตั้ง	ระอุร้าวอรารอน
สืบสนกัเพราะขาด	อิริราชพระสีกร
อานันทบวร	ประลุเข้าพระบัลลังก์
แต่ไทยมนะแสน	รฐะแคว้นมิสิ้นหวัง
ร่วมฉัตรผิจะบัง	ศิริเกล้านิกรชน
	(ชัชพล ไชยพร)

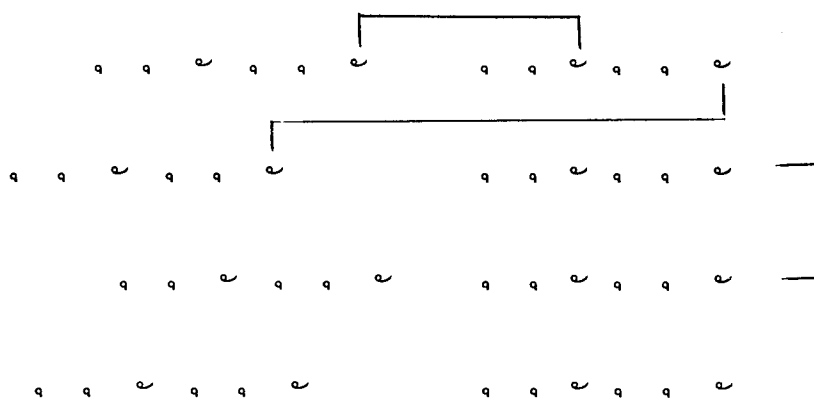
2.3.8 กมลฉันท์ 12 ตั้งแผนผัง

ตัวอย่าง

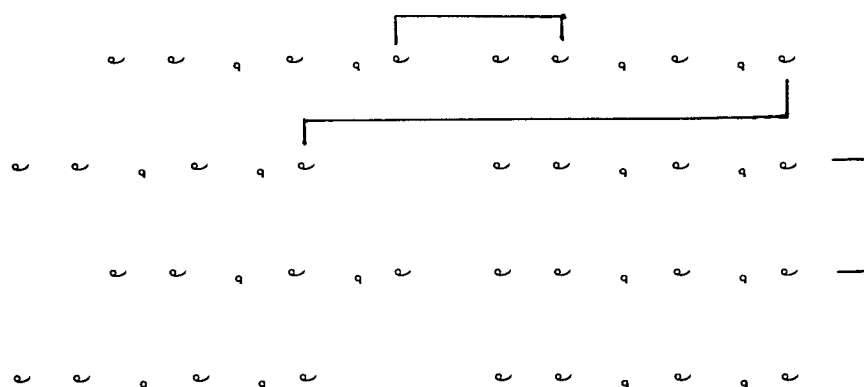
สหัสระแดนไกล	เสด็จไปเพราะปรีชา
จะลูข้าม ณ ฟากฟ้า	พระวิสาปประทานทูน
ก็จะเพื่อฉลาดเพิ่ม	นุชเสริมเกลิงคุณ
บุพะผันพิศาลบุญ	ณ สถานนิบอสตัน
พระมหิตลาองค์	พบองค์พิมลพรรณ
มหิตลอดุลย์วรรณ	สบพระเนตรพระทรงศรี
สุกสุดจะบรรยาย	อุระคล้ายจะเปรมปรีดี
ณ คอนเน็คติคัทนี่	นรีรัตน์ ฐ ทรงเพียร
	(ชัชพล ไชยพร)

2.3.9 โद्यกฉันท์ 12

พิลาปราไพไรรัก	ชะงักแลชะเง้อเหลียว
จะยับยั้งจะยาเยียว	มีอาจคงพระองค์คืน
พระโกศทองประกิดทำ	มิกลบซ้ำมิกล้ากลืน
กระโหยครวญคะเครงครื้น	ประหนึ่งคำประกาศคุณ
พระแม่เอยพระมาจาก	พระกิจหลากพระเกื้อหนุน
เฉลิมบาทดลลงบุญ	จะหนึ่งน้อยมิทันที
ประดาเครื่องประดับครบ	จะน้อมนบพระชนนี
สนองกัตเวที	ณ คราสคครรไล
	(มะเนาะ ยูเด็น)

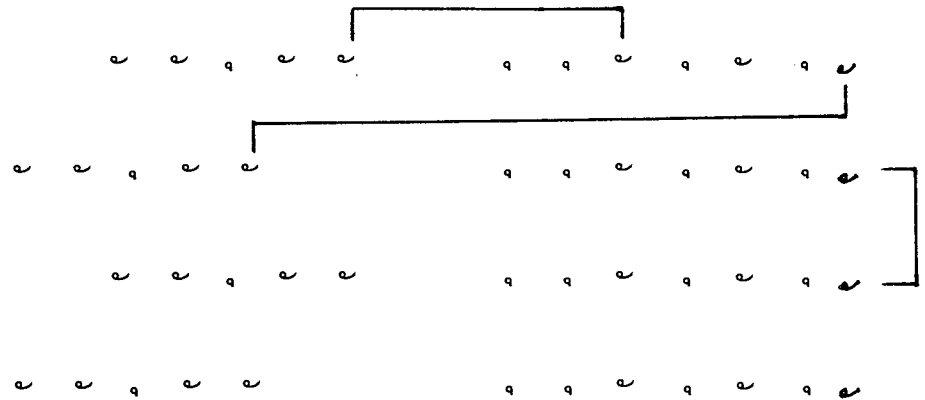
2.3.11 อินทรธนูฉันท 12

ตัวอย่าง

เมื่อองค์พระอัยยิกา	มีภาระหนักกระนาว
ทั่วแดนและแคว้นละด้าว กันดาร ณ ย่าน ณ ดง	
ทรงเปี่ยมจะเยือนจะไป	ด้วยใจประเจิดประจง
ใจซึ่ง ฐ ฟังประสงค์	เอื้อสุข ณ ลุก ณ หลาน
ทุกตัวละก้าวเสด็จ	ก่องเก็จและแสนตระการ
ทุกข์ก็สถิตีสถาน	เกิดทันพระชนนี
	(คมทวน คันธนู)

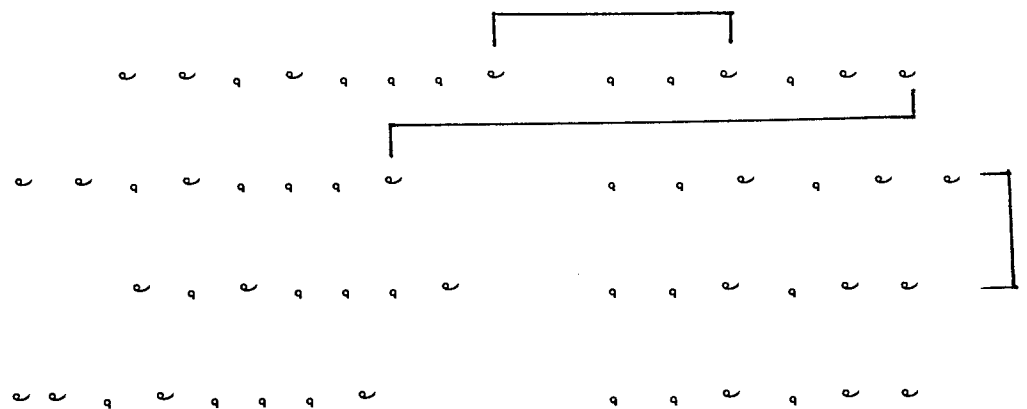
2.3.12 อินทวงส์ฉั นท์ 12 ดังแผนผัง

ตัวอย่าง

สมควร ณ ฤกษ์กาล	ทศวารทศมาสเสมอ
สองสี่หกสามเลอ	สิริลักษพวรรณอร
สมเด็จพระมงกุฎ	เสด็จจุฑาประทานพระพร
ธารสังข์ถึงจร	จระหลัง ณ วังปทุม
	(ชัยพล ไชยพร)

2.3.13 วสันตติลกฉั นท์ 14 ดังแผนผัง

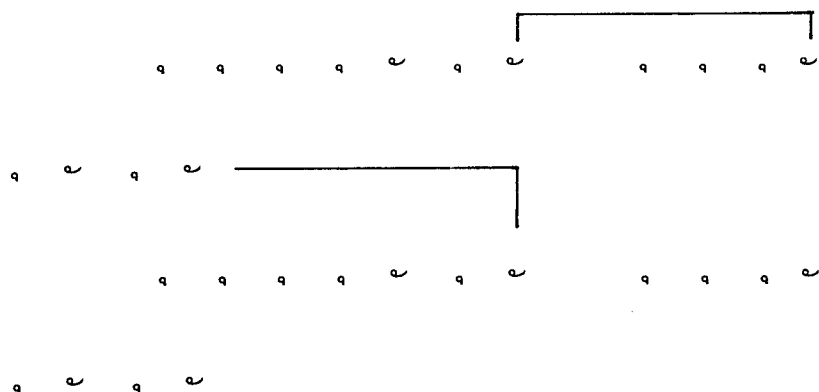

ตัวอย่าง

ขอองค์พระศรีปรมนาถ	อรรคราชชนนี
โปรดเกล้าถวายศุภราศรี	กะพระจอมไผ่ไทย
องค์ภูมิพลผละประชา	สิริราชินีไท้
ทรงที่มพรรณนระประไพ	พิสุทธิไชว์พระทรงพล
	(ชัษพล ไชยพร)

สรวมชีพประชุมกรชูลี	ชนนีนโรดม
สรรพชัยเฉลิมคุณนิยม	วราชดิลงวงค์
โดยเต็มกตัญญูตสนอง	จิตตรองนิพนธ์ตรง
ตัววายกวีนิยประสงค์	สุจริตลิติตควร
จงรักละอองบทยุคล	สุวิมลขไมมวล
ภักดีเสมอมนหวน	จิรนิตย์คะนึ่งเนื่อง
	(บุญเดือน ศรีวรพจน์)

2.3.14 ประกัททกฉันท์15

ตัวอย่าง

ศุภดิถีสุตวิเศษ	อครเดช
พระชนนี	
พฤษภมานศรี	ณ ษษฐี
ประสูติองค์	
พระปรมหน่อนง	-ควรวงศ์

กษัตรา

กลยณัฒนา

ศกะราชา

สงสัหกก

วรกคณัฏทก

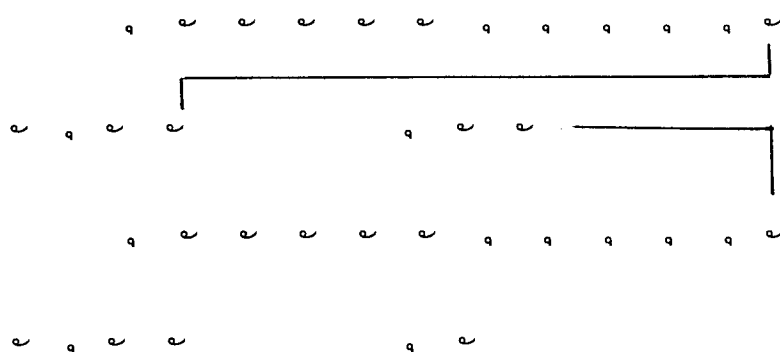
หทยปก

ศรานก

(ชัฒพล ชัฒพร)

ข้อสังเกต ผู้วิจัยพบว่าจากคำประพันธ์ในบทที่ 4 วรรคที่ 2 และวรรคที่ 3 ผู้แต่งจะใช้คำครุในตำแหน่งคำลหุ

2.3.15 เมฆวิปคฺชชิตาฉนัถ 19

ตัวอย่าง

ธ สมภพเมองเคมบริดจัสทรฐพิสิฐ

ทรงเจริญฤท

-ธิบุญญา

เสมอเหล่าทวยไทอันอุดมะวรา

ในวันที่ห้า

ธันวาคม

ฉลองเดชาบัญญัติพระนวมวิกรม

ราชบรม

กษัตรา

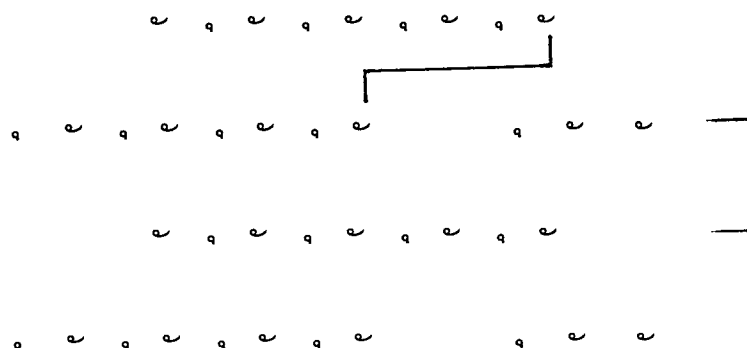
อยู่ทธีบุคคลพระวิจขณมหา

ภูมิพลา

อดุลเดช

(ชัฒพล ชัฒพร)

2.3.16 อีทิสงฉันท์ 20

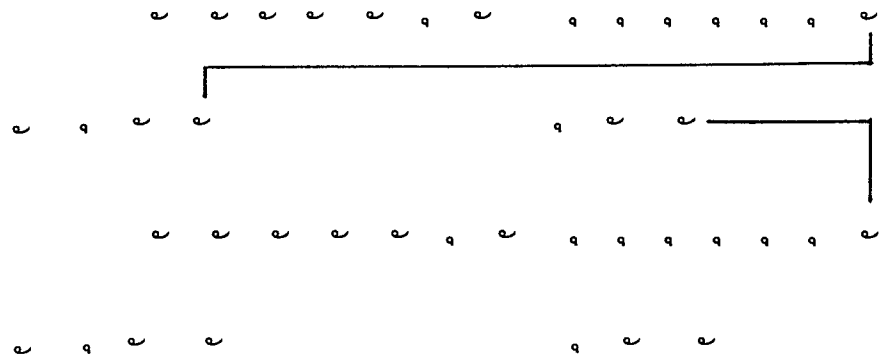

ตัวอย่าง

จากละลือละสรวงสวรรค์วิไล	
เสด็จสถานสถุญ์สมัย	สราญรมย์
ไฮเดลเบิร์กบุริบุรุษบรม	
ประสูติกาลเทศะสม	ณ ยี่สิบ
กัณยมาสะมานะวาระทิพย์	
ประภาประชาชนราอธิป	พระอานันท์
โอวีเศษวิสุทธิ์วิมุตติอัน	
วิโรจนา ณ เยอรมัน	เพราะชนนี้
ด้วยชนกประชวรก็ควรจะมี	
เสด็จประทับสถานศรี	-รสำเร็จ
ขอพระอัฐมาถวัลย์เกลิง	
สถิตพิมานประพาพเถกิง	สถาพร
	(ชัษพล ไชยพร)

น้ำพระทัย ฐ ไหล ฐ หลังก็ปาน	
มหาสมุทรพิสุทธิ์พิศาล	พิสัยสรวง
ทรงประสงค์และทรงประสาน ณ ปอง	
พสกนิกรสลอนก็ล่วง	ลุปลุคฝั่ง
ซึ่งกีฬาจะเสริมจะเพิ่มพลัง	
เพราะว่ากีฬาจะเปรียบก็ดัง	ประดุกยา
	(คมทวน คั่นธนู)

2.3.17 สัทธานันท์ 21

ตัวอย่าง

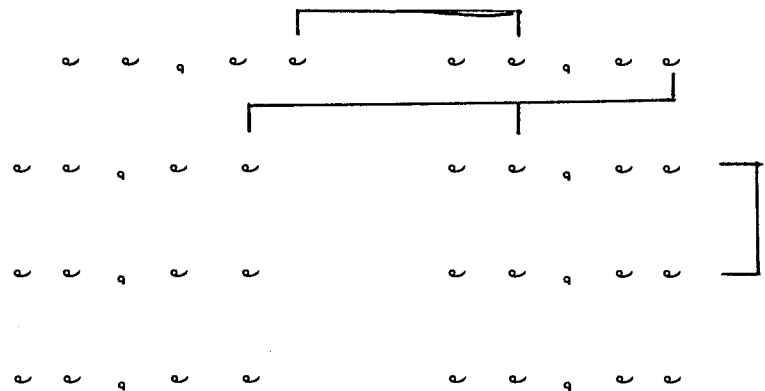
ท้าวไทยโตกเศร้าสุดจะหา
 ล่วงลุเลยพา
 แผ่นดินรินหลังชลนัยน์
 สู่วรรคไฉ

วรสินครา
 อูราไหว
 หฤทยจะไป
 กะเทวี
 (ชัษพล ไชยพร)

บรรจงเบญจางคบัมคม
 นางนโรดม
 ภิญโญยศยั้งพระนามยิน
 เกียรติขจรดิน
 อำนวนานาประโยชน์
 เพิ่มเผติมดำ-

ชลินนิบม
 สยามินทร์
 วรสินครินทร์
 อุดลย์ธรรม
 นกุลกิจประจำ
 ริ โครงการ
 (ศรี วาควัฏ)

2.3.18 ศรีนครินทร์ฉันท 40

ตัวอย่าง

กีฬาก็เรียบร้อย	ยอดดอยและแผ่นดิน
เชื่อมแควกระแสน้ำ	ร้อยจินตนาการ
รำลึก "พระยา" หลวง	บวงสรวงพระวิญญาณ
เชื่อมคำจึงรำชาน	ร้อยคำจะบำบวง
หลายอย่าง ฐ วางไว้	ตามนัยยะก็ทำ
ทรงศักดิ์รักษา	ทุกอย่างและทั้งปวง
ชื่อตรงและคงมั่น	สร้างสรรค์ ณ ทรัพย์ทรง
กีฬา "พระยา" หลวง	คือถือ ณ ชื่อแท้
	(คมทวน คั่นธนู)

2.4 ลิลิต เป็นรูปแบบคำประพันธ์ผสม ประกอบด้วยโคลงกับร้อยสप्तานต่อเนื่องกันไปมีลักษณะดังนี้

คณะของลิลิตสุภาพประกอบด้วยโคลงสุภาพกับร้อยสุภาพ

คณะของลิลิตตันประกอบด้วยโคลงตันกับร้อยตัน

ธรรมเนียมการแต่งลิลิตมักขึ้นต้นด้วยบทร้อยและเมื่อจบบทร้อยนำเรื่องแล้วจะต่อด้วยร้อยหรือโคลงชนิดใดก็ได้ตามประเภทของลิลิตนั้น

ตัวอย่าง

ร่าย

ศรีวรรณนิพนธ์	พิพิผลเพิ่มพูน	ไพบุลย์ลามเลอคุณ
อุดมอดุลย์ดินแดน	ท้าวแผ่นแผ่นปฐพิน	รัตนโกสินทร์สืบวงศ์
ทรงพระนามเสนอยศ	ปรากฏเกียรติเกริกขจร	กระฉ่อนหล้าฟ้าหลวง
เมตตาดวงภาพตรี	“ศรีนครินทร์บรมราชชนนีนาถ” นฤเบศร์	
เชษฐอันุชาญชไม	มาดู่ให้เกิดธรรม	น่านิกรห่างทุกข์
เสกสร้างสุขสุนทรีย์	ผืนปฐพีเพียงสุพรรณ	สรรค์ผาสุกยุคเย็น
ปลงปลิดเชษฐมภัย	น้ำพระทัยพระกรุณา	หากหาหมื่นอื่นเปรียบ
เทียมเทียบได้ไปมี	ทวีประโยชน์ทุกสมัย	พระเยอนไทยทั่วทิศ
ฤาทรงคิดเหน้อยยาก	ดรากรตราพร้อมพลีพระองค์	สงเสโทต่างอุทก
หมายพสกสุขศานต์	โครงการเสริมเริ่มริ	ตริเกิดกิจการปวง
“แม่ฟ้าหลวง” เลิศคุณ	หนุนคณาประชาชาติ	ประสาธน์สุขสบพรรณ
พระคือขวัญร่มเกล้า	กรประณตเหนือผ้า	กราบด้วยภักดี ท่านนา

โคลงสี่สุภาพ

บายศรีดอกไม้มุ่ม	ผกากรอง
ถวายเป็นธูลีละอง	บาทให้
ชีวิตทุกชีพออง	เป็นราช-พลีนา
เกิดก็ชาติขอใช้	ชีพนี้อนุกุล

โคลงสองสุภาพ

กันแสงทรงสลดซ้อน	รุ่มรุ่มตั้งเพลิงร้อน
โศกโอดนิจจา	
อาดูรดาลอระข้า	อกชนนิตข้า
ตั้งเนื่อกลัดหนอง	
หมองกมลหม่นแท้	สุดจักแก้เกินแก้
พระพ้อรำพึง	
หมายพึ่งพระร่มแก้ว	หลัดหลัดพลัดพราแล้ว
อนาถต้องทรวงตรม	

โคลงสามสุภาพ

พระมรดาผู้ประเสริฐ	จึงก่อเกิดผ่านผ้า
สรวงส่ง ณ หัวเจ้า	เพื่อพื้นไพทสยาม
	(บุญเดือน ศรีวรพจน์)

ร่าย

“สมเด็จพระศรีนครินทร์” ภูบดินทร์ราชชนนี ทรงเป็นศรีพระแม่สยาม		
สืบวงศ์รามกษัตรา	สองรามาริบัติ	คือจักรีที่แปด
เสริมส่งแพทย์ยิ่งใหญ่	ช่วยเหลือไพร่ไทยประชา	กับรามาทิเก้
พระผ่านผ้าภูวดล	องค์ภูมิพลมหาราช	บำรุงชาติก้าวไกล
ทันสมัยทุกสถาน	ราษฎรเบิกบานทั่วหน้า	จงรักภักดีเจ้าหล้า
อีกทั้งพระจักรพงศ์	แลนา	

โคลงสองสุภาพ

สมเด็จพระองค์พระแม่เจ้า	พระราชชนนีอ่อนเกล้า
ราษฎรช้องสรรเสริญ	
เจริญพระชนมชีพได้	เก้สืบสืพระไท
จากด้าวสู่สวรรค์	

โคลงสามสุภาพ

พลันโครงการปลูกป่า	“สมเด็จพระยา” รุกัน
ภาครัฐจึงตั้งต้น	ขยันสร้างโครงการ
จัดงานปลูกต้นไม้	ขยายให้แผ่กว้าง
เปลี่ยนป่าที่รกร้าง	เริ่มฟื้นเขียวขจี

โคลงสี่สุภาพ

ในวโรกาสคล้าย	ประสูติกาล
แปดสิบพรรษางาน	เพื่อให้
ดำริแห่งรัฐบาล	โดยเสด็จ
รัฐกับเอกชนได้	ร่วมสร้างสวนศรี
	(อำเภอ-นภลัย สุวรรณธาดา)

ข้อสังเกต ผู้วิจัยพบว่าการแต่งบทร้อยกรองด้วยคำประพันธ์ผสม นอกจากที่ผู้แต่งใช้กาพย์แห่ กาพย์ขับไม้ คำฉันท์ และลิลิตแล้ว ผู้แต่งยังใช้คำประพันธ์ชนิดอื่นแต่งร่วมกันด้วย นับว่าเป็นการใช้ชนิดคำประพันธ์ที่หลากหลาย

3.1. การแต่งด้วยคำประพันธ์ชนิดอื่น ได้แก่

3.1 กลอนเปล่า

ตัวอย่าง

หนึ่งพระองค์	ทรงปลูกดอยดุง
หนึ่งพระองค์	ทรงรักษาไข
หนึ่งพระองค์	ทรงสอนหนังสือเด็กชนบท
หนึ่งพระองค์	ทรงให้ชีวิตใหม่

94 ปีที่พระองค์ทรงเหน็ดเหนื่อย
เพื่อชาวไทยทั้งแผ่นดินได้กินดีอยู่ดี
พระเมตตานี้ จะจารึกอยู่ในใจชาวไทยไม่ลืมเลือน
ขอดวงพระวิญญาณของพระองค์ "สมเด็จพระเจ้า"
สถิต ณ สรวงสวรรค์ตราบนิจรันดร์กาล
(บริษัทชিংเกอร์ ประเทศไทย จำกัด (มหาชน))

บ้านที่แสนอบอุ่นเหล่านั้นพลันเศร้าหม่น
แมกไม้บนดอยสูงสงบงัน...วสันต์เศร้า
หมอกขาวห่มคลุมขุนเขา
หลังจากน้ำตาฟ้ารินเป็นสาย
เสมือนไว้อาลัยแด่ "เจ้าของบ้านหลังใหญ่" แห่งดอยดุง
ผู้เสด็จสู่สรวงสวรรค์
(ผู้จัดการรายวัน)

3.2 คำว ดัังแผนผัง

บทขึ้นต้น

(0) 000
0000
0000

0000 0000 0000
0000 0000 0000
0000 0000 00

บทดำเนินเรื่อง

0000
0000
0000
0000
0000
0000

0000 000 00
0000 0000 0000
0000 0000 00
0000 0000 00
0000 0000 0000
0000 0000 00

บทที่สอง

บทที่สาม

ตัวอย่าง

ยอพะหนมบังคมมอบน้อมศีรษะก้อม
พระศรีนครราชชนนีองค์แม่เจ้าฟ้าหลวง
สวรรคกาลัยม้วยมิตสถิตแห่งห้องอมร
ไว้ยังหมู่ข้าเศกกำสรวญคร่ำครวญจุหน้า
ข้าน้อย มาดับดว่นเข้านิปพาน
ให้สาวอนชานหาองค์แม่เจ้า
ก็ดสอดองค์เลาแม่ไท้
แผ่ปกเกศให้เย็นทรวง
จ้วยคนทั้งปวง บ่าวหนุ่มเถ้า
อันเสด็จเมื่อเนาฟากฟ้า
สถิตฟ้าองค์เอกอ้าเนืองนอง
พระบาทแก้วแก้ว ดหราบเต้ากำละน่าน

กราบป่าทุกำองค์แม่ตัวกษัตริ์
ตีปวงข้าเจ้าแซ่ชรวงสักก่าตั้งดิศเสด็จ
เสวยจันฟ้าวิมานสิขระคราอารมณ
อัสสุจะลาหลังญ้อยสมเด็จแม่หลวงของปวง
หมู่ข้าไพร่ฟ้านาตองสถาน
กล่างคีนฝั้นหันกล่างวันฝั้นเฝ้า
พระองค์ทรงเป้นดังเงาร่มไม้
ประทานสินทรัพย์นับเนืองหลายหลวง
ขออานิสงส์แห่งองค์แม่เจ้า
เป้นฮอยติดตามอย่าได้ก้าดก้า
ตั้งสุขเมืองฟ้า จ่งดวยสนอง ฝ่าละอง
จ่งจัดมีเตี๋ยงแต่ดีหลี
(เสรี ชมภูมิ่ง)

จากการศึกษาบทร้อยกรองราชสุตติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในวาระเสด็จสวรรคต ด้านชนิดคำประพันธ์ผู้แต่งใช้คำประพันธ์หลายชนิดคือ โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ร่าย กลอนเปล่า และบทร้อยกรองพื้นบ้าน คือคำว คำประพันธ์ที่ผู้แต่งนิยมใช้มากที่สุดคือ กลอนสุภาพ ทั้งนี้เพราะผู้แต่งมีเวลาน้อยต้องเร่งรีบแต่งเพื่อลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์รายวัน จึงใช้ถ้อยคำที่ง่ายเหมาะกับคำประพันธ์ประเภทกลอน อีกประการหนึ่งกลอนสุภาพเป็นคำประพันธ์ที่คนทั่วไปอ่านเข้าใจง่าย สามารถถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกสะท้อนใจของผู้แต่งได้ดี และนิยมแต่งกันมากที่สุดในปัจจุบัน การแต่งฉันท์และลิลิต ผู้แต่งต้องใช้เวลาในการสร้อยคำเพื่อความเหมาะสมกับบทราชสุตติเฉลิมพระเกียรติ ฉันท์และลิลิตจึงมีน้อย และพิมพ์เผยแพร่ภายหลัง นอกจากนี้ผู้แต่งยังใช้คำประพันธ์หลายชนิดผสมกันนอกเหนือไปจาก กาพย์เห่ และ ลิลิต ที่เคยใช้กันมาแต่สมัยโบราณ และยังมีผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ร้อยกรองรูปแบบใหม่ให้น่าสนใจยิ่งขึ้น ได้แก่การประดิษฐ์รูปแบบโคลงเบญจลักษณ์ทวาลย์ และศรีนครินทร์ฉันท์ 40

การที่ผู้แต่งเลือกใช้ชนิดคำประพันธ์ที่ตนถนัดหลากหลายชนิดนี้เป็นการเปิดโอกาสให้สามารถถ่ายทอดเนื้อหาและอารมณ์สะท้อนใจอันใหญ่หลวงอันเนื่องมาจากการเสด็จสวรรคตของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

2. ลักษณะเนื้อหา

การเขียนหรือการกล่าวคำไว้อาลัยเพื่อระลึกถึงผู้วายชนม์นั้น จัตรา บุณาค และคณะ (2529 : 258) กล่าวว่า การเขียนคำไว้อาลัยมักประกอบด้วยเนื้อหาดังนี้

- ก. ประวัติผู้เสียชีวิตอย่างสั้น ๆ อาจจะยกเหตุการณ์ที่น่าสนใจบางตอนมากล่าว
- ข. เหตุที่สิ้นชีวิต
- ค. ผลงานหรือคุณความดีที่ผู้เสียชีวิตทำได้
- ง. ความอาลัยของผู้อยู่และแสดงความหวังว่าผู้เสียชีวิตจะไปสู่สถานที่ที่ดีและมีสุข

บทร้อยกรองราชสุตติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในวาระเสด็จสวรรคตพบว่าลักษณะเนื้อหาส่วนใหญ่มี 3 ลักษณะ คือ

2.1 เนื้อหาที่แสดงความเศร้าสะท้อนใจในการเสด็จสวรรคต

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงเป็นที่รักของปวงชนชาวไทย เนื่องด้วยพระราชกรณียกิจที่บำเพ็ญมีส่วนช่วยบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาชนทุกหมู่เหล่า ทรงมีน้ำพระทัยโอบอ้อมอารีให้ความร่วมมือแก่ประชาชนดุษฎีร่วมไพบรไม เมื่อพระองค์เสด็จสวรรคตจึงทำให้ประชาชนต่างพากันโศกเศร้าอาดูร ดังการวิเคราะห้ต่อไปนี้

2.1.1 ความสะท้อนใจที่เกิดจากการพลัดพรากอย่างไม่มีวันได้พบกันอีกเป็นการจากนิรันดรก่อให้เกิดอารมณ์สะท้อนใจอย่างสูง ผู้แต่งใช้คำแสดงการพลัดพราก เช่น ไม่มีแล้ว ล้วนแล้ว ลับดับสูญ เสด็จดับ สูญสิ้น เป็นต้น ดังนี้

แสนคิดถึงองค์บรมสมเด็จย่า
ทุกสิ่งทีเสด็จเยือนเดือนไทยปวง

ไม่มีแล้วพระเมตตาแม่ฟ้าหลวง
สำนึกคุณที่พระห่วงทุกปวงชน
(ธนาคารกรุงไทย จำกัด)

โอ้...สมเด็จย่ามาสิ้นแล้ว
ชนต่างร่ำทเวษทวีคุณ

พระขวัญแก้วมาลดับสูญ
ทรงสถิตไพบูลย์นิรันดร์กาล
(บริษัทในเครือหนันยาง ฯ)

พระถ้วนเสด็จดับ
พสกพร้อมน้อมเคียงมคัล

พระชนม์ลบลู่สวรรค
อาลัยรักยิ่งภักดี
(บริษัทกฤษฎาตามหานคร)

สูญสิ้นแล้วสมเด็จย่าแม่ฟ้าหลวง
นครินทราบรมราชชนนี

ราษฎรทั้งปวงระลึกน้อมพระคุณศรี
เสด็จที่สรวงสวรรคณิรันดร์เทอญ
(ฝ่ายบริหารและพนักงานบริษัทการบินไทย
จำกัด (มหาชน))

เทียนชัยพลันดับสูญ
สุดที่กลืนกล้าน้ำตา

ไพร่ฟ้าอาดูร
(รุ่งกานต์ บำรุงจิต, โชคนิธิ สุวรรณเกตกะ)

2.1.2 ความเศร้า สะเทือนใจที่แม่แต่เทพเจ้าก็ร่วมอาลัย หลังน้ำตาในการสูญเสีย
สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ผู้แต่งใช้คำ น้ำตาพรหม น้ำตาอินทร์ น้ำตาฟ้า เป็นต้น
ดังนี้

เสด็จจากฟ้าสู่ฟ้าแม่ฟ้าหลวง
น้ำตาพรหมพรหมพรั่งพลางไหลริน
แม่แต่ฟ้าน้ำตาฟ้าย่างปรากฏ
โลกทั้งโลกโศกสลดรันทดใจ

เสด็จสู่สรวงสวรรค์าลัยอาลัยถวิล
น้ำตาอินทร์ไหลรวมแทบท่วมไทย
แผ่นดินจรดแผ่นน้ำยังร่ำให้
ด้วยอาลัยสมเด็จย่า..."ศรีนครินทร์"
(บันลือ จินดาศรี)

ทวยเทพเทวัญทุกชั้นฟ้า บรรเลงเพลงฟ้ามาระกำ	โปรยปรายมาลามาครวญคร่ำ ด้วยอาลัยสมเด็จพระย่า...“ศรีนครินทร์” (วันเนา ยูเด็น)
--	---

2.1.3 ประชาชนราษฎรทุกหมู่เหล่าต่างรู้สึกสูญเสียผู้มีพระคุณยิ่งใหญ่ ทุกคนต่างร้องไห้คร่ำครวญ หลังน้ำตาท่วมท้น อย่างไม่เคยมีความทุกข์เช่นนี้มาก่อน ดังนี้

สักวาน้ำตามาจากไหน แต่ก่อนไร้อยทุกข์ทเวษแถม สุดอาดูรสูญเสียแม่ฟ้าหลวง เทิดพระคุณอุ้นทรงปวงประชา	จึงหลังไหลซึมซาบลงอาบแก้้ม สียังแถมยืมได้ไม่นำพา ทุกดวงทวยไทยให้โหยหา ภาวนาสถิตสวรรคน์รินดรเอย (ไชยรัตน์ รัตนวิจิตร)
--	--

ส่งเสด็จเสด็จสรวงห้วงสวรรค สายน้ำตามวลพสกกิตกราย	ยังมีท้นวสันต์รินจะสิ้นสาย โห้ใจหายหวนรำน้ำพระทัย (จิระนันท์ พิตรปรีชา)
---	---

เสียงให้เสียงพร่ำคร่ำครวญ ล้นต่างเสียดายสุดแสน เห็นน้ำนองแผ่นดินแดน น้ำตาทั้งท้นล้นไหล	มวลทุกข์ประมวล คือเปรียบเทียบแทน (บริษัทไทยน้ำทิพย์ ฯ)
---	--

มวลประชาพาเศร้ามาเฝ้าแทน ผองพสกพภพความอาลัย	นับหมื่นแสนล้านล้นกำสรวลให้ บังคมไหว้บรมศพเศร้าซบซม (วันเนา ยูเด็น)
--	--

2.1.4 ความเศร้าสะเทือนใจที่ธรรมชาติร่วมอาลัยในการสวรรคต สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เมื่อครั้งยังทรงพระชนมชีพพระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินไป ณ สถานที่ต่าง ๆ ทั่วแผ่นดินไทย ธรรมชาติจึงได้แสดงความอาลัยในการสูญเสียครั้งนี้ ธรรมชาติที่ร่วมอาลัย อาทิ ภูเขา พระธาตุนี สาคกร ผีเสื้อ แผ่นดิน เป็นต้น ดังนี้

หมื่นภูผาให้ โบกธงพันวา พระมิ่ง พระขวัญ ใจไทยทุกใจ	อาลัยแม่ย่า เสด็จสวรรคาลัย สถิตนิรันดร์ ณ ถ้ำชัย ถวายเป็นแม่ฟ้าหลวง (เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์)
พระธรณีตอกสะทกให้ หนุนเนื่องสายชลมาหลังริน ผีเสื้อเหลือเหงาเศร้าสร้อย เคว้งคว้างกลางดงพงไพร	เสียงสาครครืนไหลอาลัยถวิล ระทมสิ้นระทดทั่วทุกหัวใจ ล่องลอยกววนหนไหนด คอยใครเคยมาปรานี (วันเนา ยูเด็น)
ทั่วไทยโคกเศร้าสุดจะหา ล่งลุเลยพา แผ่นดินรินหลังชลนัยน์ สู่สวรรค์ไว้	วรสินครา อุราไหว หฤทยจะไป กะเทวี (ชัชพล ไชยพร)
ขุนเขาก็ร้องไห้ หม่นหมองครองโคกคัลย์ สรวงสวรรค์แสนสุดวิบโยค สู่พื้นปดพิดล	พืชสัตว์ไพรทุกชีวัน ขวัญแห่งหล้าฟ้าม้วน กันแสงโคกไพรยอัสสุชล น้ำตาฟ้าอาลัยพระองค์ (กุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ)

2.2 เนื้อหาที่กล่าวถึงพระราชประวัติ

จากการวิเคราะห์บทร้อยกรองราชสุตีสมาเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในวาระเสด็จสวรรคต พบว่า มีบทร้อยกรองที่มีเนื้อหากล่าวถึงพระราชประวัติ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

บทร้อยกรองที่กล่าวถึงพระราชประวัติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เกี่ยวกับการพระราชสมภพ การศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ การหมั้นการอภิเษกสมรส ประสูติ การพระราชธิดาและพระราชโอรส และการได้รับเฉลิมพระนามและการสถาปนาพระราชอิสริยยศเป็นพระราชชนนีศรีสังวาลย์ ดังนี้

พระราชสมภพ

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี พระราชสมภพเมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2443 พระนามสังวาลย์ ธิดาพระชนกชู พระมารดาคำ สถานที่ประสูติละแวกวัดอนงคาราม และตั้งนามสกุลว่า “ชูกลม” ดังนี้

จากฟ้าเสด็จดิน	นรอินทร์เสด็จลง
ชอยวัดอนงค์คง	ชนกนาถพระนามชู
ท่านคำพระมารดา	สุวกละตำรู
สมภพพระศรีสู่	อปราคิไคไค
อาทิตยาวา	-รตุลาพิสุทธิไชร์
ที่ยี่สิบเอ็ดใน	ศกะสองสี่สี่สาม
ผ่องพรรณประไพพักตร์	นรลักษณ์ดาดตาม
ทรงศักดิ์พิเศษงาม	วรรณาม ฐ สังวาลย์
เทพไท่ประทานพร	พระอมรวดาร์
หล่อเลี้ยงชโลมกาล	รติผ่านเสมอใจ
	(ชัยพล ไชยพร)

นนทบุรีเขตคามใกล้	เหนือเมือง กรุงนา
สองสี่สามศกเมื่อง	เลิศแท้
อาทิตยี่สิบเอ็ดตุลาเนื่อง	มวณญาติ
จารุประกรแล	กำเนิดไต่เยาวมลาย
“สังวาลย์” นามแต่ครั้ง	ตรุณวัย
ธิดาท่าน “ชู-คำ” ใจ	โอบเอื้อ
ทะนุถนอมกลม่อเลี้ยงใน	แบบฉบับ ไทยแฮ
เขียนอ่านงานก่อเกื้อ	เขตบ้านวัดอนงค์
	(ชยศรี สุนทรพิพิธ ชาลี)

เป็นศรีสำหรับด้าว	แดนสยาม
ประเสริฐ “สังวาลย์” นาม	ท่านไชร์
ละแวกอนงคาราม	แดนประสูติ
สกุลชาติบัญญัติใช้	สืบเชื้อ “ชูกลม”
	(บุญเดือน ศรีวรรณ)

การศึกษา

การศึกษาเบื้องต้นทรงศึกษาในโรงเรียนใกล้บ้านได้แก่ โรงเรียนหญิงวัดอนงค์ โรงเรียนศึกษานารี วังท่านสมเฒ่าที่สี่กั๊กพระยาศรี เมื่อเริ่มทรงศึกษาในโรงเรียนระยะหนึ่งก็ได้ถวายตัวเป็นข้าหลวงวังหลวงของสมเด็จพระนางเจ้าสว่างวัฒนา พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า และทรงเข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนสตรีวิทยาและโรงเรียนแพทย์ผดุงครรภ์และหญิงพยาบาลแห่งศิริราช จากนั้นจึงได้รับทุนเล่าเรียนหลวงไปศึกษาต่อ ณ ประเทศสหรัฐอเมริกาตามลำดับ ดังนี้

โรงเรียนหญิงวัดอนงค์	ตรงสมภารนวมใจดี
เนิ่นกาลที่เป็นที่	สมเด็จพระพุฒาจารย์
โรงเรียนวัดเล็กไป	โรงเรียนใหม่เรียนมีนทาน
“ศึกษานารี” สถาน	จำพราดไกลไม่ท้อกมล
ถวายตัว “ทูลหม่อมหญิง”	ทรงรับสั่งมีมิ่งมงคล
อบรมมารยาทตน	กุลสตรีศรีชาววัง
โรงเรียน “สตรีวิทยา”	ได้ศึกษาสมดังหวัง
“พระยาดำรงแพทยาคุณ” ยัง	หนุนส่งเพียรเรียนพยาบาล
“โรงเรียนแพทย์ฯ ศิริราช”	พระนุชนาฏทรงเอาภาร
สามปีสำเร็จผ่าน	อายุสิบหกชันษา
เดินทางสู่สหรัฐ	หมายเจนนัดในวิทยา
โดยเรือล่องธารา	สู่เบอร์คลีย์บ้าน “อดัมเสน”
“ฮาร์ตฟอร์ดคอนเนคติกัต”	น้อมมนัสโดยซัดเจน
“นอร์ทเวสเทินสกูล” เต้น	เรียนรู้เพิ่มเสริมวิชาการ
“เคมบริดจ์” ประสิทธิ์ประสงค์	พระจำนงเรียนพยาบาล
โดยทุนพระราชทาน	พระหมายมุ่งผดุงนรา
	(ชยศรี สุนทรพิพิธ ชาลี)

จวบจนจำรูญวัย	เจริญได้ ๒ ยังเยาว์
ส่งสู่โรงเรียนเข้า	ณ วังท่านสมเฒ่า
สี่กั๊กพระยาศรี	ก็เป็นเพื่อนน้องออร์
โปรดปรานสำราญจร	ประจำจนประจวนเดือน
ออกจากโรงเรียนเดิม	จะเรียนเพิ่มมิแซเขื่อน
ข้าหลวงวังหลวงเรือน	สว่างวัฒนาทรง
โรงเรียนนี้อยู่ใกล้	สถานไต้สถิตองค์
ในกาลไม่นานลง	ก็ปิดไปไม่ได้เรียน

อยู่บ้านคุณหวานหง	-สกุลวงศ์ทรงเพียร
เรียนใหม่ได้อ่านเขียน	สตรีวิทยาลัย
แต่แล้วแม่คำพราก	จรัลจากนิราไกล
โคมทองของแดนไทย	ประทับอยู่กะผู้ดี
พระยาตำรงแพทย์	ก็เป็นแพทย์พระพันปี
วันหนึ่งเจ้าคุณมี	ประภาษถามพระทรงชัย
โปรดเรียนโรงเรียนแพทย์ ผดุงหญิงอุทรใหม่	
ตอบรับในทันใด	ก็อยากไป ฐ ยินดี
จึงเรียนบำรุงครรรค์	พยาบาลประชาชี
ทำการแคล้วคล่องดี	และยังเยาวกว่าใคร
พรรษาเพียงสิบสาม	พระโณมงามพระสดใส
เรียนจบรวดเร็วไว	ฐ ปรีชาสง่างาม
สหรับจะแดนไกล	เสด็จไปเพราะปรีชา
จะลูบาม ณ ฟากฟ้า	พระวัสสาประทานทุน
	(ชัชพล ไชยพร)

การหมั้นและการอภิเษกสมรส

ในขณะที่ทรงศึกษาที่สหรัฐอเมริกาสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงอยู่ในความดูแลของสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรมพระบรมราชชนก ทรงมีความใกล้ชิดกันเนื่องจากสมเด็จพระบรมราชชนกทรงเป็นผู้ดูแลนักเรียนไทยที่ได้รับทุนในพระองค์จึงทรงหมั้นและอภิเษกสมรสใน พ.ศ. 2462 และ พ.ศ. 2463 ตามลำดับ ดังนี้

เอกองค์สงขลา	เจ้าฟ้าชื่นบาน
ทรงหมั้นสำราญ	เมื่อกาลสองพัน
สี่ร้อยหกสอง	ทำนองเทวัญ
ปรีดาพาฝัน	หมั้นสามัญชน
ไอ้สายสังวาลย์	แกมก้านแก้วกล
ขึ้นลำจำผล	ผิดแผกหญิงใด
.....	
สมควร ณ ฤกษ์กาล	ทศวาทศมาสเสมอ
สองสี่หกสามเลอ	สิลक्षण์พรรณอร
สมเด็จพระมงกุฎ	เสด็จจรดประทานพร
ธารสังข์ถึงจร	จะหลั่ง ณ วังปทุม
	(ชัชพล ไชยพร)

เพรงบุญพระร่วมพ้อง	สนองผล
พบสมเด็จพระมหิตล ๗	ขณะเฝ้า
พียงพระทัยสุภาพสุกน	ประดีพัทธ์
บุญบุพเพ ณ เกล้า	จึงหมั่นหมายสมร
ทรงคั่นนครเขตด้าว	แดนไทย
อภิเชกมวงคลชัย	ชื่นน้อม
สองราชสุขสบสมัย	เสมอรัก
สองสู่ไพรชพร้อม	มุ่งรู้ทรงเรียน
	(บุญเดือน ศรีวรพจน์)

สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิดลอดุลเดช	ณ สหรัฐประเทศทรงศึกษา
วิชาแพทย์พระมุงผดุงประชา	ทรงสนิทเสนาหาพระไฉตรู
พระเมตตาบำเพ็ญทาน	ได้ยลยินไกลสนิทยอยู่
ทรงชื่นชมมารยาทพิลาสพฐ	หมายเป็นคู่เคียงชีวันมั่นฤดี
จวบสองสี่หกสามงามพิสุทธิ	พระมงกุฎเกล้าพระราชทานภิเชกศรี
	(ชยศรี สุนทรพิพิธ ชาลี)

ประสูติการ พระธิดาและพระโอรส

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ประสูติพระธิดาและพระโอรส 3 พระองค์ตามลำดับ คือสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ ๗ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล และ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ดังนี้

พฤษภมานศรี	ณษะฐิ	ประสติดองค์
พระปรมหน่ออนง	-ควรวงค์	กษัตรา
กลยณิวัฒนา	ศกะราชา	สองสี่หกหก
ไฮเตลเบิร์กบุรีบุรุษบรม	ประสูติกาละเทศะสม	ณ ยี่สิบ
กันยามาสะมานะสาระทิพย์	ประภาประชาชนราอชิป	พระอานันท์
ธ สมภพเมืองเคมบริดจ์สหรัฐพิสิฐ	ทรงเจริญฤท	-ธิบุญญา
เสมอเหล่าทวยไทอันอุดมวรา	ในวันที่ห้า	ธันวาคม
ฉลองเดชาปัญญาพระนวมวิกรม	ราชบรม	กษัตรา
อยู่ทุธิบุคคผลพระวิจขณมหา	ภูมิพลา	อดุลเดช

(ชัยพล ไชยพร)

พระโอรสธิดาเลิศบาริ	“สมเด็จพระพี่นางเธอ ฯ พระนามา-
“เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา” นาฏ	“กรมหลวงนราธิวาสฯ” ปราชญ์สยาม
“พระบาทสมเด็จพระปรเมนทร์” เรื่องรวม	“อานันทมหิดล”ทุกเขตคามนบบุญญา
“พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา-	ภูมิพลอดุลยเดช” นราเกษมศานต์
พระกรุณาธิคุณในดวงมาน	พระชนนีอภิบาลตามแนวทาง
	(ชยศรี สุนทรพิพิธ ชาลี)

การเฉลิมพระนามและพระอิสริยยศ

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ พระราชมารดาได้รับการเฉลิมพระนามเป็นพระราชชนนีศรีสังวาลย์ ดังนี้

ด้วยสัตตมณฑล	สละราชบัลลังก์
เหล่าราชภรรยัตติวงศ์	ระอุร้าวอรารอน
สัสสนกัเพราะชาติ	อิทธิราชพระสีก
อานันทบวร	ประลุเข้าพระบัลลังก์
แต่ไทยมณะแสน	จรูญแคว้นมิสินหวั
ร่มฉัตรผิวงบัง	ศิริเกล้านิกรชน
ขึ้นพักตร์ไท	ยุววัยประภาพล
ผ่องลักษณะผล	เพราะพระราชชนนี
อบรมจริยา	กิริยาพระทรงตรี
เป็นขัตติยะที่	วรศรีนครินทร์
ทรงทำนุกถนอม	สิริจอมไผทถิ่น
เดชศิริดิอินทร์	อวดการประสิทธิ์วงศ์
สู่ครรรอนุทร	เผด็จร้อนนิวรรณ์ลง
ชนชั้นชนะวงศ์	ชนนีศรีสังวาลย์
	(ชัชพล ไชยพร)

2.3 เนื้อหาที่กล่าวถึง พระราชกรณียกิจและพระราชจริยาวัตร

การเขียนคำไว้อาลัยผู้ล่วงลับไปแล้วนอกจากจะแสดงถึงความเศร้าเสียใจดังกล่าแล้วผู้แต่งยังหยิบยกผลงานของผู้ล่วงลับมากล่าวประกอบเพื่อให้เห็นคุณค่าความดีที่ควรแก่การอาลัยอาวรณ์ จากการวิเคราะห์บทร้อยกรองราชสดุดีสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในวาระเสด็จสวรรคต พบว่า ผู้แต่งบทร้อยกรองได้หยิบยกพระราชกรณียกิจมากมาย อันทรงคุณค่ามากล่าว เช่น การสาธารณสุขทรงจัดตั้งหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ที่ชื่อว่า “แพทย์อาสา

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี” (พอ.สว.) เพื่อรักษาพยาบาลและป้องกันโรคแก่ประชาชน ชายแดนและเขตทุรกันดาร การส่งเสริมการศึกษาทรงจัดตั้งโรงเรียนสำหรับเด็กไร้การศึกษา และการพัฒนาความจำเป็นพื้นฐาน ทรงเยี่ยมตำรวจตระเวนชายแดนและตั้งหน่วยช่วยทหารผ่านศึก ด้านการส่งเสริมเกษตรกรรม การอนุรักษ์ธรรมชาติและฟื้นฟูป่า สำเร็จราชการแทน พระมหากษัตริย์รัชกาลที่ 9 พระราชทานของเล่นให้เด็ก ทรงอบรมชาวเขาให้ประพฤติปฏิบัติ ตามกฎหมายไทย ตลอดจนพระราชจริยวัตรด้านศาสนา ทะนุบำรุงศาสนา การกีฬา และการ ทรงงานอดิเรก เป็นต้น ดังการวิเคราะห์ต่อไปนี้

ด้านการสาธารณสุข

ผู้แต่งบทร้อยกรองหลายคนได้กล่าวถึงการจัดตั้งหน่วยแพทย์เคลื่อนซึ่งเป็น แพทย์อาสาสมัครเพื่อทำงานในวันหยุดราชการ เดินทางไปตรวจรักษาโรคให้แก่ประชาชนที่ยากจนตามท้องถื่นทุรกันดารห่างไกลความเจริญ บริการทันตกรรมบำบัด และโรคทั่วไป ดังนี้

ปี่สองห้าหนึ่งศูนย์	พระเกี้ยวกลอนมัย
แพทย์ตามเสด็จ ฯ ไป	ตรวจรักษาประชาชน
ปี่สองห้าหนึ่งหนึ่ง	โครงการจึงทดลองผล
หน่วยแพทย์เคลื่อนดล	ณ ถิ่นทุรกันดาร
เหล่าแพทย์และเภสัช	จัดพร้อมพร้อมพยาบาล
ทันตแพทย์บริการ	เจ้าหน้าที่มีน้ำใจ
สาธารณสุข	บำบัดทุกข์บำรุงไทย
อาสาสมัครไป	ในวันหยุดสุดสัปดาห์
	(ประยอม - ม.ร.ว.อรรณดิตร ชองทอง)

แพทย์หลวงปวงอาสา	พระแม่ฟ้าเกื้อการุณย์
ราษฎร์เชิญเย็นใบบุญ	ทั้งเขารุ่นและไพรสณฑ์
	(กุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ)

ทันตแพทย์อาสาทำงาน	ด้วยจิตสงสาร
เด็กนักเรียนเป็นเป้าหมาย	
ทันตกรรมบำบัดแล้วสบาย	ความเจ็ดปวดหาย
เด็กมีสุขภาพฟันดี	
	(ฐะปะนีย์ นาครทรรพ)

สโมสรมิตรภาพซึ่ง	สมานฉันท์
รวมจิตแทบบาทวาลัญช์	ร่วมสร้าง
โครงการราชรังสรรค์	พระดำริ เสนอนา
หน่วยแพทย์พิเศษอ้าง	ออกเอื้ออาสา
มรรคาเขาป่าลั่น	ทุราคม
บุกบันพิริยะบรม	ฝ่าได้
แดนไกลกอปรอนุกรม	ภารกิจ
เทถ่ายถอนทุกขไฉ	ตรวจแล้วรักษา
	(บุญเดือน ศรีวรรณ)

หน่วยเคลื่อนที่มีแพทย์พร้อมยอมอุทิศ เพื่อชีวิตทวยราษฎร์ปราศทุกข์เข็ญ
 ตชด.ปราบศัตรูอยู่สำเค็ญ ทรงเล็งเห็นบำเพ็ญให้คลายทุกข์ร้อน
 (ดำรง สุริยะรังษี)

ทั้งเหล่าแพทย์อาสาตรวจให้ ราษฎร์สุขได้เพราะพระองค์ทรงเสมือน
 เป็นดุจเทพปกปักรักทุกเรือน ทรงดักเตือนห่วงใยไทยทุกคน
 (สงบ แสงรัตนกุล)

จึงทรงส่งแพทย์เข้าไป อาสาเพื่อไทย
 มีสุขภาพสมบูรณ์ (ชัชพล ไชยพร)

การแพทย์กิจกรรมนำสมัย ชนบทถิ่นไกล
 ทุกข์โรคโรคร้ายบรรเทา (จกรา วราฤทธิ์)

ทรงจัดตั้งหน่วยแพทย์ไปรักษา ปวงประชาที่ขัดสนจนทรพัยสิน
 ช่วยตำรวจและทหารรั้วแผ่นดิน รวมทั้งสิ้นอีกมากมายเหลือคณา
 (วรพจน์ สังขปญโญ)

โครงการพระดำริที่ยิ่งใหญ่
ทั้งเด็กเล็กสตรีคนชรา

แพทย์อาสาตลให้ไทยहरषा
ไว้โรคปลอดภัยโรคหายพลัน
(วิทยายุทธ ปานสูง)

พระราชกรณียกิจด้านการแพทย์นอกจากที่กล่าวมาแล้วยังทรงจัดตั้งแพทย์
อาสาทางอากาศใช้วิธีสื่อสารผ่านวิทยุส่งเรื่องราวของผู้ป่วยไปยังสถานี พยาบาลเพื่อรักษาคนไข้
ได้ถูกต้องและรวดเร็ว ดังนี้

“โครงการแพทย์อาสา
ผ่านวิทยุเพียง
สถานีทางอากาศ
เรียกกันโดยทั่วไป
มีแพทย์ปริญญา
“สถานีรักษา” การ

ทางอากาศ” อาจฟังเสียง
เครื่องตรวจปอดและหัวใจ
อาจปรึกษาวินิจฉัย
“สถานีโรงพยาบาล”
อาสาสมัครดำเนินงาน
ดูแลเรื่องตรวจรักษา
(ประยอม - ม.ร.ว.อรรถจักร์ ชองทอง)

ด้านการศึกษา

ผู้แต่งบทร้อยกรองหลายได้กล่าวถึงพระราชกรณียกิจด้านการศึกษาทรงจัดตั้ง
โรงเรียนชาวเขาโดยมีตำรวจตระเวนชายแดนเป็นครู จัดตั้งมูลนิธิเพื่อช่วยเด็กพิการ ทรงให้ทุน
การศึกษาแก่นักเรียนยากจน พระราชทานพระนามเป็นชื่อสถาบันการศึกษาและการพัฒนา
ความจำเป็นพื้นฐาน ดังนี้

บำรุงงานการศึกษาแดนป่าเขา
หมั่นเยี่ยมเยือนดงคอยคอยอารณ์

ทรงคอยเฝ้าเอาใจใส่ให้ทุกข์ถอน
ห่วงราษฎรยิ่งกว่าพระวรกาย
(ดำรง สุริยะรังษี)

ทรงอุปถัมภ์ตำรวจทหารหาญเหล่า
ทรงเอื้ออวยช่วยรัฐพัฒนา

เด็กไทย ๕ ประทานการศึกษา
พื้นฟูป่าดอยดงเขตพงไพร
(ภิญโญ ศรีจำลอง)

การศึกษาของเด็กไทย
พระองค์ทรงเล็งเห็น

ที่ห่างไกลไม่ละเว้น
ความจำเป็นด้วยเช่นกัน
(ประภาส บุญนาค)

ทรงตั้งโรงเรียนชายแดน
ได้ศึกษาเล่าเรียนเขียน ก. ไก่

ไกลสุดแสนเพื่อให้คนทุกสมัย
เพื่อให้ได้ความรู้ทุกคน
(อรรถพร แสงแจ่ม)

ทรงทราบอุปสรรคปัญหา
ของเด็กชาวเขาเหล่านั้น

ในการศึกษา

ขาดครูผู้สอนสำคัญ
อำนวยความสะดวก

ขาดอุปกรณ์อัน

หากด้วยสมองสองมือ

ผองผู้มีชื่อ

ตำรวจตระเวนชายแดน

โรงเรียนวิบากยากแค้น

สารพัดขาดแคลน

ขาดความปลอดภัยประดามี

ทรงพระกรุณาอารี

ดำเนินกรณีย์

กิจเกื้อเพื่อเด็กชาวเขา

(เอนก - สายพร แจ่มขำ)

ทรงทราบกิจการ ตำรวจทหาร

ชายแดนห่างไกล

จัดตั้งโรงเรียน พากเพียรเพื่อให้

เด็กเจริญวัย อย่างมีวิชา

รู้จักเขียนอ่าน รู้วิชาการ

ต่อไปภายหน้า

ทรงเสริมสงเคราะห์ ปลุกเพาะปัญญา

ให้ปวงประชา รู้ค่าควรเมือง

พระราชทานทรัพย์ เหลือคณานับ

ทรงรับเป็นเรื่อง

กรณีสำคัญ มุ่งมั่นประเทือง

พัฒนาฟูเฟื่อง ชีวิตจิตใจ

กว่าร้อยโรงเรียน ที่ทรงพากเพียร

จัดตั้งทั่วไป

ทรงชวนบุคคล มีทรัพย์สนใจ

บริจาคทรัพย์ใน กิจการโรงเรียน

(วนิตา สติदानนท์)

ธ อาทรการศึกษา	เด็กในวนาชายแดน	ขาดแคลนที่อ่านเขียน
สร้างโรงเรียนประทาน	เขาเบิกบานทั่วหน้า	ดูจดังได้น้ำฟ้า
หยาดย่อยเย็นเคียร	บารนี้	

(อนงค์ อินทร์พรรย์)

สินทรัพย์ส่วนพระองค์	“สมเด็จพระ” ทรงให้แบ่งปัน
เพื่อเขตแดนนั้น	สร้างโรงเรียน ดชด.
ตำรวจเป็นผู้สอน	อุปกรณ์มีเพียงพอ
บรรจลงหีบห่อ	พระราชทานไปชายแดน

(ประยอม - ม.ร.ว.อรรถจักร์ ชองทอง)

บทร้อยกรองข้างต้นกล่าวถึงสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ว่าทรงทราบถึงปัญหาการศึกษาของเด็กชาวเขา ขาดครูผู้สอน อุปกรณ์การเรียนการสอน มีตำรวจตระเวนชายแดนทำหน้าที่เป็นครู จึงทรงชักชวนบุคคลที่มีฐานะดีและมีจิตศรัทธามาร่วมสร้างโรงเรียนพร้อมอุปกรณ์การเรียนการสอน

มูลนิธิอนุเคราะห์คนพิการ	ได้ดำเนินงาน
นานนับกว่าสี่สิบปี	
เครื่องหมายจรัสรัศมี	ส.ว. เฉลิมศรี
พระนามาภิไธยย่อประทาน	
มูลนิธิจัดตั้งสถาน	เป็น “ศูนย์บริการ-
เด็กพิการ” อยู่ในตำบล	
บางตลาด ปากเกร็ด เมืองนนท์	ใกล้กับกรมชล ฯ
ริมตลิ่งถนนใหญ่	

(เอนก - สายพร แจ่มขำ)

บทร้อยกรองได้กล่าวถึงการจัดตั้งมูลนิธิเพื่อช่วยเหลือเด็กพิการที่ริมถนนตลิ่งใหญ่ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

พระราชทานชื่อชวนฟัง	โรงเรียนจัดตั้ง
ตามชื่อองค์กรส่งเสริม	
แล้วชื่อตามพระนามเดิม	“สังวาลย์วิท” เจิม
รวมเจ็ดโรงเรียนประมวลมี	

โรงเรียนศรีสังวาลย์
ในพระกรุณา

นามประธานพระนามา
พระอุปถัมภ์ดำเนินงาน
(เอนก - สายพร แจ่มขำ)

บทร้อยกรองนี้ผู้แต่งกล่าวถึงการพระราชทานพระนามเป็นชื่อโรงเรียน เช่น โรงเรียน
สังวาลวิท และโรงเรียนศรีสังวาลย์

รักตำรวจช่วยตำรวจทั่วทุกถิ่น
ขอความรักประจักษ์ใจไหลหลังริน

ชายแดนดินทุกเขตประเทศสิ้น
ช่วยแผ่นดินเป็นพระกุศลทุกคนเทอญ
(สงบ แสงรัตนกุล)

เยี่ยมตำรวจชายแดนดำเนินไป

เป็นหลักชัยให้ประเทศท่าเขตคาม
(สุมีธนา เวลลานเชรี)

พระเมตตากว้างไกลแผ่ไพศาล

สู่ทหารตำรวจไทยให้สุขสันต์
(วิทยาอุท ปานสูง)

ยามภัยพาลรุกรานรุกบุกเขตไทย
ตำรวจชายแดนชาวเขาเหล่าพยาบาล

ทรงเสี่ยงภัยเสด็จช่วยหน่วยทหาร
คนพิการทรงอุปถัมภ์ให้ทุกยาม
(ปัญญา โต๊ะดอจ๊ะ)

ดชด. แสนไกลอยู่ในป่า
สุดกันดารผ่านทางซางแสนไกล

สมเด็จพระยาทรงเยี่ยมเยียนไม่หวั่นไหว
พระองค์ไม่เคยบ่นทรงตรากตรำ
(สมเกียรติ วรรณสุทธิ)

บทร้อยกรองข้างต้นกล่าวถึงว่าพระองค์ทรงรักและห่วงใยทหารตำรวจชายแดนเสด็จ
เยี่ยมเยียนและพระราชทานสิ่งของอยู่เสมอ

ด้านการส่งเสริมเกษตรกรรม การอนุรักษ์ธรรมชาติ การฟื้นฟูปลูกป่า และการ
พัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีอยู่สูง

ทรงมีพระราชดำริโครงการแม่ฟ้าหลวงเพื่อโน้มน้าวให้ชาวเขาสามัคคีกันและทรงแก้
ปัญหาการปลูกป่าด้วยพืชเกษตรแทนฝิ่น กัญชา สร้างสวนศรีนครินทร์ ปลูกไม้หลายพันธุ์ที่

ดอยตุงเพื่อเป็นการพัฒนาป่าเสื่อมโทรมเนื่องจากการทำไร่เลื่อนลอย สร้างอาชีพให้ชาวเขาให้ได้
รับการฝึกฝนอาชีพ ดังนี้

ส่งเสริมเกษตรกรรมลำเนา
พระทัยอุปถัมภ์บำรุง

สุดหล้าป่าเขา

(จกรา วราฤทธิ์)

ทรงพากเพียรเรียนรู้เพื่อราษฎร
แม่เหนือยนักพักร้อนพอผ่อนคลาย

อนุรักษ์ธรรมชาติสามารถหมาย

มีเหนือยหน่ายทรงสละเพื่อประชา

(ดำรง สุริยะรังษี)

พระประธานป่าไม้
มรกตเขียววาววาม
ดอยตุงแต่เมื่อยาม
ใคร ฤา จักแกว่นกล้า
“สมเด็จย่า” นั้นแล้ว
เสด็จมาบันดาล
ร่มใบพฤษภไพศาล
พระกรุณาสุดอ้าง

ผืนงาน

ชร่อมเขียว

เป็นป่า เสื่อมนา

ริพื้นพวนา

เหลือหาญ

ปากกว้าง

สุดเนตร นักพ้อ

เอ่ยล้ำจ้านรรจ์

(อนงค์ อินทรมพรรย์)

อนุรักษ์ธรรมชาติวิทยา
รักษแหล่งขุนเขาตัวดิน
รักษภูมิพฤษภพื้นปฐพิน
รักษสัตว์รักษมวลมาลี
เสด็จแดนไกลไพรสณฑ์
ท่าเลดอยตุงมุ่งหมาย
ภูสูงเสียดฟ้าทำ
ดอยโล้นป่าเหี้ยนเตียนสูง
ป่าไร่ประชาอาตุร
ดำริโครงการงานหลวง
ปลูกป่าเพิ่มพูนผลพวง
ประธานแนวทางสร้างสานต์

รักษไพรพนา

รักษสายชลสินธุ์

ห่างเหินสุดทน

เขตเวียงเชียงราย

พระเกื้ออนุกุล

ส่งเสริมเต็มดวง

รักษาดันน้ำลำธาร
ร่วมใจอาสาสมัคร

สมัครสมาน

(ศรี วาควัญ)

จากบทร้อยกรองข้างต้นผู้แต่งกล่าวถึงการอนุรักษ์ธรรมชาติการรักษาป่า ภูเขา พื้นดิน สายน้ำ สัตว์ป่าและดอกไม้ แต่เดิมที่จังหวัดเชียงรายดอยต่าง ๆ ไม่มีต้นไม้เป็นเขาหัวโล้นจึงเป็นเหตุให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อน สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงมีพระราชดำริโครงการเพื่อฟื้นฟูป่าและดันน้ำลำธาร ได้เป็นผลสำเร็จ

สมดังมโนรตต้อง

ตรงถวิล พระนา

“สวนศรีนครินทร์”

ชื่ออ้าง

รุกขชาติดาดาดิน

แดนป่า

สมเด็จพระดำริสร้าง

เสร็จสิ้นทรงประสงค์

พงพฤษระพีพร้อม

สมุนไพรร

ผลิระบัดผลัดใบ

ช่อช้อย

ป่าปลูกรุกขชาติไสว

คั่นสภาพ

จากสิบรวมสู่ร้อย

สู่ล้านสมานฉันท

ป่าไร่ธารจึงแห่ง

ระเหยหาย

ธรรมชาติสูญสลาย

แวดล้อม

รวมใจภักดีถวาย

จงรัก พระบาทนา

ปลูกพฤษหลากหลายพันธุ์

สะพรั่งด้าวดอยดุง

(บุญเตือน ศรีวรพจน์)

บทร้อยกรองข้างต้นกล่าวถึงการร่วมแรงร่วมใจกันสร้างสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ ตามโครงการพระราชดำริโดยการปลูกป่าเพื่อฟื้นฟูสภาพป่าเสื่อมโทรมคืนธรรมชาติให้ป่าสร้างแหล่งน้ำโดยการปลูกไม้พื้นเมืองและพืชสมุนไพรร เริ่มพัฒนาดอยดุงก่อน

ด้วยอาทรห่วงใย

ทุกมวลไม้ในป่า

ทรงพัฒนาดอยดุง

เฝ้าอำรุงทรงงาน

เริ่มโครงการรักษธรรมชาติ

เสด็จประพาสเชียงราย

หมายทรงสร้างที่ประทับ

ด้วยพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ เพื่อทรงพักภิรมย์สราญ

ขณะทรงงานปลูกป่า

พลิกพสุธาสดใส

คืนชีพในพฤษระบัด

ราษฎรร่วมรัฐโดยเสด็จ
สัสสนช่วยสดชื่น

ดำเนินเสด็จทันเวลา
คือนธรรมชาติสู่ไพร

สวนแม่ฟ้าหลวงสวย

(สมประสงค์ ปิ่นจินดา)

บทร้อยกรองข้างต้นกล่าวถึงทรงห่วงใยชาวเขา จึงสร้างพระตำหนักเพื่อเสด็จแปรพระราชฐาน และดูแลการฟื้นฟูการปลูกป่าอย่างใกล้ชิด ในที่สุดอดอยดุงก็กลับคืนชีพอีกครั้ง

กลุ่มชนบนดอย ทำไร่เลื่อนลอย ทรงคิดโครงการ
บุญ “แม่ฟ้าหลวง” โน้มห่วงใยเนา ต่างกลุ่มต่างเผ่า ผูกสามัคคี
ทรงแก้ปัญหา แนะนำปลูกป่า รักษาพนาลี
ปลูกพืชเกษตร เป็นเขตเป็นที่ ผืนกัญชา ไม่มีเหมือนเคย

(ทวีสุข - นิภา ทองถาวร)

บทร้อยกรองข้างต้นกล่าวถึงปัญหาชาวเขาทำไร่เลื่อนลอย สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีจึงทรงดำริโครงการบุญ “แม่ฟ้าหลวง” เพื่อโน้มน้าวชาวเขาต่างเผ่าให้มีความสามัคคีช่วยกันปลูกป่าแทนการปลูก กัญชาและฝิ่น จนเป็นผลสำเร็จ

ด้านการเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ได้ทรงปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในคราวที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถเสด็จพระราชดำเนินเยือนสหรัฐอเมริกาและยุโรปประมาณ 7 เดือน เมื่อ พ.ศ. 2533-2534 และได้ทรงลงพระนามาภิไธยในกฎหมายและประกาศหลายฉบับ อาทิ พ.ร.บ. สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พุทธศักราช 2503 ประกาศเรื่องแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติระหว่างระยะเวลาพุทธศักราช 2504-2509 และประกาศเรื่องแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2503 เป็นต้น ดังนี้

สมเด็จพระคุณนั้บระดับชาติ
เคยสำเร็จราชการงานแผ่นดิน

ด้วยสามารถทุกด้านแม้งานศิลป์
ผดุงศีลศาสนาให้ถาวร
(แดน วีรชน)

หวนรำลึกพระมหากษัตริย์คุณ
ได้เฝ้าแทบธลีพระบาทขวัญราษฎร์ไทย
เป็นครั้งเดียวที่โปรดเกล้าพระราชทาน
ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ กษัตริย์

นับเป็นบุญสิริมิ่งเหนือสิ่งไหน
วันที่ได้รับพระราชทานปริญญา
ปริญญาบัตรบัณฑิตด้านการศึกษา
พระภารกิจเพื่อประชาเพิ่มค่าชีวิต
(สมประสงค์ ปิ่นจินดา)

ด้วยปรีชาชาญอุดม
ผู้สำเร็จแทนภาสาย
ยอกรเหนือเกล้าถวาย
โอษฐ์พรำลำนาสรรเสริญ

ข้าโน้มบงคม
นอบน้อมใจกาย
(ชัชพล ไชยพร)

พระราชจริยาวัตรในทางพระพุทธศาสนา

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงใส่พระราชหฤทัยในการศึกษาธรรม และปฏิบัติธรรมมาโดยตลอด ผู้ทราบพระราชประวัติและศึกษาพระราชกรณียกิจและพระราช จริยาวัตร ย่อมประจักษ์ว่าทรงปฏิบัติธรรมอยู่ตลอดเวลา ทรงมีพื้นพระนิสัยงาม มีพระราชอัธยา ศรัยมั่นในพระพุทธศาสนา ทรงใช้เป็นพื้นฐานในการดำรงพระชนมชีพและปฏิบัติพระราชกรณีย กิจต่าง ๆ พระราชจริยาวัตรของพระองค์จึงงดงาม เป็นแก่นสาร เป็นที่พึงพิงแก่พสกนิกรทุก หมู่เหล่า พระราชกุศลส่งเสริมให้เจริญบุญบารมีพระบารมีปกแผ่ร่มเย็นไปทั่วและทรงได้รับ การสถาปนา ดำรงพระสิริยศเพิ่มพูนสมดังพุทธภาษิตที่ว่า “ธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม” ดังนี้

ข้าแต่ “แม่ฟ้าหลวง”
เสริมประทีปพระจอมไทย
แดนดินทุกถิ่นฐาน
ป่าเขาทะเลทราย
หัวใจไทยทั้งชาติ
แทนรูปเทียนผกา

พระคือดวงประทีปใส
ให้สว่างกระจ่างกระจาย
บ้านน้อยใหญ่ไทยทั้งหลาย
พราวด้วยแสงพระเมตตา
แทบพระบาทวางบูชา
ปากทุกปากถวายชัย

ทรงส่งเสริมการสั่งสอนหลักพระพุทธศาสนาและการปฏิบัติธรรมทางพระพุทธศาสนา และจัดพิมพ์หนังสือธรรมทางพระพุทธศาสนาสำหรับพระราชทานแก่ข้าราชการ เยาวชนและ ประชาชนทั่วไป ดังนี้

พระองค์ทรงเป็นมิ่งขวัญ	ทรงใช้หลักธรรม
เป็นแบบเป็นบทพระจรรยา	
นำหลักพระพุทธศาสนา	ปฏิบัติขึ้นมา
ให้เป็นรูปธรรมสากล	
ผลิตผลเป็นมรรคเป็นผล	สามารถยินยอม
ขัดแจ้งประจักษ์กายใจ	
เป็นการเกิดทุนธรรมใน	พุทธศาสนาอำไพ
ว่าเป็นสัจจะสมบูรณ์	
	(พระธรรมกิตติวงศ์)

แล้วทรงปฏิบัติ	โดยถนัดแต่ละสิ่ง
คุณโทษประโยชน์	ได้ฟังฟังพระธรรมมา
เพื่อให้ประชาชน	รู้ภาคผลล้นคุณค่า
ศีลธรรมคำโลกา	ก่อปัญญาพาสังวร
ได้โปรดอาราธนา	พระมหาธรรมวราภรณ์
เรียบเรียงหนังสือสอน	พระพุทธานุภาพ
	(วนิดา สติตานนท์)

พระราชภาระแห่งความเป็นแม่

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี มีใช้ทรงเป็นแม่แห่งพระมหากษัตริย์ หากทรงเป็นพระมารดาแห่งแผ่นดิน ทรงห่วงใยเรื่องการศึกษาของเยาวชนชายแดน จัดอุปกรณ์การศึกษาพระราชทาน ทรงเน้นให้นักเรียนของโรงเรียนชายแดนทุกแห่งทราบว่า ตนเองเป็นคนไทย ไม่ว่าจะพูดภาษาเขมร ลาว ยาวี โปรดให้กองอุปกรณ์การศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ประดิษฐ์ Jigsaw จากแผนที่ที่กรมแผนที่พิมพ์ถวาย ทรงกำหนดให้รู้จักแผนที่ประเทศไทยและสัญลักษณ์สำคัญของชาติ คือธงชาติ พร้อมเสาธง พระพุทธรูป และพระบรมฉายาลักษณ์ ดังนี้

พระมารดาพระเจ้า	จอมพลถนอม
เสริมส่งทรงรังสรรค์	สุขหล้า
คุณานุกุณอนันต์	นฤมิตร
ฟูเฟื่องผองไพรฟ้า	ต่างน้อมสมานฉันท์
สารพันบรรจู่เข้า	โครงการ
นฤปนาถพระราชทาน	ทั่วหน้า

ดงลึกพฤษไพศาล

พระพิริยภาพเกล้า

สิมารัฐ

เสด็จดำเนิน

(บุญเตือน ศรีวรพจน์)

พระคือพระมารดา

ประดุจจะงษ์

เย็นทั่วทวีปทอง

สุขในฤทัยบาน

แห่งประชาสงเคราะห์ไทย

โบกไปในคณานต์

ทุกหอห้องแห่งสถาน

เกษมสานต์ภิรมยา

(อนงค์ อินทร์มรรย)

พระราชฐานะนักกีฬาสมัครเล่น

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงเห็นความสำคัญของการออกกำลังกาย พระองค์ทรงออกกำลังกายโดยวิธีง่าย ๆ คือ เสด็จพระดำเนินไปยังสถานที่ต่าง ๆ ด้วยพระองค์เอง และทรงเป็นนักกีฬาสมัครเล่น ทรงกีฬาได้หลายอย่าง เช่น เทนนิส แบดมินตัน ทรงม้า ทรงสกี ทรงเปตอง ทรงสั่งสอนหลักการเล่นกีฬาที่ถูกต้องแก่ข้าราชการบริพาร ดังนี้

กีฬาก็เชื่อมร้อย

เชื่อมแควกระแสนิรุ

รำลึก “พระย่า” หลวง

เชื่อมคำจะรำชาน

ยอดดอยและแผ่นดิน

ร้อยจินตนาการ

บวงสรวงพระวิญญูญาณ

ร้อยคำจะบำบวง

(คมทวน คันธนู)

พระราชจริยาวัตรที่เป็นงานอดิเรก

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงอบรมสั่งสอนพระโอรส พระธิดา เสมอว่า “เวลาเป็นของมีค่า” จึงไม่ปล่อยให้เวลาผ่านไปโดยเปล่าประโยชน์ สำหรับพระองค์เอง ทรงรู้จักใช้ รู้จักพอใจความประหยัด และการไม่ทรงอยู่เฉยจึงทรงงานอดิเรกมากมาย อาทิ ปั้นพระพุทธรูป ประดิษฐ์ที่คั่นหนังสือจากดอกไม้แห้ง ค้นคว้าวิชาการทางศาสนาและปรัชญา สมุดภาพดอกไม้ บัตรอวยพร ที่ทับแก้ว เครื่องกระเบื้องเผา งานหัตถศิลป์ ดังนี้

งานดินเผาเครื่องปั้น ประจง

สรรค์เสกพุทธรูปองค์

เครื่องถ้วยเครื่องจานลง

ฝีพระหัตถ์ยาฟ้า

อาบหล้า

สีแต่ง แต้มฤ

ฝากไว้ในกมล

(อนงค์ อินทร์มรรย)

ทรงกาลพิเศษพิสุทธิ์	บันพระพุทธรโธม
ปางสมาธินิยม	นิยามค่าสมาทาน
กว่าร้อยจำนวนองค์	จำนงเกิดพิมพ์การ
จารึกพระแท่นฐาน	ลายพระหัตถเลขา
लगองค์ฝั่งทับทิม	จำเพาะพิมพ์พระเจดนา
เพื่อโอรัสธิดา	บูชาขึ้นอัฐฉาสัย
	(ศิวกานต์ ปทุมสูติ)

ทรงเก็บผกามาลัย	ณ สถานพนมดง
งานศิลปประเสริฐทรง	สุประดิษฐ์ประดับดี
จำนงประจงสรร -	คสุคันธมาลี
แต่งดิดวิจิตรสี	ระบุบัตรอำนวยพลัน
	(ศรี วาควภู)

งามพุทธองค์เจดประจักษ์	งามพุทธลักษณะพิไล	งามพระทัยศรัทธา
ในพุทธศาสนาบวร	ปฎิมากรล้ำเลิศ	ล้วนงานประเสริฐศิลป์
เลื่องลือระบิลพระปรีชา	บันปฎิมาเคลือบเขียว	
กรองกานท์จารึกแก้ว	ผกากานต์	
ไม้ที่เคยพระราชทาน	เพริศแพรว	
มงคลมิ่งสมาลัย	ทรงโปรด ยิงนา	
เป็นที่คั่นหนังสือแล้ว	บัตรล้วนอวยชัย	
สมุดภาพไม้ดอก	แสนงาม	
บ่งบอกความพยายาม	ยิ่งล้ำ	
ทรงเก็บแต่งด้วยความ	อุสาหะ เลิศแฮ	
จารชื่อวันที่ย้า	แหล่งได้ไม้มา	
บุปผาจากป่าล้วน	ภูเขา	
ดกแต่งภาพเพริศเพราะ	ประดับไว้	
จัดรูปเล่นสีเงา	งามเด่น	
เข้ากรอบรูปดอกไม้	หลากล้วนอนุสรณ์	

บัตร์อวยพรเลิศล้ำ	เลอคุณ
รวมสิ่งสื่ออดุล	สุขล้วน
ลายพระหัตถ์บัวบุญ	ในบัตร์
สรรค์สิ่งมงคลถ้วน	ปกเกล้าชาวไทย
	(สมประสงค์ ปิ่นจินดา)

แวววามเครื่องกระเบื้อง	นานา
ดาวเด่นคือดารา-	ศาสตร์ชั้น
วางจุดจัดผกา	กำหนด
หลายหลากจานชามนั้น	อีกถ้วยโคมไฟ
ศิลปวิสัยเสริมส่งพ้อง	พิริยา
โดยปฏิสัมพันธ์	ถ่องแท้
งามงานเงื่อนเรขา	ควรยิ่ง
ยืมหัตถ์วิเศษแล้ว	นั้นแล้วจึงควร
	(ทวีสุข - นิภา ทองถาวร)

จากการศึกษาบทร้อยกรองราชสุตติสมเด็จพะศรีนครินทราบรมราชชนนีในวาระเสด็จสวรรคต พอสรุปเนื้อหาสำคัญได้ 3 ลักษณะ คือ

1. เนื้อหาที่แสดงความเศร้าเสียใจ ในการเสด็จสวรรคต ผู้ประพันธ์กล่าวแสดงความเสียใจในการพลัดพรากจากผู้ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณอย่างใหญ่หลวงแก่แผ่นดินราษฎรจึงร่ำไห้อาลัย น้ำตานองทั่วพื้นแผ่นดินแม้แต่เทพเจ้าบนสวรรค์ยังหลั่งน้ำพระเนตรธรรมชาติดรอบข้างต่างร่วมโศกสลด สรรพสัตว์ ต้นไม้ ภูผา สาคู รินรำน้ำตานอง

2. เนื้อหากล่าวถึงพระราชประวัติ ผู้ประพันธ์กล่าวถึงพระราชประวัติสมเด็จพะศรีนครินทราบรมราชชนนี เป็นธิดาพระชนกษุ พระมารดาคำ พระราชสมภพที่จังหวัดนนทบุรี เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2443 ทรงพระนามว่า “สังวาลย์” มีนิวาสสถานอยู่ใกล้วัดอนงค์คาราม ชนบุรี เมื่อทรงพระเยาว์ทรงเข้าศึกษาในโรงเรียนต่าง ๆ และเมื่อพระชนมายุ 9 พรรษา ได้ทรงถวายตัวเป็นข้าหลวงอยู่ในพระอุปการะของสมเด็จพระนางเจ้าสว่างวัฒนา พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า ทรงเลือกศึกษาวิชาพยาบาล และทรงได้รับทุนการศึกษาไปศึกษาต่อ ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา ในขณะที่ทรงศึกษาที่ประเทศสหรัฐอเมริกา ทรงอยู่ในความดูแลของสมเด็จพระมหิตลาธิเบศรอดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ทรงมีความใกล้ชิดกันเนื่องจากสมเด็จพระบรมชนกนาถทรงเป็นผู้ดูแลนักเรียนพยาบาลไทยที่ได้รับทุนในพระองค์ จึงทรงหมั่นและอภิเษกสมรสใน พ.ศ. 2462 และ พ.ศ. 2463 ต่อมา พ.ศ. 2465 ประสูติหม่อมเจ้าหญิงกัลยาณีวัฒนา พระธิดา ณ ประเทศอังกฤษ พ.ศ. 2468 ประสูติหม่อมเจ้าอนันทมหิดล พระโอรส ณ เมือง

ไฮเดลเบิร์ก ประเทศเยอรมันนี และ พ.ศ. 2470 ประสูติหม่อมเจ้าภูมิพลอดุลยเดช พระโอรส ณ เมืองเคมบริดจ์ ประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเถลิงถวัลยราชสมบัติ พระองค์ได้รับการเฉลิมพระนามเป็นพระราชชนนีศรีสังวาลย์ และเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชเถลิงถวัลยราชสมบัติ สมเด็จพระบรมราชชนนีทรงปฏิบัติหน้าอันใหญ่หลวงคือเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ 2 ครั้ง ในช่วง พ.ศ. 2502 และ พ.ศ. 2503 ตลอดเวลาดังกล่าวพระองค์ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจมิได้บกพร่อง พระองค์จึงได้รับการสถาปนาเป็นสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

ตลอดเวลาที่ประทับอยู่ในประเทศไทย พระองค์โปรดประทับ ณ พระตำหนักดอยตุง จังหวัดเชียงราย พระองค์จึงทรงมีโอกาสได้รับทราบปัญหาของมวลพลสกนิกรชาวไทยที่อยู่ในชนบทห่างไกล จึงมีพระราชดำริโครงการต่าง ๆ มากมายเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้แก่ผู้ด้อยโอกาส สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เนื่องจากพระองค์ทรงงานหนัก พระองค์จึงเริ่มมีพระอาการประชวรตั้งแต่ พ.ศ. 2530 เข้าประทับรักษาพระอาการประชวร ณ โรงพยาบาลศิริราช ครั้งล่าสุดเริ่มมาตั้งแต่วันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2538 คณะแพทย์เชิญเสด็จพระราชดำเนินเข้าประทับรักษาพระองค์ ณ โรงพยาบาลศิริราช

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเสด็จสวรรคตเมื่อวันอังคารที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2538 พระชนมายุ 94 พรรษา 8 เดือน 27 วัน ปวงพลสกนิกรต่างเชื่อมั่นว่าด้วยอานุภาพแห่งกุศลกรรมที่ทรงบำเพ็ญมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน พระผู้ทรงจากไปได้เสด็จสถิตในภพภูมิอันประเสริฐอันสมควรแก่พระคุณธรรมของพระองค์

3. เนื้อหากล่าวถึงพระราชกรณียกิจและพระราชจริยาวัตร ผู้ประพันธ์กล่าวถึงพระราชกรณียกิจด้านสาธารณสุขได้ทรงจัดตั้งหน่วยแพทย์เคลื่อนที่เพื่อออกรักษาพยาบาลและป้องกันโรคแก่ประชาชนในเขตชายแดนและแดนเขตทุรกันดาร หน่วยแพทย์นี้เรียกว่า “แพทย์อาสาสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี” (พอ.สว.) มีบทบาทสำคัญในด้านทันตสาธารณสุข และช่วยนำคนไข้ที่ป่วยเฉพาะโรคในที่ห่างไกลมารับการรักษาพยาบาล และให้การอบรมสาธารณสุขมูลฐานแก่ประชาชน

ด้านการศึกษาได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์และเงินที่มีผู้ทูลเกล้าฯ ถวายสร้างโรงเรียนชาวเขาและประชาชนไกลคมนาคมของตำรวจตระเวนชายแดน และได้พระราชทานทุนการศึกษาแก่เยาวชน ทรงจัดตั้งมูลนิธิเพื่อช่วยเหลือเด็กพิการ ทรงส่งเสริมการศึกษาตามความสามารถของเด็ก และยังทรงส่งเสริมการเผยแพร่ธรรมะแก่เยาวชนและประชาชนทางวิทยุและหนังสือ

ด้านการส่งเสริมการเกษตรกรรม การอนุรักษ์ธรรมชาติ การอนุรักษ์ต้นน้ำ การฟื้นฟูปลูกป่า และพัฒนาคุณภาพชีวิตของชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ในบริเวณดอยตุง ด้วยพระองค์ทรงตระหนักถึงความสำคัญของป่าไม้จะช่วยให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล ทรงริเริ่มโครงการพัฒนา

ดอยตุงเพื่อฟื้นฟูต้นน้ำลำธารในบริเวณที่เสื่อมโทรม ทรงส่งเสริมและฝึกอาชีพอื่น ๆ แก่ราษฎร ทำให้มีรายได้และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ด้านการเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ทรงปฏิบัติพระราชภารกิจอย่างเต็มพระสติปัญญาความสามารถของพระองค์ ได้ทรงลงพระนามาภิไธยในกฎหมายและประกาศหลายฉบับ

ด้านพระราชจริยาวัตรในทางพระพุทธศาสนา สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงปฏิบัติธรรมอยู่ตลอดเวลา ทรงยึดมั่นในพระพุทธศาสนา ทรงใช้เป็นพื้นฐานในการดำรงพระชนมชีพ พระราชกุศลจึงส่งเสริมให้พระองค์เจริญบุญบารมีปกแผ่ร่มเย็นไปทั่วและเป็นที่พักพิงแก่พสกนิกรทุกหมู่เหล่า

ด้านพระราชภาระแห่งความเป็นแม่ พระองค์ทรงอภิบาลพระธิดา พระโอรสและทรงสั่งสอนทั้งในส่วนการศึกษาเล่าเรียนและความประพฤติ การปฏิบัติพระองค์ ซึ่งส่งผลให้พระโอรสทั้งสองพระองค์เถลิงถวัลยราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ทรงคุณธรรมอันประเสริฐ เป็นที่เคารพรักเทิดทูนของปวงพสกนิกร ส่วนพระธิดาก็ทรงดำเนินรอยตามสมเด็จพระบรมราชชนนีในการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่อประเทศชาติ จึงนับว่าพระองค์มิได้ทรงเป็นแม่แห่งพระมหากษัตริย์เท่านั้นพระองค์ทรงเป็นแม่แห่งชาติด้วย

ด้านพระราชฐานะนักกีฬาสมัครเล่นสมเด็จพระบรมราชชนนีทรงเห็นความสำคัญของการออกกำลังกายพระองค์ ทรงแนะนำให้ข้าราชการบริพารเห็นคุณค่าของการเล่นกีฬาและเล่นกีฬาให้ถูกต้อง ทรงเลือกกีฬาเบตองแสดงให้เห็นพระราชนิสัยประหยัดมัธยัสถ์เพราะกีฬาเบตอง ใช้อุปกรณ์ที่มีราคาแพงเหมือนกีฬาประเภทอื่น ๆ

ด้านงานอดิเรกทรงเห็นคุณค่าของเวลาจึงไม่ทรงปล่อยเวลาให้ล่วงไปโปรดเกล้าฯ ประโยชน์จึงทรงงานอดิเรกด้านหัตถศิลป์มากมายและทรงนำมาพระราชทานแก่ข้าราชการบริพารอันแสดงให้เห็นน้ำพระราชหฤทัยเมตตาเอื้อเฟื้อแผ่ของพระองค์ พระองค์จึงประทับอยู่ในดวงใจของพสกนิกรมิรู้ลืม

บทที่ 3

สุนทรียรสในบทร้อยกรองราชสดุติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในวาระเสด็จสวรรคต

สุนทรียรสหรือสุนทรียภาพ คือความงามอันลุ่มลึก มีทั้งความไพเราะ ความงดงามของภาษาและสามารถกระทบอารมณ์ของผู้อ่านให้เกิดความซาบซึ้งประทับใจ สุนทรียรสของร้อยกรองประกอบด้วย 2 ลักษณะ คือความไพเราะทางด้านเสียงและความดีเด่นทางด้านความหมาย ดวงมน จิตรจำนงค์ (2536 : 6 - 8) กล่าวว่า “สุนทรียภาพของภาษาเป็นสิ่งที่อาจให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชีวิตจิตใจของมนุษย์ได้หลายแง่มุมอย่างลึกซึ้ง สุนทรียภาพคือตัวความหมายซึ่งเป็นผลมาจากความประสานกลมกลืนอย่างเป็นเอกภาพของรูปแบบและเนื้อหาซึ่งเป็นสื่อแห่งความคิดและอารมณ์ของมนุษย์ เป็นความหมายที่ประณีตซับซ้อนและมีลักษณะเฉพาะของผู้แสดงออกซึ่งไม่มี ความหมายตามพจนานุกรม”

การวิเคราะห์สุนทรีย รสในบทร้อยกรองราชสดุติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีในวาระเสด็จสวรรคต ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ 2 เรื่องคือ รสคำและรสความ

1. สุนทรียรสด้านรสคำ

รสคำคือความไพเราะทางด้านเสียง กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (2514 : 316) ทรงอธิบายว่า “ความไพเราะโดยรสคำคือโคลงที่ผจกัร้อยถ้อยคำอย่างเสนาะเพราะพริ้งเป็นเครื่องเพลินใจแก่ผู้อ่านผู้อ่านทำให้เกิดปรีดาปราโมทย์”

การวิเคราะห์รสคำในบทร้อยกรองราชสดุติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในวาระเสด็จสวรรคต ผู้วิจัยจะดำเนินการวิเคราะห์เกี่ยวกับการเลือกใช้คำ การเล่นคำ และการเล่นสัมผัส ดังนี้

1.1 การเลือกใช้คำ หมายถึงถ้อยคำที่ผู้แต่งคัดสรรเป็นพิเศษนำมาใช้ในการประพันธ์ของตนเพื่อให้เกิดความไพเราะเพราะพริ้งมีความหมายดีสอดคล้องสัมพันธ์กับเนื้อหาและสร้างอารมณ์ของเรื่องได้ดี

1.1.1 การใช้คำแทนพระนาม

1.1.1.1 คำแสดงฐานันดรศักดิ์แห่งราชวงศ์จักรี หมายถึงคำที่แสดงฐานะของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ที่อภิเษกสมรสกับเจ้านายชั้นสูงแห่งราชวงศ์จักรี พระองค์จึงเกี่ยวเนื่องกับราชวงศ์จักรีในฐานะสะใภ้หลวงและต่อมาพระราชโอรส 2 พระองค์เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ พระองค์จึงได้รับการสถาปนาเป็นสมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์ และสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ตามลำดับ ผู้แต่งบทร้อยกรองจึงใช้คำแทนพระนามของพระองค์ว่า องค์พระศรีแห่งวงศ์จักรี นางพลแก้วจักรี สมเด็จพระบรมราชชนนีแห่งกษัตริย์วงศ์

จักรี พระบรมราชชนนีจักรีแก้ว เพื่อแสดงให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่ควรแก่การยกย่องเทิดทูน สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีว่าเป็นสตรีผู้ทรงคุณค่าสำคัญแห่งราชวงศ์จักรี ผู้แต่งใช้คำว่า "แก้วจักรี" "จักรีแก้ว" "ศรีแห่งวงศ์จักรี" แสดงถึงคุณลักษณะความเป็นนางแก้วของแผ่นดิน ดังนี้

ข้าขน้อมถวาย	ลำนาททั้งหลาย	ด้วยจิตภักดี
สวามิภักดิ์	น้อมใจจงรัก	ในองค์พระศรี
แห่งวงศ์จักรี	สู่สรวงรูจี	สวรรคาลัย

(ชัชพล ไชยพร)

พระคือนงนวลแก้ว	จักรี
จตุสูสกุลศรี	ศักดิ์แพรว
บรมราชชนนี	คู่พระ ชนกนา
อีกคู่สองกษัตริย์แก้ว	ปกเกล้าชาวสยาม

(ประยอม ชองทอง)

สมเด็จพระบรมราชชนนี	แห่งกษัตริย์วงศ์จักรีที่ยิ่งใหญ่
ความเป็น"แม่ฟ้าหลวง"ทรงห่วงใย	จะจารในใจราษฎร์ทุกชาติเอย

(พ.อ.อุษณีย์ เกษมสันต์)

พระบรมราชชนนีจักรีแก้ว	ประทับแพรวน้ำพระทัยยิ่งใหญ่หลวง
ทรงเมตตากรุณาข้าฯ ทั้งปวง	มิทรงห่วงถึงกายาแม่ฟ้าไทย

(บริษัทโกดัก (ประเทศไทย) จำกัด)

1.1.1.2 คำเรียกพระนาม พระนามเดิมของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีก่อนอภิเษกสมรสกับสมเด็จพระมหิตลาธิเบศรอดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนกคือนางสาวสังวาลย์ ตะละภัฏ ผู้แต่งจึงใช้คำว่า "สังวาลย์ หรือศรีสังวาลย์" เมื่อกล่าวถึงพระองค์ผู้ที่พสกนิกรผูกพันด้วยใจจงรักภักดี ดังนี้

ด้วยทุกข์โหม่นสา	ในเวาดานันทอดราย
สื่อศรีสังวาลย์สาย	ไว้มิซบอญ์สืบสาย

(พระยาเลียง)

“สังวาลย์” สายหนึ่งเส้น สมเด็จพระศรีนครินทร์ นิราศสุพรรณบุรีอินทร์ พระเกียรติไกรเกริกหล้า	สินธุ์ แล้วเอย ปิ่นฟ้า สถิตมั่น เปี่ยมด้วยน้ำพระทัย (บ้านเมือง)
---	--

“ศรีสังวาลย์” พระแม่ฟ้าของชาวไทย	ผูกดวงใจร้อยความรักทรงภักดี (ชมรมผู้สูงอายุวิชรพยาบาล)
---	--

1.1.1.3 คำที่หมายถึงมารดา สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงเป็นพระราชมารดาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ผู้แต่งจึงใช้คำที่หมายถึงมารดาผู้ประเสริฐ มารดาผู้เป็นมิ่งขวัญ มารดาแห่งแผ่นดิน เป็นต้น เช่นคำต่อไปนี้ วรรณชนนี พระมิ่งแม่ พระแม่ขวัญ พระปิ่นชนนี พระแม่สยาม แม่ฟ้าธานีินทร์ อรรคราชชนนี พระปิยชนนีศรีนครินทร์ พระชนนีศรีสยาม เป็นต้น แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของความเป็นแม่ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงเป็นแม่ผู้ให้ทุกสิ่งทุกอย่างแก่ลูก ควรแก่การยกย่องบูชา นับแต่ความเป็นแม่ของประเทศชาติ “พระชนนีศรีสยาม” “พระแม่สยาม” ความเป็นแม่แห่งเมือง “แม่ฟ้าธานีินทร์” ความเป็นยอดของแม่ “วรรณชนนี” “พระปิ่นชนนี” “อรรคราชชนนี” และแม่ที่เป็นมิ่งขวัญของลูก “พระมิ่งแม่” “พระแม่ขวัญ” ดังนี้

ทรงคู่พระองค์ภสตนาก บำรุงถวายชีวิตชี	วรรณชนนี -รกษัตริย์ ๓ สืบวงศ์ (ชัยพล ไชยพร)
--	--

พระมารดาผู้ประเสริฐ สรวงส่ง ณ หัวเจ้า	จึงก่อเกิดผ่านเผ้า เพื่อฟื้นผไทสยาม (บุญเดือน ศรีวรพจน์)
---	---

พระมิ่งแม่มีฟ้าประชาราษฎร์ สมเด็จพระย่าสว่างลับไปไทยมีดมิด	ชนทั้งชาติเศร้าสลดรันทดจิต ทรงสถิตย์สู่เบื้องฟ้านภาลัย (พรทิพย์ บังกระโทก)
--	---

มวลงเหล้าประหารราชฎร
ของค์พระแม่นั้น

กราบพระบาทพระแม่ขัฎ
สู่สวรค์นรันดรเทอญ
(ประภาส บุนนาค)

ทรงเป็นปิ่นชนนี ศรีนครเศ
พลีพระชนม์ชีพหมายไทยคลายทุกข์

คอยปกเกศประชาไทยให้มีสุข
คอยปลอบปลุกคนยากแค้นทั่วแดนดิน
(ประยอม ชองทอง)

สมเด็จพระศรีนครินทร์
ทรงเป็นศรีพระแม่สยาม

ภูบดีนทร์ราชชนนี
สืบวงศ์รามกษัตรา
(อำพล - นภาลย์ สุวรรณชาติ)

สมเด็จพระศรีนครินทร์
ชีวิดับดินสังขาร์

แม่ฟ้าธานินทร์

(ณรงค์เดช เจริญสุข)

ของค์พระศรีปรมนาถ
โปรดเกล้าถวายศุภรศรี

อรรคราชชนนี
กะพระจอมไพทไทย
(ชัชพล ไชยพร)

กรณียกิจทั่วสกลล้นมี
พระคุณสุดสรรพรรณา

สมเด็จพระราชชนนี

(จกรา วราฤทธิ์)

ขอเสด็จสู่ห้วงสรวงสวรค์
ธราดลประณมหัตถ์อัญชลี

ดาวร้อยพันน้อมประณตบทศรี
พระปิยชนนีศรีนครินทร์
(เบญจพร บุลสุข)

ลูลิบแปดกรกฎาฟ้ากำหนด
แม่ฟ้าหลวงของไฟรฟ้าทุกเขตคาม

ราชฎร์รัตนดพระชนนีศรีสยาม
ต้องถึงยามสวรคดสลดใจ
(บริษัท ไทยเทเลโฟนแอนด์
เทเลคอมมิงนิเคชั่น จำกัด)

1.1.1.4 คำที่แสดงความเป็นพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นสูง หมายถึงเจ้านายที่นับเนื่องเป็นเครือญาติของพระมหากษัตริย์ในลำดับชั้นสูง สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงมีศักดิ์เป็นพระอัยยิกาของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ ประชาชนทั่วไปเคารพเทิดทูนพระองค์ประดุจญาติผู้ใหญ่ของตนเช่นเดียวกันจึงเรียกพระองค์ว่า “ย่า” ดังนั้นในบทร้อยกรองจึงปรากฏคำที่มีความหมายนี้อยู่เสมอ เช่นคำว่า สมเด็จพระย่าเจ้า สมเด็จย่า พระบรมอัยยิกา พระย่าเจ้า พระแม่ย่า เป็นต้น ดังนี้

สมเด็จพระย่าเจ้า ทรงพระคุณนันด์ พระเสด็จสู่สวรรคต ครวญครำน้ำตาฟ้า	จอมขวัญ อเนกหล้า วโรก แล้วแ ฝากท้าวท่อมไผ่ (อนงค์ อินทรมพรรย)
ข่าวสวรรคตสมเด็จย่าแม่ฟ้าหลวง ทั้งวิหคนกกาป่าระมิง	ไทยทั้งปวงร่ำให้อาลัยยิ่ง สงบนิ่งสวดไบไม่ไหวเอน (สงบ แสงรัตนกุล)
“พระบรมอัยยิกา” ไพรฟ้าประชาชี	สมเด็จย่าประเสริฐศรี จงรักมั่นนิรันดร์กาล (ปรัชญากฤษตามหานคร จำกัด)
เบญจางค์ “พระย่าเจ้า” จอมเคียร องค์ประทับแสงเทียน พระคุณท่านดาษเดียร ทรงแผ่ไปทั่วหล้า	ส่องฟ้า ดาสสุข หลากล้นเริงฤดี (อนงค์ อินทรมพรรย)
แต่วันนี้สิ้นแล้วพระแม่ย่า ปวงประชาแสนทวาทะทั้งใกล้ไกล	อาลัยลาแสนโคกวิโยคให้ พระทรงเป็นหลักชัยไทยทุกดวง (มณฑิรา พัฒนพิชัย)

1.1.1.5 คำที่เรียกอย่างยกย่องเทิดทูน ประชาชนทุกหมู่เหล่าต่างเคารพบูชาสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีอย่างสูงสุด จึงมีคำเรียกพระองค์อย่างยกย่องเทิดทูน โดยเปรียบเทียบกับสิ่งที่มีค่าสูง เช่น พระพระพุทธรูปทองคำ รัตนค่าควรเมือง ดวงแก้วของชาวไทย ทรงเป็นปิ่นแห่งเศวตฉัตร ทรงเป็นปิ่นแห่งปวงชน เป็นต้น โดยใช้คำว่า พระทอง พระแก้ว กิริติชาติ แก้วเกล้าชาวสยาม พระดวงแก้ว พระปิ่นฉัตร จอมเกศประชา ดังนี้

ลาแล้วพระแก้วกิริติชาติ	นรินาสลายลง (ชัชพล ไชยพร)
ไอลิ้นแล้วแก้วเกล้าชาวสยาม แม่ฟ้าหลวงของปวงข้าสู่ดินแดน	ทุกเขตคามทั่วไทยอาลัยแสน อันสุดแสนสูงสุดหล้าภาลัย (ธัญญาภรณ์ บอนแดง, สุทิศา สีอิน)
นับแต่ไม่มีทูลกระหม่อมแก้ว ขอวิญญานองค์พระศรีนครินทรา	พระดวงแก้วมาลย์ดับสังขาร สู่ชั้นฟ้าแดนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ (ภาวสุทธิ์ ปัญญาयोग)
“สมเด็จพระศรีนครินทรา” พระปิ่นฉัตร สมเด็จพระย่าห้าแผ่นดินของไทย	ทรงประสูติ “สองกษัตริย์” นิวัติศรัย ปวงเทพไท้โมทนาพระบารมี (อำนวย สุขโย)
บุญบันดาล ศรีแห่งนครา เป็นจอมเกศประชา บุชิตพระคุณคั่ง	จึงได้ พระมา ร่วงรุ่ง ทุกล้ำ สยามแฮ คู่หล้านิรันดร์ (อนงค์ อินทรมพรรย์)

1.1.1.6 คำที่หมายถึงผู้หญิงที่ยิ่งใหญ่ คำที่หมายถึงผู้หญิงที่ใช้เรียกสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีมักจะขยายด้วยคำที่แสดงความเป็นใหญ่ ความเป็นบุญบารมี เป็นที่พึ่ง เป็นยอดแห่งสตรีเพศ ดังเช่น จอมนารี เทวี นารีรัตน์ นางอนงค์ นรินาถ เอกบังอร องค์นารีศรี พระยอดหญิง ยอดนารี ดังนี้

แสงโสมส่องหล้า
จำรูญเอมอร
ลมร่ำรำเพย
ทรงเป็นผู้ที่

สู่ฟ้ากำจร
องค์นารีศรี
ไอ้เอ๋ยเทวี
ภูมิโปรดปราน

.....
สุกสุดจะบรรยาย
ณ คอนเนตติคัตนี้

.....
อุระคล้ายจะเปรมปรีดิ์
นรีรัตน์ ๒ ทรงเพียร

.....
วักกะพระขัณฑ์
นาถะนอง
พาพหภา
ดั่งรพิโสม

.....
และประหัตถองค์
-คพิลาปประโลม
-ร ก็ถาโถม
พิรุณบัลง

.....
ลาแล้วพระแก้วกิริติชาติ
แต่เกียรติ ๒ เกริกกลยคง

.....
นรินาสลายลง
ประดุจขุนคิริเทอญ

.....
แก่เฒ่าเฝ้านั่งสลอน
เอนองค์เอียงอุ้นใจชน

.....
รอเอกบังอร
(ชัชพล ไชยพร)

.....
เป็นบุญเหลือที่ได้ร่วมร่วมเชื้อชาติ
เป็นเกียรติยศดงามความเป็นไทย

.....
ได้รอนบาทพระยอดหญิงผู้ยิ่งใหญ่
เป็นหัวใจแห่งสยามนามแผ่นดิน
(วรฐ กายูรวรรณ)

.....
ยอดนารีรุ่งฟ้า
พระยาศรีนครินทร์
ทศพิธแห่งภูมินทร์
สมเด็จพระนเรศวร

.....
เรื่องดิน
รอบรู้
ทรงสม่า เสมอแม่
พิเศษส่วยเสาวภาค
(อนงค์ อินทร์ทรัพย์)

1.1.1.7 คำที่แสดงให้เห็นถึงพระมหากรุณาธิคุณ พระราชกรณียกิจ พระวิริยอุตสาหะ ได้แก่คำและวลีต่อไปนี้ โพร้ทอง พระผู้เปี่ยมเมตตาประชาราษฎร์ สมเด็จพระปกเกล้า พระผู้ฟื้นแผ่นดิน พระผู้พิสยชาญ พระผู้สำเร็จแทนพระภุชชาย พระผู้ให้สอง กษัตริย์ขัตติยา พระผู้พิชิตสันเขา พระมิ่งขวัญร่มเกล้า คำและวลีดังกล่าวแสดงถึง พระเมตตา กรุณาที่แผ่ไพศาลเพื่อปกป้องคุ้มครองอาณาประชาราษฎร์ให้พ้นจากความทุกข์ยาก และอยู่เย็น เป็นสุขโดยทั่วหน้ากัน ดังนี้

สมเด็จพระยาจุโพร้ทองแผ่ไพศาล
ข้ามแก่งเกาะเลาะขุนเขาบุกเข้าไพร

ป้องเกทพาลเบื่องทุกข์ปลดเป็นสดใส
ทรงห่วงใยทรงอารักขพิทักษ์ชน
(สุวิชัย โกศลยะวัฒน์)

พระผู้เปี่ยมเมตตาประชาราษฎร์
ขอพระทรงสำราญพระหฤทัย

พระปรีชาสามารถอันยิ่งใหญ่
ณ สวรรคาลัยนิจนิรันดร์
(บริษัท กรุงไทยการไฟฟ้า จำกัด)

ยอดดอย...
บาทพระผู้ฟื้นแผ่นดิน

มีรอยพระบาทอันอยู่
เลื่องดุษประชาทั้งปวง
(ธรรมนิธ ชำนาญ)

พระผู้พิสยชาญจะผ่านพิราลัย

สู่พรหมพิมานไซรั

พิเศษไสพิสุทธิ์เทอญ

ด้วยปรีชาชาญอุดม
ผู้สำเร็จแทนภุชชาย

ข้าน้อยบังคม

(ชัชพล ไชยพร)

พระผู้ให้สองกษัตริย์ขัตติยะ
แดนกันดารสถานไกลใต้ฟ้าคราม

แผ่ขอเดชะปกป้องครองสยาม
พระทัยงามเปลี่ยนทุกข์เข็ญเย็นทั่วไทย
(นคราญ ชาญสม)

อัญเชิญพระประวัติโพน พากย์พรรณ- นานอ
 ประกาศพระเกียรติกรร เกริกสร้าง
 พระผู้พิชิต- เขาสุด สูงเนอ
 ณ ช่วงพระชนม์อ้าง เอ่ยพันวัยพึง
 (บุญสืบ ชื่นทรวง)

1.1.2 การใช้คำเรียกวันสวรรคต ผู้แต่งพยายามเลือกสรรการใช้คำในเชิงเปรียบ เทียบเพื่อแสดงถึงการพลัดพรากอันยิ่งใหญ่ เป็นวันที่มีบรรยากาศหม่นหมอง เศร้าสลด ประชาชนร่ำไห้อาลัย ธรรมชาติมีดมิตร่วมกำสรดเหมือนพร้อมกันส่งเสด็จพระองค์สู่สวรรคต โดยใช้คำต่อไปนี้ วันฟ้าหม่น วันเสด็จจากพสกนิกรชน คืบที่ไร้แสงเดือนเยือนส่องหล้า วันรับเสด็จสู่ “ดุสิตมหาปราสาท” วันฟ้ากำสรด วันสู่ฟ้าทิพย์สถาน วันฝากฟ้าหม่นชนร่ำไห้ วันเสด็จสวรรคต วันเสด็จสู่ชั้นฟ้า วันสิ้นแสงแห่งสุริย์” วันฟ้ามีดวงวันฟ้ากำสรด ดังนี้

เสียงปี่พาทย์บรรเลงบทเพลงเศร้า เหล็กกลม “เจ้าพระยา” วันฟ้าหม่น
 วันเสด็จจากพสกนิกรชน เป็นอันพันอำลานับแต่นี้
 (แพรสีฟ้า)

คืบที่ไร้ แสงเดือนเยือนส่องหล้า ดวงดาวระยิบระยับดับแสงสิ้น
 มิผิดสมเด็จย่าศรีนครินทร์ ดับชีวิตรุ่งสว่างหวังฟ้าไกล
 (ศิลปากร วิภัยนภากุล)

วันรับเสด็จสู่ “ดุสิตมหาปราสาท” น้ำตาหยาดทันทันใจจิตให้โหย
 สงบเงียบยิบเพียงเสียงฝนโปรย และเสียงใจดังจะโดยเสด็จไกล
 (สมประสงค์ ปิ่นจินดา)

แล้วถึงวันฟ้ากำสรด สู่สวรรคต “แม่ฟ้าหลวง”
 ดวงใจสืบทอดกลิ่นดวง ตกหวังทุกข์ทั้งแผ่นดิน
 กราบส่งเสด็จ ฯ สมเด็จย่า ในวันสู่ฟ้าทิพย์สถาน
 ประทับยังเทพนิมิต สถิตสถานนิรันดร์
 (ธรรมนิธ ชำนาญ)

1.1.3 การหลากคำ “สวรรณคต” ผู้แต่งใช้คำแทนความหมายการสวรรณคตอย่างหลากหลาย เพื่อแสดงความรันทดอาดูรในการส่งเสด็จพระองค์สู่สรวงสวรรค์ชั้นนิรันดร์กาล โดยใช้คำต่อไปนี้ นิราศล่งสู่แคว้นแดนสวรรค์ เสด็จขึ้นสู่สวรรค์บนชั้นฟ้า เสด็จขึ้นทิพย์สถานพิมานทอง เสด็จเยี่ยมยอดฟ้าจุฬามณี ทรงสถิต ณ ดวงดาวสรวงสวรรค์ เสด็จกลับสรวงสวรรค์ พระเสด็จขึ้นห้วงสรวงสวรรค์ เสวยสวรรค์ เสด็จอยู่ชั้นฟ้า พระประเวศสวรรคาลัย เสด็จสู่สวรรค์เวียง เสด็จสู่สรวงสวรรค์ชั้นฟ้า ฟ้าเชิญเสด็จหวนทวนคืนฟ้า ทิพย์วิญญูณเสวยฟ้านิราศสู่สวรรค์ พระชนม์สิ้นสู่ถิ่นสรวง สวรรคาลัย สู่คตินิรันดร์กาล สิ้นพระชนม์ ทรงล่งลับดังนี้

สดับข่าวสมเด็จย่าแม่ฟ้าหลวง
พสกไทยทั่วหล้าแสนจาบัลย์

นิราศล่งสู่แคว้นแดนสวรรค์
ให้ไศกศัลย์เศร้าสลดรันทดใจ
(ฅัญพร มนุประเสริฐ)

เสด็จขึ้นสู่สวรรค์บนชั้นฟ้า
เสด็จขึ้นทิพย์สถานพิมานทอง

“สมเด็จย่า” ขวัญดวงใจไทยทั้งผอง
พสกนongน้ำตาด้วยอาลัย
(บริษัทในเครือ ทีพีไอ)

ขอพระสู่สุคตินิรันดร์ชัย
เสด็จเยี่ยมยอดฟ้าจุฬามณี

เสวยสวรรคาลัยคัลลองค์ศรี
ประทับที่กลางใจไทยนิรันดร์
(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์)

“บ้านเมือง” กราบแทบบาทแม่ฟ้าหลวง
สมเด็จย่าในดวงใจไทยนิรันดร์

ทรงสถิต ณ ดาวดวงสรวงสวรรค์
กราบพระศพอาลัยวันสวรรคต
(ร้อยตรีเบญจ ยุติศาสตร์โกศล)

ครั้นครบวาระการเสร็จเสด็จลับ
พระกรุณาจารีอยู่คู่ธานี

เสด็จกลับสรวงสวรรค์อันสดศรี
ขอน้อมกราบส่งเสด็จพระศรีนครินทราบ
(พิไลวรรณ ทุมมานนท์)

1.2 การเล่นคำ เป็นการใช้คำคำเดียวหรือใช้คำที่มีเสียงเดียวกันทั้งคำแต่มีความหมายต่างกันมาเล่นคำกันเพื่อให้ความหมายที่ต่างกันมีความสัมพันธ์กันเป็นการย้ำความให้เด่นชัดขึ้น ดังนี้

สังวาลย์สายลักษณะฉลุกลาย	วิสุทธิสายวิสุทธิประเสริฐงามเจดนิ
สังวาลย์ศรีสืบศักดิ์ศรีนครินทร์	คล้องแผ่นดินประดับดังสายสังวาลย์
สังวาลย์สร้อยโสภณัฐนิมิตหมาย	เป็นสร้อยสายคล้องรักสมครสมาน
ดั่งสร้อยสรวงสายขวัญนิรันดร์กาล	สร้อยสายธารอาบถิ่นแผ่นดินไทย
ไอสร้อยสายแสนสะอื้นมาคีนสรวง	สิ้นแล้วช่วงเกษมศานต์สังวาลย์ไสว
สร้อยสังวาลย์สว่างวิুবดับไป	สังวาลย์ใจไทยทั้งชาติได้ขาดลง
	(วาณิช จรุงกิจอนันต์)

บทร้อยกรองข้างต้น ผู้แต่งเล่นคำ“สังวาลย์” เพื่อเน้นความหมายที่แปลว่าสร้อยและความหมายที่หมายถึงพระนามของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เป็นการสื่อความหมายที่สัมพันธ์กับพระนามเน้นให้เห็นถึงความรัก ความผูกพัน ความภักดี ประดุจสายสร้อยคล้องดวงใจของประชาชนทุกคน แสดงสายสัมพันธ์และสายใจที่โยงใยความรัก ความภักดี ความหวัง และความศรัทธาที่ร้อยรัดจิตใจของชาวไทยทั้งมวล เมื่อ “สร้อยสายแสนสะอื้นมาคีนสรวง” ทำให้พสกนิกรชาวไทยทุกคนรู้สึกเหมือน” สิ้นแล้วช่วงเกษมศานต์สังวาลย์ไสว สร้อยสังวาลย์สว่างวิুবดับไป สังวาลย์ใจไทยทั้งชาติได้ขาดลง”

ผู้แต่ง มีได้คร่ำครวญพรรณนาความทุกข์ ความเศร้า และความอาลัยรักต่อสมเด็จพระย่า โดยการเปรียบเทียบหรือพรรณนาความอย่างยืดยาวในหลาย ๆ ลักษณะเช่นผู้แต่งคนอื่น ๆ แต่บทร้อยกรองเพียง 3 บทของวาณิช จรุงกิจอนันต์ แสดงให้ความผูกพันแห่ง “สายใจ” อันยิ่งใหญ่ระหว่างสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีผู้เปรียบประดุจ “สังวาลย์สายสืบศักดิ์ศรีนครินทร์ คล้องแผ่นดินประดับดังสายสังวาลย์” และยังเป็น “สร้อยสายคล้องรักสมครสมาน” กับราชวงศ์จักรี แผ่นดินไทย และประชาชนชาวไทย

ลักษณะเด่นของบทร้อยกรองบทนี้คือการเล่นคำเพื่อย้ำถึงอารมณ์ความรู้สึกที่เศร้าสะเทือนใจอย่างลึกซึ้ง เป็นการพรรณนาความคิดนึกที่ท่วมท้นด้วยความโศกเศร้าอันรุนแรง เป็นความสูญเสียที่ท่วมท้นสุดพรรณนา นอกจากการเล่นคำแล้วยังมีการเล่นเสียง “สังวาลย์สายลักษณะ” “วิสุทธิสายวิสุทธิประเสริฐ” ซึ่งถือเป็นความประณีตในการสรรรคำที่มีทั้งเสียงเสนาะและมีความหมายที่ทำให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจและทำให้เกิดจินตภาพแจ่มชัด

ร่วมบุญพักร่มเพียง	พฤกษา
โพธิ์ร่วมร่มสาขา	ร่วมแก้ว
ร่มฉัตรร่มประชา	รัฐร่วม แล้วแล
เย็นร่วมร่มรุกข์แผ้ว	ร่วมพร้อมสมานฉันท์
	(บุญเดือน ศรีวรพจน์)

บทร้อยกรองนี้ผู้แต่งใช้กลวิธีเล่นคำว่า “ร่ม” ถือเสมือนเป็นเครื่องกันที่ปกป้องผองภัย และใช้ภาพพจน์ อุปมา อุปลักษณ์ สัญลักษณ์ ซึ่งมีความหมายในทางที่ดี เป็นสิ่งปกป้องรักษา ปกแผ่ให้ร่มเย็น คุ่มกันภัยพิบัติต่างๆ บุคคลที่อยู่ภายใต้ “ร่มบุญ” แสดงความหมายเชิงจิตวิทยาว่า จะอยู่ภายใต้อารักขา ให้ความรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย เปรียบเสมือนร่มโพธิ์ที่แผ่กิ่งก้านสาขาให้ผู้คนที่เข้ามาอาศัยพักร่มได้รับความเป็นอยู่และสุขสบาย “ร่มแก้ว” เป็นสัญลักษณ์ของผู้ที่เป็นที่พึ่งสูงค่าที่ได้รับการยกย่อง จุดมุ่งหมายของผู้แต่งมุ่งเน้นถึงความยิ่งใหญ่ ความเป็นมิ่งขวัญบุญบารมีของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ผู้เปรียบเสมือน “ร่มฉัตร” แห่งราชวงศ์ ผู้ทรงเป็นพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นสูงที่ทรงคุ้มครองให้ความร่มเย็นแก่พระบรมวงศานุวงศ์ ทรงปิดเป่าความเดือดร้อนให้กับประชาชนดังคำว่า “ร่มประชา” และ พระมหากษัตริย์คุณนี้ไม่เพียงประชาชนที่ได้รับ “รัฐ” คือเมืองก็พลอยได้รับ “ร่ม” พระมหากษัตริย์คุณนี้ด้วย ความร่มเย็นนั้นเสมือนร่มไม้ใหญ่ให้ร่มเงาแก่ผู้มาอาศัย ประชาชนจึงพร้อมใจกันจงรักภักดีต่อพระองค์

พระศรีศรีรัฐแก้ว	กรุงศรี
พระเกียรติเกียรติก่อทวี	เกียรติแล้ว
พระยศศนุบดี	เฉลิมยศ
พระร่มร่มโพธิ์แก้ว	ร่มไม้ศรีเมือง
	(บุญเดือน ศรีวรพจน์)

บทร้อยกรองข้างต้น ผู้แต่งเล่นคำว่า “ศรี” ในคำ “พระศรี” หมายถึงสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ผู้เป็นสิริมงคลแห่งเมืองโดยใช้คำ “ศรีรัฐ” เป็นบุคคลที่มีค่าสำหรับ “กรุงศรี” ซึ่งหมายถึงกรุงเทพมหานครหรืออาจจะหมายถึงประเทศไทย ผู้แต่งเล่นคำ “เกียรติ” หมายถึงความยกย่องนับถือ ความสรรเสริญ ความมีหน้ามีตา คำ “พระเกียรติ” หมายถึงผู้ที่ควรได้รับคำสรรเสริญคือสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และ คำสรรเสริญนั้นจะเพิ่มขึ้น “เกียรติก่อทวีเกียรติ” ผู้แต่งใช้คำ “ยศ” คือเครื่องกำหนดหมายฐานะของบุคคล “พระยศ” คือผู้มียศอันหมายถึงสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ผู้ที่มีฐานะเป็นพระราชมารดา “ยศนุบดี” และทรงรับการ “เฉลิมยศ” เป็นสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ผู้แต่งใช้คำ “ร่ม” อันหมายถึงพระยศทรงให้ความร่มเย็นประดุจ “ร่มโพธิ์แก้ว” “ร่มไม้” ที่ให้ความร่มเย็นและพระองค์ทรงเป็น “ศรีเมือง” คือประเทศไทย

สูญโรคภัยเหือดสิ้น	โรคสูญ
ใช้สร้างทรงอนุกุล	สร้างใช้
บาทละอองราชกำลุน	ละอองบาท
หายทุกข์หายโศกไซ้	สุขแก้ทุกข์หาย
	(บุญเดือน ศรีวรรณ)

บทร้อยกรองข้างต้นผู้แต่งเล่นคำโดยใช้คำสองคำสลับไว้ต้นวรรคและท้ายวรรค ในบาทแรกในคำ “สูญโรค” ต้นวรรค และใช้คำ “โรคสูญ” ท้ายวรรค ในความหมายเหมือนกันคือไม่มีโรคคือโรคภัยหมดสิ้นไป ในบาทสอง “ใช้สร้าง” กับ “สร้างใช้” เพราะได้รับความอนุกุลจากสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในบาทสาม “บาทละออง” กับ “ละอองบาท” หมายถึงสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงบำบัดทุกข์ บำรุงสุข ให้แก่ประชาชนในบาทสุดท้ายคือ “หายทุกข์” กับทุกข์หาย

1.3 การเล่นเสียง หมายถึงการใช้ถ้อยคำที่มี เสียงอักษรสัมผัสกันหรือมีจังหวะคล้องจองกันเป็นพิเศษนอกเหนือไปจากเกณฑ์ที่กำหนดไว้ การเล่นเสียง เช่น การเล่นเสียงอักษรเป็นคู่ การเล่นเสียงอักษรสลับกัน ดังนี้

เครื่องสูงครบสรรพจะอัปณา	บังสุริย์บ่มเศร้าเฝ้าครวญหา
บังแทรกบอกละกวิโยคลา	บำบวงแม่ฟ้าโศกาลัย
ชุมสายชุมโศกวิโยคหมอง	โกศทองก่องทันทกลับหม่นไหม้
มาลาลาลสรนทใจ	หวันไหวทุกข์ถมบังคมคัล
	(วันเนาวิ ยูเต็น)

บทร้อยกรองข้างต้นผู้แต่งเล่นเสียงอักษรคู่ต้นวรรคสลับเสียงกันวรรคแรกเสียง /คร//ส/ สลับกันในคำ “เครื่องสูงครบสรรพ” วรรคที่สอง เสียง /บ//ส/ สลับกันในคำ “บังสุริย์บ่มเศร้า” วรรคที่สาม เสียง /บ//ส/ สลับกันในคำ “บังแทรกบอกละก” วรรคที่ห้า เสียง /ช//ส/ สลับกันในคำ “ชุมสายชุมโศก” และวรรคที่หก เสียง /ก//ท/ สลับกันในคำ “โกศทองก่องทันท” การใช้เสียงอักษรสลับกันเช่นนี้ทำให้เกิดความไพเราะขึ้นเป็นพิเศษ

1.4 การซ้ำคำ ถือเป็นการนำคำคำเดียวกันมาใช้ซ้ำเพื่อเป็นการเล่นคำ ย้ำความปลุกอารมณ์ความรู้สึก สร้างความประทับใจ อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกัน การซ้ำคำนั้นถือเป็นสัญลักษณ์พิเศษของภาษาไทยประการหนึ่งที่สามารถนำมาใช้เพื่อช่วยให้เกิดความ

ไพเราะ และสร้างคุณค่าแก่บทร้อยกรองได้เป็นอย่างดี การซ้ำคำในบทร้อยกรองราชสดุดีสมาเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี มีดังนี้

การซ้ำคำโดยการวางตำแหน่งคำ เพื่อเน้นจังหวะย้ำความหมายและจัดกลุ่มสร้างแบบแผนให้กับคำประพันธ์ ดังนี้

ศรี ศรีศุภรัตน์สร้อย	สังวาลย์
ศรี นครเศรษฐกาล	ที่เก้า
ศรี ประวัติศาสตร์สาน	สืบต่อ
ศรี มหิตลาธิเบศร์เจ้า	คู่ฟ้าจักริน
(เอนก-สายพร แจ่มขำ)	

บทร้อยกรองข้างต้น ผู้แต่งซ้ำคำ “ศรี” คำแรกต้นบาททุกบาท เป็นลักษณะกระหู่ ยืน คำ “ศรี” หมายความว่า มิ่ง สิริมงคล ความรุ่งเรือง ความสว่างสดใส ความงาม ความเจริญ ผู้แต่งต้องการแสดงให้เห็นถึงความดีงามในสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เป็นศรีมิ่งขวัญของแผ่นดินไทยในพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ 9 เป็นความดีงามที่ประวัติศาสตร์จะต้องจารึกไว้เล่าสืบต่อกันไปชั่วลูกหลาน และเป็นศรีภรรยาแห่งสมเด็จพระบรมราชบิดา ดังนั้นการใช้คำ “ศรี” จึงเป็นการแสดงให้เห็นความสำคัญยิ่งของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

พระ วรกายบางอย่างแก้ว	ทิพย์กาญจน์
พระ หัตถาทรการ	กิจกล้า
พระ ทัยเปรียบประมาณ	สมุทรเปี่ยม
พระ เมตตาคือฟ้า	ปกเกล้าชาวไทย
(ดวงใจ รวิปริชา)	

บทร้อยกรองข้างต้น ผู้แต่งซ้ำคำ “พระ” ซึ่งมาจากคำว่า “วร” แปลว่าเยี่ยม ประเสริฐ เลิศ ใช้ประกอบหน้าคำอื่นแสดงความยกย่อง ผู้แต่งซ้ำคำ “พระ” เพื่อย้ำให้เห็นพระมหากษัตริย์คุณที่มีต่อประชาชนชาวไทย ถึงแม้ว่าพระวรกายจะแบบบาง แต่พระหัตถ์ก็ไม่เคยว่างภารกิจ จะทรงงานเพื่อพสกนิกรตลอดเวลาด้วยน้ำพระทัยเต็มเปี่ยมประดุจมหาสมุทรที่เปี่ยมน้ำ ทรงพระเมตตาปวงชนชาวไทยให้มีความสุขตลอดมา

สูญ “สมเด็จพระยา” ลั่น	คืนสรวง
สูญ “พระแม่ฟ้าหลวง”	ลับแล้ว
สูญ สุขทุกข์เดิมดวง	เต็มทวษ
สูญ พระทูนกระหม่อมแก้ว	กันให้คะนึ่งหวน
	(ศรี วาควัญ)

บทร้อยกรองข้างต้น ผู้แต่งใช้คำ “สูญ” คำแรกต้นบาททุกบาท เป็นลักษณะของกระทู้ย่น “สูญ” หมายถึงทำให้หายไป ว่างเปล่า ไม่มีอะไร ในที่นี้หมายถึงการสูญเสียคือการสวรรคต การใช้เสียงพยัญชนะเสียดแทรก /ส/ ทำให้เกิดความรู้สึกเสียดแทงในความสูญเสียบุคคลสำคัญ การเสด็จสวรรคตของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทำให้สูญเสียความสุขหมดสิ้น ชีวิตเต็มไปด้วยความทุกข์ทวษ

การซ้ำคำที่อยู่ชิดกัน เป็นการซ้ำคำที่อยู่ในวรรคเดียวกัน เป็นลักษณะการใช้กระทู้เปลี่ยน ดังตัวอย่าง

ระบิล ไฉก็กก้อง	กล่าวบุญ
ระบุ บอกพระคุณ	ท่านไชร
ระบาย ทุกข์เจือจน	แจกราษฎร์ นักแม่
ระบอบ แบบบ่งไว้	เทพเจ้าเผด็จมา
ทรงศรี สวัสดิ์ลั่น	เลอสรวง
ทรงศักดิ์ พันปีหลวง	แม่ฟ้า
ทรงยศ ยิ่งเหนือดวง	หทัยราษฎร์
ทรงภพ เนนเน้นซ้ำ	เจียรร้อยฉนำกาล
	(อนงค์ อินทร์มพรรย์)

บทร้อยกรองข้างต้น ผู้แต่งใช้คำ “ระบิล ระบุ ระบาย ระบอบ” เป็นกระทู้สองคำต้นบาทและเปลี่ยนกระทู้คำที่ 2 ทุกบาท คำ “ระบิล” แปลว่าเรื่อง ความ ฉบับ อย่าง กล่าวถึงเรื่องที่กล่าวขานกันทั่วไปคือเรื่องของการทำความดีหรือบุญบารมีที่ “ระบุ” ออกมาพร้อม ๆ กันว่าบุคคลนั้นคือสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ผู้ “ระบาย” ความทุกข์ของประชาชนโดยการแจกเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ประชาชน นับว่าเป็น “ระบอบ” เป็นธรรมเนียมที่ดุจเทพเจ้าเสด็จมาโปรด

บทร้อยกรองบทที่สอง ผู้แต่งใช้ “ทรง” ซึ่งแปลว่า มีใช้ประกอบหน้าคำสามัญให้เป็นคำราชาศัพท์ “ทรงศรี” แสดงให้เห็นว่าสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเป็นบุคคลสำคัญที่สุดที่ “ทรงศักดิ์” ถึงพระพันปีหลวง “ทรงยศ” มีพระเกียรติยศของพระองค์เป็นที่ยกย่องเทิดทูนของประชาชน พระองค์ “ทรงภาพ” คือมีพระชนมายุยืนนานเกือบร้อยปี

เนืองเนือง สงเคราะห์ล้วน	ทวยชน
ต่างต่าง ชาติไทยผล	ประโยชน์ย่า
นานา เสกสฤษฎ์ยล	ผาสุก
เนืองเนือง การุณย์ย่าล้ำ	เพียบพินพิสุธา
	(บุญเดือน ศรีวรพจน์)

บทร้อยกรองนี้ผู้แต่งใช้คำซ้ำแสดงให้เห็นถึงพระราชกรณียกิจที่ทรงมีต่อประชาชนชาวไทยเสมอโดยใช้คำ “เนืองเนือง” ประชาชนในที่ “ต่างต่าง” ล้วนได้รับทั่วหน้ากัน สิ่งพระองค์ทรงสร้างล้วนนำความผาสุกมาสู่ประชาชนทั้งสิ้น และพระมหากรุณาธิคุณนั้นมีอยู่ “เนืองเนือง” จน “เพียบพินพิสุธา”

การซ้ำคำลักษณะกระตุยีน 3 คำ

พระทรงเป็นพระมารดามหากษัตริย์ ถึงสองรัชสมัยในทศยาม
 พระทรงเป็นพระอัยยิกาผู้สง่างาม พระทรงนามพระชนนีศรีนครินทร์
 พระทรงเป็นสมเด็จพระย่าแม่ฟ้าหลวง ของพสกไทยทั้งปวงทั่วทุกถิ่น
 พระทรงเป็นร่มฉัตรของแผ่นดิน ทั้งศาสตร์ศิลป์พระปราดเปรี๊ยะเลื่องลือไกล
 พระทรงเป็นมิ่งขวัญเกล้าชาวไทยฟ้า พระจริยาวัตรทรงบำเพ็ญเด่นใส
 (ชัยวัฒน์ เมฆฉาย)

การซ้ำคำ 3 คำ ผู้แต่งใช้ “พระทรงเป็น” เพื่อแสดงย้ำให้เห็นความสำคัญของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เป็นพระราชมารดาพระมหากษัตริย์ในราชวงศ์จักรีถึงสองพระองค์ เป็นพระอัยยิกาผู้สง่างาม ได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เป็นสมเด็จพระย่าแม่ฟ้าหลวงของพสกนิกรชาวไทย เป็น “ร่มฉัตร” ของแผ่นดินพระองค์ทรงปราดเปรี๊ยะเลื่องลือทั้งเรื่องศาสตร์และเรื่องศิลป์ และเป็นมิ่งขวัญของพสกนิกรชาวไทย เพราะพระราชจริยาวัตรที่ทรงบำเพ็ญ

การซ้ำคำลักษณะกระตุยีน 4 คำ

รอยเท้า ๓ ก้าว ทอด	ก้าวทอดผสานไทย
รอยเท้า ๓ ก้าว ไป	เพื่อไทยผสานทาง
รอยเท้า ๓ ก้าว นำ	จดจำมีจิตจาง
รอยเท้า ๓ ก้าว สร้าง	ย่อมสร้างและสั่งสม
	(คมทวน คันธนู)

ผู้แต่งใช้ “รอยเท้า ๓ ก้าว” เพื่อแสดงให้เห็นว่าทุกแห่งที่พระองค์เสด็จไปจะนำให้คนไทยมีความประสานสามัคคี ผสานแนวทางในการดำเนินชีวิต ทรงสร้างและสั่งสมในสิ่งดีงาม

1.5 การเล่นสัมผัส

เมื่อพิจารณาถ้อยคำที่สื่อความคิดและอารมณ์แล้วพบว่า การจัดคำเป็นวรรค เป็นบาท เป็นบทนั้นคือการจัดองค์ประกอบ การกำหนดสัมผัสระหว่างวรรค ระหว่างบาท ระหว่างบท เป็นเรื่องของการจัดเสียงให้คล้องจองกัน ในเรื่องของสัมผัสในไม่ว่าจะเป็นสัมผัสพยัญชนะหรือสัมผัสสระ เป็นการสร้างความประสานในเรื่องของเสียงพยัญชนะต้นและเสียงสระกับเสียงพยัญชนะท้าย เช่น

เหมือนฟ้าฟาดสาดสายพิรุณกระหน่ำ	อกแผ่นดินเพียงคว่ำพลั่วผวา
อุโฆษเสียงเปรี๊ยะสะท้านรานอร่า	น้ำตาฟ้าถึงโถมลงโลมดิน
พระธรณีตืออกสะทกให้	เสียงสาครครืนไหลอาลัยถวิล
หมุนเนื่องสายชลนามาหลังริน	ระทมสิ้นระทดทั่วทุกหัวใจ
	(วันเนา ยูเด็น)

คำที่มีสัมผัสในของวรรคแรกคือสัมผัสพยัญชนะ : ฟ้า-ฟาด สาด-สาย และสัมผัสสระ : ฟาด-สาด จะเห็นได้ว่าคำทุกคำที่อยู่ในตำแหน่ง “สัมผัสใน” นั้นล้วนมีความหมายเสริมซึ่งกันและกัน คือ ฟาด เป็นการแสดงอาการอย่างแรงเป็นคำกริยาที่ใช้กับคน ผู้แตงนำมาใช้กับฟ้า ส่วน สาด เป็นคำกริยาที่แสดงการกระทำอย่างแรงเช่นกัน ใช้กับน้ำหรือของเหลว ฟาดสัมผัสกับสาด การสาดนั้นต้องเป็นน้ำ จากนั้น สาดก็สัมผัสพยัญชนะกับสาย ซึ่งแน่นอนว่าต้องเป็นสายน้ำ คือพิรุณ นอกจากเสียงสัมผัส ฟาด-สาด-สาย แล้ว ผู้แตงยังใช้คำที่มีความหมายเสริมการกระทำที่รุนแรงคือกระหน่ำ ในบาทต่อไป ทำให้เกิด อุโฆษเสียงเปรี๊ยะสะท้านรานอร่า ผู้แตงใช้สัมผัสสระ เสียง-เปรี๊ยะ ทำให้ได้ยินเสียงดังมาก ทำให้เกิดความกลัวอยู่ในอกโดยใช้สัมผัสสระ

สะท้อน-ราน ในวรรคต่อไปมีทั้งสัมผัสสระและสัมผัสพยัญชนะ น้ำตา-ฟ้า โถม-โถม ถัง-โถม ลง-โถม ผู้แต่งใช้เสียง /ถ/ ถัง ในอาการที่ไหลลงมาอย่างไม่ขาดสายของน้ำตาฟ้าคือน้ำฝนหรืออีกนัยคือน้ำพระเนตรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่และพระบรมวงศานุวงศ์ เสียง /ถ/ โถม ในอาการเคลื่อนไหวในลักษณะรุนแรง เสียง /ล/ ลงโถม ช่วยทำให้ถ้อยคำสวยงามและฟังไพเราะให้อารมณ์และแสดงการเคลื่อนไหวอย่างละมุนละไม ทำให้เกิดความรู้สึกที่นุ่มนวลมากขึ้น ในบาทที่ 3 ผู้แต่งใช้คำตายเสียงสั้นทำให้เกิดความรู้สึกปะทะอย่างรุนแรง พระชนนีต้อกสะทกให้แสดงถึงความทุกข์โศกในเชิงบุคลาธิษฐาน การใช้เสียง /ส//ท/ คำตายคู่กันทำให้เกิดความรู้สึกเสียดแทงเข้าไปข้างในเหมือนน้ำตาตกใน เสียงสาครครืนไหลอาลัยถวิล ผู้แต่งใช้เสียง /ส//คร/ เป็นเสียงของกระแสน้ำที่ไหลออกมาด้วยความอาลัย ไหลมาสบทบกับน้ำตาที่กำลังหลั่งริน เสียง /น/ หนุนเนื่องสายชลนา และเสียง /ล//ร/ มาหลั่งริน ทำให้ได้ยินเสียงน้ำไหลครืนและเห็นน้ำตาที่หลั่งรินลงมา เสียง /ร//ท/ ระทม ระทด ให้ความรู้สึกที่แสดงให้เห็นถึงความทุกข์ระทมของทุกคนด้วยความอาลัยอาวรณ์

บทร้อยกรองข้างต้นใช้เสียงสัมผัสแสดงให้เห็นอารมณ์ของคนที่มีความทุกข์ระทมในการสูญเสียบุคคลอันที่รักยิ่งไป

สิบแปดกรกฎาคมเหมือนล่มโลก
ดั่งดวงเดือนเลื่อนลับดับตะวัน

สุขความโศกสุดสลดรันทดขวัญ
ล้วนจาบัลย์ฟุ้งฟกทุกอกไทย
(วันเนา ยูเด็น)

การเล่นสัมผัสในหลายตำแหน่งยิ่งเพิ่มความไพเราะยิ่งขึ้น ยิ่งมีความหมายเสริมกันทำให้เกิดความงาม ในวรรคแรกสัมผัสพยัญชนะ : ล่ม-โลก ทำให้เกิดความรู้สึกที่หมดสิ้นทุกสิ่งทุกอย่าง ในวรรคต่อมา เสริมด้วยสัมผัสพยัญชนะอีกเช่นกัน : สุข-โศก-สุด-สลด ซึ่งให้ความรู้สึกที่เสียดแทงที่จะต้องเก็บไว้เนิ่นนาน และใช้สัมผัสสระมารับอีก สลด-รันทดขวัญ ทำให้เกิดความรู้สึกที่หมดหวัง ในบาทที่ 2 สัมผัสพยัญชนะและสัมผัสสระเสริมกัน : ดั่ง-ดวง-เดือน เดือน-เลื่อน เลื่อน-ลับ ลับ-ดับ ให้ความรู้สึกว่ามีคำกำลังจะเลือนหายและในที่สุดก็ดับไปทำให้ชีวิตดับไปด้วย จึงทำให้เกิดความรู้สึกที่เป็นทุกข์ ชมัยพร แสงกระจ่าง (2516 : 23) ได้อธิบายการใช้เสียง /ฟ/ ว่าให้ความรู้สึกที่ไม่น่าพึงใจ เช่น ฟุ้ง เฟอะพะ ฟัด ฟุบ ฯลฯ เสียงสัมผัสพยัญชนะ ฟุ้ง-ฟก ให้ความรู้สึกที่ทุกคนร้องไห้ น้ำตาท่วมอาบหน้าจากความบอบช้ำ และมีเสียงคำตายมารับสัมผัสคือ ฟุ้งฟก-ทุกอกไทย

ถ้าจะกล่าวถึงการเล่นสัมผัสพยัญชนะโดยเฉพาะมักจะเล่นพยัญชนะภายในวรรคเดียวกัน แต่ก็มีข้ามวรรค เช่น คำประพันธ์ประเภทโคลง โคลงบางบทใช้สัมผัสพยัญชนะมากเป็นพิเศษจะทำให้ตลอดทั้งบทจะทำให้เกิดความไพเราะยิ่งขึ้น การเล่นสัมผัสพยัญชนะ ผู้แต่งใช้สัมผัสพยัญชนะหลายแบบ ดังนี้

1.5.1 การเล่นสัมผัสพยัญชนะภายในวรรคเดียวกัน เช่น

บริบูรณ์พูนพัฒนาแผ้ว	สถาพร
รักเล้าราชฐาน์นิกร	ยิ่งล้ำ
ผองภัยผ่อนอาหาร	ปลิดทวน
หายห่างเหเหือดซ้ำ	คำเข้าชูเกษม
เอมอาบอ้อมอ้อม	อมฤต
ชโลมหล่อชุบชีวิต	ว่างร้อน
นราธิป ฐ นฤมิต	สมานสรรพ
ทุกย่านหยุดยุดย่อน	แหล่งเหยารมณีย์
	(บุญเตือน ศรีวรพจน์)

โคลงบทแรกมีการเล่นสัมผัสพยัญชนะ /พ/ ในบาทแรก คือ “พูนพัฒนาแผ้ว” บาทที่สามคือ “ผองภัยผ่อน” ทำให้เกิดความรู้สึกเพิ่มพูนความสุขและผ่อนคลายความทุกข์ บาทที่สี่สัมผัสพยัญชนะ /ห/ คือ “หายห่างเหเหือดซ้ำ” เสียง /ห/ มักให้ความรู้สึกด้านลบ แต่ในโคลงบทนี้ผู้แต่งใช้ เสียง /ห/ ในความหมายที่ห่างไกลจากความชอกช้ำจึงทำให้รู้สึกเกิดความสุข “คำเข้าชูเกษม”

โคลงบทที่สอง บาทแรกมีสัมผัสพยัญชนะล้วน คือ “เอมอาบอ้อมอ้อม อมฤต” เสียง /อ/ ทำให้เกิดความรู้สึกที่อ้อมเอมไปด้วยความสุขเหมือนได้อาบน้ำอมฤตไม่รู้เลือน และบาทที่สี่คือ “ย่านหยุดยุดย่อน” เสียง /ย/ ทำให้เกิดความรู้สึกว่าความทุกข์ได้ทุเลาเบาบางลง ก่อให้เกิดความสุขเข้ามาแทนที่

ศิโรราบกราบพระบรมศพ	น้ำเนตรชบชึมซาบอาบนองหน้า
เพ็ญเคยผ่องส่องสว่างกระจ่างตา	มาลัลลาล่วงหล่นลั่นอาดูร
	(สุจิตรา ภูษา)

การใช้สัมผัสพยัญชนะ /ช/ ทำให้เกิดความรู้สึกชบเซาซึมเศร้า และการเล่นสัมผัส /ล/ ทำให้เกิดความรู้สึกทางลบ “ลัลลาล่วงหล่นลั่น” ไม่เหลืออะไรอีกแล้ว

เสียงดนตรีปีพาทย์ระนาดแผ้ว	วิเวกแว่ววังเวงเพลงโศกศัลย์
แม่ฟ้าหลวงจากไปให้จาบัลย์	ปวงชนนั้นไปหน้าน้ำตานอง
	(สุพรรณษา ชุ่มมงคล)

การเล่นสัมผัส /ว/ แสดงอารมณ์ที่ โดดเดี่ยวเดี่ยวดายเงียบเหงาไปหมด ได้ยิน
แต่เสียงที่วังเวงยิ่งก่อให้เกิดความโศกเศร้า

หรีงหรีดกริดเสียงร่ำร้อง	เรไรเสียงซ้องร้องหา
โหยให้ไหนหนอแม่ฟ้า	ร่ำร้องก้องป่าอาดูร
ไหนนกกอนกนกผกผิน	โอยบินโบกบินลั่นสูญ
ทุกข์ทันทันที่ทวิคุณ	เพิ่มพูนโศกพันคณนา
	(วันเนาวิ ยูเด็น)

ม่านหมอกนั้นมัวหม่น	ด้วยทุกข์ล้นดูใจเรา
วังเวงและเงียบเศร้า	สลดท้าวพนมไพร
	(สมประสงค์ ปิ่นจินา)

บทร้อยกรองข้างต้นผู้แต่งใช้สัมผัสพยัญชนะต้นวรรคทำให้เกิดความไพเราะอีกแบบ
หนึ่ง กลอนบทแรกใช้เสียง /ร/ “หรีงหรีด เรไร” “ร่ำร้อง” เสียงโหยให้ร่ำร้องถึงสมเด็จพระศรี
นครินทราบรมราชชนนี เห็นนกที่โอยบินยังทำให้เกิดความรู้สึกโศกเศร้าเกินกว่าที่รำพัน

กลอนบทที่สอง ผู้แต่งใช้สัมผัสพยัญชนะ “ม่านหมอก” “มิดมัว” เสียง /ม/ ทำให้เกิด
ความรู้สึกที่หมดหวังความไม่สบายใจ และใช้เสียง /ว/ “วังเวง” ทำให้เกิดอารมณ์ที่เปล่าเปลี่ยว
เดี่ยวดาย อันเกิดจากความอ้างว้างเปล่าเปลี่ยว

1.5.2 การเล่นสัมผัสพยัญชนะข้ามวรรคปรากฏมากในโคลง เช่น

ยามยุคุชุกขุนข้อง	คืบขัน
พักรมโพธิ์พฤกษ์ผัน	ผ่อนร้อน
ผองภัยผ่านโดยพลัน	พลิกพาย พระเอย
กลายกลับดับยุคย้อน	อยู่เหยาเย็นทรวง
	(บุญเดือน ศรีวรพจน์)

การเล่นสัมผัสพยัญชนะข้ามวรรคคือคำสุดท้ายของวรรคหน้ากับคำหน้าของวรรคหลัง
ถือว่าเป็นความไพเราะอย่างยิ่ง

ปวงประชาชาติเชื้อ	ชาวสยาม
ร้อนฟุ้งพักโพธิ์งาม	ระงับได้
ชนบทนิคมคาม	ทุรเขต
ดุนกพานักไม้	มิ่งไม้เสมอเหมือน
	(บุญเตือน ศรีวรพจน์)

ในบาทสุดท้ายของโคลง ผู้แต่งเล่นสัมผัสซ้ำคำ “ไม้” ในคำสุดท้ายของวรรคหน้ากับคำที่สองของวรรคหลังทำให้เกิดความไพเราะยิ่งขึ้น

1.5.3 การเล่นสัมผัสพยัญชนะโดยเล่นเสียงเป็นคู่หรือเป็นชุด เช่น

สมนาม “พระแม่ฟ้า	หลวง”เฉลิม
บรมราชชนนีเสริม	กษัตริย์สร้อย
เป็นทิพย์สุชลเจิม	ใจโลก
ละหยดละหยดเหาะย้อย	ปลิดร่อนรอนเชิญ
	(บุญเตือน ศรีวรพจน์)

การใช้เสียง /ล//ย/ เป็นคู่จะให้ความรู้สึกที่นุ่มนวล ละหยดละหยด ที่ละหยดจากน้ำทิพย์ที่เหาะย้อยลงมาช่วยให้ปลดปล่อยความทุกข์ร้อน โดยนัยคือได้รับพระมหากรุณาธิคุณในสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

การเล่นสัมผัสสระนิยมในการแต่งกลอน ส่วนการเล่นสัมผัสพยัญชนะนิยมในการแต่งโคลงและกาพย์ซึ่งผู้แต่งบทร้อยกรองสามารถแต่งได้เป็นอย่างดี จากตัวอย่างการเล่นสัมผัสพยัญชนะและสัมผัสสระพบว่าผู้แต่งมักใช้สัมผัสทั้ง 2 ประเภทปะปนกันไปเป็นจำนวนมาก ผู้แต่งไม่ได้แยกลักษณะการเล่นสัมผัสอย่างใดอย่างหนึ่งเด่นชัด ดังนั้นบทร้อยกรองแต่ละชิ้นจึงมีการเล่นสัมผัสแต่ละชนิดปะปนกันมากบ้างน้อยบ้างตามความสั้นยาวของบทร้อยกรอง

2. สุนทรียรสด้านรสความ

รสความหมายถึงความดีเด่นทางด้านความหมาย ซึ่งก่อให้เกิดอารมณ์ร่วมและความรู้สึกคล้อยตาม ตามที่ผู้แต่งได้เลือกสรรถ้อยคำและใช้สำนวนโวหารในการบรรยายหรือพรรณนากรรมเหมือนพิทยาลงกรณ์ (2514 : 318) ทรงอธิบายถึง “รสความ” ว่า หมายถึงลักษณะดีเด่นในด้าน “ความ” ซึ่งก่อให้เกิดอารมณ์ร่วมและความรู้สึกคล้อยตาม รสความดีอาจสะกิดใจผู้อ่านให้คิดให้นึกชมให้เห็นจริงตามที่แสดง ดังนี้

พระเอยพระแม่จ้าว	แม่เจ็บลูกปวดร้าว
แปลบร้อนใจกุม	
กุมมือกับแก้มแม่	โอ, ช่างฝ่ายผอมแท้
ลูกทั้นระทม	ทุกข์เอย
แม่ชมลูกซุบได้	แม่ขึ้นคือลูกไข
อยู่ข้างเคียงองค์	แม่เอย
คืนแล้วที่ลูกเฝ้า	เจ็บแทนแม่คืนเล่า
ก็คำจึ่งคืน	เรือนเอย
	(มติชนสุดสัปดาห์)

บทร้อยกรองนี้ผู้แต่งต้องการแสดงความสัมพันธ์ ระหว่าง แม่ ลูก ความห่วงใยในทุกข์สุขของลูกที่มีต่อแม่อย่างเด่นชัดที่สุด ความปรารถนาที่จะประทับประคองทุกอย่างแทนแม่แต่ยามเจ็บป่วยลูกก็ยอมที่จะเจ็บแทน เป็นการปลุกเร้าความทรงจำแห่งสายสัมพันธ์ แม่ ลูก ความรักใคร่ใกล้ชิดสนิทสนมของแม่ ลูก ความเจ็บไข้ได้ป่วยของฝ่ายหนึ่งยอมก่อให้เกิดความทุกข์ระทมให้กับอีกฝ่ายหนึ่ง ผู้แต่งใช้คำง่าย "แม่" "ลูก" ที่ให้คุณค่าทางใจ มีความหมายลึกซึ้งกินใจ เชื่อมสายใยแห่งความรักของแม่ลูก ความเจ็บป่วยของ "แม่" "ลูก" ก็พลอยเจ็บด้วย "พระเอย พระแม่จ้าว แม่เจ็บลูกปวดร้าว แปลบร้อนใจกุม" ผู้แต่งใช้ความอ่อนโยน นุ่มนวลของถ้อยคำและน้ำเสียง "กุมมือกับแก้มแม่" แสดงให้เห็นถึงความคิดและอารมณ์ของผู้เป็นลูกคือพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่ภูมิพลอดุลยเดช ในขณะที่ทรงเฝ้าดูแลพระอาการประชวรของสมเด็จพระบรมราชชนนี ความรู้สึกที่กุมพระหัตถ์ "โอ, ช่างฝ่ายผอมแท้ ลูกทั้นระทม ทุกข์เอย" แสดงถึงพระอาการรับรู้อย่างเศร้าสลด ในความรู้สึกที่ทรงสัมผัสได้ในความผอมของสมเด็จพระบรมราชชนนี ยิ่งทำให้พระองค์ มีความทุกข์ระทม "ลูกทั้นระทม ทุกข์เอย"

ผู้แต่งแสดงให้เห็นถึงสายใยแห่งความรักอย่างเหลือล้นของลูกที่มีต่อแม่โดยพรรณนาถึงอาการและความรู้อันละเอียดอ่อนของลูกที่มีต่อแม่ได้อย่างลึกซึ้งและชัดเจนว่า ความทุกข์ของแม่คือความทุกข์ของลูก ความเจ็บของแม่คือความเจ็บของลูก "แม่ชมลูกซุบได้ แม่ขึ้นคือลูกไข อยู่ข้างเคียงองค์ แม่เอย"

ในบทสุดท้ายผู้แต่งต้องการจะสื่อว่า "หัวใจของลูก" คือ "แม่" ความรู้สึกจากส่วนลึกของหัวใจลูก ลูกมีความทุกข์อย่างยิ่งเมื่อแม่ป่วยไข้ ถ้าลูกสามารถเจ็บป่วยแทนแม่ได้ลูกก็ยอม แต่สิ่งที่ทำได้ตอนนี้คือเฝ้าแต่ทุกข์และรอวันที่แม่หายไข้แล้วกลับบ้านพร้อมกัน "คืนแล้วที่ลูกเฝ้า เจ็บแทนแม่คืนเล่า ก็คำจึ่งคืน เรือนเอย"

จากการวิเคราะห์บทร้อยกรองราชสุตติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในวาระเสด็จสวรรคต ผู้แต่งบทร้อยกรองเลือกสรรถ้อยคำที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกนึกคิด อารมณ์

จินตนาการ และภาพพจน์ มีความเศร้าโศกสะท้อนใจในการเสด็จสวรรคตของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในการวิเคราะห์ข้อความในบทร้อยกรองนี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ความอันเกิดจากการใช้โวหารภาพพจน์ประเภทต่าง ๆ ดังนี้

2.1 อุปมา (Simile)

2.2 อุปลักษณ์ (Metaphor)

2.3 ปฏิพจน์ (Rhetorical Question)

2.4 บุคลาธิษฐาน (Personification)

2.5 อติพจน์ (Hyperbole)

2.1 อุปมา (Simile) หมายถึงการนำเอาสิ่งหนึ่งมาเปรียบกับอีกสิ่งหนึ่งเพื่อให้เห็นภาพหรือเกิดความรู้สึกชัดเจนเป็นการเปรียบเทียบสิ่งที่มีรูปลักษณ์คล้ายคลึงกันโดยมีคำมาช่วยเชื่อม เช่นคำว่า ดุจ ดัง เหมือน ปาน ราว ดูราว รวากับ ประหนึ่ง ประดุจ กล เจก ฯลฯ

ในบทร้อยกรองราชสดุสิตสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในวาระเสด็จสวรรคต มีการใช้โวหารเปรียบเทียบกับธรรมชาติเพื่อเชื่อมโยงให้สัมพันธ์กับอารมณ์ความรู้สึกเศร้าเสียใจและความอาลัยรัก พรรณนาพระราชกรณียกิจและพระราชจริยาวัตรที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงกระทำ และพรรณนาความเศร้าโศก อาลัยรัก ดังนี้

สิบแปดกรกฎาคมเหมือนล่มโลก
ดั่งดวงเดือนเลื่อนลับดับตะวัน

สุขความโศกสุดสลดรันทดขวัญ
ล้วนจาบัลย์ฟุ้งฟกทุกกอไทย
(วันเนา ยูเด็น)

ดั่งทวยทิพย์สรวงจากห้วงฟ้า
ดั่งอาทิตย์โรยแรงอับแสงพราว

ดั่งจันทราแรมรุ่งจากห้วงหา
ดั่งดวงดาวล้านดวงร่วงสู่ดิน
(ภราดร จูติประเสริฐ)

ใจโลกดับธรณินทร์สิ้นแสงสุริย์
ดูจราตรีไร้เดือนดาวอันพราวแพรว

ด้วยโศกซึ่งถึงพระทูลกระหม่อมแก้ว
ศรัลย์แน่นเหน็บจิตเจียนปลิดปลิว
(ชัชณี ชำนิบรรณการ)

ผู้แต่งเปรียบวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2538 ซึ่งเป็นวันเสด็จสวรรคตของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เหมือนวันล่มโลก อาทิตย์อับแสง ดวงจันทร์ ดวงดาวร่วงจากฟ้า ทำให้คนไทยหม่นหมอง มีดมิด การเปรียบเทียบของผู้แต่งแสดงให้เห็นความเทิดทูนยกย่องสมเด็จพระ

พระศรีนครินทราบรมราชชนนี ว่ามีความสำคัญมากการเสด็จสวรรคตของพระองค์นั้น “เหมือนล่มโลก” เมื่อโลกล่มไปแล้วทุกสรรพสิ่งในโลกก็ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ต้องพลอยล้มตายไปด้วย การเปรียบเทียบของผู้แต่งแสดงให้เห็นความแตกต่างของบรรยากาศที่พระองค์ทรงพระชนมชีพกับวันสวรรคตนั้นแตกต่างกันมากเพื่อเป็นการแสดงให้เห็นความยิ่งใหญ่ของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ที่ประทับอยู่ในหัวใจของทุกคนไทยทุกคน ดังนั้นเมื่อพระองค์เสด็จสวรรคตจึงเหมือน “ใจโลกดับธรณินทร์สิ้นแสงสุริย์”

การเสด็จสวรรคตของพระองค์เป็นการสูญเสียที่ยิ่งใหญ่ของปสกนิกรชาวไทยเหมือนขาดดวงประทีปนำทางชีวิต ขาดศูนย์รวมใจของประชาราษฎร์ทั่วแผ่นดิน ผู้แต่งได้เปรียบเทียบไว้ว่า

พระเป็นดั่งประทีปฟ้าสง่าโลก	ขจัดโศกผดุงสุขทุกแห่งหน
พระบารมีปกเกล้าเหล่าผองชน	ไทยทุกคนน้อมจงรักจิตภักดี
เปรียบแสงทองแห่งสรวงเป็นดวงแก้ว	งามเพริศแพรวพระการุณอ่อนเกศี
ดุจธารทิพย์จิบดื่มปลื้มเปรมปรีดี	เกษมสุขทุกชีวิชีสุสิกร
	(ยงยุทธ สังวรภรณ์)

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงบำบัตทุกขบารุงสุขให้ประชาอาณาจักรได้อยู่ตรากินดีมีสุข พระมหากรุณาธิคุณของพระองค์แผ่ไพศาลดุจดั่งร่มโพธิ์ทอง แสงทอง สายธาร สายฝน น้ำพระทัยของพระองค์หล่อเลี้ยงปสกนิกรไม่ขาดสาย

สมเด็จพระย่าแม่ฟ้าหลวงดวงใจชาติ	น้ำพระทัยไหลหยาดไม่ขาดสาย
ดั่งร่มโพธิ์แผ่กั้นใบคุ้มใจกาย	ดั่งดาวนายส่องสว่างกลางใจชน
	(ชีรนุช เรียงคำ)

การเสด็จสวรรคตของพระองค์ทำให้ความรู้สึกและบรรยากาศที่สดใสมอดสิ้นไปเหมือนอยู่ใน “ราตรีที่สับสน” ทุกคนต่างโศกเศร้าอาลัยรักในพระองค์ ขาวการเสด็จสวรรคตของพระองค์สร้างความตระหนกตกใจ ความเศร้าสะเทือนใจแก่ราษฎรเปรียบเหมือนสายฟ้าฟาด ฟ้าผ่าลงกลางใจประชาชน

หทัยไทยทั่วแผ่นดิน	ไผทสยาม
ดั่งอัสนีบาตผลาญ	ผ้าเกล้า
จงรักพระบพทมาลย์	เสมอชีพ
จิตสุทรันทดเศร้า	หอนรู้เลือนหาย
	(ศรี วาควภู)

ฉับพลันประกาศข่าวราวฟ้าฟาด
น้ำท่วมหน้าไทยทั้งชาติแทบขาดใจ

พระวิญญูณาตลอยเศร้าหวั่นไหว
โอ้! พระมิ่งแม่ไทยไม่กลับแล้ว
(สมพร แฝงพิพัฒน์)

2.2 อุปลักษณ์ (Metaphor) เป็นการเปรียบเทียบที่ลึกซึ้งกว่าอุปมาเป็นการเปรียบเทียบหนึ่งเป็นหนึ่ง นำอาการของสิ่งหนึ่งโอนไปใช้กับอีกสิ่งหนึ่งที่ไม่เหมือนกันเลย เพื่อจูงความคิดให้มองสิ่งสองสิ่งนั้นว่ามีคุณสมบัติคล้ายคลึงกัน การเปรียบเทียบเช่นนี้ไม่มีคำ “เหมือน” ปรากฏอยู่ แต่เป็นที่เข้าใจได้ว่าเป็นการกล่าวเปรียบเทียบทำให้ภาษาที่ใช้กระชับสื่อความได้แจ่มแจ้ง การเปรียบเทียบนี้อาจใช้คำ “เป็น เท่า คือ” โดยนำสิ่งหนึ่งมาแทนด้วยสิ่งที่เป็นรูปธรรมอื่น ๆ

ในบทร้อยกรองราชสดุดีสมาเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในวาระเสด็จสวรรคต ผู้แต่งใช้โวหารเปรียบเทียบแบบอุปลักษณ์ดังนี้

บารมีทมิฬนทร์คุ้มชนชาติ
เป็นฉัตรป้องประคองจักรชาติยา

เป็นร่มธรรมบำรุงราษฎร์ทุกศาสนา
มิ่งมารดามิ่งมหากษัตริย์ไทย
(วรฐ กายูวัฒน์)

คำ “ร่มธรรม” “ฉัตร” เป็นการเปรียบเทียบหมายถึงสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี กล่าวคือพระองค์ทรงทำนุบำรุงราษฎร์ทุกคนทุกศาสนาและพระองค์เป็นผู้คุ้มครองพระราชบัลลังก์พระมหากษัตริย์ พระบรมวงศานุวงศ์ ให้มีความมั่นคงและปลอดภัยจากภัยอันตรายใด ๆ เพราะพระองค์เป็นพระราชมารดาผู้ประเสริฐยิ่งแห่งพระมหากษัตริย์ไทย

อัญชลี “สมเด็จพระศรีนครินทร์”
พระการุณอุ่ณทุกเขตคาม
พระคือร่มโพธิ์ทองของทวยราษฎร์
พระเกียรติคุณเลื่องลือระบือไกล
คือประทีปของชาติวิลาสเลิศ

พระคือศรีปถพินปิ่นสยาม
เทิดพระนามเหนือเกล้าผองเผ่าไทย
พระประสาทสุขสวัสดิ์นิตศัย
พระบุญญาหาใครไม่เทียมทัน
พระบารมีก่อเกิดประเสริฐสรรพ
(กุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ)

ข้อความ “ศรีปถพินปิ่นสยาม” “ร่มโพธิ์ทอง” “ประทีปของชาติ” ผู้แต่งใช้โวหารซึ่งหมายถึง สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ผู้เป็นศรีแห่งแผ่นดินไทย เป็นร่มโพธิ์ทอง ที่ให้

ความสุขสนุกสนานแก่ปวงชนชาวไทย ด้วยพระบุญญาธิการของพระองค์ พระองค์เป็นประทีปของชาติ ด้วยพระบารมีของพระองค์ทำให้ประเทศอยู่ได้ พระเกียรติคุณของพระองค์เป็นที่เลื่องลือ ไปไกล

พระเมตตาที่ ไสวกลางสายพระเนตร
คือจารึกเรื่องราวอันอารี
ปรัชญาซึ่งหยาดอยู่จำเริญ
ให้ความรักความอาทรซ่อนระริน
กระแสน้ำแห่งพระกรุณาที่ปรากฏ
ว่าหทัยคือทิพย์กระแสธาร
วิถีแห่งการให้ในชนมชีพ
ทรงบำเพ็ญเป็นอภิปรัชญา
ทรงเป็นแดดอ้อนอำไพ

พระศรีลบทวษของแผ่นดินทุกถิ่นที่
แห่ง “สมเด็จพระศรีนครินทร์”
คือหยาดเพ็ญแห่งการให้ไม่รู้สิ้น
จารึกในธรณินทร์อยู่เนิ่นนาน
คือแม่บทแห่งความงามสะอาด
เต็ม มหิทธิจิตวิญญาณตลอดมา
คือแสงดวงประทีปอันแจ่มจ้า
ซ่อนภาพ “สมเด็จพระย่า” อยู่โยงโย
อุ่มอยู่ในฤดูกาลแห่งการคอย
(อดุล จันทรศักดิ์)

ผู้แต่งใช้วลี “หยาดเพ็ญแห่งการให้” ในความหมายของพระมหากรุณาธิคุณที่พระราชทานแก่ประชาชนชาวไทยเป็นการให้ที่ไม่รู้จักสิ้นสุดแสดงให้เห็นถึงความรัก ความอาทรที่มีต่อพสกนิกรชาวไทย ผู้แต่งใช้วลี “ทิพย์กระแสธาร” ในความหมายของพระราชหฤทัยที่มีกระแสแห่งพระมหากรุณาธิคุณไม่ขาดสาย ผู้แต่งใช้กวีโวหารซ่อนหลายครั้งเพื่อต้องการแสดงให้เห็นถึงความซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณที่มีต่อปวงชนชาวไทย เมื่อประชาชนมีความทุกข์ร้อนพระองค์จะเสด็จทรงช่วยเหลือ พระมหากรุณาธิคุณของพระองค์จึงเปรียบเสมือนกระแสธารที่หล่อเลี้ยงดวงไฟที่ส่องทางและแสงแดดอ้อนที่ให้ความอบอุ่น

คือโคมฉายจำฟ้า
จรดห้วยพงหิน
รินสุธารนโสกราว่า
เผด็จแผ้วพาลเชิญ

ส่องสู่ดอยเสียดฟ้า
ดับทุกข์ดลสุขด้าว

(ทวีผล หาญประเสริฐ)

บทร้อยกรองนี้ผู้แต่งใช้การเปรียบแนวอิงเทียบ “โคมฉายจำฟ้า” เพื่อชี้ลักษณะความสำคัญในพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ยามเสด็จพระราชดำเนิน “ดอยเสียดฟ้า” จรด “ห้วยพงหิน” พระองค์จะดลบันดาลให้ราษฎร “รินสุข” “รานโสภ” “ดับทุกข์” “ดลสุข” และ “เผด็จแผ้วพาลเชิญ”

2.3 ปฏิพจน์ (Rhetorical Question) เป็นกลวิธีหนึ่งของการใช้กวีโวหารที่ผู้แต่งใช้ศิลปะการใช้คำถามที่ไม่ต้องการคำตอบเพราะทราบคำตอบอยู่แล้วว่าคืออะไร

ในบทร้อยกรองราชสดุดีสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในวาระเสด็จสวรรคต ผู้แต่งใช้คำที่เป็นคำถามแต่ผู้อ่านมีคำตอบอยู่แล้วในใจเป็นการเน้นให้ซาบซึ้งพระมหากรุณาธิคุณทวีขึ้น ดังนี้

ก็ดงก็ดอยเดือดร้อน
ก็ปีก็ชาติแสนทุกข์
เขาสูงเสียดฟ้าป่าดิบ
ใครเล่าลุยโคลนฝนปรอย

ก็ล้านราษฎรท่อนสุข
ใครพลอบใครปลุกคนดอย
ไกลลิบแดนเถื่อนดงถ่อย
ย่ำรอยพระบาทยาตรา
(เผล็จ บุญหนุน)

ก็ผืนแผ่นดินที่ย่างเท้าเข้าไปโปรด
ก็แผ่นน้ำมีอาจขวางแม่ทางไกล

ก็เขาโชดพัฒนาเพื่ออาศัย
ก็พงไพรทรงบุกบันมีครันคร้าม
(จีรวดี เกียรติศิริ)

ก็แดนก็กันดารดงดอย
ไปดูแลทุกข์หรือทุกข์ร้อน
ก็พงก็ไพรในแดนwana
เป็นมิ่งเป็นขวัญกันดารด้าว

ก็ค้ำรอยยุคลบาทที่ยาตรา
ไปเอื้ออาทรอยู่ถ้วนหน้า
ก็ภูก็ผาก็พ้องพาน
ผ่านร้อนผ่านหนาวทุกเห้าย่าน
(อดุล จันทรศักดิ์)

ผู้แต่งใช้คำว่า “ก็” ซึ่งเป็นคำที่บอกปริมาณเพื่อเน้นให้ผู้อ่านคำนวณปริมาณของคำตอบที่ไม่สามารถตอบได้ และการใช้คำ “ก็” ก็มักจะใช้ซ้ำ ๆ หลายครั้ง แสดงให้เห็นถึงความทุกข์ร้อนของราษฎรที่มีจำนวนนับไม่ถ้วนแต่บุคคลเหล่านั้นก็ได้รับการบำบัดทุกข์ด้วยพระมหากรุณาธิคุณสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ผู้แต่งใช้ “ใคร” ในความหมายของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ผู้เสด็จทุกหนทุกขไม่ว่าเป็นป่าเขาลำเนาไพร ฝนตกฟ้าร้องต้องลุยโคลน พระองค์ทรงมีพระวิริยอุตสาหะที่จะทรงช่วยเหลือปวงพสกนิกร พระปณิธานอันสูงส่งของพระองค์แม่โขดเขา แผ่นดินมีอาจขวางได้ การใช้ “ใคร” เป็นคำถามแสดงคำตอบถึงตัวบุคคล เพื่อเป็นการเน้นให้เห็นความสำคัญของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เเด่นชัดขึ้น ดังนี้

ยามทุกข์ใครจักเปลื้อง	ปลิดถอน
ยามโศกใครจักรอน	โศกเรื้อ
ยามสุขสโมสร	ใครสุข ร่วมฤ
ยามป่วยใครจักเอื้อ	โอบอ้อมอาหาร
	(บุญเตือน ศรีวรพจน์)

ผู้แต่งแสดงให้เห็นว่าสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงปลดเปลื้องความทุกข์ ความโศก คอยเอื้ออาทรยามเจ็บไข้ได้ป่วย แสดงให้เห็นถึงพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้น เมื่อพระองค์เสด็จสวรรคตจึงยังความโศกเศร้าเสียใจมาสู่ปวงชนชาวไทยอย่างใหญ่หลวง ผู้แต่งใช้ คำ “กลใด” แสดงความถามถึงเหตุผลของการเสด็จสวรรคตของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และใช้คำว่า “ควรฤ” แสดงความเสียใจ เสียดยที่ไม่อยากให้ทรงจากพสกนิกรไป แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกที่รักและผูกพัน ดังนี้

กลใดถ้วนมละเหล่านานิกรชน	
กำสรดระทดทน	ระทม
ไอไทยเอ๋ยทมนัสถนัดนิกรมัย	
ซึ้งซาบสลบชม	มิชา
ควรฤพระเสด็จตัว	
ราษฎรร่ำกำสรดตลย์	ประชาไทย
ระลึกราชบทลัญช์	สุดกล้า
อกรุ่มราวเพลิงซ้ำ	ละอองบาท
	สลดไอ้อาลัย
	(ศรี วาควัญ)

2.4 บุคลาธิษฐาน (Personification) เป็นกวีโวหารที่เปรียบเทียบสิ่งต่าง ๆ ให้มี กิริยาอาการ ความรู้สึกเหมือนมนุษย์ ปัจจุบันมีผู้รู้คิดคำศัพท์ใหม่ขึ้นใช้ว่าบุคคลวัต หรือบุคคล สมมติ

ในบทร้อยกรองราชสุดีสมเด็จพะศรีนครินทราบรมราชชนนี ในวาระเสด็จสวรรคต ผู้ แต่งใช้กวีโวหารบุคลาธิษฐานมากเป็นการสร้างจินตนาการและเพิ่มพูนความประทับใจให้แก่ผู้ อ่าน การเสด็จสวรรคตของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี มิใช่เพียงแต่มนุษย์เท่านั้นที่ เศร้าโศก ขุนเขาลำเนาไพร พืช สัตว์ โบสถ์วิหาร ฟ้า ดิน ก็พลายเศร้าโศกด้วย ดังนี้

ขุนเขากี่ร้องไห้
หม่นหมองครองโชคศัลย์
สรวงสวรรค์แสนสุขวิบโยค
สู่พื้นปถพีดล

พืชสัตว์ไพรทุกชีวัน
ขวัญแห่งหล้าฟ้าม้วน
กันแสงศอกโปรยอัสสุชล
น้ำตาฟ้าอาลัยพระองค์
(กุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ)

บทร้อยกรองนี้ผู้แต่งเริ่มต้นด้วยบุคลาธิษฐานให้ "ขุนเขา" ทำอาการร้องไห้ "พืช" "สัตว์" แสดงอาการหม่นหมองครองความโศกเศร้า ผู้แต่งทำให้ขุนเขา พืช สัตว์มีชีวิตและมีพฤติกรรมเยี่ยงมนุษย์ ซึ่งทำให้เกิดความรู้สึกเป็นจริงเป็นจังในจินตนาการ "ขวัญแห่งหล้าฟ้าม้วน" พระอาทิตย์ที่เคยให้แสงสว่างแก่โลกมนุษย์กลับหยุดส่องแสงและมีดมัวลง "สรวงสวรรค์" ซึ่งถือว่าเป็นสถานที่ที่มีความสุขที่ยังมีความเศร้าโศกร้องไห้โปรยปรายน้ำตาลงมา "โปรยอัสสุชล" ลงมาสู่พื้นดิน "น้ำตาฟ้า" ที่หลั่งรินลงมาเพราะอาลัยอาวรณ์ในการเสด็จสวรรคตของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

ผกาทุกกลีบแก้ว
รับเสด็จทุกวันวาร
มานหมอกนั้นมัวหม่น
วังเวงและเจียบเศร้า

บานแบ่งแล้วในอุทยาน
แต่นี้ล้วนโรยเงา
ด้วยทุกข์ล้นดูใจเรา
สลดทิวพนมไพร
(สมประสงค์ ปิ่นจินดา)

บทร้อยกรองนี้ผู้แต่งสมมุติให้ "ผกาทุกกลีบแก้ว" แบ่งบานเพื่อรับเสด็จสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ซึ่งเป็นอาการรับเสด็จเป็นกิริยาของมนุษย์ที่ยินดีต้อนรับพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นสูง แต่หลังจากพระองค์เสด็จสวรรคต บรรดา "ผกา" ทั้งหลายก็เฝ้าและร่วงโรยไปเหมือนแสดงอาการรับรู้การเสด็จสวรรคต "มานหมอก" ก็มัวหม่นเหมือนรู้ใจมนุษย์ที่กำลังเศร้าโศก "พนมไพร" เจียบเหงาวังเวงไม่มีเสียงสิ่งมีชีวิตยิ่งทำให้บรรยายเศร้าสร้อยยิ่งขึ้น การสร้างจินตนาการให้ดูสมจริงเช่นนี้เป็นกลวิธีสร้างอารมณ์สะท้อนใจให้ผู้อ่านเพิ่มขึ้น

ฟ้าคล้าครวญรำไห้
ดินร่ำร่วมรำพัน
น้ำตาโลกทวมสวรรค์
น้ำเนตรฟ้าทวมฟ้า

แสนศัลย์
ทิวหน้า
วันเสด็จ สวรรค์เอย
น้ำพินภพทรวง
(อัครา บุญทิพย์)

บทร้อยกรองนี้ผู้แต่งสมมุติให้ "ฟ้า" "ดิน" แสดงกิริยาโศกเศร้า "ครวญรำไห้" "รำ
รำพัน" เหมือนอาการของมนุษย์ และผู้แต่งแสดงให้เห็นถึงการร้องไห้คร่ำครวญของฟ้าและดิน
"น้ำตาโลกท่วมสวรรค์" "น้ำเนตรฟ้าท่วมฟ้า" จน "ฉ่ำพื้นภพทรวง" ในวันที่สมเด็จพระศรีนคริน
ทราบรมราชชนนีเสด็จสวรรคต ผู้แต่งใช้ภาพพจน์บุคลาธิษฐานผสมผสานกับอติพจน์ได้
อย่างกลมกลืนซาบซึ้งกินใจ

สังตศัพท์สดับเสียง	ก็ยินเพียงโศกกำสรวล
ภูดอยทุกเขาควน	เศร้าสลดอยู่วังเวง
หรีดหรั่งและลองโน	วิหคไพเราะเคยบรรเลง
ก้องกรีดสัจจิตเพลง	ก็แผ่วล้าโอดอาดูร
	(อัครา บุญทิพย์)

บทร้อยกรองนี้ผู้แต่งใช้กลวิธีการแต่งโดยกำหนดให้ ภู ดอย เขา ควน หรีด ลองโนและ
วิหคไพเราะ ลุกขึ้นมาแสดงอาการปฏิกิริยาอย่างมนุษย์

ในความเจียมจะได้ยินเพียงเสียงที่แสดงความโศกเศร้าของ "ภู ดอย เขา ควน" หรือ
แม้แต่ " หรีด ลองโน และวิหคไพเราะ" ที่เคยบรรเลงเพลงไพเราะก้องฟ้า ต่างเจียมเสียงลงด้วยความ
ความโศกเศร้าอาดูร

สายฝนพรำไม่ขาดสายใจเจียนขาด	รำลึก "ราชชนนีจักรีสยาม"
ทวยราษฎร์ไว้ทุกข์เทวษทุกเขตคาม	แม้แต่โบสถ์อารามหลังน้ำตา
	(วาสนา บุญสม)

บทร้อยกรองนี้ผู้แต่งไม่เพียงแต่พรรณนาความโศกเศร้าของทวยราษฎร์ทุกบ้าน
เรือน โดยใช้ "สายฝน" เป็นสื่อของ "สายใจ" ซึ่งเป็นการใช้ความขัดแย้งอย่างกลมกลืนกัน
"สายฝนพรำไม่ขาดสาย" แต่ "สายใจเจียนขาด" เมื่อรำลึกถึงสมเด็จพระบรมราชชนนี ผู้แต่งยัง
แสดงให้เห็นความอาดูรของสถาบันศาสนาซึ่งควรหลุดพ้นจากทางโลกโดยสมมุติให้ "โบสถ์
อาราม" เป็นตัวแทนศาสนาแสดงอาการหลัง "น้ำตา" เหมือนเช่นปฤชณ

การใช้กวีโวหารของผู้แต่งเป็นการสร้างจินตนาการไปถึงการแสดงความโศกเศร้าของ
กลุ่มหมอก สายน้ำ แสงแดด ที่ต่อการเสด็จสวรรคตของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

มีบทร้อยอีกจำนวนไม่น้อยที่ผู้แต่งใช้กวีโวหารบุคลาธิษฐานอันเป็นกลวิธีการประพันธ์
ที่ทำให้บทร้อยกรองน่าสนใจและสร้างจินตนาการให้แก่ผู้อ่านผู้ฟัง

2.5 อติพจน์ (Hyperbole) การกล่าวผิดไปจากที่เป็นจริง อาจเป็นการกล่าวเกินจริง หรือน้อยกว่าจริง วิธีการในลักษณะนี้มีปรากฏอยู่ในชีวิตตามปกติ มีเจตนาเน้นข้อความที่กล่าวนั้นให้มีน้ำหนักยิ่งขึ้น ให้ความรู้สึกเพิ่มขึ้น การกล่าวเกินจริงมิใช่เรื่องที่สร้างขึ้นโดยไม่มีความจริง เชื่อมโยง

ในบทร้อยกรองราชสดุดีสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในวาระเสด็จสวรรคต พบว่าผู้แต่งใช้การเปรียบเทียบแบบอติพจน์เป็นจำนวนมากทั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นถึงความอาลัยรักและแสดงความรู้สึกที่สูญเสียอย่างใหญ่หลวงในการเสด็จสวรรคตของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ดังนี้

ทั่วเทศเทวษให้	ระงม
พสุธาหวั่นไหวระบม	บันฟ้า
พระศรีนครินทราบรม	ชนนีราช
พระสุสวรรคตอดหล้า	ราชภูรีเศร้าสูญขวัญ (บริษัทไทยฟูจิซีร็อคส์)

แผ่นดินแผ่นดินฟ้ามีด	เมืองเย็น
โหยยังโหยให้เห็น	แต่ให้
ใจราชภูรีร่วมละลายเป็น	ใจหนึ่ง
ถวายพระแม่ย่าไว้	ฟากฟ้าอมรสถาน

(มูลนิธิรัฐบุรุษพลเอกเปรม ติณสูลานนท์)

โคลงสองบทนี้แสดงความโศกเศร้าของผู้คนเมื่อสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเสด็จสวรรคต โคลงบทแรกกล่าวว่า “ทั่วเทศเทวษให้ ระงม” เสียงคนร้องไห้ระงมทั้งประเทศ ผู้คนร้องไห้ถึงขนาด “พสุธาหวั่นไหวระบม” และสามารถทำให้ “บันฟ้า” ได้ โคลงบทที่ 2 แสดงให้เห็นถึงความแปรปรวนของธรรมชาติ “แผ่นดินแผ่นดินฟ้ามีด เมืองเย็น” แสดงว่าไม่มีแสงสว่างใด ๆ “ ไม่มีแสงอาทิตย์ ทำให้โลกเย็นลงมาก “เมืองเย็น” ได้ยินแต่เสียงโหยหวนร่ำไห้ของคนทั้งความมืดและความเย็นสามารถ “ละลาย” “ใจราชภูรี” มารวมเป็น “หนึ่ง” เพื่ออธิษฐานให้ดวงพระวิญญาณสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เสด็จสู่สรวงสวรรค์ “ถวายพระแม่ย่าไว้ ฟากฟ้าอมรสถาน”

ถ้วนเสด็จดับเข้	นิพพาน
สมุทรอาบชลธาร	ท่วมฟ้า
สุทธาสะเทือนสะท้อน	โลกทั่ว
ทวยราษฎร์ดาษแหล่งหล้า	พสกน้ำเนตรริน
	(ช่อเอื้อง เรื่องไรรวัลย์)

บทร้อยกรองนี้แสดงความโศกสลดร่ำไห้ของราษฎร เมื่อสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเสด็จสวรรคต โดยใช้ภาพพจน์บุคลาธิษฐานผสมกับอดีตพจน์ "สมุทรอาบชลธาร ท่วมฟ้า" "สมุทร" คือมหาสมุทรแสดงอาการปฏิกิริยาร้องไห้ประจุมนุษย์ การร่ำไห้ของมหาสมุทรแสดงให้เห็นความโศกสลด อันเป็นความทุกข์นับว่าใหญ่หลวงเพียงใด "อาบชลธาร" จน "ท่วมฟ้า" เมื่อน้ำตาของมหาสมุทรท่วมไปถึงฟ้า "สุธา" พลอยได้รับผลกระทบด้วยจน "สะท้อนโลกทั่ว" การใช้ถ้อยคำที่มีความหมายเกินจริงเช่นนี้ ทำให้เห็นความยิ่งใหญ่ของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีที่ประทับอยู่ ในดวงใจของพสกนิกรทั่วหน้า

สิบแปดกรกฎาคมเหมือนล่มโลก	สุขความโศกสุดสลดรันทศขวัญ
ดังดวงเดือนเลื่อนลับดับตะวัน	ล้วนจาบัลย์ฟุ้งฟุ้งทุกอกไทย
หนาวกว่าหนาวร้าวอุราเกินฟ้าหนาว	ร้อนกว่าร้อนรอนร้าวราวฟ้าไหม้
ความหม่นหมองครองทั่วทุกหัวใจ	สิ้นสดใสทั่วหน้าน้ำตาริน
ดวงเดือนเอยเคยพร่างสว่างฟ้า	มาลบล้ำร้างไกลอาลัยถวิล
ดอกไม้เอยเคยหอมถนอมดิน	มาสร้างกลิ่นไกลดาโอ้อาวรณ์
โลกทั้งโลกโศกศัลย์รันทศสิ้น	โศกแผ่นดินสุดสลดระทดถอน
ร้าวระทกกราษฎร์ร้าวชาตรอน	ทวยนาครสิ้นสุขทุกกมล
เมื่อไม่โรยโรยหายคลายกลิ่นหอม	เมื่อพะยอมเสียดฟ้ามาร่วงหล่น
หยาดน้ำตาด่างน้ำค้างพร่างมณฑล	เมืองหมองหม่นหมดขวัญแล้ววันนี้
เหมือนหมอกสุมคลุ้มหล้าให้ฟ้าหนาว	เหมือนทุกด้าวทึนกรรอนรังสี
เหมือนขาดแสงแห่งฟ้าคอยปราณี	ในฤดีเหน็บหนาวรดเร้าใจ
เหมือนโกรกธารชานกระเซ็นมิเย็นน้ำ	เหมือนสายน้ำนองถึงมิหลังไหล
เหลือโศกสุมร้อนด้วยฟอนไฟ	ในฤทัยล้นหลามด้วยความทุกข์
ทุกข์ไหนเล่าเท่าทานการพลัดพราก	ทุกข์เพราะจากเผาผลาญลาญความสุข
ก่อระกำซ้ำอุรามาทุกยุค	ยิ่งไฟลุกลามไหม้ใจชอกช้า
ยิ่งต้องพรากจากสิ่งเป็นมิ่งขวัญ	ยิ่งอัดอั้นตันตันเกินกลืนกล้ำ
เมืองจึงหม่นคนหมองครองระกำ	ประทีปนำแสงสว่างมารังรา

โอมิ่งขวัญบรรดาประชาราษฎร์
“แม่ฟ้าหลวง” ดวงใจไทยประชา

เกิดพระบาทแนบใจไทยทั่วหน้า
ประทับฟ้าทั้งไทยให้อาตุ
(วันเนา ยูเด็น)

บทร้อยกรองนี้กล่าวถึงความเศร้าโศกสะท้อนใจอันเกิดจากสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเสด็จสวรรคต ในวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2538 ผู้แต่งเปรียบวันนี้เป็นวัน “ล่มโลก” ความทุกข์บรรดามีได้สมรวมกัน “สุขความโศก” ทำให้เกิดความท้อแท้และทุกข์ทุกอย่างก็ดับสิ้น “ดวงเดือนเลื่อนลับดับตะวัน” คนไทยทุกคนต่างพากันร้องไห้ฟูมฟายน้ำตา ความความปวดร้าวที่เกิดขึ้นภายในอกนั้นมีมากเกินกว่าอากาศที่หนาว ความร้อนที่เกิดขึ้นภายในมีเกินกว่าความร้อนใดใด ร้อนราว “ฟ้าไหม้” ความรู้สึกหม่นหมองครองใจทุกคน ใบหน้าที่เคยสดใสก็มองไปด้วยน้ำตา ผู้แต่งใช้คำที่มีความหมายตรงข้ามมาเปรียบเทียบเพื่อให้เกิดความสะท้อนใจยิ่งขึ้น “ดวงเดือนเอยเคยพรางสว่างฟ้า มาลับหลังร้างไกลาลัยถวิล” ก่อให้เกิด “โลกทั้งโลกโศกศัลย์รันทดสิ้น” ความทุกข์โศกต่าง ๆ ประดังเข้ามา “โศกแผ่นดิน” การเสด็จสวรรคตเป็นความทุกข์ของแผ่นดินที่มีสามารถระงับได้ ความเจ็บปวดร้าวเกิดแก่พสกนิกรทั่วหน้า ผู้แต่งแสดงออกด้วยถ้อยคำที่มีความหมายเกินจริงจึงทำให้บทร้อยกรองนี้มีน้ำหนักเทียบเท่ากับที่ปรากฏจริงทำให้เกิดอารมณ์สะท้อนใจอันเกิดจากความโศกสลดอ้างว้างที่ผู้แต่งต้องการสื่อให้ผู้อ่านได้รับรู้ความรู้สึกนี้ เมื่อ “ล่มโลก” ความทุกข์ต่าง ๆ ก็พากันกระหน่ำซ้ำเติมโดยการใช้สัญลักษณ์แทนการเสด็จสวรรคต “เมื่อไม้โรยโหยหวนคล้ายกลิ่นหอม เมื่อพะยอมเสียดฟ้ามาร่วงหล่น” “หยาดน้ำตา” ของคนพรางพรหมทวณทลต่าง “น้ำค้าง” แสดงให้เห็นถึงความทเวษอาดูรเหลือแสน เมืองทั้งเมืองก็พากัน “หม่นหมอง” หดท้งสิ้น

นอกจากการแสดงความรู้สึกโศกที่กล่าวมาแล้ว ผู้แต่งยังใช้ความเปรียบที่แสดงให้เห็นถึงความหม่นหมองครองทุกข์ของประชาราษฎร์ยิ่งขึ้น ความทุกข์ประดังเข้ามาอย่างไม่เคยปราณี “หมอกสุมคลุ้มหล้า” ก่อให้เกิดความหนาวเหน็บทั่วไปเหมือนพระอาทิตย์ที่อ่อนแสงลง “ทินกรรอนรังสี” เมื่อขาดแสงที่เคยให้ความสว่างในใจก็จะปวดร้าวด้วยความหนาวเหน็บซ้ำหนักลงไปอีก “โกรกธาร” ที่เคยไหลเย็นกลับเหือดแห้งลง “สายน้ำ” ที่เคย “ถั่ง” ก็หยุดไหลสิ่งที่เหลือคือ “โศกสุมรุ่มร้อน” เหมือนไฟเผา ทุกคนมีแต่ความทุกข์ ผู้แต่งพรรณนาให้เกิดความรู้สึกว่าความทุกข์ใด ๆ ก็ไม่เท่าความทุกข์ที่เกิดจากการพลัดพรากจากสิ่งที่เป็นที่รักเป็นขวัญแห่งชีวิต ยิ่งทำให้เกิดความรู้สึกอัดอั้นตันใจเกินกว่าที่จะกล้ำกลืน “เมือง” จึง “หม่น” “คน” จึง “หมองครองระกำ” เพราะ “ประทีป” นำ “แสงสว่าง” จากไป ดังนั้นการเสด็จสวรรคตจึงก่อให้เกิดความทุกข์ให้แก่พสกนิกรยิ่งสิ่งใด

จากการศึกษาบทร้อยกรองราชสุตติสมเด็จพระศรีนครินทราบมราชชนนี ในวาระเสด็จสวรรคต ด้านสุนทรียรสอันเกิดจากรสคำและรสความพอสรุปได้ดังนี้

สุนทรียรสด้านรสคำ ผู้แต่งได้เลือกใช้คำแทนพระนามได้แก่ คำแสดงฐานันดรศักดิ์แห่งราชวงศ์จักรี คำเรียกพระนาม คำที่หมายถึงมารดา คำที่แสดงความเป็นพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นสูง คำที่เรียกอย่างยกย่องเทิดทูน คำที่หมายถึงผู้หญิงที่ยิ่งใหญ่ คำที่แสดงให้เห็นถึงพระมหากรุณาธิคุณ พระราชกรณียกิจ พระวิริยอุตสาหะ การใช้คำเรียกวันสวรรคต การหลากคำ “สวรรคต” การเล่นคำ การเล่นเสียง การซ้ำคำ และการเล่นสัมผัส

สุนทรียรสด้านรสความ ผู้แต่งสร้างรสความโดยใช้โวหารภาพพจน์เพื่อก่อให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกคล้ายตามผู้แต่งโดยใช้โวหารภาพพจน์ได้แก่ อุปมา อุปลักษณ์ ปฏิพจน์ บุคลาธิษฐาน และอดีตพจน์

ผู้แต่งบทร้อยกรองแสดงความสามารถเชิงวรรณศิลป์เพื่อทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์สะท้อนใจและเกิดความประทับใจในเรื่องราวที่ร้อยกรองเพื่อเป็นราชสุตติสมเด็จพระศรีนครินทราบมราชชนนีในวาระเสด็จสวรรคต

บทที่ 4

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษามหกรรมราชสดุดีสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในวาระเสด็จสวรรคต สรุปได้ดังนี้

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อวิเคราะห์มหกรรมราชสดุดีสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในวาระเสด็จสวรรคต 3 ด้าน ดังนี้

1. ชนิดคำประพันธ์
2. ลักษณะเนื้อหา
3. สุนทรียรส

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. วิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นมหกรรมประเภทต่าง ๆ ที่ประชาชนและองค์กรต่าง ๆ ประพันธ์ขึ้นเนื่องในวาระเสด็จสวรรคต จากหนังสือพิมพ์รายวัน นิตยสารและวารสารที่ออกเป็นรายเดือน รายปักษ์ รายสัปดาห์ และหนังสือ วารสารอื่น ๆ ที่ออกในวาระพิเศษ จำนวน 410 ชิ้นงาน ตั้งแต่วันที่ 19 กรกฎาคม พ.ศ. 2538 ถึงวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2539
2. เสนอผลการศึกษาค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

1.ด้านชนิดคำประพันธ์ พบว่าผู้แต่งใช้คำประพันธ์ประเภทกลอนมากที่สุด รองลงมาคือโคลง กาพย์ กลอนเปล่า ฉันท์ ร่าย และมหกรรมกรองพื้นบ้านภาคเหนือคือคำว ตามลำดับ สำหรับ คำประพันธ์ ที่ผู้แต่งใช้ตั้งแต่สองชนิดขึ้นไปมีจำนวนไม่มากนัก พบว่ามีการใช้ กาพย์ร่วมกับโคลง หรือกาพย์ห่อโคลง โคลงร่วมกับร่าย หรือลิลิต กลอนร่วมกับโคลง ฉันท์ร่วมกับกลอน ฉันท์ร่วมกับโคลง ฉันท์ร่วมกับกาพย์ กาพย์ร่วมกับกลอน ส่วนคำประพันธ์ที่มีผู้แต่งใช้ 3 ชนิดได้แก่ กลอน โคลง กาพย์ และ โคลง ร่าย กาพย์ และโคลง กาพย์ ฉันท์ และใช้คำประพันธ์ 4 ชนิดได้แก่ ร่าย กาพย์ โคลง กลอน และที่ใช้คำประพันธ์ 5 ชนิด ได้แก่ โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ร่าย นอกจากนี้ยังพบการใช้คำประพันธ์ที่ประติ�ฐ์ขึ้นใหม่ 2 ชนิด ได้แก่ โคลงเบญจลักษณ์ทาวลย์ และศรีนครินทร์ฉันท์ 40

2. ด้านลักษณะเนื้อหา พบว่ามีเนื้อหาเกี่ยวกับการแสดงความเศร้าเสียใจในการสวรรคตมากที่สุด รองลงมาเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจและพระราชจริยาวัตร และเนื้อหาเกี่ยวกับพระราชประวัติพบน้อยที่สุด

เนื้อหาเกี่ยวกับการแสดงความเศร้าเสียใจในการเสด็จสวรรคต กล่าวถึงความรู้สึกสูญเสียผู้ที่เป็นที่เคารพรักและมีพระมหากรุณาธิคุณแก่ราษฎร ราษฎรจึงโศกเศร้าอาลัย ร่ำไห้ คร่ำครวญ แม้แต่ธรรมชาติ สรรพสิ่งต่าง ๆ ตลอดจนเทพเจ้าบนสวรรค์ก็มาร่วมอาลัยในการสูญเสียครั้งนี้

เนื้อหาเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจและพระราชจริยาวัตร กล่าวถึงพระราชกรณียกิจอันทรงคุณประโยชน์ต่อแผ่นดินมหาศาล ด้านการสาธารณสุข ทรงตั้งหน่วยแพทย์เคลื่อนที่โดยมีแพทย์อาสาออกปฏิบัติหน้าที่ในวันหยุด ราชการยังต้องถิ่นทุรกันดารที่ห่างไกลความเจริญ ด้านการศึกษาทรงจัดตั้งโรงเรียนชาวเขาของตำรวจตระเวนชายแดน ตั้งมูลนิธิสำหรับคนพิการและโรงเรียนคนพิการ ให้ทุนการศึกษาสำหรับเด็กยากจน และพระราชทานพระนามเป็นชื่อโรงเรียน ด้านการส่งเสริมการเกษตรกรรมและอนุรักษ์ธรรมชาติ ทรงฟื้นฟูการปลูกป่า และพัฒนาद्यตุง ทรงแนะนำชาวเขาให้ปลูกพืชไร่แทนการปลูกฝิ่นและกัญชา ทรงนำดอกไม้เมืองหนาวมาปลูกเพื่อเป็นการเสริมรายได้ให้แก่ชาวเขา ทรงสั่งสอนอบรมชาวเขาให้ปฏิบัติตนตามกฎหมายสำหรับพระราชจริยาวัตรในทางพระพุทธศาสนาทรงสนพระราชหฤทัยและทรงปฏิบัติตนตามหลักศาสนา ทรงส่งเสริมและสั่งสอนโดยพระราชทานหนังสือธรรมะเพื่อเป็นหลักในทางปฏิบัติธรรมทางพระพุทธศาสนาแก่เยาวชน ประชาชนและข้าราชการบริพาร ด้านพระราชภาระแห่งความเป็นแม่ พระองค์ทรงอบรมเลี้ยงดูพระราชธิดา พระราชโอรส จนพระราชโอรสได้เป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงพระปรีชาสามารถและทรงคุณธรรมทั้ง 2 พระองค์ ด้านการกีฬาพระองค์ทรงกีฬาได้หลายประเภท ทรงเห็นความสำคัญของการออกกำลังกาย และทรงสั่งสอนหลักการเล่นกีฬาที่ถูกต้องแก่ข้าราชการบริพาร ส่วนพระราชจริยาวัตรที่เป็นงานอดิเรกพระองค์ทรงเห็นว่าเวลาเป็นของมีค่าจึงไม่ทรงปล่อยเวลาให้ผ่านไปโดยเปล่าประโยชน์ทรงใช้เวลาศึกษาค้นคว้าวิชาการทางศาสนา ปรัชญา ทรงปั้นพระพุทธรูป ประดิษฐ์ที่คั่นหนังสือจากดอกไม้แห้ง และประดิษฐ์งานหัตถศิลป์ต่าง ๆ เพื่อนำไปพระราชทานแก่ข้าราชการบริพาร ตำรวจทหารชายแดนในโอกาสต่าง ๆ

เนื้อหาเกี่ยวกับพระราชประวัติ ผู้ประพันธ์บทร้อยกรองกล่าวถึงพระราชประวัติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ตั้งแต่พระราชสมภพ การศึกษาเล่าเรียนเบื้องต้นจนได้เข้าถวายตัวเป็นข้าหลวงในสมเด็จพระนางเจ้าสว่างวัฒนา พระพันวสาอัยยิกาเจ้า ทรงศึกษาวิชาพยาบาล และได้รับทุนไปศึกษาต่อ ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา ทรงมีโอกาสได้ใกล้ชิดกับสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิตลอดุลยเดช กรมหลวงสงขลานครินทร์ ต่อมาได้อภิเษกสมรสและมีพระธิดา พระโอรสรวม 3 พระองค์ พระโอรสทั้งสองพระองค์ได้เถลิงถวัลยราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ 8 และรัชกาลที่ 9 แห่งราชวงศ์จักรี พระองค์ได้รับการสถาปนาพระราชอิสริยยศเป็นสมเด็จพระ

ราชชนนีศรีสังวาลย์ และสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ตามลำดับ ตลอดพระชนมชีพของพระองค์ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนชาวไทยและแผ่นดินไทยอย่างใหญ่หลวงจนเสด็จสวรรคตในวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2538 สิริรวมพระชนมายุ 95 พรรษา

3. ด้านสุนทรียรสในรศคำ พบว่าผู้แต่งเลือกสรรคำใช้อย่างไพเราะและมีความหมายลึกซึ้งได้แก่คำแทนพระนาม คำเรียกวันสวรรคต การหลากคำ “สวรรคต” เช่นคำแสดงฐานันดรศักดิ์แห่งราชวงศ์จักรี คำแสดงความเป็นพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นสูง คำเรียกอย่างยกย่องเทิดทูน คำแสดงบุญบารมี คำที่แสดงพระมหากรุณาธิคุณ นอกจากนี้ยังพบการเล่นคำ การเล่นเสียง การซ้ำคำ การเล่นสัมผัสในทั้งสัมผัสสระและสัมผัสพยัญชนะ ในคำประพันธ์ประเภทกลอน โคลงและกาพย์

ด้านสุนทรียรสในรศความ พบว่ามีการใช้โวหารภาพพจน์ 5 แบบ คือ แบบอุปมา แบบอุปลักษณะ แบบปฏิบัติบูชา แบบบุคลาธิษฐาน และแบบอติพจน์ เพื่อถ่ายทอดความรู้สึกเศร้าสะเทือนใจและความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพ ชาบซึ่งและประทับใจ

อภิปรายผล

จากผลการวิเคราะห์บทร้อยกรองราชสดุดีสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในวาระเสด็จสวรรคต จากสื่อสิ่งพิมพ์ ตั้งแต่วันที่ 19 กรกฎาคม พ.ศ. 2538 ถึงวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2539 จำนวน 410 ชิ้นงาน มีข้อสังเกตที่น่าสนใจมาอภิปราย ดังนี้ ในระยะแรกของการสวรรคตผู้ประพันธ์มักแต่งเป็นบทร้อยกรองสั้น ๆ มีการใช้ถ้อยคำง่าย ๆ เหมาะกับคำประพันธ์ประเภทกลอนทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้แต่งมีข้อจำกัดเรื่องเวลาและเนื้อที่ลงพิมพ์ในคอลัมน์ของหนังสือพิมพ์รายวันเพื่อถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกสะเทือนใจให้ทันกับเหตุการณ์อันเศร้าสลดที่เกิดขึ้น แต่ในระยะเวลาต่อมาผู้แต่งมีเวลามากขึ้นจึงสามารถคิดสรรถ้อยคำที่ไพเราะสละสลวยเหมาะสมกับคำประพันธ์ที่แต่งยากขึ้น เช่น ฉันทและลิลิตอันเป็นคำประพันธ์ที่นิยมใช้เป็นบทราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติ และแต่งบทร้อยกรองที่มีความยาวเพิ่มขึ้น ทั้งยังมีการสร้างสรรค์คำประพันธ์รูปแบบใหม่ขึ้นในวงการวรรณกรรมไทยอีกด้วย แสดงถึงความจงรักภักดีและความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่ผู้ประพันธ์ซึ่งเป็นตัวแทนของพสกนิกรทั้งมวลมีต่อสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ผู้แต่งจึงพิถีพิถันเลือกใช้รูปแบบ ถ้อยคำ น้ำเสียงและกวีโวหารอย่างพิเศษสุดเพื่อให้เกิดความไพเราะงดงามเพื่อเป็นบทราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติ

บทร้อยกรองราชสดุดีสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในวาระเสด็จสวรรคตนี้ มีคุณค่ายิ่งในฐานะเป็นบันทึกเหตุการณ์สูญเสียบุคคลสำคัญของประเทศชาติ เมื่อกาลเวลาล่วงไปในภายภาคหน้าบทร้อยกรองนี้สามารถจัดเป็นเอกสารสำคัญทางประวัติศาสตร์ได้ และเป็น

ประวัติศาสตร์ที่ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมจารึก ถ้ามองในแง่รูปแบบการประพันธ์บทร้อยกรองเหล่านี้มีคำประพันธ์ร้อยกรองของไทยทุกชนิด และมีความคิดสร้างสรรค์ประดิษฐ์การร้อยกรองรูปแบบใหม่ ส่วนลักษณะเนื้อหาจัดว่าเป็นวรรณกรรมสดุดีที่เกี่ยวกับแสดงความเศร้าสะเทือนใจอย่างยิ่งใหญ่นับเป็นวรรณกรรมที่บันทึกประวัติของบุคคลที่สมบูรณ์แบบทั้งในด้านตัวผู้แต่งซึ่งเป็นประชาชนทุกหมู่เหล่าและเนื้อหาที่เป็นคำไว้อาลัยแสดงความเศร้าสะเทือนใจอย่างสูงสุดต่อสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เนื่องในวาระสวรรคต

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยคิดว่าควรมีการศึกษาบทราชสดุดีหรือบทอาเศียรวาทเกี่ยวกับพระบรมวงศานุวงศ์ในวาระอื่น ๆ เช่น บทร้อยกรองเนื่องในพระราชพิธีกาญจนาภิเษกพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว บทอาเศียรวาทสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นต้น ในแง่วรรณศิลป์เพื่อเป็นราชสดุดีและเฉลิมพระเกียรติสถาบันพระมหากษัตริย์อันเป็นที่เคารพสูงสุดของปวงชนชาวไทย และเป็นการรวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่แต่งเป็นบทร้อยกรอง

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กฤษฎา อโศกสิน. "ทรงยังอยู่คู่เหยา คู่ฟ้าใจไทย," ใน สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี.
หน้า 110. กรุงเทพฯ : สกุลไทย, 2538.
- กฤษตามหานคร จำกัด (มหาชน), บริษัท. ไทยรัฐ. 25 กรกฎาคม 2538. หน้า 37.
- กมลสนิท, (นามแฝง). สยามรัฐ. 24 กรกฎาคม 2538. หน้า 6.
- กรุงเทพ จำกัด (มหาชน), ธนาคาร. แนวหน้า. 25 กรกฎาคม 2538. หน้า 24.
_____. แนวหน้า. 10 มีนาคม 2539. หน้า 8.
- กรุงเทพ พาณิชยกรรม, ธนาคาร. สยามโพสต์. 27 กรกฎาคม 2538. หน้า 11.
- กรุงเทพ จำกัด (มหาชน), ธนาคาร. บ้านเมือง. 28 กรกฎาคม 2538. หน้า 3.
- กรุงเทพการไฟฟ้า จำกัด, บริษัท. บ้านเมือง. 11 สิงหาคม 2538. หน้า 3.
- กสิกรไทย บมจ., ธนาคาร. บ้านเมือง. 27 สิงหาคม 2538. หน้า 3.
- กัณฑ์กรุป จำกัด, บริษัท. สยามรัฐ. 25 กรกฎาคม 2538. หน้า 3.
- กัณยวัฒนา ฯลฯ, บริษัท. บ้านเมือง. 11 ตุลาคม 2538. หน้า 3.
- การบินไทย จำกัด (มหาชน), บริษัท. บ้านเมือง. 29 กรกฎาคม 2538. หน้า 19.
- กำแพง ภริตานนท์. "ปลายนิ้วนายกำแพง : สิ้นสมเด็จพระย่า," เดลินิวส์. 21 กรกฎาคม 2538.
หน้า 3.
- กิตติ ดุริยานี. มติชนสุดสัปดาห์. 15(781) : 7 ; 8 สิงหาคม 2538.
- กุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ, คุณหญิง. ในนามบริษัทคาร์ลสเบิร์ก เบเวอเรจ (ประเทศไทย) จำกัด.
ใน สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี. หน้า 37. กรุงเทพฯ : สกุลไทย, 2538.
- _____. "ปวงประชาสักการศดดีสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี," แหล่งเดิม. หน้า 109.
- _____. ในนามบริษัทมาลีนี้ฟู้ดโปรดักส์ จำกัด และ บริษัทเอ็มอาร์โกกิ จำกัด. โดย กุลทรัพย์
รุ่งฤดี (นามแฝง). แหล่งเดิม. หน้า 40.
- _____. ในนามบริษัทเพรสซิเด็นท์โฮเต็ล และ ทาวเวอร์ จำกัด ท่านผู้หญิงสมศรี
เจริญรัชตภักย์ ฯลฯ. โดย กุลทรัพย์ รุ่งฤดี (นามแฝง). แหล่งเดิม. หน้า 38.
- _____. สกุลไทย. 41(2140) : 2 ; 24 ตุลาคม 2538.
- _____. "สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี," สกุลไทย. 41(2129) : 2 ; 8 สิงหาคม
2538.
- _____. สกุลไทย. 42(2160) : 10 ; 12 มีนาคม 2539.
- กุลลาบ มัลลิกะมาส. วรรณกรรมไทย. กรุงเทพฯ : งามคำแหง, 2518.
- _____. วรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพฯ : งามคำแหง, 2521.

- กุหลาบ มัลลิกะมาส และวิพุธ โสภวงศ์. "พระองค์เจ้ากัมพูชนคร : นิพนธ์วังหน้า." ใน หนังสือ แบบเรียนภาษาไทย รายวิชา ท 032 ประวัติวรรณคดี 2. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : อรุณ, 2531.
- กุหลาบแดง 9999, (นามแฝง). "ที่นืออเมริกา : สงเสด็จ.....แม่ฟ้าหลวง," เดลินิวส์. 10 มีนาคม 2539. หน้า 4.
- เกษม ศรีสงคราม. "เป็นแบบอย่างที่สำคัญวันแม่นี้," สกุลไทย. 42(2162) : 39 ; 19 มีนาคม 2539.
- โกดัก (ประเทศไทย) จำกัด, บริษัท. บ้านเมือง. 2 สิงหาคม 2538. หน้า 3.
- ขรรค์ชัย บุนปาน. มติชนสุดสัปดาห์. 15 (779) : 98 ; 25 กรกฎาคม, 2538.
- ข้าราชการและเจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมการเกษตร. "21 ตุลาคมเียนมาครบ," บ้านเมือง. 9 ตุลาคม 2538. หน้า 3.
- ข้าราชการตำรวจ กองบัญชาการตำรวจนครบาล. บ้านเมือง. 14 สิงหาคม 2538. หน้า 3.
- ข้าราชการและนักเรียนโรงเรียนเตรียมทหาร. บ้านเมือง. 19 สิงหาคม 2538. หน้า 3.
- ข่าวสด. 21 กรกฎาคม 2538. หน้า 2.
- ข้าไท, (นามแฝง). สยามรัฐ. 11 มีนาคม 2539. หน้า 6.
- เขมร ลอององค์. สยามรัฐ. 27 กรกฎาคม 2538. หน้า 6.
- ไข่มุกต์ ชูโต. พระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลของปวงชนชาวไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ยี่เซ่ง, 2530.
- คณะกรรมการบริหารและกลุ่มพนักงาน บมจ. ศรีเจริญอุตสาหกรรม (1979) บริษัท สยามสตีลกรุ๊ป อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด. แนวหน้า. 25 กรกฎาคม 2538. หน้า 24.
- คนงาน กรุงเทพมหานคร บ้านเมือง. 21 กรกฎาคม 2538. หน้า 6.
- คนดอนคา, (นามแฝง). สยามรัฐ. 25 กรกฎาคม 2538. หน้า 6.
- ครูและนักเรียนโรงเรียนหอวัง. "ทวยราษฎร์น้อมสักการะพระราชชนนี," หอวังสาร. สิงหาคม-ตุลาคม 2538.
- ควีนลิฟวิ่งโปรดักส์ จำกัด, บริษัท. และบริษัทไนเคโอ. บ้านเมือง. 9 มีนาคม 2538. หน้า 6 พิเศษ.
- คิน ถิ่นอีสาน. สยามรัฐ. 8 สิงหาคม 2538. หน้า 6.
- คู่แข่ง จำกัด (มหาชน), บริษัท. คู่แข่งรายวัน. 20 กรกฎาคม 2538. หน้า 1.
- โครงการไทยศึกษาฝ่ายวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับธนาคารนครหลวงไทย จำกัด. สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี. กรุงเทพฯ : บริษัท ธรณีธวัช, 2527.
- เงินทุนหลักทรัพย์การทุนไทย จำกัด (มหาชน), บริษัท. คู่แข่งรายวัน. 25 กรกฎาคม 2538. หน้า A5.
- เงินทุนเอกชนกิจ จำกัด (มหาชน), บริษัท. สยามโพสต์. 31 กรกฎาคม 2538. หน้า 16.

จกรา วราฤทธิ์. "อาลัย 'สมเด็จพระย่า'," สกุลไทย. 42(2160) : 45 ; 12 มีนาคม 2539.

จ้อ นินจา. มติชนสุดสัปดาห์. 15(782) : 7 ; 15 สิงหาคม 2538.

จำง แซ่ตั้ง. วันใหม่ : บางบทของกวีพ่อกับแม่ พ.ศ. 2511-2529. กรุงเทพฯ : วันใหม่, 2529.

จำนงค์ เอมริน. "ศรีนครินทรานุสราลัย," สยามรัฐ. 18 สิงหาคม 2538. หน้า 22.

จำรัส ดวงยิสาร. สยามรัฐ. 13 มีนาคม 2539. หน้า 6.

จิตรลดา สุวัตติกุล. "วรรณคดีวิจารณ์แนวสุนทรียศาสตร์." ใน ภาษาไทย หน่วยที่ 1-6 วรรณคดีวิจารณ์สำหรับครู. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2531.

จิรวดี เกียรติศิริ. บ้านเมือง. 3 สิงหาคม 2538. หน้า 3.

จิระนันท์ พิตรปรีชา. ข่าวสด. 20 กรกฎาคม 2538. หน้า 6.

_____. บ้านเมือง. 31 กรกฎาคม 2538. หน้า 3.

_____. สยามโพสต์. 19 กรกฎาคม 2538. หน้า 1.

_____. สยามโพสต์. 10 กรกฎาคม 2539. หน้า 1.

จิราภรณ์ จันทรศิริ. บ้านเมือง. 30 สิงหาคม 2538. หน้า 3.

_____. บ้านเมือง. 13 มีนาคม 2539. หน้า 28.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. "พระสถิตอยู่กลางใจ," บ้านเมือง. 21 กรกฎาคม 2538. หน้า 3.

โจด้นไทย จำกัด, บริษัท. กรุงเทพธุรกิจ. 21 กรกฎาคม 2538. หน้า 11.

จันตรา บุณนาค, สุวรรณิ อุดมผล และวรรณิ พุทธเจริญทอง. ศิลปะการใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวันและทางธุรกิจ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526.

ชมรมผู้สูงอายุชิราพยาบาล. บ้านเมือง. 20 กันยายน 2538. หน้า 3.

ชมรมแม่ชีอิสระ. สยามรัฐ. 21 กรกฎาคม 2538. หน้า 6.

ช่อเอื้อง เรื่องไรวัลย์. "สมเด็จพระย่าแม่ฟ้าหลวง," สกุลไทย. 42(2161) : 45 ; 19 มีนาคม 2539.

ชมัยพร แสงกระจ่าง. "ภาษาจากความรู้สึก," กรองภาษาและวรรณกรรม. กรุงเทพฯ : ชุมชนวิชาการอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2516.

_____. ข่าวสด. 21 กรกฎาคม 2538. หน้า 57.

ชัชณี ชำนิบรรณการ. บ้านเมือง. 22 กันยายน 2538. หน้า 3.

ชัยศรี สุนทรพิพิธ ชาติ. "อภิวัตพระบรมราชชนนีศรีนครินทรา," ใน สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี. หน้า 135. กรุงเทพฯ : สกุลไทย, 2538.

ชาวคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. จดหมายข่าว. กรกฎาคม 2538.

ชาวคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. จดหมายข่าว ประชาสัมพันธ์. 21 สิงหาคม 2538.

- ชินวัตร, กลุ่ม. บ้านเมือง. 19 ตุลาคม 2538. หน้า 3.
- ชูลีรัตน์ สวัสดิ์. น้อมรำลึกสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี. ธนาคารกรุงศรีอยุธยา, มกราคม 2539.
- ไชยรัตน์ รัตนวิจิตร. สยามรัฐ. 22 กรกฎาคม 2538. หน้า 6.
- _____. สยามรัฐ. 1 มีนาคม 2539. หน้า 6.
- _____. สยามรัฐ. 23 มีนาคม 2539. หน้า 6.
- ซิงเกอร์ประเทศไทย จำกัด (มหาชน), บริษัท. ไทยรัฐ. 26 กรกฎาคม 2538. หน้า 25.
- ซีเมนต์ ซีเอสเอ็ม จำกัด, บริษัท. กรุงเทพธุรกิจ. 24 กรกฎาคม 2538. หน้า 11.
- จุนิฐ ธนโกเศศ. "หลักยึดใจไทยทุกคน," ดิฉัน. 19(444) : 64 ; 31 สิงหาคม 2538.
- ฐะปะนี นาครทรรพ. "สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี," ใน สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี. หน้า 116. กรุงเทพฯ : สกุลไทย, 2538.
- ณ ตะวัน ไชยพงศ์ วงศาโรจน์. "อาลัย...ขวัญยิ่งพระมิ่งแก้ว," บ้านเมือง. 13 กันยายน 2538. หน้า 3.
- _____. "อาลัย...สมเด็จพระศรีนครินทร์," บ้านเมือง. 18 กันยายน 2538. หน้า 3.
- ณัฐพงษ์ นุ่นลอย. "สุดอาลัยสมเด็จพระย่า," บ้านเมือง. 9 กันยายน 2538. หน้า 3.
- _____. "สุดอาลัยสมเด็จพระย่า," บ้านเมือง. 11 กันยายน 2538. หน้า 3.
- ณัฐพร มนุประเสริฐ. บ้านเมือง. 18 สิงหาคม 2538. หน้า 3.
- ณัฐวุฒิ สุทธิสงคราม. สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2525.
- ดภากร ศรีวรรัตน์. สยามรัฐ. 3 สิงหาคม 2538. หน้า 6.
- ดวงใจ รวิปริชา. "สมเด็จพระย่า แม่ฟ้าหลวง," ใน สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี. หน้า 138. กรุงเทพฯ : สกุลไทย, 2538.
- ดวงมน จิตรจำนงค์. สุนทรียภาพในภาษาไทย. กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย, 2527.
- ดี เอช เอ สยามเวลา จำกัด, บริษัท. กรุงเทพธุรกิจ. 28 กรกฎาคม 2538. หน้า 4.
- ดำรง สุริยะรังษี. "แม่ฟ้าหลวง," สกุลไทย. 42(2161) : 45 ; 19 มีนาคม 2539.
- ดุขฎุมล มาลากุล ณ อยุธยา, ท่านผู้หญิง. "อาศิรวาท," สยามรัฐ. 30 กันยายน 2538. หน้า 6.
- เดลินิวส์. 24 กรกฎาคม 2538. หน้า 6.
- เดลินิวส์. 10 มีนาคม 2539. หน้า 4.
- เดอะมอลล์กรุ๊ป จำกัด, บริษัท. ไทยรัฐ. 25 กรกฎาคม 2538. หน้า 40.
- แดน วีรชน. "สุดจะหาผู้ใดในโลกหล้า...เทียบเทียม 'สมเด็จพระย่า'," สกุลไทย. 42(2162) : 39 ; 19 มีนาคม 2539.
- โตโยต้ามอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด, บริษัท และตัวแทนจำหน่ายทั่วราชอาณาจักร. ไทยรัฐ. 25 กรกฎาคม 2538. หน้า 38.

- ถวัลย์ นวลักษณ์กวี. "เบญจลักษณ์ทาลัย," สยามรัฐ. 14 สิงหาคม 2538. หน้า 22.
- _____. "สมเด็จพระเจ้า-แม่ฟ้าหลวง." สยามรัฐ. 20 กันยายน 2538. หน้า 6.
- ถาวร เปรมโยธิน. สยามรัฐ. 25 กรกฎาคม 2538. หน้า 6.
- ทรงศักดิ์ ตีระเมธี. บ้านเมือง. 15 ตุลาคม 2538. หน้า 3.
- _____. "แม่ฟ้าหลวงของปวงข้า," บ้านเมือง. 14 ตุลาคม 2538. หน้า 3.
- ทวีผล หาญประเสริฐ. "สมเด็จพระเจ้า," สกุลไทย. 42(2161) : 45 ; 19 มีนาคม 2539.
- ทหารไทย จำกัด (มหาชน), ธนาคาร. บ้านเมือง. 4 ตุลาคม 2538. หน้า 3.
- ทองแถม นาถจำนง. สยามรัฐ. 10 มีนาคม 2539. หน้า 1.
- ทองเอี่ยม เจริญสม. สยามรัฐ. 10 สิงหาคม 2538. หน้า 6.
- _____. สยามรัฐ. 21 มีนาคม 2539. หน้า 6.
- ท่าอากาศยานแห่งประเทศไทย, การ. มติชน. 10 มีนาคม 2539. หน้า 25.
- ท้าวทองกลม. สยามรัฐ. 9 สิงหาคม 2538. หน้า 6.
- ทีมข่าวภูมิภาค. "พระมหากรุณาธิคุณพระแม่ล้านแผ่นดิน," สยามรัฐ. 20 กรกฎาคม 2538. หน้า 6.
- ทีมงานภูธรวิพากษ์. "ถึงลัทธิองค์ก็จำรูญด้วยจงรัก," สยามรัฐ. 25 กรกฎาคม 2538. หน้า 22.
- ไทยท่ง จำกัด (มหาชน), ธนาคาร. กรุงเทพธุรกิจ. 27 กรกฎาคม 2538. หน้า 21.
- ไทยเทเลโฟนแอนด์เทเลคอมมูนิเคชั่น จำกัด, บริษัท และบริษัทมโนเครือ (มหาชน). บ้านเมือง. 29 สิงหาคม 2538. หน้า 3.
- ไทยฟู้ดซีโรคส์, บริษัท. สยามรัฐ. 21 กรกฎาคม 2538. หน้า 3.
- _____. "อาลัย-แม่ฟ้าหลวง." บ้านเมือง. 8 ตุลาคม 2538. หน้า 3.
- ไทยน้ำทิพย์, บริษัท ฯลฯ. สยามโพสต์. 20 กรกฎาคม 2538. หน้า 25.
- _____. ไทยรัฐ. 19 กรกฎาคม 2538. หน้า 1.
- _____. ไทยรัฐ. 10 มีนาคม 2539. หน้า 34.
- ไทยฮิโนมอเตอร์เซลล์ จำกัด, บริษัท และตัวแทนจำหน่าย. เดลินิวส์. 26 กรกฎาคม 2538. หน้า 14.
- ธรรมนิธ ชำนาญ. บ้านเมือง. 23 กรกฎาคม 2538. หน้า 20.
- ธรรมศักดิ์ พวงปราบ. "กราบบำบาทสมเด็จพระเจ้า," สยามรัฐ. 24 กรกฎาคม 2538. หน้า 6.
- ธัญญา ธัญญามาศ. "จารึกในใจแผ่นดิน," บ้านเมือง. 5 สิงหาคม 2538. หน้า 3.
- ธีระศักดิ์ ทองเทศ. บ้านเมือง. 22 ตุลาคม 2538. หน้า 3.
- นงคราญ ชาญสม. "น้อมรำลึก 'สมเด็จพระเจ้า'," บ้านเมือง. 2 ตุลาคม 2538. หน้า 3.
- นฤนาถ ตุ่มเมธี. "อาลัยพระชนก-ชนนี," บ้านเมือง. 27 กันยายน 2538. หน้า 3.
- นักข่าวแห่งประเทศไทย. สมาคม. บ้านเมือง. 1 สิงหาคม 2538. หน้า 3.
- นักเรียนทุนสมเด็จพระเจ้า เชียงราย. สยามรัฐ. 24 กันยายน 2538. หน้า 6.

- น้ำมันกาลเท็กซ์ (ไทย) จำกัด, บริษัท. สยามโพสต์. 21 กรกฎาคม 2538. หน้า 25.
- นิทัศน์ นิสัยสงค์. "กราบพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว," สยามรัฐ. 22 สิงหาคม 2538. หน้า 22.
- นิปปอน เพนต์ (ประเทศไทย) จำกัด, บริษัท. กรุงเทพธุรกิจ. 22 กรกฎาคม 2538. หน้า 4.
- เนชั่นแนลไทย จำกัด, บริษัท. บ้านเมือง. 20 ตุลาคม 2538. หน้า 3.
- เนสเล่ประเทศไทย, บริษัท และตัวแทนจำหน่าย. เดลินิวส์. 26 กรกฎาคม 2538. หน้า 15.
- เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์. มติชน. 12 มีนาคม 2539. หน้า 4.
- _____. "อาลัยพระแม่ย่า," เดลินิวส์. 10 มีนาคม 2539. หน้า 7.
- _____. "โอ้ว่าพระแม่ย่า," ใน สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี. หน้า 112. กรุงเทพฯ : สกสท.ไทย, 2538.
- แนวหน้า. 19 กรกฎาคม 2538. หน้า 1.
- _____. 31 กรกฎาคม 2538. หน้า 5.
- _____. 10 มีนาคม 2539. หน้า 9.
- บริบูรณ์ จันทร์เพ็ญ. "เฝ้าแม่ฟ้า," เดลินิวส์. 28 กรกฎาคม 2538. หน้า 7.
- บริษัทในเครือทีพีไอ. บ้านเมือง. 10 มีนาคม 2539. หน้า 6.
- บริษัทในเครือฉนวนยาง-ซีคอน-ไทยซูส จำกัด. บ้านเมือง. 5 สิงหาคม 2538. หน้า 3.
- บันลือ จินดาศรี. "อาลัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว," บ้านเมือง. 4 กันยายน 2538. หน้า 3.
- บ้านกุดน้ำใส ชลข บริษัทฟิสิกซ์ พัลพแอนด์เพเพอร์ จำกัด (มหาชน). "สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี," สยามโพสต์. 26 กรกฎาคม 2538. หน้า 25.
- บ้านเมือง. 9 มีนาคม 2539. หน้า 4.
- _____. 9 มีนาคม 2539. หน้า 6.
- _____. 11 มีนาคม 2539. หน้า 3.
- บุญเกียรติ การะเวกพันธุ์. สยามโพสต์. 9 มีนาคม 2539. หน้า 5.
- บุญธรรม สระทองไหม. สยามรัฐ. 28 กรกฎาคม 2538. หน้า 6.
- บุญพิมพ์ บางลำพู. สยามรัฐ. 22 กรกฎาคม 2538. หน้า 6.
- บุญรอดบริวเวอรี่ จำกัด, บริษัท. บ้านเมือง. 21 กรกฎาคม 2538. หน้า 22.
- _____. สยามรัฐ. 10 สิงหาคม 2538. หน้า 9.
- บุญยงค์ เกศเทศ. วรรณกรรมวิเคราะห์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2525.
- บุญเหลือ เทพสุวรรณ. "วรรณกรรมปัจจุบัน," ใน แว่นวรรณกรรม. หน้า 364 - 389. กรุงเทพฯ : อานไทย, 2529.
- บุญสม ภูเจริญ. การวิเคราะห์ร้อยกรองในช่วง พ.ศ. 2522 - 2530. ปริญญาโท กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2534.
- เบญจพร บุณสุข. "ท้าวธานี...สิ้นพระศรีสมเด็จย่า," บ้านเมือง. 22 สิงหาคม 2538. หน้า 3.
- เบญจ ยุติศาสตร์โกศล, ร้อยตรี. บ้านเมือง. 23 กรกฎาคม 2538. หน้า 9.

- ประไพ ศรีเจริญธรรม. "สุดท้าย," สกุลไทย. 25(596) : 137 ; ปักษ์แรก พฤศจิกายน 2538.
- _____. "สุดท้าย," สกุลไทย. 42(2160) : 45 ; 12 มีนาคม 2538.
- ประเมิน เขียงเถียร. วิเคราะห์วรรณกรรมร้อยกรองของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์. ปรินิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2522.
- ประยอม ชองทอง. "กราบเทพรอยพระบาท," บ้านเมือง. 29 กรกฎาคม 2538. หน้า 3.
- _____. "ตราบฟ้าดินสลาย," ขวัญเรือน. (574) : ปกใน ; ตุลาคม 2538.
- _____. "สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี," ใน สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี. หน้า 117. กรุงเทพฯ : สกุลไทย, 2538.
- ประสก, (นามแฝง). สยามรัฐ. 4 มีนาคม 2539. หน้า 7.
- _____. สยามรัฐ. 8 มีนาคม 2539. หน้า 6.
- ประสิทธิ์ประกันภัย จำกัด, บริษัท. ไทยรัฐ. 27 กรกฎาคม 2538. หน้า 25.
- ประเวศ วสี. "สมเด็จพระย่ากับการยกระดับจิตวิญญาณของชาติ," หมอชาวบ้าน. 17(203) : 1-8 ; มีนาคม 2539.
- ปราณี วงศ์ยะรา. "อาลัยสมเด็จพระย่า," บ้านเมือง. 23 สิงหาคม 2538. หน้า 3.
- _____. "อาลัยสมเด็จพระย่า," บ้านเมือง. 2 กันยายน 2538. หน้า 3.
- ปิโตเลียมแห่งประเทศไทย, การ. ไทยรัฐ. 10 มีนาคม 2539. หน้า 19.
- _____. มติชน. 10 มีนาคม 2539. หน้า 16.
- ปิยะพรพงษ์, (นามแฝง). มติชนสุดสัปดาห์. 15 (784) : 7 ; 29 สิงหาคม 2538.
- ปิยะวดี ดีรอด. "อาลัย 'สมเด็จพระย่า'," สกุลไทย. 42 (2161) : 45 ; 19 มีนาคม 2539.
- ปิลันธน์ มาลากุล. สยามรัฐ. 3 ตุลาคม 2538. หน้า 5.
- เปลื้อง ณ นคร และปราณี บุญชุ่ม. หนังสือแบบเรียนภาษาไทย ท 031 ประวัติวรรณคดี 1. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2534.
- ผู้จัดการรายวัน. 20 กรกฎาคม 2538. หน้า 13.
- _____. 20 กรกฎาคม 2538. หน้า 14.
- เผด็จ บุญหนุน. "น้ำตาตอย," บ้านเมือง. 1 ตุลาคม 2538. หน้า 3.
- _____. "ศรีสังวาลย์," บ้านเมือง. 3 ตุลาคม 2538. หน้า 3.
- พระยาเลียง, (นามแฝง). "บันทึกอันโหยให้ของแผ่นดิน," สยามรัฐ. 11 มีนาคม 2539. หน้า 2.
- พระศรีธีรวงศ์. สยามรัฐ. 4 มีนาคม 2539. หน้า 7.
- พันทิพา สังข์เจริญ. วิเคราะห์บทร้อยกรองเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคม. ปรินิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2528.
- พิทักษ์ บุญยะโอภา, ว่าที่ร้อยตรี. "แก้วกลางใจ," สกุลไทย. 42(2160) : 45 ; 12 มีนาคม 2539.

- พิไลพรรณ ทูมมานนท์. บ้านเมือง. 26 กรกฎาคม 2538. หน้า 3.
- เพ็ญศิริ พุกพันธ์. วิเคราะห์ทัศนะทางการศึกษาจากบทร้อยกรองในนิตยสารและวารสารตั้งแต่ พ.ศ. 2521-2527. ปรินญาณพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2529.
- แพรสีฟ้า, (นามแฝง). "ลำนาคำคม : มีแต่หม่นหมอง," บ้านเมือง. 3 สิงหาคม 2538. หน้า 21.
- ไพฑูรย์ สิงห์แซม. การวิเคราะห์บทร้อยกรองของจินตนา ปิ่นเฉลียว. ปรินญาณพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2534.
- ไพบูลย์ วงษ์เทศ. ข่าวสด. 20 กรกฎาคม 2538. หน้า 2.
- ไพโรจน์ ชัชวาลเวทย์. ในนามบริษัทไทย-เยอรมัน โปรดักส์ จำกัด (มหาชน). คู่แข่งรายวัน. 28 กรกฎาคม 2538. หน้า 17.
- ไพโรจน์ ขาวงาม. "วันนั้น," สยามโพสต์. 10 มีนาคม 2539. หน้า 20.
- _____. "สนามหลวง," สยามโพสต์. 10 มีนาคม 2539. หน้า 20.
- _____. "ประชาชน," สยามโพสต์. 10 มีนาคม 2539. หน้า 21.
- _____. "พระบารมี," สยามโพสต์. 10 มีนาคม 2539. หน้า 21.
- พองจันทร์ กิจจักษ์. สยามรัฐ. 19 สิงหาคม 2538. หน้า 22.
- ฟ้าพื้น, (นามแฝง). "ทวยราษฎร์ทวยยังแล้วพระจอมขวัญ," สยามรัฐ. 10 มีนาคม 2539. หน้า 4.
- ฟิลิปป์ ฮอลซ์แมนน์. สยามโพสต์. 25 กรกฎาคม 2538. หน้า 9.
- ไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย, การ. บ้านเมือง. 30 กรกฎาคม 2538. หน้า 3.
- _____. บ้านเมือง. 18 ตุลาคม 2538. หน้า 3.
- ภราดร จิตประเสริฐ. "อาลัย...แม่ฟ้าหลวง," บ้านเมือง. 30 กันยายน 2538. หน้า 3.
- ภิญโญ ศรีจำลอง. สยามรัฐ. 20 กรกฎาคม 2538. หน้า 6.
- มณีรัตน์ เวชทรัพย์. ลักษณะนิพนธ์. "อาลัย...'แม่ฟ้าสยาม'," บ้านเมือง. 25 กันยายน 2538. หน้า 3.
- _____. "โอ...วเรศให้สถิตสวรรค์," บ้านเมือง. 26 กันยายน 2538. หน้า 3.
- _____. "โอ! พระมิ่งแม่," บ้านเมือง. 12 กันยายน 2538. หน้า 3.
- มติชน. 3 กันยายน 2538. หน้า 5.
- _____. 10 กันยายน 2538. หน้า 5.
- _____. 24 กันยายน 2538. หน้า 3.
- _____. 24 กันยายน 2538. หน้า 5.
- _____. 10 มีนาคม 2539. หน้า 5.
- _____. 15 มีนาคม 2539. หน้า 4.
- _____. 17 มีนาคม 2539. หน้า 4.

มติชน. 24 มีนาคม 2539. หน้า 5.

มติชนสุดสัปดาห์. 15(779) : 29 ; 25 กรกฎาคม 2538.

มลิวัลย์ จันทร์สว่าง. สยามรัฐ. 26 กรกฎาคม 2538. หน้า 6.

มารศรีจรุง บุญเจือ. บ้านเมือง. 15 สิงหาคม 2538. หน้า 3.

มูลนิธิดวงประทีป. เดลินิวส์. 24 กรกฎาคม 2538. หน้า 27.

"ย่า," สยามรัฐ. 11 มีนาคม 2539. หน้า 5.

ยุวดี มณีกุล. "ล่วงแล้ว...ลาลับ แม่ฟ้าหลวง," กรุงเทพธุรกิจ จดประกาย. 21 กรกฎาคม 2538. หน้า 1.

ยูคอม, กลุ่มบริษัท. กรุงเทพธุรกิจ. 30 กรกฎาคม 2538. หน้า 5

รักสนิท พูลพงษ์. "สุดอาลัยสมเด็จพระย่า," กุลสตรี. 26(603) : 124 ; ปักษ์หลัง กุมภาพันธ์ 2539.

รังสิต พลาซ่า จำกัด, บริษัท. "แม่ฟ้าหลวง," กรุงเทพธุรกิจ. 26 กรกฎาคม 2538. หน้า 13.

รัฐบาลในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช. ราชสดุดีสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี. กรุงเทพฯ : ศุภสภา, 2539.

รัฐบุรุษพลเอกเปรม ติณสูลานนท์, คณะกรรมการอำนวยการมูลนิธิ. สยามรัฐ. 11 มีนาคม 2539. หน้า 19.

"ราชภัฏมณฑลราชภัฏศรีนครินทร์," เดลินิวส์. 2 มีนาคม 2539. หน้า 1.

รีเจนซี่ บรันดี, บริษัท. คู่แข่งรายวัน. 24 กรกฎาคม 2538. หน้า A3.

โรงงานยาสูบ กระทรวงการคลัง. สยามโพสต์. 25 กรกฎาคม 2538. หน้า 9.

รีนฤทัย สัจจพันธุ์. วรรณกรรมปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : รามคำแหง, 2537.

ลือกษเล้ง จำกัด (มหาชน), กลุ่มบริษัท. "สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี," กรุงเทพธุรกิจ. 24 กรกฎาคม 2538. หน้า 13.

เลื่อน ศรีเกษร. "สมเด็จพระบรมราชชนนียาศิรวาท," สยามรัฐ. 2 ตุลาคม 2538. หน้า 6.

วงศ์ไพฑูรย์ฟุตแวร์ จำกัด (มหาชน), บริษัท. กรุงเทพธุรกิจ. 31 กรกฎาคม 2538. หน้า 4.

วงศ์สถิตย์ จั่วกุล, รศ.ดร. "ศรีนครินทราบรมราชชนนี," ใน สมนไพรพินบ้านล้านนา. หน้า 2-5.

กรุงเทพฯ : คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. ธันวาคม 2539.

วชิราภรณ์ เวียงนนท์. "น้ำตา," กุลสตรี. 25(596) : 137 ; ปักษ์แรก พฤศจิกายน 2538.

วราภรณ์ บำรุงกุล. ร้อยกรอง. กรุงเทพฯ : ดันอ้อ, 2537.

วรวะทยพิสิฐ, พระ. คู่มือลิลิตพระลอ. กรุงเทพฯ : ศุภสภา, 2530.

_____. วรรณคดีไทย. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.

วัฒนา ธรรมกร. "พระแม่ฟ้าหลวง," กรุงเทพธุรกิจ จดประกาย. 21 กรกฎาคม 2538. หน้า 1.

วันเพ็ญ เข็นตระกุล. "อาลัย...สมเด็จพระราชชนนี," บ้านเมือง. 23 ตุลาคม 2538. หน้า 3.

วัลลภา ดีเย็น. "ทรงเสด็จสวรรคตวันจันทร์," บ้านเมือง. 16 กันยายน 2538. หน้า 3.

วาณิช จรุงกิจอนันต์. บ้านเมือง. 16 ตุลาคม 2538. หน้า 3.

- วาสนา บุญสม. "กราบ...สมเด็จพระเจ้า," บ้านเมือง. 7 สิงหาคม 2538. หน้า 3.
- _____. "อาลัย...พระมิ่งแก้ว," บ้านเมือง. 24 ตุลาคม 2538. หน้า 3.
- _____. "โอ้...สมเด็จพระเจ้าของเรา," บ้านเมือง. 9 สิงหาคม 2538. หน้า 3.
- วิเชียร เหมะรักษ์. "อาลัย...สมเด็จพระเจ้า," บ้านเมือง. 23 กันยายน 2538. หน้า 3.
- วิทย์ ศิวะศรียานนท์. วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2531.
- วิรัตน์ บุตตจีน. ว่าที่ร้อยตรี. สยามรัฐ. 27 กรกฎาคม 2538. หน้า 22.
- วิลาศ มณีวัตร. "ไทยกำสรด," ใน สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี. หน้า 138. กรุงเทพฯ : สกุลไทย, 2538.
- วีรพัฒน์ เบญจา. สยามรัฐ. 2 กรกฎาคม 2538. หน้า 6.
- ศรีไทยซูเปอร์แวร์ จำกัด (มหาชน), บริษัท. ใน สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี. หน้า 41. กรุงเทพฯ : สกุลไทย, 2538.
- "ศรีนครินทรालย์," แนวหน้า. 10 มีนาคม 2539. หน้า 1.
- ศรีสุนทรา, (นามแฝง). สยามรัฐ. 3 สิงหาคม 2538. หน้า 6.
- ศักดิ์ชัย ศรีสอน. สยามรัฐ. 31 กรกฎาคม 2538. หน้า 6.
- ศิริรี แขวงโสภา. สกุลไทย. 42(2160) : 61 ; 12 มีนาคม 2539.
- ศิลปากร วิภัยนภากุล. บ้านเมือง. 6 สิงหาคม 2538. หน้า 3.
- สุภกิจ-จงจิต นิมนานนรเทพ. "บันทึกความทรงจำอันล้ำค่า," ใน สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี. หน้า 134. กรุงเทพฯ : สกุลไทย, 2538.
- ศูนย์บริการบัตรเครดิตไทยพาณิชย์. ใน สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี. หน้า 43
กรุงเทพฯ : สกุลไทย, 2538.
- เศรษฐ พลอินทร์. ลักษณะคำประพันธ์ไทย. เอกสารนิเทศการศึกษา ฉบับที่ 235. กรมการฝึกหัดครู : กรุงเทพฯ, 2524.
- ส. เชื้อหอม, (นามแฝง). "พระราชกฤษฎีกาบำเหน็จ," สารสถาบันภาษาไทย กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. 2(3) : 6-7 ; กรกฎาคม - กันยายน 2538.
- สก็๊ปหน้า 1. ไทยรัฐ. 2 มีนาคม 2539. หน้า 17.
- สงบ แสงรัตนกุล. "โลกผลฝันพระเมตตา," สกุลไทย. 42 (2162) : 39 ; 19 มีนาคม 2539.
- "ส่งเสด็จ ... สู่วัง... สรวงสวรรค์," เดลินิวส์. 1 มีนาคม 2539. หน้า 1.
- สมเกียรติ ตั้งก่อเกียรติ. "โศกาดูถึงสมเด็จพระเจ้า," บ้านเมือง. 23 กรกฎาคม 2538. หน้า 3.
- _____. "สมเด็จพระเจ้าปาดอดจ," บ้านเมือง. 10 กันยายน 2538. หน้า 3.
- สมเกียรติ สุวรรณ์. วิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหาของร้อยกรองที่ตีพิมพ์ในนิตยสาร ช่วง พ.ศ. 2526-2530. ปรินิพนธ์ กศ.ม.มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2533.
- "สมเด็จพระเจ้า," มติชนสุดสัปดาห์. 15 (779) : 49 ; 25 กรกฎาคม 2538.
- สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี. กรุงเทพฯ : สกุลไทย. ตุลาคม 2538.

- สมถวิล วีระกุล. กุลสตรี. 25 (597) : 104 ; ปักษ์หลัง พฤศจิกายน 2538.
- สมบัติ ตั้งก่อเกียรติ. "กราบ ... สมเด็จพระเจ้า," บ้านเมือง. 20 สิงหาคม 2538. หน้า 3.
- _____. "อาลัย ... สมเด็จพระเจ้า," บ้านเมือง. 19 กันยายน 2538. หน้า 3.
- สมบุรณ์ - อนุศักดิ์ แสนวิเศษ. สยามรัฐ. 25 กรกฎาคม 2538. หน้า 22.
- สมประสงค์ ปิ่นจินดา. "วันรับเสด็จ." ใน สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี. หน้า 118.
- กรุงเทพฯ : สกุลไทย, 2538.
- สมพร แฝงพิพัฒน์. "ศรีนครินทรालย์," สยามรัฐ. 19 สิงหาคม 2538. หน้า 22.
- สมพระ มนต์สูตร. วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์. 2525.
- สมศรี และเพื่อน. "ศรีนครินทรालย์," สยามรัฐ. 24 กรกฎาคม 2538. หน้า 16.
- สมาคมสตรีไทยแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์. "สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
 พระผู้ทรงเป็นสิริสวัสดิ์พัฒน์มงคลแก่ประเทศชาติ," แนวหน้า. 26 กรกฎาคม
 2538. หน้า 25.
- สมาน เมืองหมุด, สิบเอก. "อาลัยสมเด็จพระเจ้าแม่ฟ้าหลวง," สกุลไทย. 42 (2162) : 39 ;
 19 มีนาคม 2539.
- สพรั่ง ผลานันต์. "แต่องค์ยาผู้ประเสริฐเลิศพระคุณ," บ้านเมือง. 5 กันยายน 2538. หน้า 3.
- _____. "พระคุณยาดีใจเดือน คำเช้า," บ้านเมือง. 8 กันยายน 2538. หน้า 3.
- สยามโพสต์. 20 กรกฎาคม 2538. หน้า 1.
- _____. 25 กรกฎาคม 2538. หน้า 1.
- _____. 10 มีนาคม 2539. หน้า 1.
- "สัถมวารราชคุณานุสรณ์น้อมเกล้ากระหม่อมถวายสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี,"
 แนวหน้า. 25 กรกฎาคม 2538. หน้า 25.
- สันติ ชนะเลิศ. "โอ้ ! สมเด็จพระเจ้าแม่ฟ้าหลวง," บ้านเมือง. 6 กันยายน 2538. หน้า 3.
- สาครเรศ วัชรปาลี. "โอ้ ! สมเด็จพระเจ้าแม่ฟ้าหลวง," สยามรัฐ. 30 สิงหาคม 2538. หน้า 6.
- สามารถ คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน), บริษัท. "ทรงเป็นมิ่งขวัญคู่ฟ้าดินจิรันดร," กรุงเทพ
ธุรกิจ. 21 กรกฎาคม 2538. หน้า 17.
- สาลิ รอดศิริ. "อาศิรวาทราชชนนี," สยามรัฐ. 27 กรกฎาคม 2538. หน้า 6.
- สายทิพย์ นุกุลกิจ. วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 บางเขน, 2537.
- สายน้ำผึ้ง, โรงเรียน. สายน้ำผึ้งสาร. กันยายน-ตุลาคม 2538.
- ลิทธา พินิจภูวดล และ ประทีป วาทิกทินกร. ร้อยกรอง. กรุงเทพฯ : รามคำแหง, 2522.
- สินแลนด์ จำกัด, บริษัท. บ้านเมือง. 21 สิงหาคม 2538. หน้า 3.
- "สิ้นฟ้า." ดิฉัน. 19 (444) : 70 ; 31 สิงหาคม 2538.

- สิริรัตน์ สุกันธวณิช. การวิเคราะห์ภาพพจน์ในวรรณคดีไทยที่ปรากฏในหนังสือเรียนภาษาไทย ชุด ทักษะสัมพันธ์ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. วิทยานิพนธ์ ค.ม.บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531. อัดสำเนา.
- สีลาภรณ์ นาคทรพรพ, ดร. บริษัทสิงห์แลนด์ จำกัด. ไทยรัฐ. 26 กรกฎาคม 2538. หน้า 26.
- สุขกมล รัตนสุภา. การวิเคราะห์บทร้อยกรองของคิวกานท์ ปทุมสูติ. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2536.
- สุจิตต์ วงศ์เทศ. มติชน. 10 มีนาคม 2539. หน้า 8.
- สุนันท์ ตั้งคำ. สายน้ำผึ้งสาร. กันยายน-ตุลาคม 2538.
- สุภาพร มากแจ้ง. กวีนิพนธ์ไทย 1. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2535.
- _____. กวีนิพนธ์ไทย 2. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2536.
- สุรภา เดชะ. สยามรัฐ. 1 สิงหาคม 2538. หน้า 6.
- สุราทิพย์ (มหาชน), กลุ่มบริษัท. "ศรีนครินทราลัย," บ้านเมือง. 21 กรกฎาคม 2538. หน้า 5.
- สุรัฐพล คชพิมพ์. "แต่...แม่ฟ้าหลวงของไทย," หอวังสาร. สิงหาคม-ตุลาคม 2538.
- สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์. "สมเด็จพระเจ้า 'ดุจโพธิ์ไทร'." สกุลไทย. 42 (2160) : 45 ; 12 มีนาคม 2539.
- เสมอ มุลศาสตร์. สยามรัฐ. 5 สิงหาคม 2538. หน้า 22.
- เสรี ชมภูมิ่ง. "ชาวบ้านนาตอง," สยามรัฐ. 11 สิงหาคม 2538. หน้า 18.
- หลานหญิง, (นามแฝง). สยามรัฐ. 4 สิงหาคม 2538. หน้า 6.
- ห้วเจียว, โรงพยาบาล. บ้านเมือง. 29 กรกฎาคม 2538. หน้า 19.
- ห้วเจียวเฉลิมพระเกียรติ, มหาวิทยาลัย. บ้านเมือง. 29 กรกฎาคม 2538. หน้า 19.
- หัตถพันธ์ หนูนทรัพย์. "แต่สมเด็จพระเจ้า," หอวังสาร. สิงหาคม-ตุลาคม 2538.
- _____. หอวังสาร. สิงหาคม-ตุลาคม 2538.
- ห้างเซ็นทรัลดีพาสเมนต์สโตร์ จำกัด, บริษัท และบริษัทในเครือ. เซ็นทรัล. ไทยรัฐ. 25 กรกฎาคม 2538. หน้า 36.
- องค์การเภสัชกรรม. หมอชาวบ้าน. (17 : 203) มีนาคม 2539.
- อริชาติ งามเกตุสุข. "ดอยตุง," กุลสตรี. 26(604) : 124 ; ปักษ์แรก มีนาคม 2539.
- อนงค์ อินทรมพรรย. "น้ำตาฟ้าฝากท้าวท่อมไผท," สารสถาบันภาษาไทย กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. 2 (3) : 4 ; กรกฎาคม - กันยายน 2538.
- อ๋มใจ ศิระะภูมิ. สยามรัฐ. 5 สิงหาคม 2538. หน้า 22.
- อรจักร ชองทอง., ม.ร.ว. บ้านเมือง. 12 สิงหาคม 2538. หน้า 3.
- อนุমানราชชน, พระยา. การศึกษาวรรณคดีในแง่วรรณศิลป์. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตสถาน. 2533.

อัศรา บุญทิพย์. คณาจารย์ ข้าราชการและนิสิตคณะมนุษยศาสตร์. จดหมายข่าวฉบับพิเศษ. กรกฎาคม 2538.

อัศวิน พินิจวงศ์. "กราบบัวบาทสมเด็จพระเจ้า," บ้านเมือง. 10 ตุลาคม 2538. หน้า 3.

_____. "กราบบัวบาทสมเด็จพระเจ้า." สยามรัฐ. 24 กรกฎาคม 2538. หน้า 6.

อายิโนะโมะโต๊ะ ใน ประเทศไทย, กลุ่มบริษัท. "ส่งเสด็จสู่สวรรคาลัย," บ้านเมือง. 6 ตุลาคม 2538. หน้า 3.

"อาลัย 'แม่ฟ้าหลวง'," บ้านเมือง. 8 สิงหาคม 2538. หน้า 3.

อำเภอพรรณานิคม. "อาลัย สมเด็จพระเจ้า." บ้านเมือง. 29 กันยายน 2538. หน้า 3.

อำนาจ สุขโย. "อาลัย 'สมเด็จพระเจ้า'," สกุลไทย. 42 (2162) ; 39 ; 19 มีนาคม 2539.

อุทัย แก้วอร่าม. "อาลัย 'สมเด็จพระเจ้า'," สยามรัฐ. 11 สิงหาคม 2538. หน้า 6.

อุปลักษณ์ กองแก้ว จันทนธรสุนต์. "ยอดสตรีแม่ฟ้าหลวง." บ้านเมือง. 25 ตุลาคม 2538. หน้า 3.

_____. "โอ้ ... มิ่งขวัญหาย." บ้านเมือง. 28 สิงหาคม 2538. หน้า 3.

อุษณีย์ เกษมสันต์, พอ. "แม่ฟ้าหลวง," บ้านเมือง. 1 กันยายน 2538. หน้า 3.

อุดม หนูทอง. พื้นฐานการศึกษาวรรณคดีไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2522. อัดสำเนา.

เอนก แจ่มขำ. "อาลัย ... สมเด็จพระเจ้า," บ้านเมือง. 3 กันยายน 2538. หน้า 3.

เอสโซ่ แสตนด์การ์ด ประเทศไทย จำกัด, บริษัท. ไทยรัฐ. 10 มีนาคม 2538. หน้า 34.

เอื้ออารี, (นามแฝง). "อาลัย อาลัย ทูลลาแม่ฟ้าหลวง," กรุงเทพธุรกิจ. 23 กรกฎาคม 2538. หน้า 4.

ฮอนต้า มิตซูชิ ฯลฯ. บ้านเมือง. 21 ตุลาคม 2538. หน้า 3.

ภาคผนวก

อาลัย “แม่ฟ้าหลวง”

“สังวาลย์” สายหนึ่งเส้น
 สมเด็จพระศรีนครินทร์
 นิราศสู่สวรรค์อินทร์
 พระเกียรติไกรเกริกหล้า
 อาลัยรัก “แม่ฟ้า
 ทรงช่วยผดุงชาติไท
 พระคุณท่านตรึงใจ
 เสด็จสู่สวรรค์เบื้อง

สิรินทร์ แล้วเอย
 ปิ่นฟ้า
 สถิตมั่น
 เปี่ยมด้วยน้ำพระทัย
 หลวงไทย” ยิ่งเอย
 รุ่งเรือง
 ราษฎร์ยิ่ง
 จักรฟ้าทิพย์พิมาทเทอญ
 (บ้านเมือง : 8 สิงหาคม 2538)

น้ำพระทัย ฐ โอบเอื้อ
 เหนื่อยยากลำบากดงดอน
 พระมิ่งขวัญมาจร
 จักมั่นสันต์สุขสร้าง

อาหาร ดำรงเอย
 หนวยร้าง
 จิตเทวษ ทวีนา
 ไปยังดั่งประสงค์
 (ข้าราชการตำรวจกองบัญชาการ
 ตำรวจนครบาล : บ้านเมือง :
 14 สิงหาคม 2538)

พระคุณยาติดใจเดือน คำเช้า

บนพิภพผืนแผ่นดิน
 พระคุณยาติดใจเดือน
 ขาดยาฟ้าขาดเดือน
 มีดมัวหมองหม่นเศร้า
 มหากุศลดลส่งให้
 ดวงพระวิญญูณเกษมสันต์
 ดราบช้วนิจนิรัน-
 ณ วิมานเมืองแก้ว

ใครเหมือน ยาเอย
 คำเช้า
 ดาวดับ แสงนา
 ทิวพื้นภูวดล
 เสวยสวรรค์
 ผ่องแผ้ว
 ดรสถิต พระเอย
 ปิ่นฟ้ามหาสถาน
 (สพรัง ผลานันต์ : บ้านเมือง :
 8 กันยายน 2538)

อาลัยสมเด็จพระย่า

สมเด็จพระศรีนครินทร์เจ้า
 ส่องสว่างเขตคามเรือน
 ที่กันดารเสด็จเยือน
 บารมีพระแม่ฟ้า
 ชาวประชาเทวษให้
 จิตหวนไหวโสกลด
 สมเด็จพระย่าสวรรคต
 ดุจเดือนดับลับล้าง
 สรรวงเทวาทูกั่วทั้ง
 วังวอนให้วิญญาณ
 เสวยทิพย์พิมาน
 สู่สัมปรายภพหล้า

ปุ่นเดือน
 ทิวหล้า
 อิ่มสุข
 ปกป้องทุกคราว
 กำสรด เสร้านา
 อ่างวัง
 ดับชีพ ชนม์เฮย
 มีดแล้วโลกา
 พรหมมาน
 แม่ฟ้า
 แดนสุข เกษมแฮ
 สู่ฟ้าเสวยสวรรค
 (ปรานี วงศ์ยะรา : บ้านเมือง :
 23 สิงหาคม 2538)

โอ้! พระมิ่งแม่

มิ่ง จรูญจรัสยิ่งฟ้า
 มิ่ง แม่เหนือยิ่งปวง
 มิ่ง ขวัญยิ่งดักดวง
 มิ่ง เกศยิ่งแก้วแก้ว
 ขวัญ สยามสถิตฟ้า
 ขวัญ ประทับสงบนันต์
 ขวัญ ทอดพระเนตรกรรณ
 ขวัญ ปกไอศุระยั่ว

แม่หลวง
 ปกเกล้า
 เดิมสุข
 เกจน้ำเพชรงาม
 ฟากสวรรค์
 สิริแพรว
 สดับโสด
 ผ่องพร้อมไพทไทย
 (มณีรัตน์ เวชทรัพย์ ลักษณะนิยานวิน
 : บ้านเมือง : 12 กันยายน 2538)

อาลัย..."แม่ฟ้าสยาม"

แม่ ดลขจัดทุกข์ทัน	ทรมมา
แม่ ห่วงสุขภาพประชา	ช่วยขึ้น
แม่ เสด็จยุรยาตรา	เยือนทั่ว
แม่ มุ่งมนัสสพสกพื้น	แผ่นพื้นไพรตระการ
ฟ้า ประทานทิพย์ท้าว	ทะนุไทย
ฟ้า ประทานศศิประไพ	ส่องดาว
ฟ้า ประทานลักษมีไกล	ปกครองรัฐ
ฟ้า ประทานพระแม่แก้ว	กลับห้องสรวงสวรรค์
สยาม ปวงระลึกล้น	เลิศริคุณ
สยาม ร่วมกุศลบุญ	เบิกเลิศ
สยาม ราษฎร์โศกหนักหนุน	หนักเนิน
สยาม ร่วมราชกิจน้อม	เนื่องท้าวनिजिनันดร
	(มณีรัตน์ เวชทรัพย์ ลักษณะียนาวิน
	: บ้านเมือง : 25 กันยายน 2538)

โอ..วเรศให้สถิตสวรรค์

ยัง เหลือเพียงภาพเพียง	เพียงจันทร์
ยัง แจ่มวิลาวัณย์	เจิดจ้า
ยัง ควรวราชกิจสวรรค์	สานต่อ
ยัง ประทับกลางทรวงข้า	บาทเกล้าฟ้าภินท์
ยิน สวรรคตเสด็จห้อง	หาสน์สรวง
ยิน เทพมุงบ่าบวง	เบิกฟ้า
ยิน สักคึดจันทน์จวง	จรงกลั่น
ยิน ยิ่งหวนเหวว่า	วเรศให้สถิตสวรรค์
	(มณีรัตน์ เวชทรัพย์ ลักษณะียนาวิน
	: บ้านเมือง : 26 กันยายน 2538)

ท้าวเทศเทวษให้
พสุธาหวันไหวระบม
พระศรีนครินทรบรม
พระสุสุวรรณค์ทอดหล้า

ระงม
บันฟ้า
ชนนี้
ราษฎร์เศร้าสูญขวัญ
(บริษัทไทยฟูจิซีร็อคซ์ : สยามรัฐ :
21 กรกฎาคม 2538)

สมเด็จพระนางทรงเสด็จ
ผองชาวไทยเศร้าใจ
พระเสด็จสวรรคโลก
ท้าวไทยเหมือนสูญสิ้น

สวรรคาลัย
ทุกถิ่น
ปักลับ คินนา
สุริย์ลับดับแสง
(จิราภรณ์ จันทรศิริ : บ้านเมือง :
30 สิงหาคม 2538)

สองมือพสกน้อย
อัญเชิญพระวิญญาณ
สถิตพิพยสถาน
เทิดพระเกียรติแม่ฟ้า

กราบกราน
เสด็จย่า
สูงส่ง
สู่ฟ้าแดนสวรรค์
(สาลี รอดศิริ : สยามรัฐ :
27 กรกฎาคม 2538)

อาศิรวาทราชชนนี

ปวงประชาโคกเศร้า
พระแม่เสด็จไป
เยือกเย็นทั่วแดนไทย
น้ำเนตรนองท่วมหน้า
เสียงระงมร่ำไห้
ถวายแด่ราชชนนี
บันฑาหารวังขี้ยังทวี
องค์พระแม่ผ่านผ้า

อาลัย
สู่ฟ้า
ครวญคร่ำ
อกไอ้ตรอมตรม
ภักดี
ร่วมเกล้า
ทุกชีโคก
จากแล้วไทยผอง

สรวมชีพ “ย่า” ลีน
เปรียบตั้งทิตยอัสดง
พสกนิกรต่างโศกสรง
พระท่านบุญเจิดจ้า
โอมวิญญานแม่ฟ้า
จิตหลังไหลนพคุณ
ประจวรรำเพรียกหนุน
พระสู่คติแล้ว

แสงลง
สู่หล้า
ศพแม่
แม่ฟ้าแดนไทย
ลอยบุญ
แน่นแล้ว
แม่เจ้า ยินญา
ท่านเจ้าไปดี พระเอย
(ว่าที่ร้อยตรีวิรัตน์ บุตตะจิน :
สยามรัฐ : 27 กรกฎาคม 2538)

เบญจลักษณ์ทวาลย์

5 สมเด็จ เสด็จสยามรัฐสร้าง
ย่า ก่อเกษมกษัตริย์ตรี
แม่ พุ่มพักเพียบพี
ฟ้า ประทานประทีปชี
หลวง มหัครคุณอะเคื้อ
4 ปวง ข้าพระพุทเจ้า
พสก ระทระทม
โหย ถวิลเทวษตรม
หา แต่มิเห็นให้
3 อา ทวาเปลี่ยวเปล่าแด
ดูร ตี๋มดำแต่ได้
2 อา นิสงส์ส่งลั่น
อา ลัยลิวล้ำมาน
1 คง สำนือกอริกล้ำ
คง สำเนียงสนิทชั้น

จักรี วงศ์เอย
หน่อเนื้อ
ริยะ ยิงญา
วีราษฏร์ รุ่งชัย
อะคร้าวบำบวง ฯ
บังคม พระเอย
เกิดให้
ดรอมนโศก
ชุกซ่อนแสนสา ฯ
แปรผวาตื่นให้
ชะเง้อ แลหาย ฯ
เสวยทิพย์วรรยศถ้วน
แมนเทอญ
ย้ายศลือเลื่องนั้น
สุดกลั่นชลเนตรให้ หาแฮ
(ถวัลย์ นวลลักษณ์ : สยามรัฐ :
14 สิงหาคม 2538)

ข้าแผ่นดินพิลาปด้วย
 รำรักอาลัยพูน
 สมเด็จพระยา ฐ เกื้อกุล
 แม่สถิตสรวงพระคุณไท่

อาตุร
 เทวษให้
 ไทยทั่ว ถิ่นเฮย
 ราษฎร์น้อมบูชา
 (ดร.สีลาภรณ์ นาคทรพพ : ไทยรัฐ
 : 26 กรกฎาคม 2538)

สุดที่จะอาลัย

เบรียงแล้วสายฟาดฟ้า
 “สมเด็จพระศรี ๕”ลับไกล
 สวรรคตข่าวเร็วไว
 เรียมรำระงมด้วย
 กรณียกิจท่วมท้น
 นับเนื่องอเนกยาม
 พระเสด็จสู่ทุกคาม
 กับยากเข็ญทุกครั้ง
 สายฝนดุจสั่งฟ้า
 ทุกทิวหยดหยาดริน
 ร่ายรายเรียเรียงถวิล
 ทุกหย่อมหญ้าฤาพิณ
 ปวงประชาทั่วถ้วน
 สุดที่จะอาลัย
 สวรรคตเสด็จครไร
 ฝากแด่พระเกียรติคำ

สุใจ ไทยแฮ
 มอดม้วย
 ทุกแห่ง
 แลกได้แทนคุณ
 แดนสยาม ยิ่งแ
 อยู่ยัง
 นิคม ไทยนอ
 ยิ่งด้วยบารมี
 ฝากดิน
 เอ้อล้น
 แทบบาท แม่เนา
 โศกเศร้าหฤทัย
 แดนใด ท้วนนา
 ยิ่งล้ำ
 ดุสิต ฤาแม่
 คู่ฟ้าเมืองสยาม
 (ประไพ ศรีเจริญธรรม : สกุลไทย :
 12 มีนาคม 2539)

สมเด็จพระเจ้า แม่ฟ้าหลวง

สวรรคตพระแม่ฟ้า
 ทวยราษฎร์แสนจาบัลย์
 อาทิตยดับลัษณีย์
 พสกนิกรทุกหมู่เหล่า
 ด่วนเสด็จดับขันธ์
 สมุทธอาบชลธารท่วม
 สุทธาสะเทือนสะท้อน
 ทวยราษฎร์คาบแหล่งหล้า
 ถวิลทวยพระแม่ฟ้า
 ทวยเทพทั่วแมนสรวง
 สวรรค์เศร้าน้ำค้างดวง
 มีดมีดสติดาว
 พระบรมศพเพชรพร้อย
 แก้วจันทร์กันห้วงคลอง
 ข้าราชการบริพารพร้อม
 เครื่องราชอิสริยาภรณ์
 หลั่งน้ำเนตรซ้ำ
 “สมเด็จพระเจ้า” เสด็จด่วน
 ทวยราษฎร์ทั่วทั้งมวล
 พระสถิตสวรรคตสร้าง
 “ศรีนครินทร์” ถิ่นฟ้า
 เมฆหมอกมืดคลุ้มห้วง
 วสันต์หลังสิ้นทรวง
 ศรีนครเรศเกษแก้ว

สรวงสวรรค์
 โศกเศร้า
 ดำมืด แดนฮา
 ทวยเหล่าฤๅติกรรม
 นิพพาน
 ท่วมฟ้า
 โลกทั่ว
 พสกนิกรเนตรริน
 องค์หลวง
 นบท้าว
 สิ้นแม่
 พสกนิกรเฝ้าเรือน
 โศกทอง
 นพเก้า
 เคียงอาสน์ องค์แม่
 จันทรกันเวียงวัง
 กำสรวล
 ดับร่าง
 ทุกข์ทวย กรรม
 เกียรติกิจธรณี
 แมนสรวง
 โลกแล้ว
 ไฟฟ้า สลดนอ
 แม่ฟ้าหลวงปวงข้าไท้
 (ช่อเอื้อง เรื่องไรวัลย์ : สกุลไทย :
 19 มีนาคม 2539)

“สมเด็จพระยา”

โคลง 2

ฟ้าหม่น...ฟ้ามีดใหม่
 ออกโอ...อาตุร
 แผ่นดินสูญสิ้นแล้ว
 แผ่นด้าวแดนสยาม
 คงพระนามแม่ฟ้า
 เกริกก้องกำจาย
 คือโคมฉายนำหล้า
 จรดห้วยพงหิน
 รินสุข ...รานโศกร้าว
 เผล็จแผ้วพาลเข็ญ
 เย็นศิรราชฎ์ลั่น
 พากษร้อยรำพัน
 ลับนิรันดร์นิราศแล้ว
 เสด็จฟ้าอมรสถาน
 ศิระกรานกราบไ้
 เท้าม้วยเมืองสวรรค์
 เป็นขวัญ...เป็นพระคุ้ม
 อุ่นเกล้าชาวสยาม

แผ่นดินแผ่นฟ้ามีด
 โหยยิ่งโหยให้เห็น
 ใจราชฎ์ร่วมละลายเป็น
 ถวายพระแม่ย่าไว้

ดินร่ำโหยโหยให้

พระร่มโพธิ์ไทรแพรว

เกียรติคุณกรุ่นกล้า

ส่องสู่ดอยเสียดฟ้า

ดับทุกข์ดลสุขด้าว

บารมีพระมากพัน

แลนา

โอ...พระทูลกระหม่อมแก้ว

ฝากถวาย “ย่า” ไว้

โอบแผ่ทิพย์พระหัตถ์อุ้ม

(ทวีผล หาญประเสริฐ : สกุลไทย
 : 19 มีนาคม 2539)

เมืองเย็น

แต่ให้

ใจหนึ่ง

ฝากฟ้าอมรสถาน

(คณะกรรมการอำนวยการมูลนิธิ
 รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ :
 สยามรัฐ : 11 มีนาคม 2539)

สมเด็จพระเจ้า...ปวงประชาอาลัย

สยามสดุดเหตุสิ้น
 สมเด็จพระเจ้ามิ่งขวัญ
 สวรรคตหมดเม่งาม
 ทวยราษฎร์ชาติร้องไห้
 ปวงประชาเทิดฟ้า
 เขาเสียดสูงดอยอัน
 พระบารมีทั้งปวง
 องค์แม่ฟ้าหลวงไซรั
 สูญสยามยามสิ้นแล้ว
 สูญสว่างทวยราษฎร์เชิด
 สูญสมัยไปแม่เคย
 สูญสดุดหมดสิ้นช่อง

ถิ่นสยาม
 แม่ไท้
 สยามประเทศ
 เหือดขวัญ
 แม่หลวง
 อิ่มได้
 ปกราษฎร์
 สุขเฮย
 แม่เอย
 บัดช่อง
 กล่อมลูก
 โศกฮือ

(สมภพ ทรงศักดิ์ศรี : สยามรัฐ
 สัปดาห์วิจารณ์ : 23-29 กรกฎาคม
 2538)

ยามหนาวกลับอุ่นได้
 กรแม่ย่าโอบกอดหวัด
 เพียงแสงแห่งสุริยสวัสดิ์
 ชูชีพชูชีพให้
 คราวร้อนคลายร้อนร่วม
 คือนายาดพระกรุณา
 รวยสายสุหร่ายสา
 ศรีนครินทราเจ้า

โดยพระหัตถ์
 เวียไว้
 สว่างชีพ
 ห่มให้หายหนาว
 เย็นประชา
 ร่มเกล้า
 โรชโสจร สรงแฮ
 แจ่มเรืองจิรกาล

(บ้านเมือง : 9 มีนาคม 2539)

สมเด็จพระนครินทร์เจ้า
 เสด็จอยู่สวรรคใน
 เสวยสุขภิรมย์ฤทัย
 ศรีผากวีรสตรีกล้า
 ครั้งหนึ่งนับเนื่องแล้ว
 หึงหนึ่งรานอุรา
 สวามีผู้สวรรคลา
 ทั้งแต่ลูกน้อยท้าว
 ข้าสองโคกโลกร้าว
 ดุจทพหทัยมลาย
 เซษฐกษัตริย์ผู้สวรรคหาย
 ใจแม่ตามดับดิน
 อาจหาญเผชิญทุกซ์ด้วย
 ยืนมั่น ป่ หวาดไหว
 เสด็จประกอบภารกิจใน
 ปลอดภัยเสริมสุขสร้าง
 เสด็จสวรรคตแล้ว
 หทัยราษฎร์อับอ้างว้าง
 ขอเสวยสวรรคกลาง
 ไทยทั่วไทยน้อมเกล้า

พระคุณสมเด็จพระยาพัน
 ทวยราษฎร์ต่างสุขสันต์
 ดุจดวงสุริยจันทร์
 ชุบชีพผู้อ้างว้าง

จอมใจ
 แนบฟ้า
 รติริน
 แกร่งสู้เผชิญสมัย
 นานมา
 ุระร้าง
 ลับลวง
 หน่อเนื้อกษัตริย์สยาม
 ลาญสลาย
 แผลกลืน
 หายดับ
 ระตาวด้วยแดยัน
 หทัยไท
 หวันว่าง
 ทุกถิ่น
 สืบเส้นผสานไทย
 ปล่อยวาง
 หวาดเศร้า
 ฟ้าฟาก
 ำให้บังคมลา แล้วเทอญ
 (ชมัยพร แสงกระจ่าง : สยามรัฐ
 สัปดาห์วิจารณ์ : 23-29 กรกฎาคม
 2538)

รำพัน
 สุดอ้าง
 ฉายส่อง
 เจกนี้มีไฉน
 (ปิรันธน์ มาลากุล : สยามรัฐ :
 3 ตุลาคม 2538)

โคลง 2

พระเอยพระแม่จ้าว
 แปลบร้อนใจกุม
 กุมมือกับแก้มแม่
 ลูกทันระทม
 แม่ชมลูกซุบได้
 อยู่ข้างเคียงองค์
 คืบแล้วที่ลูกเฝ้า
 ก็คำจึงคืบ

แม่เจ็บลูกปวดร้าว
 ร่างเอย
 โอ, ช่างผ่ายผอมแท้
 ทุกข์เอย
 แม่ขึ้นคือลูกไข
 แม่เอย
 เจ็บแทนแม่คืบเล่า
 เรือนเอย
 (มติชนสุดสัปดาห์ :
 25 กรกฎาคม 2538)

พระเมตตาแม่ฟ้าพัน
 พระกรุณาไม่สิ้น
 สุธรรมาแล้วไทยถวิล
 เหล่าข้า ฯ พระบาท

แผ่นดิน
 เพื่อราชฎี
 คร่ำ...ครวญหา
 น้อมถวายอาลัย
 (ศูนย์บริการบัตรเครดิตไทยพาณิชย์ :
 สกฤตไทยภาคพิเศษ : ตุลาคม 2538)

ตราบฟ้าดินสลาย

กรองถ้อยร้อยกาพย์แก้ว
 ฤกษ์จกเทียบจิตทวิ
 ถวายแทบฝ่าธุลี
 ชั่วกับชั่วกาลปไร
 พระคือนงนวลแก้ว
 จุติสู่สกุลศรี
 บรมราชชนนี
 อีกคู่สองกษัตริย์แก้ว
 ทุกคามแม้ยากแค้น
 พระเสด็จไฉน
 ตลอดชีพพระบำเพ็ญ
 ไตทุกข์ ฐ ดับชอน

กานท์กวี
 เทวษได้
 ละอองบาท พระเอย
 เทวษร้อนราชฎีหรือ
 จักรี
 ศักดิ์แพรว
 คู่พระ ชนกนา
 ปกเกล้าชาวสยาม
 แสนเขิญ ก็ดี
 ดับร้อน
 เพื่อพสก สราญแล
 ขัณฑ์ภัยภัย

ทวยไทยน้ำเนตรท้น
 ว้าเหววิเวกใจ
 พระเสด็จถ้วนครรไล
 เคียงจุพามณีแผ้ว
 คำนึงสำนึกน้อม
 เกินจักใดเจือจน
 เข้าทำบำเพ็ญบุญ
 จารึกพระคุณไว้

ไผท ท้วนา
 ประจักษ์แล้ว
 คีนสู์ สวรรค์เฮย
 ผ่องด้าวดาวดั่งส์
 พระคุณ
 จิตได้
 อุทิศแทบ พระบาทเอย
 ตราบฟ้าดินสลาย
 (ประยอม ชองทอง : ขวัญเรือน
 : ตุลาคม 2538)

น้ำตาฟ้าฝากท้าวท่อมไผท

สมเด็จพระยาเจ้า
 ทรงพระคุณนันท
 พระเสด็จสู่สวรรค์
 ครวญคร้าน้ำตาฟ้า
 พระหกฤทัยท่านกล้า
 เหลือที่จักผจง
 พระศรีนครินทร์ทรง
 เพียงทิพย์วารีย่อย
 พระชนมายุยิ่งแล้ว
 ฤาจักมีใครเคย
 พระควรแต่เสวย
 สิกกลับประเวศด้าว
 ขออิชยาเทพไท้
 เชิญพระเนาพิมาน
 เสวยสุขทุกวาร
 ประทีปทิพย์ลิลแล้ว

จอมขวัญ
 อเนกหล้า
 วรโลก แลเฮย
 ฝากท้าวท่อมไผท ฯ
 เกินองค์
 จีบถ้อย
 ดับโศก ประชาแฮ
 หยาดให้เย็นกมล ฯ
 พระเอย
 อย่างท้าว
 วัจรัตน์ สราญนา
 ดุ่มดันแดนwana ฯ
 ทุกสถาน
 มาศแก้ว
 ณ ถิ่น สวรรค์เทอญ
 โลกเศร้ายรรแสง ฯ
 (อนงค์ อินทรมพรรย์ : สถาบัน
 ภาษาไทย กรมวิชาการ : กรกฎาคม -
 กันยายน 2538)

สวรรณคตาลัย

ฟ้าคล้าครวญคร่ำไห้
 ดินร่ำร่วมร่ำพัน
 น้ำตาโลกท่วมสวรรค์
 น้ำเนตรฟ้าท่วมฟ้า
 ปวงราษฎร์เป็นห่วงครั่ง
 น้อมจิตทุกจิตหวน
 กอปรกิจกุศลควร
 แม้นมาตรถ่ายไขได้
 คงเหลือแต่รอยบาท
 คงเหลือแต่อาลัย
 คงเหลือรอยแย้มสรวล
 สิบแปดกรกฎา
 สดุดีศัพท์สดับเสียง
 ภูดอยทุกเขาควน
 หรีดหรั่งและลองไน
 ก้องกรีดสังคีตเพลง
 กุศลพูนเพียบพัน
 สมเด็จย่าสวรรค์ทรง
 เสวยทิพย์นบอสง-
 ทรงทราบญาณเทพไสร

แสนศัลย์
 ทิวหน้า
 วันเสด็จ สวรรค์เอย
 จำพันภพสรวง
 คราประชวร
 ห่วงให้
 ถวายย่า หลวงเอย
 จักไขแทนองค์
 เสด็จยาตรทุกถิ่นไทย
 ที่ทรงห่วงปวงประชา
 อันมากมวลพระเมตตา
 ทูกราษฎร์ร่ำพิโรครวญ
 ก็ยินเพียงโศกกำสรวล
 เสร้าสลดอยู่วังเวง
 วิหคไพรเคยบรรเลง
 ก็แผ้วล้าโอดำดูร
 พาพระองค์
 สถิตให้
 ไชยขวบ สวรรค์เอย
 ราษฎร์ร้องนรินทร์กาล
 (อัครา บุญทิพย์ : มนุษยศาสตร์
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 ประสานมิตร : กรกฎาคม 2538)

ทรงยังอยู่คู่เหยา

คู่ฟ้าใจไทย

สมเด็จพระอริยะ
ศรีนครินทร์บรมชน
สวรรณศวรรค์ดล
น้ำตาประชาเฝ้า
ชาติสิ้นโพธิ์แก้วแพรว
ดวงใจตรมตรอมครอง
แม่ผู้ประเสริฐสอง
แผ่นดินทุกหย่อมหญ้า
ระเบงคุณฟ้ามอบแม่
จากสกุลสามัญนาม
เสด็จสู่สวรรคไลตาม
สู่เศวตฉัตรระเคื้อ
ละมุนพระจริยะล้ำ
ทรงดูแลชาวไทย
ทรงเป็นแม่ผู้ยิ่งใหญ่
ทรงช่วยทรงโอบอ้อม
สิ้นเก้าสิบสี่มิสึน
พระเมตตาพระการุณ
ชนวิโยคอาดูร
เปรียบสองนัยนาราชฎร์
คล้ายสวรรณคตมิหมาย
กำสรดมิหมายหมด
ลับลามิลาต
ทรงยังอยู่คู่เหยา

บุคคล เอกเอย
มาตุเจ้า
แดนเสด็จ
หลังริน
ร่มทอง
ร่างล้ำ
ธรรมกษัตริย์
วังเวง
ฟ้าสยาม
สืบเชื้อ
รอยบาท
เฉลิมบุญ
ลือไกล
เพียบพร้อม
เลิศโลก
เอื้อน้ำเอิบดิน
พระคุณ
เพียบชาติ
ครวญคร่ำ
ดับหาย
สวรรณคต
สร้างเศร้า
พิลาป
คู่ฟ้าใจไทย

(กฤษณา อโศกสิน : สกุลไทย
ภาคพิเศษ : ตุลาคม 2538)

ใจแผ่นดินฟ้าร่ำอาบน้ำตา

กราบพระบาทแม่ย่าแม่ฟ้าหลวง
(บริษัท บุญรอดบริวเวอรี่ จำกัด :
21 กรกฎาคม 2538)

อาลัย...สมเด็จพระราชชนนี

สักรวยหัวใจไทยทั้งผอง
ร่ายความรักร้อยศรัทธามาเรียงราย
กราบถวายบังคมบรมบาท
กราบถวายบังคมลาอำจบัลย์

ผูกร้อยกรอร้อยคำนำถวาย
มาร้อยสายสืบสร้อยจวบร้อยวัน
สมเด็จพระราชชนนีศรีมีงขวัญ
ส่งเสด็จสู่สวรรคตินิรันดร์เอย
(วันเพ็ญ เดือนระกฏ : บ้านเมือง :
21 ตุลาคม 2538)

อาลัย...พระมิ่งแก้ว

สักรวลูกเฝ้าแลแม่ฟ้าหลวง
พลิกผืนดิน “ดอยตุง” มุ่งทำคน
จากวันนั้นถึงวันนี้ไม่มีแล้ว
ข่มสะอื้นตั้งสัจจะพยายาม

ทรงปลูกปวงพืชไร่ป่าได้ฝน
แต่ละต้นมือแม่ปลูกให้ลูกตาม
พระมิ่งแก้วลาลับไกลไพทสยาม
สร้างถิ่นนี้ตั้งตามแม่เอย
(วาสนา บุญสม : บ้านเมือง : 24
ตุลาคม 2538)

ยอดสตรีแม่ฟ้าหลวง

สักรวยยอดสตรีศรีนคร
ประทานสุขปวงชนทนล้ำเคียด
องค์ประธานกองทุนมูลนิธิ
ตามรอยบาทแม่ฟ้าหลวงลุล่วงจันต์

ทรงปกเกล้าชาวแดนดอนดับร้อนเข็ญ
พระทรงเป็นพระแม่ฟ้ามาเลี้ยงดิน
ทรงดำรินำช่วยด้วยทรัพย์สิน
ไทยทั่วถิ่นสมทบด้วยช่วยไทยเอย
(อุปถัมภ์ กองแก้ว จันทรสกุณด์ :
บ้านเมือง : 25 ตุลาคม 2538)

หนังสือพิมพ์สยามรัฐ

สัปดาห์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
รำลึกพระกรุณายามากมาย
47 วันเราเฝ้าสวดถวาย
ไอ้คราวนี้สิ้นยาฝ่ายคุณ

ทวยราษฎร์รำพันมิ่งขวัญ
ไอ้เสียด้ายแม่ฟ้าหลวงของปวงชน
“สัปดาห์” หวังหายมหากุศล
ไทยเหมือนคนบุญน้อยทั้งเมืองเอย
(แม่ชีอิสระ : 21 กรกฎาคม 2538)

สัปดาห์สมเด็จพระเจ้าแม่ฟ้าหลวง
จึงวันนี้กลางหัวใจไทยครองทุกข
ให้น้ำตาอาลัยในคนยาก
อกเอ๋ยอกครั้งนี้ที่เมืองนง

พระอยู่ถึงกลางทรงผู้ไร้สุข
อย่าปลอบปลุกใจเลยจะรำร้อง
ได้หลังจากทรงเศร้าของเจ้าของ
ด้วยน้ำตาหลังต้องแผ่นดินเอย
(คนงาน กทม :21 กรกฎาคม 2538)

สัปดาห์พระคุณแม่แม่ไพศาล
แต่ยามนี้หัวใจพินไพรฟ้า
ขอพระเสด็จสู่สวรรคตบรรเจิด
แม่เสด็จไหนในหล้าแหล่งสกล

ความหนักปานพระสุเมรุผา
เกินประเณสมเด็จพระยาของปวงชน
ทวยประชาทูนเทิดถวายกุศล
จะด้นด้นตามพระบาทมิดคเณ
(บุญพิมพ์ บางลำพู :
22 กรกฎาคม 2538)

สัปดาห์น้ำตามาจากไหน
แต่ก่อนไร้อยู่ทุกขเทวษแถม
สุดอาดูรสูญเสียแม่ฟ้าหลวง
เทิดพระคุณอันทรงปวงประชา

จึงหลังไหลซึมซาบลงอาบแก้ว
สียังแยมยืมได้ไม่นำพา
ทุกดวงทวยไทยให้โยหา
ภาวนาสถิตสวรรคตนี้รันดรเอย
(ไชยรัตน์ รัตนวิจิตร :
22 กรกฎาคม 2538)

สักวางามพระเมรุมาศ
คืออารยะวัฒนธรรมชาติไทย
บรรจงสร้างสักการะสมเด็จพระเจ้า
ถวายพระเพลิงพระสรีระ ณ มณฑล

คือประกาศสยามศิลป์ขึ้นยิ่งใหญ่
และคือความภูมิใจของไทยปวง
พระผู้ทรงเมตตาทุกแห่งหน
เราทุกคนน้อมกายใจอาลัยเอ๋ย
(ไชยรัตน์ รัตนวิจิตร :
1 มีนาคม 2539)

สักวาสมเด็จย่าสวรรคต
โลกนี้แลสากลจักรวาล
พสกล้าสำนึกอย่างนี้กัน
ทั่วแผ่นดินยินเสียงของคนไทย

เป็นกำหนดตามคลองผ่องสงฆ์
เกิดเป็นดลแดดดับลับร่วงไป
แต่ถึงวันพระชนมชีพดับกษัย
ต่างร่ำให้อาลัยถึงยิ่งอ้อเอ๋ย
(ประสก : 8 มีนาคม 2539)

สักวาครานี้ไม่มีแล้ว
เคยหมอบเฝ้าพระบาทบงสุ์ทรงจ้านรร์
ราชฎีร์ร้อนพระก็ร้อนกับราชฎีร์ด้วย
มาทเวษอ้างว้างแล้ววันนี้

ด้วยดวงแก้วสุญล์กลับสวรรค
นี่น้ทรงแนะนำแต่ความดี
ดำเนินดทรงช่วยทุกแห่งที่
สมเด็จพระศรีนครินทร์นิราศเอ๋ย
(ข้าไท : 11 มีนาคม 2539)

สักวาสิบมีนาคลาไคลแล้ว
เหมือนสูญเสียสินทรัพย์นับอนันต์
ความจริงสมเด็จย่าไม่คลาจาก
ส่วนพระคุณยิ่งฟ้าเฟื่องเรืองรอง

พสกแป้วใจเหวว่าผวาขวัญ
ไม่มีวันได้รับกลับมาครอง
เพราะจำพรากแต่ลำพังสังขารผอง
คอยปกป้องอยู่เย็นเป็นสุขเอ๋ย
(จำรัส ดวงยิสาร :
13 มีนาคม 2539)

สักวาถึงคราวิปโยค
หวนกระชั้นราวามาลัดพราย
อ้องค์สมเด็จย่าแม่ฟ้าหลวง
ของงสุ์สุคติทิพย์พิมาน

พระยาโศกไทยแหว่ค่อยแผ่วหาย
ที่สุดท่ายเหนื่อพระจิตกาธาน
ใจทุกดวงทั้งสิ้นทั่วถิ่นฐาน
อันโอฬารอำไพอาลัยเอ๋ย
(ทองเอี่ยม เจริญสม :
21 มีนาคม 2539)

สัปดาห์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
กรุงรัตนโกสินทร์
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ทุกทวยไทยโคกศัลย์กันทั่วถ้วน
เป็นชนวนให้แนวหน้าแต่กรรมดี
ทั้งรัฐราษฎร์ก้าวไกลไปเต็มที
สถิตยเป็น “ศรีนครินทร์” ทุกถิ่นเคย
(ไชยรัตน์ รัตนวิจิตร :
23 มีนาคม 2539)

สัปดาห์กาลเวลาประชาธิปไตย
สวรรคตพระบรมราชชนนี
น้ำตานองเต็มหน้าประธาธิบดี
เพราะพระกรุณาธิคุณไทย

โกมลอุบัติไฟฟ้าสิ้นสุริยศรี
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสวรรคต
หยดย้อยหยาดพสุธาที่อาศัย
สว่างไสวบุญฤทธิ์นิมิตกาลเคย
(กมลสนิท : 24 กรกฎาคม 2538)

สัปดาห์ประเทศไทยล้วนใจหาย
หลานเหลนไทยสุดเศร้าเจ้าจาบัลย์
น้ำตาเอ๋ยหลั่งมาอย่าได้หยุด
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสวรรคต
สุดจะกลั่นกำสรดระทดใจ
ด้วยเศร้าสุดสุดเศร้าเกินคราวไหน
ทั้งคนไทยสุฟ้าไม่น่าเอย
(สมศรีและเพื่อน:24 มีนาคม 2538)

สัปดาห์อาตุรพูนทวย
เหมือนเดือนดับลับแสงสุริยัน
นับแต่นี้จะมีผู้ใดเล่า
พระเมตตายิ่งกว่าสวัสด

เมื่อเกิดเหตุวิปโยคสุดโศกศัลย์
สิ้นยาขวัญฟ้าหลวงของปวงชน
ที่คอยเฝ้าห่วงใยในทุกหน
น้อมกมลกราบบาททุกชาติเคย
(ถาวร เปรมโยธิน :
25 กรกฎาคม 2538)

สัปดาห์แม่ปลงตกยกรรมทอ
แม่ฟ้าหลวงยาไทยไม่อยู่แดน
ทั้งคนไทยทั้งมวลหวนละห้อย
พระคุณอันยิ่งใหญ่ให้ประชา

ยังหม่นหมองสลดใจอาลัยแสน
จรจากแคว้นสุพรรณพลันลับตา
พระพักตร์ยังลอยอยู่เบื้องหน้า
ยังตรึงตาดวงใจทุกไทยเคย
(คนดอนคา : 25 กรกฎาคม 2538)

สักรารำให้ไปทั่วหล้า
เหล่าทวยราษฎร์ถ้วนหน้าโศกจาบัลย์
สมเด็จพระเจ้ายาแม่ฟ้าหลวง
พระคุณท่านสถิตทั่วทุกหัวใจ

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ
โอ! มิ่งขวัญปกเกล้าของชาวไทย
ประทับห้วง ณ สถานพินาศไหน
ขอเป็นได้เบื้องบาททุกชาติเอย
(มลิวัลย์ จันทร์สว่าง :
26 กรกฎาคม 2538)

สักราชมร-ไทยไซ้ใครอื่น
สมเด็จพระยาของไทยก็ไกลกัน
คือภพสวรรค์ชั้นสูงถึงเลอเมฆ
สูงนักสูงหนากว่าฟ้าคราม

เขมรพื้นชายแดนแสนโศกคัลย์
อภิวันท์สู่ภพที่สุตงาม
ก็สวรรค์ชั้นเอกในโลกสาม
ทั้งพระนามยาหอมน้อมกราบเอย
(เขมร ลอองค์ :
27 กรกฎาคม 2538)

สักราชมเด็จพระเจ้าแม่ฟ้าหลวง
พระคุณเทพเหนือเกล้าชาวประชา
ยาเคยทรงปกเกล้าเราทั้งชาติ
เชิฏฐวิญญานเสวยสวรรค์อันบรร

ราษฎร์ห้วงหวงอาลัยให้โหยหา
เมื่อพระมาจากไกลให้อาวร
จึงทวยราษฎร์รับข่าวราวทรวงซ่อน
ขอเป็นข้าฝ่าอิกดอนชาติหน้าเอย
(บุญธรรม สระทองใหม่ :
28 กรกฎาคม 2538)

สักราสินแม่ย่าเหมือนสุญสิน
ฝนโปรยฟ้าดั่งน้ำตาชนไหลลาม
ถวายบังคมก้มหน้าอธิษฐาน
ณ สวรรค์ชั้นฟ้าสุชาวดี

น้ำตานองแผ่นดินถิ่นสยาม
ไม่มีแล้วฟ้างามในยามนี้
ขอวิญญานแม่ย่าเสด็จสู่ที่
อมตะสุขศรีนิรันดร์เอย
(วีรพัฒน์ เบญจส :
29 กรกฎาคม 2538)

สักวาสมเด็จย่าแม่ฟ้าหลวง
ชาวไทยพราดำไศกามาทุกวัน
เมื่อสวรรคตรับยาสูฟ้ากว้าง
สู่สัจดีเกิดพระแม่ขัตติยา

ครรไล่ลวงสูฟ้าเวหาสวรรค์
ด้วยพระแม่มีขวัญปวงประชา
โลกอ้างว้างสิ้นสมเด็จย่า
เป็นขวัญใจชาวพาราทุกชาติเอย
(ศักดิ์ชัย ศรีสอน :
30 กรกฎาคม 2538)

สักวาสมเด็จย่าลบล้างโลก
บารมีพระแม่ไกลให้พลัง
ทั้งภูเขาทิ้งพื้นราบสุดขอบซึ่ง
แม่นพระจากแต่ในใจไทยทุกดวง

สุดเศร้าโศกคำนึงถึงความหลัง
เป็นความหลังเปี่ยมล้นชนทั้งปวง
พระไปถึงไปให้อย่างใหญ่หลวง
ยังเต็มห่วงจงรักย่าแม่ฟ้าเอย
(สุรภา เตชะ : 1 สิงหาคม 2538)

สักวาสมเด็จย่าสูฟ้าไหน
ขอตามรอยราชกิจจิตพะวง
ทุกคำสอนชาวเขาชาวพื้นราบ
ทรงให้ให้ทุกอย่างอย่างจริงจัง

จะตามไปก็เกินบุญนำหนุนส่ง
ทำทุกอย่างอย่างองค์แม่ฟ้ายัง
ยังจำภาพผ่ายุคลแต่หนหลัง
ชาตินี้หวังตอบแทนพระคุณเอย
(ศรีสุเรนทรา : 3 สิงหาคม 2538)

สักวาแม่ฟ้าหลวงของปวงราษฎร์
หลานหลนคร่ำครวญถึงทุกคืนวัน
ชาติหน้าถ้ามีได้ “หลานหญิง” ขอ
หลานยังเรียน ป. 4 มีกระต๊อบฟัง

ฝ่าพระบาทจากไทยไปสวรรค์
ด้วยเมตตาอันยิ่งใหญ่ไพศาลจริง
เป็นข้าทาสทั้งแม่พ่อ...รับใช้ยิ่ง
จึงขออิงสักวากราบยาเอย
(หลานหญิง : 4 สิงหาคม 2538)

สัความองฟ้านั้นหมองหม่น
18 กรกฎาคมฟ้าถึงวัน
สุดโศกเศร้าอาลัยแม่ฟ้าหลวง
ประทับใจในพระกรุณา

มองผู้คนทั่วหล้าต่างโศกศัลย์
รับยาขวัญของไทยไปลับตา
เราทั้งปวงรำลึกถึงสมเด็จย่า
ขอฝากกราบแทบบาทพระองค์เอย
(ดภากร ศรีวรรธน์ :
5 สิงหาคม 2538)

สักวาสมเด็จย่าลาโลกแล้ว
ส่วนพวกเราประชาสุตจาบัลย์
พระองค์ท่านมีชันษาเก้าสิบห้า
ชาวสวรรค์ชั้นฟ้าปลื้มหทัย

รู้แน่แน่วขึ้นสู่ห้วงสรวงสวรรค์
สุดจะกลั่นน้ำตาเพราะอาลัย
ซึ่งนับว่าบรรลุนิติ
เพราะว่าได้สมเด็จย่าไปร่วมเอย
(คิน ถิ่นอีสาน : 8 สิงหาคม 2538)

สักวาสมเด็จย่าของไทยสยาม
ข้อยคนลารู้ข่าวทรงวางวาย
อธิฐานผ่านข้ามลำน้ำโขง
สุดดีเกิดหนาสมเด็จย่าไทย

ฟังพระนามหวานหูไม่รู้หาย
อาลัยหลายแท่นอ้อท้อแท้ใจ
สู่ทางโล่งถึงฟ้าเวหาหน
เกิดชาติใหม่ข้อยขอกราบพระองค์เอย
(ท้าวทองเล่ม : 9 สิงหาคม 2538)

สักวาโ้วว่าสมเด็จย่า
ของจ้ะผู้สวรรค์ชั้นฟ้าไกล
โอ้พระคุณแพร่ไปในทุกหน
ตลอดทั่วถิ่นแถวแนวพนา

สิ้นแล้วตามเวลาอายุขัย
สุดอาลัยของเหล่าชาวประชา
มีแต่คนถ้ำถึงคะเนิงหา
มิเคยลืมพระกรุณาแม่ย่าเอย
(ทองเอี่ยม เจริญสม :
10 สิงหาคม 2538)

สักวาน้ำตาไทยไหลอาบหน้า
เหมือนฟ้าดับมืดสลัวไปทั่วแดน
สองพระหัตถ์ทรงโอบอุ้มคุ้มทวยราษฎร์
จึงเมื่อสมเด็จย่าลาแผ่นดิน

สมเด็จย่าจากโลกโศกเหลือแสน
ชนยากแค้นชบหน้าน้ำตาริน
สองพระบาทถึงไหนทุกซอกไกล
โศกถวิลเต็มหัวใจไม่สร้างเอย
(อุทัย แก้วอร่าม :
11 สิงหาคม 2538)

สักวาอาลัยโ้ไทยเอ๋ย
ไม่เหลือแล้วรอยยิ้มที่พร้มพราย
ทรงจากฟ้ามาดินถวิลฟ้า
ไทยที่เห็นเหลนหลานย่าทั้งนั้น

“สมเด็จย่า” ลาเลยร้างลับหาย
ไม่เหลือสายพระเนตรซึ่งซึ่งผูกพัน
พอจากหล้ายากก็จบภพสวรรค์
สุดจะกลั่นน้ำตาอาลัยเอย
(สาครเรศ วัชรปาลี :
30 สิงหาคม 2538)

สักวา 50 วันยังฝันเห็น
ก็ดีใจไปประหนึ่งเห็นยาพิษ
หนูรำลึกสมเด็จย่า...อย่าได้เปรียบ
โรงเรียนเก่าหนองามเพราะยาทรง

สมเด็จย่ายิ้มเป็นแสนสดชื่น
เพียงแต่ตื่นเท่านั้นไม่เห็นองค์
พระทัยงามทรงเพียบจึงลุ่มหลง
ช่วยโดยลงทุนเยี่ยมหลายครั้งเอย
(นักเรียนทุนสมเด็จย่า เชียงราย :
6 กันยายน 2538)

กราบบัณฑิตสมเด็จย่า

เมื่อสูญเสียแม่ฟ้าหลวงของปวงไทย
บารมีพระมากล้นเหลือคณานาม
แม่แลงได้ชีวิตจะปลิดให้
จะเกิดทุนขยายเกียรติทุกเขตคาม

ความอาลัยเกิดมีทุกห้อมหญ้า
สมเด็จย่าอยู่ในใจไทยทุกนาม
เพื่อคงไว้สิ่งสูงค่าในสยาม
ให้พระนามสมเด็จย่าจรไกล
(ธรรมศักดิ์ พวงปราบ :
24 กรกฎาคม 2538)

กราบบัณฑิตสมเด็จย่า

ทั่วเทศเทวษให้อาลัยหา
เหลือแต่รอยเมตตาบารมี
ขอทรงพระเจริญในสวรรค
พลกนิกรจะรำไห้หาอาดูร

สมเด็จย่าสวรรคตกำสรดศรี
ซบชีวิตชาวไทยให้ไพบูลย์
นิจันรันดรโสภณไม่สิ้นบุญ
รักเกิดทุนศรัทธาชั่วกาลนานเอย
(อัครวิน พินิจวงษ์ :
24 กรกฎาคม 2538)

“บ้านเมือง” กราบแทบบาทแม่ฟ้าหลวงทรงสถิต ณ ดาวดวงสวรรค
สมเด็จย่าในดวงใจไทยนินรันดร
ทรงสถับทุกขทวยราษฎร์ทั่วแหล่งหล้า ทหาร-ตำรวจ-แพทย์อาสาต่างกำสรด
สิ้นองค์สมเด็จย่าพารันทด
กราบพระศพอาลัยวันสวรรคต
น้อมประณตสู่สวรรคพิมานเทอญ
(ร้อยตรีเบ็ญจ ยุติติศาสตร์โกศล :
23 กรกฎาคม 2538)

พระสถิตอยู่กลางใจ

สดับข่าวราวหัวใจใกล้จะขาด
พระเสด็จเสวยสวรรคัล่วงครวไล
พระราชทานพระมหากษัตริย์วิเศษ
ถึงสองพระองค์ร่มหล้านรากร
วันนี้พระเสด็จอยู่ชั้นฟ้า
ก็จะเห็นปวงประชาร้อยมัลล

ประชากรราษฎร์ทั่วถ้วนกำสรวลให้
พระคุณกระจ่างอยู่กลางใจนิรันดร
เพื่อประเทศไทยสุขสม
นีกยอนพระคุณเนาเหนือเกล้าไทย
ทอดพระเนตรพสุธาที่ตรงไหน
หกลีบล้านร่ำให้ถวายบังคม
(จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย :
บ้านเมือง : 21 กรกฎาคม 2538)

ศรีนครินทรालย์

เสียงพินเสียงพาทย์ปราสาทไหว
สมเด็จพระเจ้าเสด็จสู่สวรรคาลัย
เป็นเทพเป็นทิพย์อยู่ลิบลิ้น
ยังเป็นแม่ฟ้าหลวงดวงชีวี

ปีโนนกลองชนะประโคมเสียง
สถิตเคียงแท่นมหาจุฬามณี
เป็นแกนฟ้าใกล้กับพลกศรี
ของปวงประชาชีจวบนิรันดร
(กลุ่มบริษัทสุราทิพย์ มหาชน :
21 กรกฎาคม 2538)

โศกาดูรถึงสมเด็จพระเจ้า

สดับข่าว “สมเด็จพระเจ้า” สวรรคต
เสียงระอื้นครื้นคร่ำรำอาลัย
รำลึกถึงซึ่งพระคุณอบอุ้นเกล้า
เหลือแต่รอยร้าวรานสะท้อนจิต

ฟ้ากำสรวลมีดหมองจรร้องไห้
น้ำตาไทยก็ไหลหลังทั้งแผ่นดิน
เคยหมอบเฝ้าบังคมทูลพลันสูญสิ้น
ขอยลนเป็นข้าบาททุกชาติไป
(สมเกียรติ ตั้งก่อเกียรติ :
23 กรกฎาคม 2538)

ยอดดอย...
บาทพระผู้พันแผ่นดิน
แล้วถึงวันฟ้ากำสรวล
ดวงใจหกลีบล้านดวง

มีรอยพระบาทอ่อนอยู่
เลี้ยงดูประชาทั้งปวง
สู่สวรรคต “แม่ฟ้าหลวง”
ดกห้วงทุกข์ทั้งแผ่นดิน

สำนึกพระคุณอันเกล้า ฯ
พระเมตตาปกฟ้าธานินทร์
กราบส่งเสด็จ ฯ สมเด็จพระเจ้า
ประทับยังเทพนิมมาน

เคยร้อนเคยหนาวคลายสิ้น
จบสิ้นแหล่งหล้าบาดาล
ในวันสุฟ้าทิพย์สถาน
สถิตสถานนิรันดร์
(ธรรมนิต ชำนาญ :
23 กรกฎาคม 2538)

เสด็จมาสู่ภาระ ณ ประเทศ
สองพระเนตรสองพระหัตถ์อันเมตตา
ครั้นครบวาระภาระเสร็จเสด็จกลับ
พระกรุณาจารีก้อยู่คู่ชาติ

ประทานสองภูเบศร์แก่ไพร่ฟ้า
ประทานพระกรุณาสู่ชาติ
เสด็จกลับสรวงสวรรค์อันสดศรี
ขอน้อมกราบส่งเสด็จพระศรีนครินทราบ
(พิไลพรรณ ทูมมานนท์ :
26 กรกฎาคม 2538)

ส่งเสด็จสู่สรวงสวรรค์

แสนคิดถึงองค์บรมสมเด็จย่า
ทุกสิ่งทีเสด็จเยือนเดือนไทยปวง
ขอถวายบังคมก้มลงกราบ
ขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์สถิตดล

ไม่มีแล้วพระเมตตาแม่ฟ้าหลวง
สำนึกทีพระห่วงทุกปวงชน
ขอทรงทราบหัวใจไทยหมองหม่น
พระอยู่บนเบื้องสวรรค์นิรันดร์เทอญ
(ธนากรกรงไทย จำกัด มหาชน :
28 กรกฎาคม 2538)

กราบแทบรอยพระบาท

ทรงเป็นปิ่นชนนีศรีนคร
พลีพระชนม์ชีพหมายไทยคลายทุกข์
พระเสด็จแสนไกลเกินไปเฝ้า
กราบรอยบาทพระยาตรย่างกลางปฐพิน

คอยปกเกล้าประเทศไทยให้มีสุข
คอยปลอบปลุกคนยากแค้นทั่วแดนดิน
ได้แต่เศร้ารินน้ำตาคราถวิล
จงรักรินล้นหัวใจไทยนิรันดร์
(ประยอม ชองทอง :
29 กรกฎาคม 2538)

ถึงอัมพรกว้างใหญ่ไร้ขอบเขต
ทรงสอดส่องทุกข์สุขปวงประชา
ทั่วแดนไทยได้ประจักษ์
เสด็จเยี่ยมราษฎรทั้งใกล้ไกล
สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
อัสสุชลทนท่อมปฐพี
ขอพระองค์จงสถิตทรงสวัสดิ
ของได้สดับกับหทัย

พระเมตตาหาไหนในแหล่งหล้า
เสด็จสู่สวรรคาลัยน้ำตาริน
น้ำตานองหมองไหม้ไทยทั้งชาติ
พระทรงเป็นแม่ฟ้าหลวงในดวงใจ

ไฉ่ดวงใจไทยทั้งดวงนี้ล่วงแล้ว
ไฉ่ยามนี้พื้นแผ่นดินพสุธา
สูญสิ้นแล้วสมเด็จพระเจ้าแม่ฟ้าหลวง
นครินทราบรมราชชนนี

พระบรมราชชนนีจักรีแก้ว
ทรงเมตตากรุณาข้าฯ ทั้งปวง
ทรงตรากตรำทำงานผ่านภพหล้า
คือมนต์อันแรงกล้าแม่ย่าไทย
จากวันนั้นถึงวันนี้มีแล้ว

เปรียบไปเท่าดวงพระเนตรสมเด็จพระเจ้า
ทรงไพโรฟ้าประชานล้นหทัย
เป็นที่รักปวงประชาน่าเลื่อมใส
ซาบซึ้งในพระเมตตาเอื้ออาทร
ราษฎรอันทอรั้งจันทมวงศรี
ตั้งอันนิบาตฟาดกลางใจ
เนิ่นนานวันก็มีอาจะลืมได้
ทวยราษฎร์ไชยระลึกมันนिरันดร
(คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษา
มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระ
เกียรติ : 29 กรกฎาคม 2538)

พระกรุณาสถิตในฤทัยถวิล
ไฉ่พระปิ่นชนนีศรีชาติไทย
ฝ่าพระบาทสุสวรรค ฌ ฌันไหน
ขอชาวไทยจงรักมันนिरันดรกาล
(คณะผู้บริหาร แพทย์ พยาบาล และ
เจ้าหน้าที่ โรงพยาบาลหัวเฉียว :
29 กรกฎาคม 2538)

ไฉ่ดวงแก้วจากไปไกลสุดหล้า
ทั่วโลกกาอาดูรพูนทวี
ราษฎรทั้งปวงระลึกน้อมคุณพระศรี
เสด็จที่สวรรคตนิรันดร์เทอญ
(ฝ่ายบริหารและพนักงานบริษัทการ
บินไทย จำกัด มหาชน :
29 กรกฎาคม 2538)

ประทีปแพรวน้ำพระทัยยิ่งใหญ่หลวง
มีทรงห่วงถึงกายาแม่ฟ้าไทย
เพื่อประชาหมดยุคสุขยิ่งใหญ
กำลังใจไทยทั้งหล้าคำทั้งปวง
พระแม่แก้วจากไกลมไห้สรวง

น้ำตาไทยไหลร่ำฟ้าคร่ำครวญ
สมเด็จพระย่าแม่ฟ้าหลวงของปวงไทย

มีอาจอ้างอาลัยใดเทียมเทียบ
มีอาจสรรแม่ฟ้ามาทดแทน
สำรวจจิตทูลถวายพระกุศล
พระพักตร์เปี่ยมการุณยยังคุ่นตา

จากขุนเขาสู่ขุนเขาเมฆเทาหม่น
จากทะเลสู่แผ่นดินทั่วถิ่นไทย
จะกันดารปานใดในแห่งหน
ยังจำมั่นว่าแม่ฟ้ามาประทาน
สูญเสียองค์สมเด็จพระย่าแม่ฟ้าหลวง
เทิดพระเกียรติสถิตไว้ในแผ่นดิน

โอ้แม่ฟ้าหลวงของปวงชน
ปวงไพร่ฟ้าทุกแหล่งหล้าน้อมใจกัน
พระคุณเปี่ยมล้นดลทั่วหล้า
ปวงข้าน้อมใจภักดีตระหนกไว้

วสันต์โศกอาดูรพูนทวย
แสนกำสรดกลืนกล้ำระกำทรวง
ก็ผืนดินที่ย่างเท้าเข้าไปโปรด
ก็แผ่นน้ำมีอาจขวางแม่ทางไกล
สองมือทรงสร้างงานการอาชีวะ

วสุธากำสรวลเสวราเฝ้ารำพัน
เป็นมิ่งขวัญอันยิ่งใหญ่ไทยนิรันดร์
(บริษัทโกดัก (ประเทศไทย) จำกัด :
2 สิงหาคม 2538)

มีอาจเปรียบโศกศัลย์อันสุดแสน
ราษฎร์ทั่วแดนสิ้นองค์ทรงเมตตา
น้อมกมลกราบบังคมสมเด็จพระย่า
ประทับอยู่ทุกเวลา ณ ดวงใจ
(ผู้บริหารการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่ง
ประเทศไทย : 30 กรกฎาคม 2538)

หลังเป็นฝนเป็นน้ำตาฟ้าร่ำให้
ทุกดวงใจโศกจาบัลย์ขวัญร้าวราน
จะยากจนเพียงไหนในถิ่นฐาน
แผ่ไพศาลพระเมตตาสุดฟ้าดิน
ราษฎร์ทั้งปวงร่ำอาลัยไม่รู้สิ้น
ศรีนครินทร์ร่วมเกล้าของชาวไทย
(จิระนันท์ พิตรปรีชา :
31 กรกฎาคม 2538)

สถิตสู่บนสรวงสวรรค์
อภิวันท์วันทาไว้อาลัย
ทั่วขุนเขาลำเนาปามิหวันไหว
พระคุณแม่ย่าให้มีลืมนเลือน
(สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย :
1 สิงหาคม 2538)

ศรีนครศพระชนม์สิ้นสู่ถิ่นสรวง
แม่ฟ้าหลวงของปวงข้าฯ ลับลาไป
ก็เขาโชดพัฒนาเพื่ออาศัย
ก็พงไพร่ทรงบุกบ้านมิครันคราม
สองมือริบพลิกพื้นป่าผาพวงนาม

เพียงได้เห็นราษฎร์เป็นสุขทุกเขตคาม
วันนี้ฟากฟ้าหม่นจนร่ำไห้
เหลือเพียงรอยอาลัยไว้เตือน

ไทยทุกนามสำนักมหากรุณาธิคุณ
“สมเด็จพระยา” ของปวงไทยได้สิ้นสูญ
“สมเด็จพระยา” ผู้ทรงคุณแห่งแผ่นดิน
(จีรวดี เกียรติศิริ :
3 สิงหาคม 2538)

มีแต่หมองหม่น

เสียงปี่พาทย์บรรเลงบทเพลงเศร้า
วันเสด็จจากพสกนิกรชน
จะมีใครที่ไหนมาเทียบเท่า
ทรงโอบเอื้อเกื้อเหล่าประชาชี

เห่กล่อม “เจ้าพระยา” วันฟ้าหม่น
เป็นอันพันอำลานับแต่นี้
คุ้มเหนือเกล้าเจกสมเด็จพระศรี ฯ
ไฉ่แต่มีมีแต่หมองมาครองใจ
(แพรสีฟ้า : 3 สิงหาคม 2538)

ทั่วดินฟ้ามหาสมุทร
สิ้นองค์ “ศรีนครินทร”
โอ้...สมเด็จยามาสิ้นแล้ว
ชนต่างร่ำทเวษทวิคุณ

พรันหุดโลกเศร้าโศกหา
ปวงประชาอาลัยให้อาดูร
พระขวัญแก้วมาลย์ดับสูญ
ทรงสถิตไพบูลย์นิรันดร์กาล
(บริษัทในเครือนันยาง-ซีคอน-
ไทยซูรส จำกัด :
5 สิงหาคม 2538)

คืนที่ไร้แสงเดือนเยือนส่องหล้า
มิผิดสมเด็จย่าศรีนครินทร์
ฟ้าวิปโยคโลกสะดุดแทบหุดหมุน
ทรงพักผ่อนยาวนานทุกวารีไป

ดวงดาราเรยิบระยับดับแสงสิ้น
ดับชีวิตรุ่งสว่างหวังฟ้าไกล
เมื่อร่วมบุญแห่งประชาหาเคลื่อนไหว
เสด็จสู่สวรรคาลัยนิรันดร์เทอญ
(ศิลปากร วิกัยนภากุล :
6 สิงหาคม 2538)

กราบ...สมเด็จย่า

ฟ้าเปลี่ยนสีมีดหม่นระคนเศร้า
“สมเด็จย่า” ของทุกคนพระชนม์คล้อย

“พญาโศก” คลอเคล้าแสนเหงาหงอย
ชีพไทยเจียนขาดลอยคล้อยตามกัน

ขอพระองค์ทรงยศปรากฏผล
แผ่บารมีทศพิชราชธรรม์

มิ่งมงคลอมตะเถลิงสวรรค
คุ้มครองชาติไทยสุขสันต์นิรันดร์เทอญ
(วาสนา บุญสม :
7 สิงหาคม 2538)

โอ้...สมเด็จย่าของเรา

สายฝนพรำไม่ขาดสายใจเจียนขาด
ทวยราษฎร์ไว้ทุกข์เทวษทุกเขตคาม
เสียงเพลงสวดอภิธรรมโศกกำสรวล
ซึ่งพระคุณทูนเหนือขวัญสมัญญา

รำลึก “ราชชนนีจักรีสยาม”
แม่แต่โบสถ์อารามหลังน้ำตา
ฟังแล้วชวนหวนให้อาลัยหา
เทิดรักยิ่ง “สมเด็จย่า” สู้ฟ้าเทอญ
(วาสนา บุญสม :
9 สิงหาคม 2538)

พิรุณร่อยพวยฝนจากปลายฟ้า
ยากจะสร้อยถ้อยคำมาร้อยกรอง
พระผู้เปี่ยมเมตตาประชาราษฎร์
ขอพระทรงสำราญพระหฤทัย

ดั่งน้ำตาปวงข้าไทยทั้งผอง
พระโพธิ์ทองสมเด็จย่าของชาวไทย
ระบิรชาสามารถอันยิ่งใหญ่
ณ สวรรคคาลัยนิรันดร์
(บริษัท กรุงไทยการไฟฟ้า จำกัด :
11 สิงหาคม 2538)

เสกน้ำหอมรินลงตรงรอยบาท
มาน้ำคัล้าเหมือนหัวใจไทยทุกนาม
สายฝนโปรยโรยหล้าเมื่อฟ้าร่ำ
จารึกพระคุณอุ่นเกล้าเฝ้าจำนง

บรมราชชนนีศรีสยาม
ถวายความอาลัยในพระองค์
แผ่นดินน้ำด้วยน้ำตามาโสรจสร
ขอพระทรงสถิตสวรรคตนิรันดร์เทอญ
(ม.ร.ว.อรรฉัตร ชองทอง :
12 สิงหาคม 2538)

สดับข่าวสมเด็จย่าแม่ฟ้าหลวง
พสกไทยทั่วหล้าแสนจาบัลย์
เมื่อยาอยู่ทั่วถิ่นแคว้นแดนสยาม
มาบัดนี้ไม่มีย่าแม่ฟ้าไทย

นิราศลวงสู่แคว้นแดนสวรรค
ให้โศกศัลย์เศร้าสลดรันทดใจ
ทุกเขตคามปวงประชาน้ำผองใส
ฟ้าที่สโพลันหม่นหมองนอนน้ำตา

ขออย่าหลวงทรงพำนักพักผ่อนเกิด
ลูกหลานไทยจะสืบสานงานแม่ฟ้า

ขอทวยเทิดเทวอารักขา
เพื่อนามย่าสถิตอยู่คู่แผ่นดิน
(อนุรักษ์ มนุประเสริฐ :
18 สิงหาคม 2538)

พระเมตตาอาหารนิกรนัก
ทรงดั้นด้นทนได้ไม่ระคา
ควรพำนักนิเวศน์เวียงวัง
กลับเสด็จถิ่นฐานกันดารไกล
ลุถึงวันสวรรคตกำสรดแสน
หวนรำลึกตรึกในพระจริยา
ขอกุศลผล ฐ สุขไปทุกภพ
อาณิสย์สมเด็จย่าค่าอดุลย์

จนมิพักพะวงองค์เองบ้าง
เพราะทุกอย่างกล้าแกร่งด้วยแรงใจ
ควรพร้อมพรั่งบริวารคอยขนไข
ช่างกระไรสงเสวยเลยเวลา
ไทยทั้งแดนร่ำให้อาลัยหา
ไ้อเกินกว่าจะจำจดทดแทนคุณ
ทวีขึ้นทุกคำรบแลทบทน
บารมีบุญแผ่ป้องผองไทยเทอญ
(มารศรีจรัส บุญเชื้อ :
15 สิงหาคม 2538)

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
ทั่วถิ่นไทยสุดเศร้าหมองนงน้ำตา
ทรงเมตตาการุณย์อุดหนุนราษฎร
ทรงขจัดทุกข์ยากไร้ภัยทั้งปวง
ราชวงศ์ได้สูญสิ้นแผ่นดินเศร้า
พระคุณท่านล้นฟ้าสุธาธาร
โ้อาลัยใจหายมิวายเศร้า
ขอเสวยสุขทิพย์สุธาทิววัน

ดุจเดือนดับมิดมืดทั่วทิศา
อาลัยท่านย่าเจ้าสุดเศร้าทรวง
ข้าพระบาทซึ่งเมตตาแม่ฟ้าหลวง
ทรงเป็นห่วงข้าแผ่นดินถิ่นกันดาร
ท่านย่าเจ้าทรงคุณมหาศาล
สุดประมาณจะกล่าวถ้อยร้อยรำพัน
ท่านย่าเจ้าลบล้างสูสรวงสวรรค์
นิจนิรันดร์ชั่วฟ้าสุธาเทอญ
(ข้าราชการและนักเรียนเตรียมทหาร
โรงเรียนเตรียมทหาร :
19 สิงหาคม 2538)

พระเสด็จมาจากห้วงสรวงสวรรค์
สองพระหัตถ์ “สมเด็จย่า” ของชาวไทย
พระเสด็จคืนสู่ห้วงสรวงสวรรค์
ขอพระเกียรติเกริกก้องหล้าก้องธรนินทร์

พระราชทานสองพระทรงธรรมอันยิ่งใหญ่
ชุบชีวิตผู้ยากไร้ในแผ่นดิน
วิปโยคแสนโศกศัลย์รำพันถวิล
ถึงทั่วถิ่นทิพย์พิมานชั้นฟ้าเทอญ
(ธนาคารกสิกรไทย : 27 สิงหาคม 2538)

กราบ...สมเด็จพระเจ้า

น้ำตาไทยไหลหลังทั้งประเทศ
“สมเด็จพระเจ้า” สู่คดีนิรันดร์กาล
เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรให้พสก
มีคุณูปการมากยากลบเลือน

ทุกข์ทเวชเกินคำจกราชาน
แม้แต่ห้วงจักรวาลสิ้นสะเทือน
แผ่อ้อมอกปกป้องผองภัยเถื่อน
สำนึกเดือนจิตตนไปจนตาย
(สมบัติ ตั้งก่อเกียรติ:
20 สิงหาคม 2538)

ท้าวธานี...สิ้นพระศรีสมเด็จย่า

พระมิ่งขวัญแม่ย่าแห่งฟ้าหลวง
กราบพระบาทตราครุฑรำลึกปอง
ขอเสด็จสู่ห้วงสรวงสวรรค์
ธราดลประณมหัตถ์อัญชลี

ย่าแห่งปวงชนไทยใจทั้งผอง
น้ำตานองสิ้นแม่ฟ้าแห่งธานี
ดาวร้อยพันน้อมประณตบทศรี
พระปิยชนนีศรีนครินทร์
(เบญจพร บุลสุข :
22 สิงหาคม 2538)

จารึกในใจแผ่นดิน

“สมเด็จพระเจ้าแม่ฟ้าหลวง” ทรงล่วงลับ
หยาดน้ำตาชนหลังลงพร้งพรู
โอ้ฟ้าดินยังสำแดงแจ้งประจักษ์
คำพระคุณใหญ่หลวงแก่ปวงประชา

ฟ้าก็ดับมืดมัวไปชั่วครู่
ฟ้าก็รู้ร่วมสังหลังน้ำตา
รับรู้อาลัยรัก “สมเด็จพระเจ้า”
จักจดจารึกในใจแผ่นดิน
(ัญญา ัญญามาศ :
25 สิงหาคม 2538)

ลุลิบแปดกรกฎฟ้ากำหนด
แม่ฟ้าหลวงของไพร่ฟ้าทุกเขตคาม

ราษฎร์รันทดพระชนนีศรีสยาม
ต้องถึงยามสวรรคตสลดใจ

ไอ้พระราชชนนีศรีนครเศศ
พระทรงมีเมตตาต่อชาวไทย

มงกุฎเกศสองกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่
ขององค์ให้สุสวรรคน์รัตนจักรกาล
(บริษัทไทยเทเลโฟนแอนด์
เทเลคอมมิงนิเคชั่น :
29 สิงหาคม 2538)

ไอ้...มิ่งขวัญหาย

ไอ้ดวงตะวันดับลับแสงแล้ว
เคยอุ่นเกล้าชาวประชาмаกลับกลาย
พระเคยโอบอุ้มจะแอบไว้แนบอ
ครากตรำเพื่อให้ไทยประเทือง

สิ้นสมเด็จเกษแก้วมิ่งขวัญหาย
น้ำตาธารรินร่วงเจียนท่วมเมือง
พระคุณปรกสุตประเมินจะนับเนื่องทรง
รำคำเคื่อง “ไทยฟ้าหลวง” มาทวงคืน
(อุปถัมภ์ กรองแก้ว จันทรสกุนต์ :
28 สิงหาคม 2538)

แม่ฟ้าหลวง

ทุกครัวไทยเส้าหมองรำร้องไห้
พระเมตตาบารมีที่ตราตรึง
สมเด็จพระบรมราชชนนี
ความเป็นแม่ฟ้าหลวงทรงห่วงใย

ทุกคนไทยสำนึกรำลึกถึง
ยังซาบซึ้งพระกรุณาประชาราไทย
แห่งกษัตริย์วงศ์จักรีที่ยิ่งใหญ่
จะจารในใจราษฎรทุกชาติเอย
(พ.อ.อุษณีย์ เกษมสันต์ :
1 กันยายน 2538)

แต่องค์ยาผู้ประเสริฐเลิศพระคุณ

สิ้นสมเด็จแม่ฟ้าหลวงของปวงชน
ทั่วแผ่นดินรินรดหยดน้ำตา
สมเด็จพระอ้าพระหัตถ์รัตรึงราษฎร
ที่ไหนทุกข์เสด็จถึงได้พึ่งบุญ
ต่อไปนี้ใครเล่าหนอจะเยื่อนถึง
ใครเล่าหนอจะประทานอาหาร, ยา

ราษฎรหมองหม่นรำไห้อาลัยหา
แต่องค์ยาผู้ประเสริฐเลิศพระคุณ
ทรงอาทรมิได้ขาดคลาดไอรุ่น
ทรงการุณผู้ยากไร้ให้เมตตา
ดินแดนซึ่งไกลกันดารหมู่บ้านป่า
ใครจะมาห่วงใยในชีวิต

ด้วยอำนาจแห่งกุศลดลบันดาล
ทรงบำเพ็ญเหลือล้นบนปรุพี

อนเอนันต์มหาศาลวิสุทธิศรี
นำดวงวิญญาณนี้สู่เมืองบน
(สพรั่ง ผลานันต์ :
5 กันยายน 2538)

อาลัย...สมเด็จย่า

เสด็จสู่สวรรคต ณ ชั้นฟ้า
แม่ฟ้ายังหลั่งน้ำตาอาลัยริน
ถิ่นกันดารก็เปลี่ยนเวียนเป็นสุข
พระเมตตาทุกด้านทุกซอกผ่านไป

“สมเด็จย่า” ของดวงใจไทยทั่วถิ่น
ชโลมดินบนน้ำตาประชาไทย
ถิ่นใดทุกข์พระองค์ทรงแก้ไข
ราษฎรจะไม่ลืมฟ้ามาโปรดดิน
(เอนก แจ่มขำ : 3 กันยายน 2538)

อาลัยสมเด็จย่า

เสด็จจากฟ้าสู่ฟ้าแม่ฟ้าหลวง
น้ำตาพรหมพรหมพรั่งพลางไหลริน
แม้แต่ฟ้าน้ำตาฟ้ายังปรากฏ
โลกทั้งโลกโศกสลดรินทศใจ

เสด็จสู่สวรรคตาลัยอาลัยถวิล
น้ำตาอินทร์ไหลรวมแทบท่วมไทย
แผ่นดินจรดแผ่นน้ำยังร่ำไห้
ด้วยอาลัยสมเด็จย่า ...“ศรีนครินทร์”
(บันลือ จินดาศรี :
4 กันยายน 2538)

โอ้! สมเด็จย่าแม่ฟ้าหลวง

“สมเด็จย่าแม่ฟ้าหลวง” ลับล่องแล้ว
ได้อบอุ่นด้วยบุญญาบารมี
ทั่วเขตแคว้นแดนดอยพลอยร่ำไห้
ด้วยบุญญาธิษฐานใจล้านดวง

ประหนึ่งแก้วเก็จก่องกลีบหมองศรี
มาบัดนี้เหน็บหนาววอดร้างทรง
สำนึกในพระกรุณาแม่ฟ้าหลวง
ทรงสู่สวรรคตชั้นฟ้าเทอญ
(สันติ ชนะเลิศ : 6 กันยายน 2538)

สมเด็จพระเจ้าปาดอยตุง

เสียงดนตรีปี่พาทย์ครวญจิตหวนไห้	หยาดน้ำตาตกในเกินไขขาน
“สมเด็จพระเจ้า” ลาลับไปกับกาล	กระแสนั่งสายธารน้อมวันทา
รำลึกถึงไพบูลย์คอยหนุนช่วย	ป่าเคยม้วยกลับฟื้นคืนเป็นป่า
เพราะเชื่อคำดำรัสปลุกศรัทธา	“ดอยตุง” คือแบบล้ำค่าของพระองค์
	(สมบัติ ตั้งก่อเกียรติ :
	10 กันยายน 2538)

สุดอาลัยสมเด็จพระเจ้า

ฟ้าไรดาวพราวพร่างพรายคล้ายอับแสงตั้งรู้แจ้งแสนอาลัยสมเด็จพระเจ้า	
พระพิรุณหลังโปรยปรายคล้ายน้ำตา	ไทยทั่วหล้าพาโศกเศร้าร้าวรานใจ
ต่อแต่นี้จะมีใครองค์ไหนเล่า	ประเสริฐเท่าสมเด็จพระเจ้าหาได้ไม่
बारมีป้องปกเกล้าคุ้มชาวไทย	ให้สุขใจคลายเศร้าโศกทุกข์โรครภัย
ท่านจากไปดวงใจข้าพหามั่นหมอง	รำเรียร้องสมเด็จเจ้าท่านอยู่ไหน
ขอทรงโปรดอยู่ใกล้ข้าอย่าจากไกล	อยู่ในใจของข้านี้วันรันดร์
	(ณัฐพงษ์ นุ่นลอย :
	9 กันยายน 2538)

สุดอาลัยสมเด็จพระเจ้า

ร้อยดวงใจดวงน้อยร้อยพันดวง	ร้อยบวงสรวงสมเด็จเจ้าน้ำตาไหล
พสกไทยทั่วหล้าแสนอาลัย	ท่านจากไปใจทั้งโลกโศกอาดูร
ต่อแต่นี้ไม่มีพระองค์ท่าน	เสริมสืบสานความดีมิให้สูญ
น้ำพระทัยเปี่ยมล้นชนเกิดทุน	ทรงเกื้อกูลผองไทยไปทุกคน
แม่เหนือยากลำบากพระวรกาย	เสด็จได้ด้วยเป็นสุขทุกขแห่งหน
เสียงสะท้อนอยู่ทุกเมื่อเพื่อปวงชน	เป็นล้นพ้นไว้ขอบเขตพระเมตตา
ร้อยดวงใจดวงน้อยน้อยเป็นหนึ่งเดียว	ผองหัวเนี่ยวสุดอาลัยสมเด็จเจ้า
ขอพระองค์ทรงเป็นสุขอยู่ทุกครา	สู่ฟากฟ้าสรวงสวรรค์นี้วันรันดร์
	(ณัฐพงษ์ นุ่นลอย :
	11 กันยายน 2538)

ทรงเสด็จสวรรคตนิรันดร

ต่อแต่นี้ไม่มีแล้วแม่ฟ้าหลวง
ทรงรักประเทศไทยเป็นแน่แท้
สมเด็จพระย่าแม่ฟ้าหลวงของปวงไทย
สิ้นแล้วหรือแม่ฟ้าหลวงที่องอาจ

ทรงสู่สวรรคตอันแน่วแน่
ไม่เคยแพ้ศัตรูมารุกราน
ยังเป็นห่วงเป็นใยประเทศชาติ
ทำให้ชาติของเรานั้นเจริญ

(วัลลภา ตี๋ยืน : 16 กันยายน 2538)

อาลัย...ขวัญยิ่งพระมิ่งแก้ว

“พญาโศก” กล่อม “ขวัญยิ่งพระมิ่งแก้ว” ลาล่วงแล้วดับสิ้นอินทรีย์สลาย
ที่ขมิ้มพรถึงสิ้นสายฝนราย
เคยหมอบกายใกล้ชิดจิตเป็นสุข
ภาพพระองค์ทรงงานผ่านตำบลด
ขอวิญญูณสถิตห้วงสรวงสวรรค์
เกิดทุนนาม “ศรีนครินทร”

หลังเป็นสายดุน้ำตาประชาชน
คำสั่งสอนทันยุคมาทุกหน
ยามเพ่งยลสายพระเนตรเปี่ยมเมตตา
จูงรับรู้ความดกดกศัลย์จารใจข้า
คู่ดินฟ้าตลอดกาลนิรันดร
(ณ ตะวัน ไชยพงศ์ วงศาโรจน์ :
13 กันยายน 2538)

อาลัย...สมเด็จพระศรีนครินทร์

โอ้...สวรรคต...
วันรู้ข่าวโลกมืดมิดสุนิทร
โอ...โพธิ์แก้ว...
ฝนน้ำตาฟ้าที่ตกทราย
โอ...โพธิ์แก้ว...
ภาพพระองค์ทรงงานผ่านตำบลด

จูงรับรู้ความโศกศัลย์จารใจข้า
“สมเด็จพระศรีนครินทร์” สิ้นวางวาย
ล่วงลับแล้วตามวาระชีพสลาย
หลังเป็นสายดุน้ำตาตามประชาชน
เหลือแต่รอยผ่องแผ้วแผ้วแววมั่น
สองพระเนตรนั้นล้นพันเมตตา...
(ณ ตะวัน ไชยพงศ์ วงศาโรจน์ :
18 กันยายน 2538)

อาลัย...สมเด็จพระเจ้า

เคยหมอบไถ่ฟั่งคำที่พร่ำสอน
เคยรับใช้อย่างต่อเนื่องยามเยื้องกาย
เคยสนองพระดำริมิเหน็ดเหนื่อย
เคยเฉลิมเกียรติคุณเป็นบุญตา

เคยยกกรรพพระบาทสมมาดหมาย
เคยถวายรายงานทรงบัญชา
เคยชวนพวกร้อยเร่ร้อยร่วมปลูกป่า
วันนี้ไร "สมเด็จพระเจ้า" แสนอาตุร
(สมบัติ ตั้งก่อเกียรติ :
19 กันยายน 2538)

โอ้อาลัยสมเด็จย่าสวรรคตแล้ว
สมเด็จย่าสิ้นบุญลูกคร่ำครวญ
“พระราชชนนี” เป็นโพธิ์ทองคุ้มครองชาติ
ศรีสังวาลย์” พระแม่ฟ้าของชาวไทย
สิบนิ้วน้อยประณมก้มเศียรกราบ
เทิดทูนไว้เหนือเศศทั่วเขตบุรี
“วชิรพยาบาล” อาลัยใจแสนเศร้า
ขอให้ดวงพระวิญญาณอันอำไพ

ร่มโพธิ์แก้วจากไปให้กำสรวล
หทัยจวนเจียนขาดราชฎ์อาลัย
มิได้ขาดพระเมตตาอัครมหาราช
ผูกดวงใจร้อยความรักทรงภักดี
ศิโรราบด้วยหัวใจแด่พระศรี ฯ
พระอัยกีปรานีแผ่แก่ชาติไทย
สุดแสนเหงา “ชาวชिरา” น้ำตาไหล
สถิตในสรวงสวรรค์นิรันดร์
(ชมรมผู้สูงอายุวชิรพยาบาล :
20 กันยายน 2538)

สรวงสวรรค์อัครพระเสด็จไป คือกลางห้องดวงใจไทยทั้งมวล

ทุกแดนด้าวที่พระก้าวพระบาทย่าง
พระเสด็จสู่สวรรคาลัยไกล
ใจโลกดับขรนิรันดร์สิ้นแสงสุริย์
ดุจราตรีไร้เดือนดาวอันพราวแพรว

ทรงนำสุขไสวสว่างประทานให้
เหมือนดวงใจไทยทั้งชาติจะขาดแล้ว
ด้วยเศกซึ่งถึงพระทูลกระหม่อมแก้ว
ศรัทธาแน่นเหน็บจิตเจียนปลิดปลิว
(ชัชนี้ ชำนิบรรณการ :
22 กันยายน 2538)

อาลัย...สมเด็จพระเจ้า

รอยยิ้มที่เคยสดใสไปทั่วหล้า
แต่บัดนี้ปวงประชาน้ำตานอง

สมเด็จพระเจ้าทรงให้ไทยทั้งผอง
เปรียบเทียบทองส่องไสวดับไปพลัน

สุดอาลัยพระบรม ๔ สมเด็จพระเจ้า
แม่ราชกุมารีสุณีนพระองค์ชั่ววันรันดร์

พระแม่ฟ้าเสด็จล่องสู่สรวงสวรรค์
ดวงใจนั้นพระองค์อยู่คู่ฟ้าเอย
(วิเชียร เหมะรักษ์ :
23 กันยายน 2538)

อาลัยพระชนก-ชนนี

โอ้ 18 กรกฎาคมอาลัยหา
พระชนกชนนีศรีบิดินทร์
พระชนกปกเกล้าจรัสสยาม
อีกพระนาม “พระบิดาสาธารณสุขไทย”
พระชนนีสืบสาน...พระชนก
พระก่อตั้งแพทย์อาสาสมัคร
พระเสด็จสู่ภพใหม่ได้ครองคู่
เป็นกษัตริย์ราชวงศ์จักรี

24 กันยายนอาลัยถวิล
เสด็จสู่ฟ้าสุราลัย
ชานนาม “พระบิดาแพทย์แผนใหม่”
วางฐานไว้คู่แคว้นแผ่นดินทอง
เพื่อพสกพันโรคไกลศอกหมอง
ไทยทั้งผองได้ฟังพระบารมี
เพื่อประทานไอรสผู้ประเสริฐศรี
คู่ปฐพีเป็นศรีศักดิ์หลักแผ่นดิน
(นฤนาถ ตุ่มเชื้อ : 27 กันยายน 2538)

อาลัย...สมเด็จพระเจ้า

จารพระคุณงดงามไว้สามหลัก
จดพระนามงามพระทัยในแดดวง
รอยจารึกผืนใจในดวงใจราชกุมารี
อาลัยรักภักดีมอบทรงครอบครอง

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
ประดับทรวงทองคำงามพระนามทอง
เกียรติประกาศอยู่ในใจไทยทั้งผอง
ทรงมอบสองกษัตริย์ไทยให้แผ่นดิน
(อำไพพรรณ พิพัฒน์วัฒนามัย :
29 กันยายน 2538)

อาลัย...แม่ฟ้าหลวง

ดังทวยเทพทิพย์สรวงจากห้วงฟ้า
ดังอาทิตย์โรยแสงอัมพรพรพร

ดังจันทร์ราเมรุวงจากห้วงดาว
ดังดวงดาวล้านดวงรุ่งสุดิน

“แม่ฟ้าหลวง” มิ่งขวัญสวรรคต
ฝนน้ำตาประชาราษฎร์ที่หยาดดิน

เมฆดำบดบังไทยไปทั้งสิ้น
นองทั่วถิ่นแดนไทยไม่เหือดเลย
(ภาวทร จิตติประเสริฐ :
30 กันยายน 2538)

น้ำตาคอย

ก็ดงก็ตอยเดือดร้อน
ก็ปีก็ชาติแสนทุกข์
เขาสูงเสียดฟ้าป่าดิบ
ใครเล่าลุยโคลนฝนปรอย
สร้างเสริมความสุขทุกที่
ชาวเขาเลื่อมใสศรัทธา
ห้วงหาวดาวเดือนเคลื่อนคล้อย
“แม่ฟ้าหลวง” สิ้นพระชนม์

ก็ล้านราษฎรหอนสุข
ใครปลุกปลอบขวัญคนตอย
ไกลลิบแดนเถื่อนดงถ้อย
ย่ำรอยพระบาทยาตรา
มอบคุณความดีมีค่า
“แม่ฟ้าหลวง” ต่างแม่ตน
ลับดอยภูผาฟ้าหม่น
น้ำตาท่วมท้นบนตอย
(เฝด็จ บุญหนุน : 1 ตุลาคม 2538)

น้อมรำลึก “สมเด็จพระยา”

พระผู้ให้สองกษัตริย์ขัตติยะ
แดนกันดารสถานไกลใต้ฟ้าคราม
แพทย์อาสาพาไปช่วยหน่วยเคลื่อนที่
ปรับเกษตรภูเขาวดอยไพร
บัดนี้แล้วดวงแก้วกลับกลับสู่สรวง
สยามครวญกำสรวลขึ้นกลิ่นน้ำตา

แผ่เดชะปกปป้องครองสยาม
พระทัยงามเปลี่ยนทุกข์เข็ญเย็นทั่วไทย
ชนเปรมปรีดี “สมเด็จพระยา” มาแก้ไข
ศูนย์รวมใจ “แม่ฟ้าหลวง” ปวงประชา
สวรรคตห้วงสรวงทิพย์ลิบเวหา
น้อมบังคมก้มอำลา “แม่ฟ้าไทย”
(นงคราญ ชาญสม :
2 ตุลาคม 2538)

21 ตุลาคมเวียนมาครบ

พระเสด็จสู่สวรรคตครัลไลลับ
พสุธาถึงสวรรคตพลันเปลี่ยนแปลง

ดุจอาทิตย์เดือนดาวดับฟ้าอับแสง
สรรพสิ่งล้วนสำแดงความภักดี

ยี่สิบเอ็ดตุลาเวียนมาครบ
ชาวเกษตรจะสานกิจพระชนนี

ประณมนบ้น้อมประณตบทศรี
มั่นคงที่พระปณิธานเพื่อราษฎร
(ข้าราชการและเจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมการเกษตร : 9 ตุลาคม 2538)

ศรีสังวาลย์

สร้อยเพชรนิลจินดาคนานับ	ย่อมเป็นเป็นแค่เครื่องประดับคล้องกับคอ
ประกายเก็จก่องแก้วแพรवलออ	ฤาอาจพอเพียงค่าแก่นาค
ไทยโชคดีมีสร้อยร้อยดวงจิต	งามวิศิษฐ์เร็ดจรัสประภัสสร
“ศรีสังวาลย์” คล้องไทยให้บวร	เกียรติกำจรโลกสื่อระบือนาม
แต่วันนี้ “ศรีสังวาลย์” พลันขาดสาย	ราษฎรทั้งหลายทั่วแคว้นแดนสยาม
ต่างร่ำให้ทั่วประเทศทั่วเขตคาม	บ่งบอกความจงรักและภักดี
สร้อยเพชรนิลจินดาคนานับ	ร้อยประดับเรียงรายไว้แทนที่
ไม่อาจเทียบเท่าพระบารมี	สมเด็จพระราชชนนี “ศรีสังวาลย์”
	(เฝ้าฯ บัญหนุณ : 3 ตุลาคม 2538)

อาลัย-แม่ฟ้าหลวง

ไซ้เจ้าฟ้าหากแต่เป็นแม่ฟ้า
เสด็จสวรรคาลัยใจทุกดวง

พระคือสมเด็จพระย่าแม่ฟ้าหลวง
ส่งเสด็จแดนสรวงด้วยน้ำตา
(บริษัทไทยฟูจิซีร็อกซ์ จำกัด :
8 ตุลาคม 2538)

สังวาลย์สายลักษณะฉลุกลาย
สังวาลย์ศรีสืบศักดิ์ศรีนครินทร์
สังวาลย์สร้อยโสภีฐ์นิมิตหมาย
ดั่งสร้อยสรวงสายขวัญนิรันดร์กาล
โอ้สร้อยสายแสนสะอื้นมาคืบสรวง
สร้อยสังวาลย์สว่างวิบวับดับไป

วิสุทธิสายวิสิษฐ์ประเสริฐงามเจดนิณ
คล้องแผ่นดินประดับดังสายสังวาลย์
เป็นสร้อยสายคล้องรักสมัครสมาน
สร้อยสายธารอาบถิ่นแผ่นดินไทย
สิ้นแล้วช่วงเกษมศานต์สังวาลย์ไสว
สังวาลย์ใจไทยทั้งชาติได้ขาดลง
(วาณิช จรุงกิจอนันต์ :
16 ตุลาคม 2538)

ส่งเสด็จสู่สวรรคต

ส่งเสด็จสู่สวรรคต
ความอาดูรพูนภักดีศรีนครา

หมื่นแสนคำรำพันมิสมค่า
สมเด็จพระยาปวงประชาคนชาติไทย
(กลุ่มบริษัทอayiโนะโมะโต้ะ ใน
ประเทศไทย : 6 ตุลาคม 2538)

สายฝนรินไม่สิ้นสายจากปลายฟ้า
สายใจผองประชาราษฎร์ก็ขาดพลัน
คิดถึงสายพระเนตรพระเมตตา
พระคุณครอบรอบแคว้นทุกแดนดวง
สายฝนรินไม่สิ้นสายจากปลายฟ้า
ร้อยมาลัยร้อยใจภักดีร้อยรักดล

สมเด็จพระเจ้าเสด็จล่วงสวรรคต
ก่อนคืนวันดินฟ้า น้ำตานอง
คิดถึงสายกรุณาแม่ฟ้าหลวง
สถิตสวรรคตใจไทยทุกคน
สายน้ำตาไม่สิ้นสายจากปลายฝน
น้อมเป็นหนึ่งทั้งสกุลถวายบังคม
(บริษัทกันยงวัฒนา :
11 ตุลาคม 2538)

แม่ฟ้าหลวงของปวงข้าฯ

ทุกแผ่นดินที่ทรงก้าวพระบาทย่าง
พระเสด็จสู่สวรรคาลัย
จึงก้มกราบเทพไท่ที่ในสรวง
สถาน เสวยสุขทุกทิวาราตรีกาล

ทรงนำความสว่างประทานให้
ทุกดวงใจสะท้อนให้แทบวายปราณ
โปรดรับดวงพระวิญญาณสู่ทิพย์
บนวิมานชั้นฟ้าชั่วดาลัย
(ทรงศักดิ์ ดีระเมธี :
14 ตุลาคม 2538)

หวนรำลึกพระราชกรณียกิจที่ทรงไว้
พระทรงงานมาถึงวัยชรา
โอละเห่! โอละช้า! คุณหาสรรค์
บุญบารมีที่ทรงไว้ในดินแดน

น้ำตาก็ยิ่งไหลลงนองหน้า
จนหลับพระเนตรจากไทยสู่เมืองบน
เชิญรับขวัญ "สมเด็จพระยา" สู่อ้อมแขน
คืนทดแทนในแดนทิพย์ลิบลิบเทอญ
(ทรงศักดิ์ ดีระเมธี :
15 ตุลาคม 2538)

ปวงไพฑูรย์ให้หาแม่ฟ้าหลวง
 แก่สืบสืบพระชนม์พรรษันับ ณ กาล
 พระทรงกอปรกรณียกิจโลกแซ่ซ้อง
 ชาวชินวัตรอัญเชิญพระวิญญูณไตร

ด่วนเสด็จสู่สวรรคสถาน
 พระวิญญูณทรงสถิต ณ ทิศใต้
 พระทรงครองใจคนไทยจะหาไหน
 ครรไลสุทิพย์พิमानกับกาลเทอญ
 (กลุ่มชินวัตร : 19 ตุลาคม 2538)

ทั่วแผ่นดินมองเศร้าด้วยข่าวโศก
 สมเด็จพระราชชนนีศรีนครินทรา
 พระเมตตาซึ่งขับประทับจิต
 พระบารมีคือร่มบุญอบอุ้มใจ

สุดวิโยคราษฎร์ร่ำรำพันหา
 สมเด็จย่าแม่ฟ้าหลวงของปวงไทย
 มวลประชาทุกถิ่นทิศเคยชิดใกล้
 สถิตเกิดคู่ไทยนานเท่านาน
 (บริษัทเนชั่นแนลไทย จำกัด :
 20 ตุลาคม 2538)

ไอ้ทูลกระหม่อมจอมใจไทยทั้งชาติ
 อัสสุชลไหลหลังดั่งวารี
 ทรงเป็นที่พักใจไทยทั่วถิ่น
 ขอภิวัตน์เทพให้ทั่วเขตคาม

ทรงนิราศแรมไกลให้หมองศรี
 ฤทัยที่แตกสลายคล้ายตายตาม
 น้ำพระทัยไหลรินแผ่นดินสยาม
 โปรดนำความทูลถวายยาฟ้าหลวงไทย
 (ฮอนด้า มิตซูบิ : 21 ตุลาคม 2538)

แสนอาลัยคิดถึงแม่ฟ้าหลวง
 ปวงชาวไทยรำลึกคุณอยู่นันต์

เสด็จล่องสู่ฟ้าสวรรค
 นิจนิรันดร์สถิตใจไทยทุกคน
 (ชีระศักดิ์ ทองทศ :
 22 ตุลาคม 2538)

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
 พระเปี่ยมเมตตาโอบเอื้อพระทัย
 พระแม่เจ้าแห่งจอมราชันย์
 โอรสติดาทรงเลียงดูมาเป็นอย่างดี
 สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
 พระองค์จะทรงสถิตย์อยู่ในดวงใจ

สมเด็จพระย่าปวงชนชาวไทย
 ทั้งทั้งแคว้นเสด็จเยี่ยมเป็นอาจินต์
 พระเป็นมิ่งขวัญราชวงศ์จักรี
 สุดประเสริฐศรีขอเทิดทูลไว้
 สมเด็จพระย่าปวงชนชาวไทย
 เหล่าผองชาวไทยชั่วกาลนิรันดร์
 (โรงเรียนสายน้ำผึ้ง :
 กันยายน - ตุลาคม 2538)

แต่...สมเด็จพระยา

สมเด็จพระยาแม่ฟ้าหลวงของปวงราชฎ
เป็นแม่ยาฟ้าหลวงของปวงไทย
แม่ฟ้าหลวงห่วงใยไทยทั้งชาติ
พระกรุณามากล้นพ้นแผ่นดิน
พระแม่ทรงส่งเสริมเพิ่มความรู้
พัฒนาการอาชีพแก่ปวงชน
น้ำพระทัยดั่งหยาดฟ้าลงมาโปรด
พระนำความชุ่มฉ่ำสู่แผ่นดิน
แต่วันนี้ไม่มีแม่พระสุรเสียง
ไม่มีแม่ฟ้าหลวงดั่งเช่นเคย
ขอแม่ฟ้าศรีนครินทร์พระปิ่นเกศ
แม่เสด็จสูสวรรคาลัย

พระปรีชาสามารถราชฎ์เลื่อมใส
พระจากไปไทยทั่วหน้าน้ำตาริน
ทรงพระพาสเยี่ยมเยือนทั่วแดนถิ่น
ไม่สุดสิ้นน้ำพระทัยสุใจชน
แก่ชนผู้ขาดแคลนและขัดสน
เพื่อผู้คนยากไร้ได้มีกิน
นำประโยชน์ยิ่งใหญ่ไปทั่วถิ่น
ดั่งหยาดฝนไหลรินไม่สิ้นเลย
จะร้อยเรียงถ้อยคำมาเอื้อนเอ่ย
เหลือจะเอ่ยร้องรำด้วยคำใด
พระเสด็จสู่เทวศรัอันยิ่งใหญ่
พระคงอยู่ในดวงใจไทยทุกคน
(หัตถพันธ์ หนูนทรพย์ :
สิงหาคม-ตุลาคม 2538)

แสนอาลัยแม่ฟ้าหลวงของปวงราชฎ
สมเด็จพระราชชนนีศรีนครา
น้ำพระทัยหยาดล้ำชิ้นน้ำจิต
พระบารมีรินหลั่งทั้งใกล้ไกล

ไทยทั้งชาติโศกศัลย์รำพันหา
พระเมตตาอุ้มเกล้าผองชาวไทย
ทุกถิ่นทิศท่านช่วยเหลือทั้งเหนือใต้
สถิตเกิดกลางใจไทยนิรันดร์
(สุนันท์ ตั้งคำ :
กันยายน - ตุลาคม 2538)

งามสง่ามหาพิชัยราชรถ
ท่ากงเคลื่อนเดือนวิโยคโคกฤทัย
กลองชนะปี่โหมให้โห่หวาน
คืบแรมจันทร์ขวัญหล้าน้ำตานอง
เชิญเสวยสวรรคตอันนั้ดสวัสดิ์
สุคติวิมุตติผลตลอดม
“สมเด็จพระยา” “แม่ฟ้าหลวง” ดวงใจชาติ
เกิดพระเกียรติเกริกกล้าสุธาธาร

กงจรดรรชนีแดนดินไหว
เชิญพระโกศสถิตในพระเมรุทอง
แดรสังข์ล้วนชวนกลมสนห่มหมอง
ส่งเสด็จสู่ห้องวิมานพรหม
สุขสมบัติธรรมสมบูรณ์พูนผลสม
โดยบรมบุญญาสมาจาร
ถ้วนทวยราชฎ์ประนมบังคมขาน
ทั้งเวียงวังพวงพานต์ทั้งไร่นา

ประกายเพลิงเรืองโรจน์โชติเมรุมาศ	ถวายพระเพลิงบัวบาท “สมเด็จพระยา”
ทรงลบล้างสรีระน้อมสักการ์	ดุจเพลิงไหม้ใจนรา...โอ้อาดูร
โอ้พระทองของอาณาประชาราษฎร์	เพียงองค์อาจลบล้างทรงดับสูญ
แต่พระคุณล้ำเลิศเจิดจำรูญ	ยังไฟบุญแจ่มกระจ่างกลางใจชน
ดาวกระพริบระยิบระยับประดับฟ้า	นาม “ศรีนครินตรา” สืบอนุสนธิ์
คู่สยามงามสง่าอำอำพน	ประดับกมลจรรักษ์ภักดีนิรันดร์
	(กุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ :
	12 มีนาคม 2539)

“สมเด็จพระยา” ดุจโพธิ์ไทร

ตั้งเดือนเส้าดาวหมองฟ้าร้องไห้	เทพาลัยทวยษัณย์ล้นเวหา
สวรรคตโศกสลดร่ำนองน้ำตา	ไม่เทียมเท่าเหล่านราโสภาดูร
ด้วยสิ้นแล้วทิพย์แก้วรัตนจำรัสฉาน	“สมเด็จพระยา” ฟ้าประทานผองไฉศุรย์
ผู้เฝ้าหัตถ์โอบเอื้อราชฎ์ชาติไพบุลย์	เพชรพิฑูรย์เพริศพิลาสคู่ชาติไทย
“สมเด็จพระยา” ดุจโพธิ์ทองแผ่ไพศาล	ป้องเกณฑาลเปลื้องทุกข์ปลดเป็นสดี
ข้ามแก่งเกาะเลาะขุนเขาบุกเข้าไพร	ทรงห่วงใยทรงอารักษ์พิทักษ์ชน
อมตะน้อมพระทัยหลอมใจราชฎ์	อมฤตขิลอมชาติปราชหมองหม่น
อมรินทร์อริฟ่ายมลายพล	อมรผลจารึกคุณอดุลยกาล
เมื่อฟ้าเชิญเสด็จหวนทวนคืนฟ้า	ปวงประชาแสนรวดร้าวสุกล่าวขาน
ราวโลกดับอากาศหมดสิ้นหยดธาร	ทิวาวารให้รัญจวนครวญวจี
ประนมกรพรเทพน้อมกล่อมผสาน	ทิพย์วิญญูณแสวงฟ้าสมราศี
สถิตเสถียรเทพสถานสุชาวดี	สู่สักขีสยามหล้าชั่วฟ้าดิน
	(สุวิชัย โกศัลยะวัฒน์ :
	12 มีนาคม 2539)

แก้วกลางใจ

ไม่มีแล้วแม่ฟ้าหลวงของปวงราษฎร์
 ไม่มีแล้วสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
 มีก็แต่น้ำตามารินร่ำ
 มีก็แต่พระเกียรติยศปรากฏไกล
 โอ้ดอยตุงดอยแห่งสุขสุดโศกเศร้า
 โอ้แม่ไม้ไพรพนามาทุกข์ทน
 เมื่อสิ้นท่านเหมือนสิ้นใจไทยทั้งชาติ
 เมื่อสิ้นท่านเหมือนสิ้นขวัญพรรณา
 ร้อยดวงใจไทยทั้งชาติแทบบาทเบื่อง
 ร้อยศรัทธามาหนุนเนื่องอย่าเนื่องนอง
 พระวิญญาณสู่สถานวิมานทิพย์
 สืบสวัสดิ์ชาติสยามรามย์

ไม่มีแล้วแม่แห่งชาติสูงวาสนา
 ไม่มีแล้วขวัญประชาของชาวไทย
 มีก็แต่น้ำคำพร่ำฝนไฟ
 มีก็แต่น้ำพระทัยชื่นใจชน
 โอ้ขุนเขาเหงาประทับสุดสับสน
 โอ้สายฝนเฝ้าหมองนองน้ำตา
 เมื่อสิ้นท่านเหมือนฟ้าฟาดหวาดผวา
 เมื่อสิ้นท่านเหมือนสิ้นฟ้ามาคุ้มครอง
 ร้อยดาวเรืองโรยประทีนกลั่นทั้งผอง
 ร้อยพระเกียรติรุ่งรองก้องเกริกไกร
 พราวกระพริบพร่างจรัสสิริดิศัย
 ทรงเป็นแก้วกลางใจไปนิรันดร์
 (ว่าที่ร้อยตรีพิทักษ์ บุญยะโอภาส :
 12 มีนาคม 2538)

สังวาลย์สร้อยสร้อยสาย
 แกร่งเจริดบัวขาว
 ร้อยรัดรวมใจไทยเฝ้า
 กลมกลืนกลมเกลียวมานาน
 ดำรงชายแดนแสนรัก
 ถวายรับใช้นานมา
 บัดนี้สร้อยศรีนครินทร์
 หมีนล้นแสนล้านอาลัย
 ร่วงรินเหมือนสร้อยสร้อยสาย
 จากใจพูนพันโศกา
 ยะเยือกเย็นย่ำแผ่นดิน
 ฝนมาฟ้าไทยโปรยปราย
 ผู้เยาว์ตระหนกอกสั่น
 สำนัดว่ทั้งทั้งชาติ
 มวลไม้ม้วนพับอับเฉา
 ผู้เฒ่าหนาวเยือกตัวตน

พริ้วพราวระยับจับหนาว
 โผ่นพรายแสงสีสังวาลย์
 รู้รักรู้เราสมาน
 บุญญาธิการนำพา
 ใจภักดิ์องค์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 คุ้มเกล้า ฯ ยิ่งกว่าหลักชัย
 หมดสิ้นชนมาช่วย
 เกินไขจนถ้อยพรรณนา
 หยดรายทั่วทันท่วมหน้า
 หลั่งเป็นน้ำตาพริ้วพราว
 ภูผาพังภินท์พับพ่าย
 โครมครืนคืบสายอสุณี
 เสียขวัญหวอนให้อึ้งมี
 ร้องก้องพงพีอึ้งอล
 ดอกใบใหม่เก้าร่วงหล่น
 อัดอั้นอกทันอาดูร

ตอนนี้มีแต่แลหาย
 สลายไปกับกองกุนท์
 ดชด. ขอน้อมจิตพลี
 กุศลลดเกิดพลัง
 ขอพระเสวยนิจสุข
 คือสรวงสวรรค์พิมาน

พระวรกายดับสูญ
 พระเกียรติเพิ่มพูนอยู่ยัง
 บุญมีเคยได้สมสั่ง
 จุ่หวังให้ทรงสราญ
 ในทิพย์พิมุขสถาน
 สถิตตราบกาลนิรันดร์
 (ศิริณี แขวงโสภา :
 12 มีนาคม 2539)

แม่ฟ้าหลวง

น้อมเกล้าด้วยดวงใจไทยทั้งหมู่
 พสกนิกรทุกเหล่าเศร้ายิ่งนัก
 บารมีปกเกล้าเกินกล่าวขาน
 ทุกยอดดอยร้อยขุนเขาลำเนาไพร
 หน่วยเคลื่อนที่มีแพทย์พร้อมยอมอุทิศ
 ด.ช.ด. ปราบศัตรอยู่ลำเค็ญ
 บำรุงงานการศึกษาแดนป่าเขา
 หมั่นเยี่ยมเยียนดงดอยคอยอาวรณ์
 ทรงพากเพียรเรียนรู้สู้เพื่อราษฎร
 แม่เหนือยนักพักร้อนพอผ่อนคลาย
 พระบาททรงยาดรย้าดำริให้
 พระหัตถ์ทรงค้มเกล้าเนาศรัทธา

ขอเชิดชูพระนามไว้ให้ประจักษ์
 เกิดทุนศักดิ์ "สมเด็จพระเจ้า" ด้วยอาลัย
 เสริมสร้างงานทรงดำริริเริ่มให้
 เมตตาริณผู้ยากไร้ให้ร่มเย็น
 เพื่อชีวิตทวยราษฎร์ปราศทุกข์เข็ญ
 ทรงเล็งเห็นบำเพ็ญให้คลายทุกข์ร้อน
 ทรงคอยเฝ้าเอาใจใส่ให้ทุกข์ถอน
 ห่วงราษฎรยิ่งกว่าพระวรกาย
 อนุรักษ์ธรรมชาติสามารถหมาย
 มีเปื้อนนายทรงสละเพื่อประชา
 พระหทัยประเสริฐเลิศล้ำค่า
 พระเนตรเห็นปัญหาศรัทธาหนัก
 (ดำรง สุริยะรังษี :
 19 มีนาคม 2539)

อาลัย “สมเด็จพระยา”

พระสิ้นแล้วสมเด็จพระยาแม่ฟ้าหลวง	ไทยทั้งปวงร่ำไห้ใจสะอื้น
พระล่วงลับดับไปไม่หวนคืน	ข้าพทุทธเจ้าข่มขื่นไม่รีนรมย์
แม่แต่ฟ้ายังร่ำร้องน่านองหน้า	ชาวประชาผองไทยทุกข์ทับถม
สมเด็จพระยาคาลันทุกชนชม	บัดนี้พรหมนำพรากพระจากไป
ความเกิดดับนับเป็นวัฏสงสาร	เมื่อวันวานวันนี้หรือวันไหน
ไม่มีหลุดหลีกพ้นจากกลไก	ไม่ว่าใครต้องประสบพบสักรวัน
ทั้งที่รู้และเข้าใจคำสอน	ใจก็ยังอาวรณพระมิ่งขวัญ
อยากให้ทรงเคียงคู่พระทรงธรรม์	ตราบนิรันดร์ประดับหล้าฟ้าเมืองไทย
เป็นสายทองคล้องรักและพันผูก	ระหว่างแม่กับลูกคือนิสัย
ทรงประพฤติและถ้ายทอดให้ชาวไทย	ระลึกในพระคุณแม่ที่แน่นอน
พระสิ้นแล้ววันนี้ในที่สุด	พระทรงหลุดพ้นแล้วในสังขารณ
พระเสด็จสู่ฟากฟ้าดาราการ	ข้าบาทวอนเทิดบูชาแม่ฟ้าไทย
	(ปิยะวดี ตีรอต : 19 มีนาคม 2539)

อาลัยสมเด็จพระยาแม่ฟ้าหลวง

ที่สืบแปดกรกฎาสีโสภ	ไทยวิโยค “สมเด็จพระยาแม่ฟ้าหลวง”
สวรคตลับลาประชาปวง	สู่แดนสรวงชั้นดุสิตวิจิตร
ยามพระชนมชีพมีเด่นศรีศักดิ์	ทรงเป็นยอดดอนุรักษ์อนรรคมค่า
ศิลปะงานฝีมือเลื่องลือชา	แผ่เมตตาสาธิตทุกกิจการ
พระองค์เอื้อพสกอุ้นบุญของชาติ	พระทัยหยาดหลังรินทั่วถิ่นฐาน
ราชกิจเด่นเย็นศิระราษฎร์ราญ	แพทย์พยาบาลคุ้มเกล้าเหล่านนิกร
แต่ไปไร้ไร้เราร่วม “สมเด็จพระยา”	คอยจะจำสังสรรค์เช่นวันก่อน
เกิดสืบชาติทั่วหล้าทั่วนาคร	ลือขจรอย่างนี้ไม่มีแล้ว
สิ้นร่มโพธิ์ร่มไทรแผ่ไพศาล	ทั่วถิ่นฐานประชาไทยดวงใจแป้ว
น้ำเนตรหลังรินไหลไปทุกแนว	ขาดดวงแก้วส่องสว่างกลางดวงจันต์
พระสถิตทิพย์วิมานสถานไหน	หลาณเหลนไทยทุกขณะไผ่ถวิล
เห็นดอยดุงผองเราเศร้าชีวิน	เคยยลยิน “สมเด็จพระยา” สุดอาลัย
	(สิบเอกสมาน เมืองหมุด :
	26 มีนาคม 2539)

สุดจะหาผู้ใดในโลกหล้า...เทียบเทียม “สมเด็จพระยา”

ประกายแสงแห่งพระทัยใสสว่าง	ส่องลงกลางใจราษฎรสะอาดใส
ประกายรุ่งเรืองรองผ่องอำไพ	ขโลมใจขโลมดินมิสิ้นชา
แผ่นดินไทยเป็นสุขไร้ทุกข์เข็ญ	กษัตริย์เย็นกว่าใครทั่วในหล้า
ทศพิธราชธรรมใช้นำพา	พระมารดาสอนสั่งตั้งแต่เยาว์
สมเด็จพระยาแม่ฟ้าหลวงทรงห่วงชาติ	ทรงมุ่งมาดช่วยประชาตามป่าเขา
ด้วยฤทัยมุ่งหมายได้แบ่งเบา	ภาระเจ้าแผ่นดินแห่งถิ่นไทย
งานทุกอย่างสร้างสรรค์ระการเด่น	ปรากฏเป็นทุกสิ่งค่ายิ่งใหญ่
ดุจจันทร์ราวดวงเด่นมองเห็นไกล	แสงใสเวืองเรืองรองสง่านิรันดร์
“สมเด็จพระยา” พระคุณนับระดับชาติ	ด้วยสามารถทุกด้านแม้งานศิลป์
เคยสำเร็จราชการงานแผ่นดิน	ผดุงศิลปศาสนาให้ถาวร
สุดจะหาผู้ใดในโลกหล้า	เทียบเทียมย่าแม่พระอดิศร
รวมท้องฟ้าท้องสมุทรสุดสาคร	รวมสิ่งสรรพสุขาน้อยกว่าคุณ
	(แดน วีรชน : 26 มีนาคม 2539)

เป็นแบบอย่างที่สำคัญวันแม่นี้

สะอึกอื่นตื่นตระหนกตกประมา	สมเด็จพระยาลับลวงสู่สวรรค
ทั้งแผ่นดินแผ่นดินฟ้าร่วมจบัลย์	สะเทือนลั่นรองรับขับน้ำตา
พระบาทเจ้ากอดพระศพชบอุระ	ด้วยสุดจะเศร้าโศกวิโยคหา
ทรงเจียบขริ้มโอบถนอมกล่อมมารดา	ประจักษ์พระเกศาสะอื้นใจ
เป็นภาพที่ประทับตาประทับจิต	เหมือนนิมิตทรงสร้างแบบอย่างไว
เป็นความรักที่ซาบซึ้งตรึงดวงใจ	จะหาไหนมาเปรียบปานรักมารดา
เป็นตัวอย่างที่สำคัญใน “วันแม่”	จิตแน่วแน่ประณตน์อมพร้อมรักษา
ดวงใจแม่ตั้ง “ในหลวง” ของปวงประชา	เหนือเกล้าจะรักแม่แน่วแน่...เออ
	(เกษม ศรสงคราม :
	26 มีนาคม 2539)

อาลัย “สมเด็จพระยา”

สายฝนพรหมสายลมโชยราษฎร์โหยหา หลังน้ำตาอาลัยให้สุดฝืน
 “สมเด็จพระยา” ลาลับไม่กลับคืน ราษฎร์เคยชื่นเคยชมกลับตรมใจ
 สมเด็จพระยา “แม่ฟ้าหลวง” ของปวงราษฎร์ ทรงช่วยชาติช่วยดูแลช่วยแก้ไข
 ชาติร่มเย็นราษฎร์เป็นสุขไร้ทุกข์ภัย น้ำพระทัยทรงเปี่ยมล้นเกินรำพัน
 “พระประทีป” ส่องผ่องไทยให้อบอุ่น “พระการุญ” หนุนผ่องไทยให้สุขสันต์
 “พระเมตตา” พาไทยสุขทุกคืนวัน “พระมิ่งขวัญ” ร้อยดวงใจไทยทั้งปวง
 “สมเด็จพระยา” ทรงห่วงใยทรงใกล้ชิด ทรงอุทิศทรงสรรค์สร้างอย่างใหญ่หลวง
 ผ่องพระคุณสถิตในใจทุกดวง ราษฎร์ศรัทธาทรงหลังน้ำตารักอาลัย
 “สมเด็จพระศรีนครินทร์” พระปิ่นนคร ทรงประสูติ “สองกษัตริย์” นิติตัย
 สมเด็จพระยาห้าแผ่นดินของไทย ปวงเทพไท้ไมทนาพระบารมี
 ขอกุศลซึ่งพระองค์ทรงสรรค์สร้าง ชวนนำทางสู่แดนพรหมอุดมศรี
 เสวยทิพย์ในวิมานนับล้านปี ประชาชาติบูชาสาธุการ
 (อำนวนย สุขไย : 26 มีนาคม 2539)

แม้ปลงจิตเตรียมใจให้ยอมรับ ความเป็นไปในสรรพสงสาร
 ยังมีอาจหักห้ามความร้าวราน โลกสะท้อนทุกหัวอกพสกไทย
 ด้วยจดจำจงรักภักดียิ่ง ทรงเป็นมิ่งคุ้มครองมาแต่ไหน
 จริยวัตรตรงตามน้ำพระทัย ชุบไฟพระราชกรณียกิจสุดดีนิตินันต์
 รอยพระสรวลพิมพ์ใจไทยทั้งชาติ รอยพระบาทเยือนถิ่นใดไทยสุขสันต์
 รอยพระหัตถ์แห่งเมตตาสูงค่าครัน จงรักมั่นทุกดวงจิตสถิตนาน
 สมเด็จพระยาราชชนนีศรีนครเรศ ทั่วประเทศเทวราชรำพันชาน
 ร้อยดวงใจสักการะพระวิญญาน คงคู่กาลเทอดไว้ในแผ่นดิน
 (จิระนันท์ พิตรปรีชา :
 20 กรกฎาคม 2538)

โลกยลยินพระเมตตา

ข้าวสวรรคตสมเด็จย่าแม่ฟ้าหลวง	ไทยทั้งปวงร่ำไห้อาลัยยิ่ง
ทั้งวิหคนกกาป่าระมิง	สงบนิ่งสวดไปไม่ไหวติง
น้ำตาฟ้าหลังลงบรรจงถวาย	สายพิรุณพร่างพรายโปรยปรายเห็น
ฟ้าดินร่วมโศกเศร้าเหงาใจเป็น	ประกาศนัยพระบารมีศรีนครินทร์
พระนามนี้สถิตในดวงใจราษฎร์	เสด็จประพาสทุกแห่งหนชนถวิล
ฟ้าโน้มต่ำลงมาหาแผ่นดิน	โลกยลยินพระเมตตาทุกคราเยือน
ทั้งเหล่าแพทย์อาสาสามารถตรวจให้	ราษฎร์สุขได้เพราะพระองค์ทรงเสมือน
เป็นดุษฎีเทพปกปักรักษาทุกเรือน	ทรงดัดเตือนห่วงใยไทยทุกคน
ให้รักชาติศาสน์กษัตริย์รัตรังจิต	ทุกชีวิตเกิดมากล้าฝักฝน
เป็นคนดีถ้วนหน้าอย่างกังวล	ให้อดทนขยันหมั่นทำกิน
รักดำรงช่วยตรวจทั่วทุกถิ่น	ชายแดนดินทุกเขตประเทศสิ้น
ขอความรักประจักษ์ใจไหลหลังริน	ช่วยแผ่นดินเป็นพระกุศลทุกคนเทอญ

(สงบ แสงรัตนกุล : 26 มีนาคม 2539)

แม่ฟ้าหลวงสมเด็จย่า ๙ ล่วงฟ้าหา	ห้วงอัมพาดาวบังคมกรรแสง
สรวงสวรรค์สร้อยรอยละห้อยโรยแรง	ราษฎร์ทุกแห่งหล้าสยามตื่นถาม
สะทกทั้งสะเทือนสรท้านทั่วย่านสะท้อน	ทุกทิศาพสกนิกรต่างตระหนก
ตระหนักในอนิจลักษณะวัฏวนวก	วันเวลาพาออกอุระสะเทือน
แม่ฟ้าหลวงสมเด็จย่า ๙ ล่วงฟ้าหา	หนนภาพฟ้าพรารุสสุลเคลื่อน
กล่นน้ำตาฟาร่วงช่วงปลายเดือน	เดือนเหมือนเหมือนดังดับกับน้ำตา

(ไพบุลย์ วงษ์เทศ :
20 กรกฎาคม 2538)

สมเด็จย่าแม่ฟ้าหลวงไทยห้วงหา	กราบแทบลงพระณยาน้ำตาไหล
พระแม่ย่าลับแล้วล่วงแคล้วไกล	แต่เหมือนไกลในดวงจิตนิรันดร์

(บริษัท ดิงโก้ (ประเทศไทย) จำกัด :
31 กรกฎาคม 2538)

พราภชีวิตพันหนาวผะผ่าวหมอง
ผ่านความเหน็ดเหนื่อยตรากตรำยากเย็น
ในพระนามนครินทรบดินทร์ศรี
เก้าสิบสี่ชนมวารพระผ่านมา
เทอดพระนามสมเด็จพระย่าแม่ฟ้าหลวง
ไกลประณตเมื่อพระพราภพระจากไกล

พลัดชีวิตในครรลองความทุกข์เข็ญ
ผ่องบำเพ็ญกรณีย์แห่งชีวา
พระชนนีขัดติยะมานะกล้า
ท่ามเวลาผวนผันแห่งวันวัย
ไทยทั้งปวงประนมกราบพระผ่านไกล
สู่สวรรคาลัยเสวยพิมาน
(ข่าวสด : 21 กรกฎาคม 2538)

เพื่อลูกและเพื่อราษฎร
เป็นทั้งสมเด็จพระราชมารดา
ณ วันนี้ภาพอย่างนี้ไม่มีแล้ว
ความมืดแผ่กว้างในกลางใจ
ร้อยบุปผาร้อยมาลามาเรียงราย
น้อมถวายพระชนนีศรีนครินทร์

ทรงยังชาติให้เย็นทุกแหล่งหล้า
และเป็นทั้งแม่ฟ้าของชาวไทย
เมื่อดวงแก้วสูญลับดับแสงใส
และแผ่ไปทั่วแคว้นแดนดิน
ผสานถ้อยสุนทรอาวรณ์ถวิล
จากคนไทยทั้งสิ้นที่อาดูร
(บริษัท รีเจนซี บรันดิไทย :
26 กรกฎาคม 2538)

สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ

โอ้เวลาวารีเคยมีค่า
สุขชอบอุ้นกรุ่นใจรักเกินดักดวง
กลางฝนน้ำคำนี้เสียงปี่แก้ว
ต่อไปนี้มีเพียงภาพกราบจงรัก
กราบรำลึกนึกพระคุณอุ่นเกศี
จักทำดีพลีถวายได้บาท

เมื่อเฝ้าแทบพระบาท “แม่ฟ้าหลวง
พร้อมบำบวงชีวีพลีใจภักดี
กริดเสียงแว่วบาดใจให้ตระหนัก
เสียงกลองร่ำยาประจักษ์พระกรุณา
จะเดือนปีเนิ่นนานที่พรรษา
เป็นมหากุศลลดพระคุณ
(ประยอม ชองทอง :
25 กรกฎาคม 2538)

สิ้นแล้วแม่ฟ้าหลวงแห่งปวงราษฎร
เหลือเพียงรอยอาลัยในดินแดน

ไทยทั้งชาติวิปโยคโศกสุดแสน
สุดแค้นแค้นมีแต่คร่ำร่ำอาดูร
(ผู้จัดการรายวัน :
25 กรกฎาคม 2538)

พระเสวยสวรรคัล่วงครรไล
 หกสิบล้านทวยราษฎร์กำสรวลให้
 น้อมรำลึกพระคุณสุดกระจำ
 ขอพระวิญญูณสถิตแดนวิมานเจ้า

พสกนิกรไทยใจสะท้อนจิตหวนไหว
 ร้อยมาลัยเหมือนบุปผากราบพระบาท
 ท่วมรัฐพิธีกองหล้าเทิดเหนือเกล้า
 ทิพย์สถานรมณีย์นิจนิรันดร์
 (วัฏจักร : 25กรกฎาคม 2538)

โอ้,แผ่นดินสิ้นพระศรี ฯ สมเด็จพระยา
 จะวังเวงแต่นี้ชั่วชีวิต

ไม่สิ้นเสียงไพร่ฟ้าจะอาสัญ
 กราบพระบาทขาดขวัญสะบันลง
 (มติชนสุดสัปดาห์ :
 1 สิงหาคม 2538)

เหมือนเพ็ญโพยมโลมหล้ามาลัยโลก
 ไทยคิดถึง “สมเด็จพระยา” น้ำตาไทย
 แม้ตระหนักแนวมั่นว่าขันธห้า
 แล้วก็แยกคั่นไปอยู่ไม่นาน
 ถึงกระนั้นก็ยังหวนวิตกกอก
 อันใดที่ทรมานทรวงกรรม
 ทรงพรหมวิหารธรรมเป็นล้ำเลิศ
 ทุกข์กระทบยุคทมิฬแผ่นดินกระเทือน
 ไหนจะอภิบาลบุตรสุดที่รัก
 ไหนจะนิราศลามารมไกล
 นี่คือ “สมเด็จพระยา” แห่งฟ้ากว้าง
 ทรงงานหนักสมเฝ้ามิได้เว้น
 ถึงคราวสงบระงับดับสังขาร
 ไทยบ้านนอกคอกนา น้ำตาริน

วิปโยคเยือกพิภพจบสมัย
 ท่วมแผ่นดินรินไหลอาลัยลาญ
 คงเวลาคู่เคียงเพียงสังขาร
 เหลือไว้แต่ผลงานกระกระทำ
 พระเมตตาเมตตาแผ่นดินเจ้า
 เสด็จดำเนินดับให้ลับเลื่อน
 เป็นแม่สุดประเสริฐยากใครเหมือน
 พระไม่เคยขยับเขยื้อนย้ายพระทัย
 ไหนจะผลึกศรัทธามองให้ผ่องได้
 พระสุรเสียงโสเภยาเยือกเย็น
 คือตัวอย่าง “ยาไทย” คนได้เห็น
 พระทรงเป็น “สมเด็จพระยา” ห้าแผ่นดิน
 ไทยสะท้อนสะท้อนอยู่มีรูปลักษณ์
 ได้แต่ฝันฝากฟ้ารับยาไว้
 (ชันชัย บุณปาน :
 1 สิงหาคม 2538)

อาทิตยัมวัมเมฆหมองด้วยร่องไห้
 ดินสะท้อนทุ่งท้องนองสุชล

ฟ้าสะท้อนฟุ้งฟายเป็นสายฝน
 ดวงกลมซบพระบาทราชชนนี
 (กิตติ ดุริยามี : 8 สิงหาคม 2538)

สิ้นสมเด็จย่าของปวงไทย
สิ้นแผ่นดินเก้าสิบสี่ปีที่ตราตรึง

ประชาชนร่ำไห้...รำลึกถึง
การวะท่านประหนึ่งยิ่งมารดา
(จ้อ นินจา : 15 สิงหาคม 2538)

ทุกภาษาในหล้าไร้คำหมด
แม่ฟ้าหลวงสมเด็จย่าคลาไคลเรา

ไม่อาจสรรเทวษพจน์สดเศร้า
ในจิตเนาเอารรมนำน้าตา
(ปิยะพรพงษ์ : 29 สิงหาคม 2538)

น้ำตา

น้ำตานองผองแผ่นดินสิ้นกลิ่นสาย
น้ำตาตกตระหนกใจผองไทยเรา
น้ำตาร่วงห้วงใยในแม่ย่า
น้ำตาห้วงยังเศร้าไม่วายคิด

น้ำตารายร่วงรินทุกถิ่นเหี่ยว
น้ำตาเศร้ามีทันขาดอนาถใจ
น้ำตาซาซอมอบประกอบจิต
น้ำตาจิตขอกลิ่นอาลัยถวายพระพร
(วชิราภรณ์ เวียงนนท์ :
พฤศจิกายน 2538)

ผองชาวไทยใจสะทกอกผวา
ดูประทับทองดับไปฉับพลัน
ณ ภพใดไปสู่มิรู้ไถ
อันเรื่องรองทองขลิบทิพย์พิมาน

สมเด็จย่าดวงเสด็จสู่สวรรค์
ให้รำลึกพระคุณอนันต์สิ้นกาลนาน
พรหมโลกอกนิษฐ์ดุสิตสถาน
พระวิญญูณท่านสถิตนิรันดร์
(ไทยรัฐ : 19 กรกฎาคม 2538)

ทรงเป็นแม่เหนือนิยามความเป็นแม่
ทรงเป็นพรหมบำบัดทุกข์ให้สุขพลัน

ทรงเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์แก้ความโศกศัลย์
ทรงเป็นอรหันต์ของชาวไทย
(ประสก : 4 มีนาคม 2539)

แม้ประมวณน้ำตามาท่วมโลก
ร่อยมาลัยทั้งหล้าประคัมคัล
พระเป็นปิ่นชนนีศรีประเทศ
พระเสด็จสวรรคาลัยไทยโหม่นส

มีกิ่งโศกน้ำตาไทยที่เสียขวัญ
มิเทียมทนกิ่งมหาจริยวัตร
มาโปรดเกล้าไทยผองด้วยสองกษัตริย์
ไทยทั่วรัฐน้อมสำนึกรำลึกพระคุณ
(ชาวคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร :
1 สิงหาคม 2538)

พระสถิตยอยู่ในฤทัยราษฎร์
สมเด็จพระย่าแม่ฟ้าสง่างาม
เมื่อแผ่นดินสิ้นพระศรีสมเด็จย่า
พระเมตตาบารมีอันอำไพ

พระบรมราชชนนีศรีสยาม
พระราชนามเลื่องลือระบือไกล
เหมือนไฟฟ้าสิ้นแสงสุริยใส
จารึกในหทัยราษฎร์ทุกชาติเอย
(ชาวคณะวิทยาศาสตร์มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร :
กรกฎาคม 2538)

สุดอาลัยสมเด็จพระย่า

จากเมืองหลวงถึงท้องนาเขตป่าเขา
ทุกหย่อมหญ้าวิบโยคโศกเศร้าใจ
สมเด็จพระย่าแม่ฟ้าหลวงของปวงราษฎร์
พระเสด็จด่วนดับไปฉับพลัน
ดุจพลังไทยทั้งชาติจะขาดสิ้น
ดูจนภาพสดวงจันทร์อันอำไพ
ด้วยพระราชกรณียกิจทุกทิศา
จากในกรุงถึงแคว้นแดนกันดาร
พระมหากรุณาธิคุณอันอันอุ้นจิต
ดูสายฝนชลอมหล้าเป็นอาจิน

จากบ้านเราถึงต่างแดนแคว้นไกลไกล
ต่างร่ำไห้หมองคล้ำสุดรำพัน
ศูนย์รวมใจไทยทั้งชาติพระมิ่งขวัญ
สู่สวรรค์ชั้นฟ้าสุราลัย
ดูแผ่นดินขาดแหล่งธาราใส
ดูใจเฝ้ามืดมัวไปชั่วกาล
พระเมตตากว้างไกลสุดไพศาล
ทุกถิ่นฐานทุกครอบครัวยุทธธานินทร์
สิ่งสถิตทุกถิ่นที่ไม่มีสิ้น
ทั่วแผ่นดินบุชิตินิจนิรันดร์
(รักสนิท พูลพงษ์ :
กุมภาพันธ์ 2539)

ดอยตุง

ขุนเขาสูงสง่าเสียดฟ้ารุ่ง
ต้องพระพายโชยพัดสะบัดโดน
มาลีรายชายเขาพลอยเงาแห่ง
ตฤณชาติเคยขึ้นรื่นฤทัย
เจ้าของดอยลอยลับไม่กลับหลัง
ฝนจะลาสั่งฟ้าเพลานาน
ทูลกระหม่อมจอมกระมลเคยยลลูก
เหมือนใจลูกถูกกวักควักลูกดา
เหลือเพียงฟ้ากว้างแผ่สิ้นแม่ฟ้า
ดุจโดนเด็ดของหวงดวงฤทัย
ขุนเขาสูงสง่าเสียดฟ้ารุ่ง
หนาวพระพายแผ่วพัดสะบัดโบย

นามดอยตุงตระหง่านแทบพานโค่น
ดอยตุงโอนเอนอ่อนสะทอนใจ
ดูกรอบแดงกราบดินสิ้นไสว
มากรอบไหม้หมองหม่นกมลมลาย
แม้คำสั่งเคียดรัศมีพลัดผ่าน
พระองค์ท่านเสด็จเลยไม่เคยลา
บัดนี้ถูกไตรลักษณ์กวักเรียกหา
สิ้นแม่ฟ้าลูกเฝ้าแต่เศร้าใจ
ดารีกาพลอยอับระยับให้
เมื่อฟ้าไร้แม่ฟ้าอุราโรย
นามดอยตุงลับหาให้ดาวโหย
เย็นลมโชยกลับชำระกำทรวง
(อภิชาติ งามเกตุสุข :
มีนาคม 2539)

ครวญพระคุณอันนอกพสกผอง
ปกทั่วแถวแนวพนาทั่วชาติ
พระเสด็จสู่สวรรคตฟ้าแล้ว
อาลัยหลังยังยุคสุดเสียดาย

พระคือร่มโพธิ์ทองป้องเกศ
พระกรุณาปราณีมิเว้นวาย
ดุจดวงแก้วแวววับลอยลับหาย
สำนึกมิคลายพระคุณอนันต์ชั่วกาลปา
(บริษัท เดอะมอลล์กรุ๊ปจำกัด :
25 กรกฎาคม 2538)

พระทรงเป็นแม่ฟ้าหลวงปวงชนขึ้น
พระปฏิบัติอย่างสม่าเสมอมิได้ขาด
แต่บัดนี้เหมือนแสงสุริยดับจากหล้า
ขอพระองค์ทรงสถิตสุขนิรันดร์

พระทรงยืนพระหัตถ์ช่วยปวงชนราษฎร
ประชาชาติเป็นสุขได้เพราะบารมี
เหล่าประชาสุขดาลัยใจศกศัลย์
ปวงชาวไทยบังคมกราบด้วยอาตุร
(บริษัทประสิทธิ์ประกันภัย จำกัด :
27 กรกฎาคม 2538)

พระเสด็จจากฟ้ามาอารักษ์
ถึงสองพระองค์ดำรงเมืองรุ่งเรืองงาม
บัดนี้พระเสด็จขึ้นฟ้า
ทอดพระเนตรประเทศไทยในวันนี้

พุ่มพักพระภูมิบาลผู้ผ่านสยาม
สถิตท่ามความรักความภักดี
สถานทิพย์พระจุพามณีศรี
หกลีบล้านกัตถุชลีถวายบังคม
(สก๊ปปหน้า 1 ไทยรัฐ :
2 มีนาคม 2539)

ทวยราษฎร์เทวษยิ่งแล้วพระจอมขวัญ

วิเวกหรีดกรีดเสียงพญาโศก
พสกสอดแผ่วเสียงโหมมโหมนัส
โอ้อว้าโธสมเด็จย่าย่าของลูก
สถิตทิพย์วิมานสถานใด
ขออยู่ได้บัวบาททุกชาติภพ
ขอฝากย่าอย่าให้ทุกข์มาคุกคาม
ด้วยเมื่อทรงดำรงพระชนมชีพ
สละองค์อยู่แต่องค์ถิ่นกันดาร
มาบัดนี้พระเสด็จสุดดี
มาเกิดไทยสานต่ออย่าขาดตอน

หยุดทั้งโลกเย็นยะเยียบเงียบสงัด
ยามเมื่อพลัดพรากพระบาทเจียนขาดใจ
แม่บุญปลูกแปรประทับ ณ หนไหน
ปลิดชีพลูกเมื่อไรจะไปตาม
ประณตบทยเทพทั่วโลกสาม
โปรดจงตามพระประสงค์จงสำราญ
ภาระรีบด่วนด้วยช่วยลูกหลาน
มุ่งแก้การทุกข์เข็ญของราษฎร์
พระราชดำริมากมายต้องถ้ายถอน
ที่ทรงสอนสั่งไว้ให้สัมฤทธิ์
(ฟ้าพื่น : 10 มีนาคม 2539)

พระเสด็จขึ้นสู่สรวงสวรรค์
ศรีสังวาลย์พระศรีนครินทราบ

เฝ้ารำพันอาลัยรำให้หา
เหล่าปวงข้า ๙ กราบแทบบาทแม่ย่าไทย
(บริษัท บุญรอดบริวเวอรี่ จำกัด :
10 มีนาคม 2538)

ยิ่งกว่าผืนแผ่นดินฟ้ามหาสมุทร
กราบยุคลบาท “แม่ฟ้า” ของชาวประชา

พระกรุณาสุดเทียบเทียมใดในโลกหล้า
ขอพระเสด็จสู่ ณ แดนฟ้าสวรรค์าลัย
(บริษัทวินลิฟวิ่งโปรดักส์ จำกัด
และบริษัทในเครือ :
9 มีนาคม 2539)

บุญบันดาลเพียงใด
เป็นองค์แม่ย่าแห่งชาติพิลาสฟ้า
บุญบันดาลเพียงใด
ประทับอยู่เป็นย่าของแผ่นดิน
วันยาเสด็จลาไป
แต่พระพายพระเมตตายังพัดโชย
ย่ายังอยู่ไซ้ไหม
จากเบื้องแววตาสวรรค์ ณ ชั้นฟ้า

เกิดเป็นไทยแล้วไทยยังมียา
เป็นศรีโลกศรีหล้าศรีนครินทร์
เมื่อมิ่งแก้วขวัญไทยธำรงถิ่น
น้ำพระทัยไหลรินมิเหือดโรย
ดวงใจไทยทุกไทยก็ให้โหย
จึงเหมือนย่ายังอยู่โดยมิจากลา
ด้วยใจไทยทุกไทยไม่ลืมยา
ย่ายังทรงพระกรุณาข้าแผ่นดิน
(สยามรัฐ : 11 มีนาคม 2539)

เสด็จคืนสู่สวรรค์บนชั้นฟ้า
เสด็จคืนทิพย์สถานพิมานทอง
ประมวลความจงรักและภักดี
ขอพระองค์สำราญพระหฤทัย

“สมเด็จพระย่า” ขวัญดวงใจไทยทั้งผอง
พสกนชน้ำตาด้วยอาลัย
ไฟฟ้าทั่วปฐพีน้อมถวาย
ณ สวรรคาลัยนิรันดร
(บริษัทในเครือทีพีไอ :
10 มีนาคม 2539)

น้ำตาฟ้าหลังรินสิ้น “แม่ย่า”
สิ้นแสงทิพย์แห่งโลกาแม่ย่าแก้ว
ดาวพรายพริบระยิบระยับประดับฟ้า
ส่งเสด็จทิพย์วิมานบนฟ้าไกล

ปิ่นนคราล่วงลับไม่กลับแล้ว
ไม่มีแล้ว “พระศรีนครินทร” แม่ฟ้าไทย
ขอเทวาท้าวเทวชนันไหนไหน
สถิตในสรวงสวรรค์นิรันดร์กาล
(จิราภรณ์ จันทรศิริ :
13 มีนาคม 2539)

เหมือนสิ้นแสงแห่งสุริยจรัญหล้า
ทำให้โลกมืดมัวทั่วธานี
ต่อแต่นี้ไม่มีแล้วรอยพระสรวล
สมเด็จพระย่าแม่ฟ้าหลวงของปวงชน

เหมือนจันทร์จำพลันดับลับรังษี
เมื่อพระศรีนครินทร์สิ้นพระชนม์
ยังอบอวลแต่เมตตาตามหากุศล
สู่สวรรค์ชั้นบนพันทุกข์เทอญ
(โรงงานยาสูบ กระทรวงการคลัง :
25 กรกฎาคม 2538)

ส่งเสด็จเสด็จสรวงห้วงสวรรค์
 สายน้ำตามวลพสกกิดกราย
 น้ำพระทัยสมเด็จพระอาจารย์รัก
 ประดุจดวงประทีปธรรมประจำใจ
 ส่งเสด็จเสด็จสรวงห้วงสวรรค์
 ความอาดูรพูนภักดีศรีนครา

ยังมีทันทันตรีนจะสิ้นสาย
 โอใจหายหวนรำน้ำพระทัย
 เป็นศรีศักดิ์หลักมั่นอันยิ่งใหญ่
 อุ่นอกเกล้าชาวไทยตลอดมา
 หมิ่นแสนคำรำพันมิสมค่า
 สมเด็จย่าของปวงชนคนไทย
 (จิระนันท์ พิตรปรีชา :
 19 กรกฎาคม 2538)

ต่อแต่นี้ไม่มีแล้ว
 เพียงพระนามยังอยู่มีรูคลาย

พระมิ่งขวัญมิ่งแก้วพระภาย
 ทรงความหมายความดีศรีนครินทร์
 (สยามโพสต์ : 20 กรกฎาคม 2538)

เปรียบประดุจประทีปธรรมผ่านหล้า
 เหล่าพสกท้าวภพนบอาลัย

ศรีนครินทรสมเด็จย่าของผองไทย
 น้ำพระทัยสถิตคงคู่ใจมวลประชา
 (บริษัทน้ำมันคาลเท็กซ์ (ไทย) :
 จำกัด : 21 กรกฎาคม 2538)

คือพระผู้ห่วงใยไทยทั้งชาติ
 น้อมรำลึกขบซึ่งพระคุณอนันต์

ประชากรราษฎร์กราบพระบาทอภิวันท์
 ตรานิรันดร์เทิดไว้คงคู่ไทย
 (ฟิลิปปี ฮอลซ์แมนน์ :
 25 กรกฎาคม 2538)

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

สมเด็จย่าของปวงชนชาวไทย
 ข้าพระพุทธเจ้าทวยราษฎร์ไทย

ทรงเสด็จสู่สวรรคาลัย
 ขอถวายบังคลแทบฝ่าละอองพระบาท
 ด้วยความโศกเศร้าอย่างยิ่ง
 (บ้านกุดน้ำใส ชลข บริษัทฟินิกซ์
 พัลพแอนด์เพเพอร์ จำกัด มหาชน :
 26 กรกฎาคม 2538)

สุดอาลัยใจหายไม่วายวัน
 ศูนย์รวมดวงใจไทยทุกดวง
 โลกแซ่ซ้องพระทรงกอบปรุกรณียกิจ
 ข้าพระพุทธเจ้าชาวกรุงเทพฯ พาณิชย์การ ขอกราบกรานแทบพระบาทพระราชชนนี
 (ธนาคารกรุงเทพ ฯ พาณิชย์การ :
 27 กรกฎาคม 2538)

สมเด็จพระยา - แม่ฟ้าหลวง

สมเด็จพระยาบอบบางออกอย่างนี้
 มีมีราชวงศ์ไหนในโลกทัด
 สมญา “แม่ฟ้าหลวง” ห่วงรักราชภูรี ย่างพระบาทเยี่ยมเยือนเหมือนลูกหลาน
 ถามปลอบทุกข์สุขแจกของพระราชทาน
 สองมหाराชโชคดีมีแม่แก้ว
 เป็นบุญของไพร่ฟ้าประชาคม
 พ้องบุพเพ “พระนเรศวร, พระเอกา-
 นางสละองค์ไปหงสาวดี
 ณ วันนี้พี่นางคงองค์เอกา ฯ
 สืบปณิธานสมเด็จพระยาห่วงชานินทร์
 เป็นชนนี้แซ่ซ้องสองกษัตริย์
 เทียมสยามรัฐสืบครองสองรัชกาล
 ดุจฟ้าป้องจักรวาลสราญรมย์
 พระพี่นางเลิศแล้วผดิดผม
 ต่างสุขสมได้บุญญาพระบารมี
 ทศรถ” มหาราชพิลาสพระพี่-
 เพื่อกรุงศรีอยุธยาคงฟ้าดิน
 เคียงพระโอรสธิดารัตนโกสินทร์
 สมเด็จพระคุณ์สยามินทร์ปกเกล้าไทย
 (ถวัลย์ นวลลักษณ์กวี :
 20 กันยายน 2538)

สมเด็จพระบรมราชชนนียาศิรวาท

เสาร์ที่สี่พฤศจิกายนใจเศร้า
 ฟ้ามีดมนฝนตั้งเค้าลมพัดมา
 ยกมือประกาศอาวธนา
 ประเดี้ยวหนึ่งบ้านพินาศแทบขาดใจ
 เห็นต้นยางต้นมะพร้าวล้มระเนระนาด
 ตลอดเครื่องใช้ในครอบครัว
 ต่อจากนั้นไม่ช้าน้ำขึ้นซม
 ท่านมีน้ำใจที่แสนดี
 ผู้อำนวยการท่านเมตตา
 เวลาเช้าแปดโมงกว่า
 เอาหลังคาปลิวว่อนสะท้อนใจ
 แหงนดูหลังคาน้ำตาไหล
 น้ำตาไหลอาบแก้มขวาซ้ายไม่รู้ตัว
 หัวใจแทบขาดทั้งเมียดัว
 อีกทั้งข่าวสารจะทานก็ไม่มี
 ได้พบท่านผู้ถือพรหมวิหารสี่
 คือเจ้าหน้าที่มูลนิธิ พอ.สว.
 มีคำสั่งออกมาว่าให้เราขอ

ท่านได้เก็บข้อมูลแล้วไม่รอ
ด้วยพระเมตตาอันดีเลิศ
ได้ประทานข่าวของให้ท่านผู้อำนวยการมา
ถึงสองเดือนนี้หนาจะผ่านไป
กำลังกายกำลังใจท่านทุ่มเท
น้ำพระทัยของสมเด็จพระเจ้า ๙ นี้สูงเกินคาด
หลังขโลมร่างกายเราทุกคน
พระเมตตาสมเด็จพระเจ้า ๙ นี้เหลือล้น
ได้ขจัดปัดเป่าความลำเค็ญ

ไปกราบทูลต่อสมเด็จพระเจ้า ๙
น้ำพระทัยท่านประเสริฐเสียหนักหนา
แจกจ่ายกับประชาชนที่ถูก “ภัย”
แต่ส่วนหัวใจไม่ห่างเหิน
เพื่อให้เรามีสุขกันทุกคน
เปรียบเสมือนกับหยาดน้ำฝน
ที่ได้รับความเดือดร้อนได้ผ่องเย็น
ให้พสกนิกรทุกคนเรามองเห็น
ให้ร่มเย็นทั่วหน้าประชากร
(เลื่อน ศรีเกษร : 2 ตุลาคม 2538)

พระแม่ฟ้ายิ่งฟ้าคุ้มหล้าริน
โอ้พระสุธรรมาสวรรค์กลับครไฉ
“สมเด็จพระเจ้า” “แม่ฟ้าหลวง” ปวงชนเกิด
ชอุ่มป้าคำคั่นขึ้นไบบุญ

พลกษัตริย์บุญการุณยศรัย
ทุกห้องใจจารึกสำนึกคุณ
พระล้าเลิศโอบเอื้อพระเกื้อหนุน
เอกอตุลย์ดุจประทีปส่องชีพชน
(บริษัท เพรสิเด็นท์ไฮเต็ลและ
ทาวเวอร์ จำกัด ท่านผู้หญิงสมศรี
เจริญรัชตภักย์ คุณเฉลิมพันธ์ ศรี
วิกรม โดยกุลทรัพย์ เกฬาแมนกิจ :
ตุลาคม 2538)

จะสิ้นแถวผู้จงรักภักดีวันไหน
ตราบเท่าที่มีไทยในนครา

ใครตอบใครก็ได้คำตอบว่า
ก็จะมากราบสิ้นแผ่นดินไทย
(มติชน : 3 กันยายน 2538)

ไทยกำสรด

น้อมรำลึกนึกพระคุณสมเด็จพระเจ้า
ยามเสด็จสู่สวรรคาลัย

กว้างยิ่งกว่ามหาสมุทรสุดขานไข
เราชาวไทยโคกสลดกำสรดทรวง ๙
(วิลาศ มณีวัตร : ตุลาคม 2538)

พระเมตตาประชาราษฎร์ประสาทสุข	ทรงดับทุกข์โอบเอื้อก่อเกื้อหนุน
การศึกษาถิ่นกันดารจารพระคุณ	แพทย์อาสาการุณนิกรชน
พื้นป่าชุ่มชุ่มขึ้นคั่นแหล่งหล้า	พระกรุณาปานเปรียบเวหาหน
น้ำพระทัยเย็นหยาดภูวดล	ทุกกมลราษฎร์พร้อมน้อมสักการ
เชยสุกตีสรวงสวรรค์นิรันดร์สวัสดิ์	ทิพย์สมบัติบริบูรณ์พูนพิศาล
พระกฤษฎาเสริมส่งทรงสราญ	พระเกียรติจารแหล่งหล้าตราบนฟ้าดิน
	(บริษัทศรีไทยซูเปอร์แวร์ จำกัด
	(มหาชน) : ตุลาคม 2538)

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

น้ำค้างย้อยพร้อยพรั่งกลางราวฟ้า	คือน้ำตาความวิโยคแสนโศกศัลย์
ลมตึกหวิวผิวผ่านม่านหมองจันทร์	กินถ้อยพรราร่ำรำพันรำัญจน
สายเอ๋ยสายฟ้า	ฟาดอุราทวยไทยให้กำสรวล
เหนือรู้สึกลึกล้ำคำคร่ำครวญ	เกินประมวลสำนักพระกรุณา
พระเสด็จ ฯ สู่สวรรค์ ณ ชั้นไหน	ทุกหัวใจไทยยังมั่นเน้นพรราชากราบ
แทบฝ่าละอองรองบาทา	พระเมตตาจารึกมั่นนิรันดร์
	(ประยอม ชองทอง : ตุลาคม 2538)

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

ผองพลกนิกรไทยใจรำลึก	น้อมสำนึกพระคุณไท้แผ่ไพศาล
พระเสด็จสู่สวรรคตอันสราญ	พระบุญญาภินิหารประจักษ์จริง
สมเด็จพระศรีนครินทราบรา	ทรงเป็นพุทธมามิกาประเสริฐยิ่ง
ทั้งปรีติปฏิบัติอาจอ้างอิง	เกิดสรรพสิ่งตั้งตามครรลอง
ทรงอบรมพระธิดาพระโอรส	ผลปรากฏพลังบุญหนุนสนอง
สองกษัตริย์ขัดติยายศเรืองรอง	พระทรงครองทศพิชราชธรรม
สมเด็จพระบรมราชชนนี	พระทรงมีพรหมวิหารมานมั่งม้น
ทรงเผยแผ่พุทธธรรมสิ่งสำคัญ	พระกรุณาธิคุณนั้นชนบูชา
วันพระราชโอรสทรงผนวช	อานิสส์การบวชอนรรพคำ
ดลพระราชหฤทัยให้ปรีดา	ธ ปรดให้ผู้ศรัทธาร่วมการบุญ
สิบห้าวันช่วงเวลามหากุศล	ดวงกมลอ้อมบุญคุณพิศาล
ถึงเหนือเหนือเพียงใดใจเบิกบาน	นำชื่นชมสายธารแห่งเมตตา

โอ้พระร่มโพธิ์ทองของทวยราษฎร์
ณ แดนสรวงพระสถิตดุสิตา

ไทยทั้งชาติเกิดพระคุณดูลค่า
ขอพระบารมีเมตตาให้คุ้มไทยเทอญ
(ฐะปะนีย์ นาครทรรพ :
ตุลาคม 2538)

สมเด็จพระย่า แม่ฟ้าหลวง

ทุกใบหน้าเหนื่อยอ่อนรอนระโหย
ถวายบังคมสมเด็จพระย่าน้ำตาพราย
พระพักตร์พิมพ์สุนทรแสงอ่อนหวาน
พระวรกายมอบบางออกอย่างนี้
สมเด็จพระย่าแม่ฟ้าหลวงของปวงราษฎร์
พระจริยวัตรงามชัดเจนเป็นภาพเงา
พระดำหนักดอยดุงไม่ตรมนัก
แพทย์เคลื่อนที่ที่จะสืบสานงานศรัทธา

ทุกตาโรยอาลัยไม่รู้หาย
เศร้าเสียดายเพียงใดไทยรู้ดี
พระเมตตาเต็มประทานผ่านทุกที่
พระกรุณากิจใหญ่ซึ่งใจเนา
ใจจะขาดนึกพระนามด้วยความเศร้า
สำหรับเราท่านมิได้ครรโลลา
ดอกไม้หอมก็จะหักอาลัยหา
ถวายบูชาพระราชชนนีศรีนครินทร์
(ดวงใจ รวิปริชา : ตุลาคม 2538)

วันรับเสด็จ

วันนั้นฟ้ามีดสลัวมัวหม่นหมอง
รายทางจากศิริราชราษฎร์รายเรียง
ไม่ไหวหวิวพลั่วลู่ร่ากู่ขวัญ
ล้วนอาลัยสมเด็จพระบรมราชชนนี
เหนือลานใหญ่ใกล้ “พิมานรัถยา”
แล้วหุบปีกเกาะนั่งไม่ดิ้นกาย
รับเสด็จสู่ “ดุสิตมหาปราสาท”
สงบเจียบยิบเพียงเสียงฝนโปรย
หวนรำลึกพระมหากรุณาธิคุณ
ได้เฝ้าแทบฐูลีพระบาทขวัญราษฎร์ไทย
เป็นครั้งเดียวที่โปรดเกล้า ฯ พระราชทานปริญญาบัตรบัณฑิตด้านการศึกษา
“ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์” กษัตริยา

ไม่มีแสงสุริยส่องสงัดเสียง
จิตจดจ่อขอเพียงกราบบาทฐูลี
แทรกสะอื้นพลกรำพันสิ้นสุขศรี
ล้วนใจราษฎร์เทวษทวิมิวันวาย
สกุณาบินว่อนร่อนเป็นสาย
พิราบรำกลางสายพิรุณโรย
น้ำตาหยาดทันใจจิตให้โหย
และเสียงใจตั้งจะโดยเสด็จไกล
นับเป็นบุญสิริมิ่งเหนือสิ่งไหน
วันที่ได้รับพระราชทานปริญญา
พระภารกิจเพื่อประชาเพิ่มค่าชีวิต

นับแต่นี้รอยพระสรวลจะร้างแล้ว
ถวายบังคมถวายกานท์ถวายบูชา

เหลือเพียงแววพระการุณย์อบอุ่นจิต
ขอ ฐ สถิต ทิพย์สถานสราญนรินทร์
(สมประสงค์ ปิ่นจินดา
: ตุลาคม 2538)

นักเรียนน้อยคอยประนมก้มกราบ
ดีใจได้กำเนิดเกิดมา

หมอบราบกับความดีที่ตรงหน้า
มีพระทัยสมเด็จพระยาเป็นดราหน้า
(มติชน : 10 กันยายน 2538)

ถึงน้ำท่วมท่วมมาทุกฟ้าคร่ำ
ที่ฝ่าฝนฝ่าฟ้าพาใจกาย

ก็ไม่ท่วมทุกข์ล้ำคนทั้งหลาย
มารองบาทราชถวายหวังคลายทุกข์
(มติชน : 24 กันยายน 2538)

กราบบังคมสมเด็จย่าอีกคราหนึ่ง
สมเด็จย่าไม่อยู่เยือนจึงเหมือนยัง

ตอนนี้ไปได้แต่เพียงซึ่งความหลัง
ประทับในใจกระทั่งถึงชีวิต
(มติชน : 10 มีนาคม 2539)

บ้านนี้เมืองนี้ยังมียุค
ยังอมมอดรันทดท้อไม่พอกิน
โชคดียังมีซึ่งชีวิต
โปรดให้หมอลงทั้งปวงมา
ประชาชนพันทุกข์ที่รูกเรา
อนิจจาครานี้ชั่ววาลย์
ทรงเป็นศรีนครินทร์แผ่นดินสยาม
เป็นนางแก้วแววเวียงเคียงพระยศ
ราชชนนีของสองกษัตริย์
ทั่วเขตคามสยามรัฐสีมา
คราวนี้พระศรีนครินทร์
ทวยราษฎร์ใจจะขาดลงรอนรอน
ปีไฉนกลองชนะกระหึ่มโหม
พาหทัย้องกลองพันธัญจน
สมเด็จย่าสวรรคาลัยลับ
ประทับสรวงห้วงหาวดาวดึงส์

ยังมีทุกข์หม่นหมองทุกท้องถิ่น
ยังไม่สิ้นโรคภัยในโลกา
มีพระเมตตาจิตสมเด็จย่า
รักษาประชาชนทุกคนไป
บรรเทาป่วยเจ็บเหน็บไข้
แผ่นดินไหวสมเด็จย่าสวรรคต
งามจริงงามองค์อลงกต
งามพระราชโอรสพระธิดา
เสวยราชสมบัติเวียงรัฐา
ยกเป็นสมเด็จย่าประชากร
เสด็จเมื่อเมืองอินทร์อนุสรณ์
พระนครร่ำร่ำคร่ำครวญ
โอดโอยฮักฮักกระอักกระอ่วน
ขยับกรับขับครวญอวลอิง
เสด็จกลับเทวโลกสุเรนทร์ลึง
สถิตย์แท่นมหาจุฬามณี

เป็นเทพเป็นทิพย์อยู่ลิบลิ้น
ยังเป็นแม่ฟ้าหลวงดวงชีวี

เป็นแกนฟ้าใกล้กับพสกศรี
ของปวงประชาซึ่งนรินทร์
(สัจจิตต์ วงษ์เทศ :
10 มีนาคม 2539)

ส่งเสด็จพระสุทิวสรวงสวรรค์
ขอพระจงสถิตทิพย์พิมานทอง

ด้วยจกบัลย์จากหัวใจไทยทั้งผอง
สราญครองพระทัยไปนรินทร์
(ทำอากาศยานแห่งประเทศไทย :
10 มีนาคม 2539)

ใจแผ่นดินฟ้าร่ำอาบน้ำตา
ดอกไม้จันทน์จากใจไทยทุกดวง

กราบพระบาทแม่ย่าแม่ฟ้าหลวง
ส่งเสด็จ ฐ สู่สรวงสุคติเทอญ
(เนาวัฒน์ พงษ์ไพบูลย์ :
12 มีนาคม 2539)

ต่อแต่นี้ภาพนี้ไม่มีแล้ว
สองพระหัตถ์โอบพระกรโอบอ่อนตาม
สายพระเนตรสบพระนัยนานั้น
เป็นถึงสายพระเมตตาแต่ข้าไท

พระขวัญแก้วมิ่งเกล้าชาวสยาม
ช่างงดงามตราตรึงซาบซึ้งใจ
สายพระทัยสัมผัสกันมิหวั่นไหว
ขอจำไว้ภาพนี้ไม่มีลืม
(มติชน : 15 มีนาคม 2539)

10 มีนาคมไทยกราบไหว้ย่า

รำลึกพระกรุณาจนหาไม่
(มติชน : 17 มีนาคม 2539)

โอ้พระทูลกระหม่อมแก้ว
ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย

เห็นพระโทมัสแล้วน้ำตาไหล
และเทพไท่ทุกสถานอภิบาลองค์
(มติชน : 17 มีนาคม 2539)

พระเมรุมาศราชรถพระโกศทอง
คลาคร่ำส่งเสด็จ คีนวัน

ครรลอง ฐ เสด็จสู่สวรรค
ตราบนรินทร์ประทับในใจประชา
(มติชน : 24 มีนาคม 2539)

โน่นแน่ะ “แม่ฟ้าหลวง” ของปวงข้าฯ ลอยจากฟ้ามาโปรดเกล้าพวงข้าฯ
 โน่นแน่ะ “สมเด็จพระยา” มาเยี่ยมเรา เพื่อบรรเทาความคับแค้นแสนลำเค็ญ
 โน่นแน่ะ “แม่ฟ้าหลวง” ของปวงข้าฯ เสด็จดับลับฟ้าหาไม่เห็น
 เบิ่งตามองก็องหน่น้ำตากระเซ็น หวังตามเป็นข้าพระบาททุกชาติไป
 นับแต่นี้ “สมเด็จพระยาแม่ฟ้าหลวง” เสวยสุขแดนสรวงนิรันดร์สมัย
 เหลือเพียงราชกรณีย์ที่เกรียงไกร สถิตไทยธานีศรีนครินทร์
 (แนวหน้า : 19 กรกฎาคม 2538)

สัตมวารราชคุณานุสรณ์น้อมเกล้าฯน้อมกระหม่อมสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

บ้านดอยดุงสูงสุดดอยเผ้าคอยหา รongพระบาท“สมเด็จพระยาแม่ฟ้าหลวง”
 ดวงดาวระวาววับนับหมื่นดวง หล่นร่วงปวงต่างผืนพรหม
 น้ำใสไหลล้นทันจากฟ้า ร่วมเหวว่าน้ำตาไทยไหลผสม
 ดอกไม้ป่าหล่นร่วงตามแรงลม เกลียวกลมรับละอองพระบาท
 สายใจไทยไหลร้อยสร้อยข้อบาท ไทยเป็นทาสน้ำพระทัยทุกถ้วนหน้า
 แม้วันนี้ไม่มีศรีนครา “สมเด็จพระยา” ทรงอยู่ในใจทุกคน
 (แนวหน้า : 25 กรกฎาคม 2538)

“สมเด็จพระยา”สถิตสถานพิมานทิพย์ สูงลิบเป็นฉัตรแก้วแพรววัศมี
 และสถิตกลางหทัยไทยธานี ดุจดั่งดวงวัชร “ศรีนครินทร์”
 (คณะกรรมการบริหารและกลุ่ม
 พนักงาน บมจ. ศรีเจริญอุตสาหกรรม
 (1979) บริษัท สยามกรุ๊ป
 อินเตอร์เนชั่นแนลจำกัด :
 25 กรกฎาคม 2538)

พระคือเทพประติมาซึ่งฟ้าสร้าง สถิตกลางดวงหทัยไทยถ้วนหน้า
 สมเด็จพระศรีนครินทราฯ “สมเด็จพระยา” ของประชาชาวไทย
 (แนวหน้า : 31 กรกฎาคม 2538)

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
พระผู้ทรงเป็นสิริสวัสดิ์พัฒนามงคลแก่ประเทศชาติ

สมาคมสตรีไทย ฯ ทุกถ้วนหน้า
 จะตามรอยพระบาทไปไม่หวั่นกลัว

เทอดทูน “สมเด็จพระเจ้า” ไว้เหนือหัว
 เพื่อบรรเทาความหมองมัวในแผ่นดิน
 (สมาคมสตรีไทยแห่งประเทศไทยใน
 พระบรมราชูปถัมภ์ :
 26 กรกฎาคม 2538)

สิ้นฟ้า

สิ้นแล้วสมเด็จพระเจ้าแม่ฟ้าหลวง
 ใจทุกดวงโศกกำสรวลมิรู้คลาย
 ส่งจากฟ้าสู่แผ่นดินให้สิ้นทุกข์
 แล้วใยฟ้าทวงกลับให้ลับลา

แก้วหนึ่งดวงแตกดับดับสลาย
 ทั้งฟ้าดินสะอื้นให้อาลัย
 ทรงนำสุขสู่หัวใจไทยทั้งหลาย
 สิ้นแม่ย่าแผ่นดินแทบสิ้นใจ
 (ดิฉัน : 31 สิงหาคม 2538)

10 มีนาคมประชาชนประชุมจิต
 พระมิ่งแก้วเสด็จสว่างขึ้นสรวงใด

ประชุมขวัญชีวิตลงกราบไหว้
 หมายเป็นมิ่งขวัญไทยชั่วกาลเทอญ
 (มติชน : 10 มีนาคม 2539)

ไอ้สิ้นแล้วดวงแก้วของข้าน้อย
 ส่งเสด็จสู่สวรรค์ชั้นพรหมา

ดูจประทีปส่องลอยสู่เวหา
 สายน้ำตาเอ่อล้นทันแผ่นดิน
 (สยามโพสต์ : 25 กรกฎาคม 2538)

จารึกเป็นประวัติแห่งรัฐชาติ
 ดอกไม้จันทร์เรียงร้อยรอยอาลัย
 จารึกภาพริ้วขบวนตามบรรพบุรุษ
 สะท้อนทุกดวงใจในแผ่นดิน
 จารึกไว้ชั่วนานชั่วหลานเหลน
 สะพรั่งดอกจันทร์หอมโน้มสัการ์

แทบทูลพระเมรุมาศอันหม่นไหม้
 แทนรักแท้ทั้งไพศที่หลั่งริน
 ซ้ำสำเนียงกำสรวลมิรู้สิ้น
 ยามศรีแห่งนครินทร์นิราศลา
 วันที่ทูลพระเมรุทุกเส้นหญ้า
 ส่งเสด็จสมเด็จย่าสุดอาลัย
 (จิระนันท์ พิตรปรีชา)

ถึงวันพรั่งท่งพระเมรุคลาดคล้า
 ทุกอณูบนพื้นแผ่นดินไทย
 ว่าครั้งหนึ่งเราเคยมีสมเด็จย่า
 แม่ฟ้าหลวงของปวงราชฎผู้ตรากตรำ
 วันทาลงประจงบราบที่ประดิษฐ์
 ถวายแด่องค์ชนนีผู้เมตตา...
 ตระเตรียมดอกไม้จันทร์ในวันนี้
 วันพรั่งนี้ไทยทั้งมวลจะรวมใจ

ในดวงหน้าหยาดน้ำตาจะป่าไหล
 ดวงใจ...ไทยทุกดวงจะจดจำ
 ผู้ทรงพระกรุณาอันเต็มคำ
 สถิตย์ในความความทรงจำทุกห้วงใจ
 ระดมจิตเป็นหนึ่งต่างพฤษชา
 จักสืบเจตนา...แม่ฟ้าไทย
 น้อมระลึกความดีอันยิ่งใหญ่
 ส่งเสด็จสู่สวรรคาลัยนิรันดร์เทอญ
 (บุญเกียรติ การะเวกพันธ์)

วันนั้น

วันเอ๋ยวันนั้น
 10 มีนา ประชาชนประชุมใจ
 ดอกไม้ใจถวาย "ย่า" แม่ฟ้าหลวง
 เบื้องตาและพระเมรุมาศพิลาสนั้น

สุดตื่นตันกับวันอันยิ่งใหญ่
 ประจกถวายอาลัยดอกไม้จันทร์
 ถวายพระเพลิงเกลิงสรวงเกลิงสวรรค์
 หลับฝันเห็น "ย่า" บนฟ้าเอย

สนามหลวง

สนามเอ๋ยสนามหลวง
 สนามหญ้าจารึกรำลึกนิรันดร์
 ถนอมทุกสายมั่งสู่สนามหลวง
 ฐลิตินเส้นหญ้าก็ตราตรึง

สนามใจรายดวงช่วงโชติฝัน
 ได้แสงดาวแสงตะวันขวัญคะเนิง
 ใจทุกดวงจากแดนก็ไปถึง
 ท่งพระเมรุเป็นหนึ่งท่งไทยเอย

ประชาชน

ประชาเอ๋ยประชาชน
 เป็นคลื่นของมวลมหาประชาลัย
 ในชุดดำเหมือนหมองแต่ใจหมาย
 งามใจหมายถวาย "ย่า" กุศลสกา

หลากหลายล้นหลากล้าเหมือนน้ำไหล
 ทุกชีวิตทุกวัยทุกใจวาว
 พิสุทธิ์ของบุญระบายนสะอาดขาว
 น้ำตาพราก็น้ำใจจากไทยเอย

พระบารมี

พระเอ๋ยพระบารมี
ได้ฟุ้งร่มพระบารมีก็ชาติใด
ได้ร่วมชมริ้วกระบวนล้วนน่าทึ่ง
ได้ร่วมร่มสดับธรรมครั้งสำคัญ

ได้ชื่นชมชาตินี้ก็ชาติไหน
ยังจะจำไว้ทุกชาตินั้น
ได้ร่วมซึ่งเพลงประโคนหมโศกศัลย์
ครา "ยาไทย" ครรไลสวรรคชันฟ้าเอ๋ย
(สนามหลวง ประชาชน พระบารมี :
ไพโรจน์ทร์ ขาวงาม :
17 มีนาคม 2539)

ราษฎร์มีคล้ายรักภักดีสมเด็จพระศรีนครินทร์

หยาดน้ำตารินไหลมิได้ขาด เหมือนหัวใจของปวงราษฎร์นั้นสูญหาย
แม้พระเพลิงหมดสิ้นควันจนวันตาย ราษฎร์มีคล้ายรักภักดีสมเด็จพระศรีนครินทร์
(2 มีนาคม 2539. หน้า 1)

วิปโยคทั่วแผ่นดินเหมือนสิ้นขวัญ
พร้อมพระเพลิงจนควันสิ้นกลิ่นกำจาย
ดอกไม้จันทร์ที่เราพร้อมน้อมถวาย
ส่งวิญญาณครั้งสุดท้ายสุดอาลัย
(10 มีนาคม 2539. หน้า 4)

"ส่งเสด็จ...แม่ฟ้าหลวง"

ประชากรราษฎร์ทั่วพาราน้ำตาตก	แสนตระหนกกับ"วันนี้"เป็นหนักหนา
ไม่เคยคิดว่าจะถึง...ซึ่งเวลา	วันนี้ "พระแม่ฟ้า" ของชาวไทย
ต้องเสด็จสู่ห้วง...สรวงสวรรค์	มองกลุ่มควันเหนือพระเมรุแล้วใจหาย
อนิจจา...ดวงหทัยแทบวางวาย	ปวงชาวไทยน้อมถวายร่วมพิธี
ฝากส่งสารถึงสวรรคบนชั้นฟ้า	และมवलเหล่าเทวาในสวนศรี
จะคุ้มครองอภิบาล "พระราชชนนี"	ให้ทรงมีความสุขทุกทิวา
"สืบมีนาสามเก้า" มีความหมาย	พลกนิกรชาวไทยทุกสาขา
จะจดจำ...วันนี้ชั่วชีวา	ตราบชั่วฟ้า "สมเด็จพระย่า" คือดวงใจ
จะอาลัย...กันต่อไปอีกนานนับ	จะโศกเศร้า...ถมทับกันเพียงไหน
จะอาดูร...ทั่วแคว้นแผ่นดินไทย	ประวัติศาสตร์จารึกไว้...ไม่ลืมเลือน

(คอลัมน์นี้ที่นืออเมริกา กุหลาบแดง 9999)

อาลัยพระแม่ย่า

พญาโคกสะอื้นให้จ่าเฝ้า
 สองหัตถ์พระแม่ย่าคอยยาเยียว
 คงแต่เสียงร่ำให้อาลัยหา
 เสด็จสู่สวรรคตครัลแล้ว
 ว่าจะให้ทำความดีถึงถ้วน
 ตามรอยพระตำราสบาทบงสุ
 ปี่แก้วแจ้วเจื้อยประจวบ
 จะขาดสายวาวอย่างเคยยิน
 ทุกคำแว่วหวังรับสิ่งสรรพ
 สุขเสวยทิพย์พิมานนานนิรันดร์
 สว่างลงทรงสร้อยร้อยมาลัย
 เป็นอย่างย้าความดีที่จำเรียง
 รอยพระบาทยาตรย่างอยู่กลางใจ
 แว่วพระเนตรกรุณาแก่สากล
 เกือบหนึ่งศตวรรษจรัสนม
 ประทานสองพระมหากษัตริย์ไทย
 ขอพระผู้สถิตในรัศมี
 เสด็จเยี่ยมยอดฟ้าจุฬามณี

ทุกดวงใจไพร่ฟ้าประชาราษฎร์
 ไอ้พระแก้วขวัญเกล้าของไทย

ศรีนครินทร์ปิ่นครามาล่วง
 กราบพระบาทน้ำตารินทั่วดินแดน

เย็นเยียบเจียบเหงาอยู่เปล่าเปลี่ยว
 สองพระเนตรเคยเหลียวไม่มีแล้ว
 โอ้ว่าพระทูลกระหม่อมแก้ว
 ผวาแว่วพระวาจาว่ายังคง
 สุขเพื่อส่วนรวมร่วมสมประสงค์
 ตราบองค์พระแม่ย่าน้ำตาริน
 ประจงให้ใจจวนจะขาดสิ้น
 อย่างเคยย้าให้ถวิลทุกคืนวัน
 รับสั่งเสร็จเสด็จดับสู่สวรรค
 เนื่องนิโรธโชติชนสังวาลย์เรียง
 ร้อยมาลาม่าให้เป็นอย่างเยี่ยง
 ๕ จำเริญเดินเคียงมาดาชน
 รอยพระสรวลละมุนละไมในทุกหน
 แว่วเมตตามาดมวงคลชัย
 เสกกุศลแก่ศตวรรษสมัย
 ประทานใจจงรักใจภักดี
 เสวยสวรรคาลัยคัลลงศรี
 ประทับที่กลางใจไทยนิรันดร์
 (เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์)

เหมือนจะขาดอาลัยล้ำฟ้าร่ำไห้
 สรวมสถิตในดุสิตสันต์นิรันดร์กาล
 (บริษัท ไทยฮีโนมอเตอร์เซลส์ จำกัด
 และตัวแทนจำหน่าย)

ไทยทั้งปวงโคกสลดกำสรดแสน
 เชิญพระองค์สถิตแคว้นแดนสรวงเทอญ
 (การสื่อสารแห่งประเทศไทย)

พระบาทดำเนินเจริญสวัสดิ์
พระโอรสเจ้าพระโสดพิมพิไล

พระหัตถ์พระเนตรสดใส
พระทัยเมตตาอาทร
(พระศรีธีรวงศ์ หน้า 7)

สยามรัฐสะท้านอาลัย
ชัวนิรันดร์ไม่ลืมแม่ฟ้า

รัฐสยามร่ำให้ทุกหย่อมหญ้า
"สมเด็จพระยา" ยังอยู่คู่ใจไทย
(ทองแถม นางจ่านอง :
10 มีนาคม 2539. หน้า 1)

แต่...สมเด็จย่า

สมเด็จย่าแม่ฟ้าหลวงของปวงราษฎร์
เป็นแม่ย่าฟ้าหลวงของปวงไทย
แม่ฟ้าหลวงห่วงใยไทยทั้งชาติ
พระกรุณาพลิกผันแผ่นดิน
พระแม่ทรงส่งเสริมเพิ่มความรู้
พัฒนาการอาชีพแก่ปวงชน
น้ำพระทัยดังหยาดฟ้าลงมาโปรด
พระนำความชุ่มน้ำสู่แผ่นดิน
แต่วันนี้ไม่มีแม่พระสุรเสียง
ไม่มีแม่ฟ้าหลวงดังเช่นเคย
ขอแม่ฟ้าศรีนครินทร์พระปิ่นเกศ
แม่เสด็จสู่สวรรคาลัย

พระปรีชาสามารถราษฎร์เลื่อมใส
พระจากไปไทยทั่วหน้าน้ำตาริน
ทรงประพาสเยี่ยมเยือนทั่วแดนถิ่น
ไม่สุดสิ้นน้ำพระทัยสู่ใจชน
แก่ชนผู้ขาดแคลนและขัดสน
เพื่อผู้คนยากไร้ได้มีกิน
นำประโยชน์ยิ่งใหญ่ไปทั่วถิ่น
ดังหยาดฝนไหลรินไม่สิ้นเลย
จะร้อยเรียงถ้อยคำมาเอื้อนเอ่ย
เหลือจะเอ่ยร้อยร่ำด้วยคำใด
พระเสด็จสู่เทวศรัอันยิ่งใหญ่
พระคงอยู่ในดวงใจไทยทุกคน
(นางสาวหัตถพันธ์ หนูทรัพย์ ม.4/4
โรงเรียนหอวัง)

กราบแผ่นฟ้าอาลัยลาแม่ฟ้าหลวง
พระเมตตายังสถิตนิจนิรันดร์

คราเสด็จกลับยังห้วงสวรรค์
ในทรงจำในดวงใจไทยประชา
(บริษัท กันตนากรู๊ป จำกัด :
25 กรกฎาคม 2538)

โอ้ว่าพระแม่ย่า

ยกขึ้นขึ้นบัมคม
 ฟ้ารำกระหน่ำราย
 แม่ฟ้ามาหม่นมัว
 โหยให้ยิ่งให้หา
 ขวัญเอยพระขวัญข้าว
 หุงหอมระเหยควัน
 บูชาพระแม่ย่า
 สถิตในหทัยถนอม
 แม่ย่าแม่ฟ้าหลวง
 จักเทวษทวิวาร
 มาอยู่ร่มเมืองเย็น
 สู่สวรรคาลัยริน
 ฟ้ามีดแผ่นดินหมอง
 พระแท่นที่บรรเทือง
 โอ้ว่าพระแม่ย่า
 พระทองของมณฑล

ประเคนพระประคองถวาย
 ระรินร่ำแต่น้ำตา
 สลัวทั่วทั้งพสุธา
 พระแม่ยามาอยู่สวรรค์
 ประคบบ้องประคองบัน
 เคล้ารูปหอมและเทียนหอม
 พระแม่อยู่เป็นเจิมจอม
 กระหม่อมแก้วนิรันดร์กาล
 ทุกแดดดวงฤดีดาล
 ทุกทิวาราตรีถวิล
 เป็นที่รักแห่งธรณิน
 แต่น้ำตามานองเมือง
 เคยเรื่องรองไม่รองเรื่อง
 บรรทับโหระโหหน
 เสด็จมาอยู่ใจชน
 พระสู่สัคคติเทอญฯ
 (เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์)

หมื่นภูผาให้
 โบกธงพันวา
 พระมิ่งพระขวัญ
 ใจไทยทุกใจ

อาลัยแม่ย่า
 เสด็จสวรรคาลัย
 สถิตนิรันดร์ ณ ฤทัย
 ถวายพระแม่ฟ้าหลวง
 (เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์)

สิ้นสมเด็จพระย่า

สิ้นแล้ว "สมเด็จพระย่า"
 จากนี้จะหาไหน
 อาลัย "สมเด็จพระย่า"
 จากนี้จนสิ้นลม

ปวงประชาปริ่มซาใจ
 ให้ผองไทยได้ชื่นชม
 ปวงประชาแสนทุกข์ตรม
 ร้องชมหาแต่ย่าเรา

ที่ไหนมีทุกข์เข็ญ
 หนักหนา ก็บางเบา
 "สมเด็จย่า" สวรรคต
 คนดีการเมืองนั้น
 ยังมีมากมวลชน
 เห็นสุปลันแผ่นดิน
 "อาสุพวกกาฝาก
 พื้นฐานนั้นโง่งงเน
 เจ้าชื้อกับพวกชั่ว
 ลูกหลานคนอายุครั้น

คือ...หลักของผองชน
 คือองค์ศรีนครินทร์
 ท่านช่วยชุบชีวิต
 เหนื่อยยากทนบากไป
 18 เสด็จกลับ
 ทุกข์โหลหลังมา

ไอ้พระสวรรคต
 ราชชนนีพระศรีแดน
 สรรวมสถิติดุสิตสรวง
 ราษฎร์จงรักภักดีคง

จบนิวขึ้นเหนือขวัญ
 พนมใจประจักษ์จันต์

อย่าไม่เว้นแม้ข้ามเขา
 ช่วยปิดเป่าหายไปพลัน
 ต้องละลดช่วงชิงกัน
 ไม่มูมมามแย่ง "เค้ก" กัน
 ที่ทุกข์ทนเป็นอาจัน
 ประจานยีนสินหลานเหลน
 จะตายซากเป็นกากเดน
 จะพังพยับอยู่นับวัน"
 ไม่เคยกลัวถูกหยาบหยัน
 ที่พ่อมันเป็นคนทราม
 (กำแหง ภริตานนท์)

คือ...พระชนม์ของแผ่นดิน
 โลกยลยินก้องเกียรติไกร
 ทุกข์ทั่วทิศทั้งผองไทย
 ด้วยพระหฤทัยเปี่ยมเมตตา
 ดาลเดือนดับลงอีกครา
 เมืองนองหน้า...น้ำตาไทย
 (มุลนิธิดวงประทีป)

ราษฎร์รันทดกำสรดแสน
 ไทยร่ำไห้อาลัยองค์
 สันติปางเปี่ยมยินยง
 ดำรงในใจนิรันดร์
 (บริษัท โตโยต้ามอเตอร์ ประเทศไทย
 ไทย จำกัด และตัวแทนจำหน่ายทั่ว
 ราชอาณาจักร)

ดอกไม้จันทร์จากแดนดิน
 ส่งเสด็จสู่แดนสรวง
 (การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย)

น้อมสำนึกพระกรุณา
สู่ทวยราษฎร์ทั่วชาติไทย
เสด็จสวรรคตสวสวรรค์
แม่สูญเสียมิสูญสิ้น

ตั้งเตือนดับลับแล้ว
เย็นเยียบยิ่งเย็นใด
กราบพระบาทครั้งสุดท้าย
จากนี้สู่นิรันดร์

ร้อยคำรำพันรำ
เอกอุดลย์การุณยศรัย
สู่สวรรคตครรไลแล้ว
แหล่งหล้านภาดล
ทิพย์เทพเชษฐาภิบาล

"สมเด็จพระย่า" "แม่ฟ้าหลวง"
ทวยราษฎร์ทั่วปถพี
สู่สวรรคตครรไลแล้ว
โสภณาลัยสุดพรรณนา
เทพไทยทุกสถาน
สถิตทิพพิมานศรี

เปี่ยมเมตตาคุณาศัย
องค์ชนนีศรีนครินทร์
อาลัยนิรันดร์อวรณ์ถวิล
เจตน์จงรักจิตภักดี
(บริษัท เอสโซ่แอสแตนดาร์ด
ประเทศไทย จำกัด)

ตั้งดวงแก้วดับกลางใจ
ไทยทั้งชาติใจขาดรอน
น้อมถวายความอาวรณ์
ไม่มีแล้ว..พระบรมราชชนนี
(หนังสือพิมพ์คู่แข่งรายวัน)

มิสมน้ำพระหฤทัย
"แม่ฟ้าหลวง" ของปวงชน
ประทีปแก้วดับมิดมน
โสภณาลัยรำน้าตานอง
พระสู่สถานพิมานทอง
(บริษัท มอลีนีฟูดโปรดักส์ จำกัด
และ บริษัท เอ็ม อาร์โกกิ จำกัด โดย
มอลีนี ชมเชิงแพทย์,
กุลทรัพย์ รุ่งฤดี)

ร่วมเกล้าปวงประชาชี
พึงบารมีพระเมตตา
สูญดวงแก้วส่องชีวา
ปวงนราน้อมอัญชลี
เชษฐาภิบาลราชชนนี
สุชาวดีนิรันดร์
(บริษัท คาร์ลสเบิร์ก บริวเวอรี่
(ประเทศไทย) จำกัด
คุณหญิงกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ)

บันทึกอันโหยไห้ของแผ่นดิน

ก็หยาดน้ำค้างร่ำ	และก็คำกวีริน
ความทุกข์ของแผ่นดิน	ก็มีเหือดมิรู้หาย
ด้วยทุกข์โถมนัสา	ในแววดานนั้นทอดราย
สื่อศรีสังวาลย์สาย	ไว้ซืมซบอยู่สืบสาย
ว่าสายพระกรุณา	และมหาบุญญธิการ
เกินกาพย์จะขับขาน	และเกินคำกวีไซ
คือหนึ่งดอกไม้จันทน์	คือหนึ่งวันหวนอาลัย
คือรักคือโหยไห้	ถึงพระศรีนครินทร์...
	(พระยาเลิ่ยง)

แต่...แม่ฟ้าหลวงของปวงไทย

ใจฟ้าใจแผ่นดิน	เพียงพั่งพันที่สิ้นสลาย
ทวยราษฎร์แสนเสียดาย	สมเด็จพระยาทั้งสากล
ทรงตั้งแพทย์อาสา	ช่วยประชาทุกแห่งหน
โรคร้ายหายทุกข์หน	มิ่งมงคลขวัญประชา
ทรงเยี่ยมราษฎร	ที่เดือดร้อนทุกทิศา
เกียรติก้องเกริกพารา	สมเด็จพระยาของชาวไทย
เสียงองค์แม่ฟ้าหลวง	ไทยทั้งปวงน้ำตาไหล
กราบบาทด้วยอาลัย	ปวงชาวไทยรำลึกคุณ
	(เด็กชายสุรัฐพล กชพิมพ์ ม.2/7
	โรงเรียนห่อวัง)

โอ้พระร่มโพธิ์แก้ว	นิราศแล้วพระคุณคง
ทวยราษฎร์น้อมจิตจง	อัญชลีพระศรีนครินทร์
พระคุณพระเลิศล้ำ	ยิ่งนภาแลปกพิณ
มหาสมุทรกระแสนินธุ์	มิเทียมเทียบเปรียบปราณี
"สมเด็จพระยา" แม่ฟ้าหลวง	ร่วมเกล้าปวงประชาชี
ดับทุกข์ดาลสุขศรี	ทั่วปถพีฝั่งพระคุณ
	(กุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ)

กุลสตรี

ไอ้องค์สมเด็จย่า
 เสด็จสู่สวรรคาลัย
 ทั้งแต่ความโศกเศร้า
 ทุกคนเศร้าโศกตรม
 ไอ้องค์พระแม่เจ้า
 ทรงรักชนทั่วไป
 ตรากตรำพระวรกาย
 เสด็จไปลาดตระเวน
 ภูเขาหรือทะเล
 ทรงท่องเที่ยววันดิน
 พระองค์ทรงเมตตา
 นำพระทัยทรงเอื้อเฟื้อ
 แต่นี้ไม่มีแล้ว
 ปวดร้าวในอุรา
 เกินเหนือความรู้สึก
 ไม่สามารถจะเสกสรร

ศรีนครินทราบ
 ศรีพื้นปฐพี
 ศรีสรวงเมื่อคืนสรวง
 ศรีล่วงล้ำเหลืออาลัย

ของประชาชนชาวไทย
 ในดินแดนอันรื่นรมย์
 ความปวดร้าวแสนขื่นขม
 สดระทมด้วยอาลัย
 ทุกคำเข้าทรงห่วงใย
 ดุจดั่งเป็นเช่นหลานเหลน
 มิได้มีใครกะเกณฑ์
 ดุทุกข์สุขของปวงชน
 สุดคะเนยอมอดทน
 เพื่อจะได้ทรงช่วยเหลือ
 กรุณาคอยจุนเจือ
 เผื่อแผ่ไปทั่วพารา
 ดุจดวงแก้วดั่งลับตา
 เกินหาคำพร่ำรำพัน
 จะจารึกคำจำนรรจ์
 ได้ครบถ้วนกระบวนความ
 (สมถวิล ชีระกุล ปีที่ 25 ฉบับที่ 597
 ปีถัดหลัง พุทธศักราช 2538)

บรมราชชนนี
 ศรีศรัทธาแห่งปวงไทย
 ศรีแห่งทรวงนภาศัย
 คืบฟ้าแล้วแม่ฟ้าหลวง
 (บริษัท ห้างเซ็นทรัลดีพาร์ทเมนท์สโตร์
 จำกัด และในเครือเซ็นทรัล)

พระคุณอุ่นทั่วฟ้า
ทั่วดวงทั่วพงไพร
พระดวนเสด็จดับ
พสกพร้อมน้อมเคียงคัล
"พระบรมอัยยิกา"
ไพร่ฟ้าประชาชี

ทั่วแหล่งหล้าซาล้าย
ในทุ่งนาทั่วหน้ากัน
พระชนม์ลึบสู่สรวงสวรรค์
อาลัยรักยิ่งภักดี
สมเด็จพระยาประเสริฐศรี
จงรักมั่นนิรันดร์กาล
(บริษัท กฤษตามหานคร จำกัด (มหาชน))

น้อมรำลึกสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

ดวงดาวระวาววับ
ร้อยรวมทุกหัวใจ
สมเด็จพระยาแห่งไทยราษฎร์
พระกรุณาที่หลังริน
สายพระเนตรบอกห่วงใย
ร้อนแล้งแห่งทุกซอก
สุดแดนสุดขุนเขา
รอยพระบาทที่ก้าวไป
พระเมตตาแผ่ไพศาล
ทั่วโลกล้วนชื่นชม
บุญเหลือเกิดเป็นไทย
ชาติ ศาสน์ กษัตรา
แม่เอย แม่ฟ้าหลวง
เกินถ้อยร้อยรำพัน
ดาวดับไม่ดับแว
เวียงว่างว่างเดียวดาย
ร้อยใจแห่งไทยราษฎร์
สมเด็จพระศรีนครินทราบรม
ของทรงคุ้มครอง
ตลอดปีตลอดกาล

เด่นประดับนภาลัย
ถวายให้พระศรีนครินทร์
กาลมีอาจให้ลืมลึน
ซบแผ่นดินชีวิตชน
เสด็จไปทุกแห่งหน
เพื่อช่วยคนพ้นผองภัย
ทรงคอยเฝ้าเอาใจใส่
ผืนดินไทยอ้อมอุดม
โชติชัชวาลพาเย็นร่ม
ต่างกราบกำด้วยศรัทธา
เป็นข้าให้รองบาทา
เลิศล้ำค่าหาเทียมทัน
เมื่อลบล้างแสนโศกศัลย์
สุดเสกสรรเกินบรรยาย
พระขวัญแก้วลบล้างภัย
แผ่นดินกลายนองน้ำตา
กราบพระบาทสมเด็จพระยา
สถิตฟ้าแดนพิมาน
ให้ไทยผองสบสุขสานต์
ดราบนานานนิรันดร์
(ชูลีรัตน์ สวัสดิ์ ธนาการกรุงศรีอยุธยา
จำกัด (มหาชน))

ปวงราษฎรปาดถอดดวงใจ	ร่ำรักอาลัย	สมเด็จพระยาประชาไทยเทวี
ธ กอปรกุศลทรงศรี	พระเมตตา	เปี่ยมล้นพันที่จะรำพัน
น้ำพระทัยงดงามเพียงจันทร์	ทอแสงผ่องพรรณ	ทุกชนชั้นสุขสมรมเย็น
พระกรุณาอุตสาหะบำเพ็ญ	ประโยชน์โดดเด่น	แลเห็นทั่วแท้แม่ถิ่นไกล
ลูวาร์พระเสด็จสวรรคาลัย	จึงดวงพระหฤทัย	เสวยสุขสืบบุญพระบารมี
กฟผ. ถวายอาศิรวาทสดุดี	พระบรมราชชนนี	สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
ขอทรงเกษมสุขสำราญ	แดนทิพย์พิमान	เหนือแผ่นดินของแผ่นดินไทย
พระวิญญูญาณเสพสวรรคาลัย	ข้าพระบาทรวมใจ	รำลึกในพระมหากรุณาธิคุณ

(การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย
จ.11959 : 8 ตุลาคม 2538)

อาลัย "สมเด็จพระเจ้า"

พระแม่มีร่มเกล้าชาวไทย	เอิบอ้อมปริมใจ
สยามนิกรอภิชาติบาทหิรัญ	
เอกองค์เอกแก้วกษัตริย์	สมเด็จพระชนนี
บารมีแผ่ประเทืองเรืองรอง	
อุ่นเกล้าชาวไทยทั้งผอง	ดุจเทพคุ้มครอง
พระทัยเปี่ยมเมตตาธาร	
ทรงกอปรกิจเกื้อพระชนมาน	กรณียกิจพระราชทาน
โปรดพองทวยราษฎร์พสกไทย	
การแพทย์กิจกรรมนำสมัย	ชนบทถิ่นไกล
ทุกชีโสภโรคนันบรรเทา	
ส่งเสริมเกษตรกรรมล้ำเนา	สุดหล้าป่าเขา
พระทัยอุปถัมภ์บำรุง	
กอปรเกื้อพุทธศาสน์เรืองผดุง	แสงธรรมนำปฐ
ผ่องผุดเปี่ยมราชศรัทธา	
ธรรมชาดิงามไสววิไลตา	พระทัยปรารภนา
อนุรักษ์พรรณพฤกษ์พรั่งจี	
กรณียกิจทั่วสกลันมี	สมเด็จพระราชชนนี
พระคุณสุดสรรพรพรรณนา	
ดิถีสืบแปดกรกฎาย	พระสุพรรณวาท
ปวงประชาโคกกล้าอาลัย	

รำลึกเอ่อท้นน้ำพระทัย
 สุธญ "แม่ฟ้าหลวง" ปวงชน
 ขอสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั่วสากล
 เสวยสุขแดนทิพย์สรวงสถาน

น้ำตารินไหล

อีกพระบารมีดล

(จกรา วราฤทธิ์)

เสียงให้เสียงพราวครวญ
 ล้วนต่างเสียดายสุดแสน
 เห็นน้ำนองแผ่นดินแดน
 น้ำตาลท้งท้นล้นไหล
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ
 ถวายบังคมบรมบาทด้วยอาตุร

มวลทุกข์ประมวล

คือเปรียบเทียบแทน

ปวงประเทศไทย

(บริษัท ไทยน้ำทิพย์ : สยามไฟสท์ :
 กรกฎาคม 2538)

ศรีนครินทรานุสราลัย

ภุชงค์วิเชียรฉันท

เสด็จน่านวิมานฟ้า
 ครวญถึงคะนิงใน
 เสด็จยาสีเคยเยียม
 เคยรับเสด็จโดย
 เสด็จยาส ฐ รับสั่ง
 เคยเฝ้ามีห้วงเหิน
 เสด็จยาสประทานขวัญ
 คือโสมประโลมใจ
 พระวาทวิลาสคำ
 สืบเจตนาหมาย
 จะทำบุญวิรุฬห์กิจ
 แต่ยาสประชาชน
 กุศลเสร็จเสด็จยาส
 ทิพย์ผลลामัย

เสด็จยาสเฝ้าไกล
 ขณะคิดก็จิตโหย
 หทัยเปี่ยมกรุณาไปรย
 ระยะไกลก็ไกลเกิน
 ฤ บางครั้งก็ทรงเดิน
 ก็มีเห็นลำเค็ญใจ
 กำนัลลำเค็ญใจ
 สุขะขึ้นระรินกาย
 ณ เกศามีเสื่อมคลาย
 จะประสมอุดมการณ์
 และบุชิตอุทิศทาน
 ปิยะยาสประเทศไทย
 สถิตฟ้าสุราลัย
 ลุประสิทธิ์สำฤทธิ์เทอญ

(จำนวนคำ เอมริน : 15453 18 สิงหาคม
 หน้า 22)

อภิวาทพระบรมราชชนนีศรีนันทรา

สัททูลวิกกีฬิตฉันท์ 19

สรวมชีพอาศิรวาทพระราชชนนี
 "ศรีนครินทร์" มี พระคุณ
 เลอเลิศเทอดวิชะการทยานขณะจรณ
 จึงเด่นและเพ็ญสุน- ทรา
 สมแล้วองค์พระชนกประทับ ณ หทยา
 เคียงคู่พระชนมมา ประเทือง
 ทรงสืบปณิธานตระการวิริยะเรื่อง
 สวามีสถิตเบื้อง สวรรค์
 อบรมปมจริยาคุณาสมณะอัน
 เอกคุณประโยชน์สร- พระบุตร
 บุญไทยได้ทิวราชภูรีประศาสน์สกลพุทธ
 ทรงทำนุราชภูรีสุด ลิขิต
 เอกองค์ราชชนนีเสด็จ ณ ทศทิศ
 แนวหนุณกรุณย์จิต นิกร
 ทรงเผยแผ่คุณธรรมพระพุทธรจริยธ
 สาร "พระพุทธเจ้าสอน อะไร"
 แผนครอบครั้ว คณะแพทย์ สถานสิกขไพโร
 ของเล่นและของใช้ ประทาน
 จรจากฟ้าศิริสูงและสู่อุทกฐาน
 ทรงแย้มพระสรวลมาน มธุรส
 วางองค์ทรงสมถา ณ อีสริยยศ
 มั่นคงธำรงทศ- ศะธรรม
 ทวยราชภูรีรักรัถลีบาท ฐ ญาติศิระประจำ
 ซาบซึ้งและตริ้งน้ำ พระทัย
 นานเท่านั้น ฐ สนิทสถิตนิกรใน
 มวลบารมีไกร สกล
 บัดนี้ราชภูรียะหลังสะพรั่งศละตล
 บังคมสะอื้นยล พระโกษฐ์
 เย็นเยือกใจเพราะนภา ฐ ภาฯ หลุโหด
 พรากพระองค์พระทรงโร- จนา

แท่นนั้นมวลงคุณะธรรม ฐ นำสเถระตรา

แบบอย่างสุมาตรา

นิรันดร์ไทย

(ชยศรี สุนทรพิพิธ ชาลี)

อาลัยสมเด็จพระเจ้า

ศรีนครินทร์ทรงปกป้อง

แม่ฟ้าหลวงสวรรคาลัย

เหล่าปวงราษฎร์ร่วมหทัย

สู่สวรรคาลัย

ศรีนครินทร์สมเด็จพระ

ปกป้องเหล่าผองไทย

ทรงเยี่ยมเหล่าประชา

ชาวเขาเรียนเพลิดเพลิน

แม่ฟ้าหลวงสิ้นแล้ว

มิดทิดทั่วปฐพี

สมเด็จพระนราธิวาส

เสวยสุขในชั้นพรหม

เหล่าประชาราษฎร์

ตราตรึงคุณอนันต์

ร้อยกมลส่งเสด็จ

ร้อยกายแทนหทัย

พระสุสวรรคาลัย

สถิตในดุสิตสถาน

วิญญานแม่ปกเกล้า

จุแสงพระสุริย์

ผองไทย เกษมแฮ

สิ้นแล้ว

ส่งเสด็จ พระเอย

ทับแก้วพินิจวิไล

ทรงแผ่แผ่ความสุขให้

แม่ถิ่นไกลทรงดำเนิน

พระเมตตาล้ำจำเริญ

ชาติเจริญเพราะบารมี

ดั่งเดือนแคล้วดัดลับหนิ

ทุกชีวีระทมตรม

พระทรงยาตรแดนสุขสม

ทิพย์บรมพินิจพลัน

ไทยทั้งชาติเศร้าโศกศัลย์

ตรมจาบัลย์ปมชาติใจ

พระประเวศสวรรคาลัย

เป็นดวงใจส่งวิญญาน

พินิจแก้วอันโอฬาร

ทิพย์พินิจสุขรมณีย์

ทั่วประเทศทั่วธานี

แผ่บารมีป้องมวลงไทย

(ปรานี วงศ์ยะรา : ฉ 11913 2

กันยายน 2538)

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

"ขุนเขาก็ร้องไห้"	พืชสัตว์ไพรทุกชีวัน
หม่นหมองครองโศกศัลย์	ขวัญแหล่งหล้าฟ้าม้วน
สรวงสวรรค์แสนสุขวิปโยค	กันแสงโศกโปรยอัสสุชล
สู่พื้นปถพีดล	น้ำตาฟ้าอาลัยพระองค์
ใจฟ้าใจแผ่นดิน	เพียงฟ้าภินท์สลายลง
ใจชาติใจชนคง	น้อมจงรักมั่นภักดี
เทพไททุกสถาน	เชิญอภิบาลราชชนนี
สถิตทิพย์พิมานศรี	เสวยสวรรค์นิรันดร์เทอญ
วิปโยคสะท้อนทั่วดาว	แดนไทย
บรมราชชนนีใน	ผ่านฟ้า
สวรรคตตั้งโพธิ์ไทร	หักล้ม ระทมแอ่
ทวยราษฎร์ทั่วแหล่งหล้า	โศกเศร้าสุมทรวง
	(กุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ)

อาศิรวาท

สมเด็จพระแม่เจ้า	พันปี
คือสมเด็จพระราชชนนี	ท่านให้
ทรงพระเจริญศรี	สิริสวัสดิ์ นานนอ
ยังประกอบกรณียกิจให้	ชาติได้สม่าเสมอ
พระแม่เจ้าชนนีศรีสยาม	พระวัยงามน้ำพระทัยวิไลเหลือ
เสด็จฝ่าพรงทั้งบกเรือ	พระทำเพื่อประชาชนคนทั้งปวง
หาไม่ได้ผู้ใดในโลกนี้	เช่นสมเด็จพระชนนีที่ทรงห่วง
ประชาชนผู้ยากลำบากปวง	พระคือดวงประทีปแท้อย่างแน่นอน
	(ท่านผู้หญิงดุขฎิมาลา มาลากุล ณ
	อยุธยา : 30 กันยายน 2538)

พระมหากุณาธิคุณพระแม่ล้านแผ่นดิน

"สมเด็จพระย่า" เสด็จฯ ลับแล้ว	สู่สวรรค
เหลือพระมหากุณาธิคุณอัน	เปี่ยมล้น
ทั่วเทศุเรศกันดารพลัน	พระเสด็จ ฯ ประโลมโน
สิ้นพระศรีนครินทร์ฯ พัน	ผากสิ้นดินดอย
พระเอยพระแม่ฟ้า	พระห้วงหาทุกชั้นชน
ไทยทั่วผ่านทุกข์ทน	เพราะมหาบารมี
แม้นยากแม้เย็นร้อน	กันดารดอนหลากนที
สมเด็จพระราชชนนี	ฤาจะเว้นเสด็จเยือน
มิเคยจะทรงหวั่น	พระด้นดั้นประเวศเรือน
มิไยสังขารเดือน	มิอาอ้างมาก็ัดกัน
พระเอย ณ วันนี้	พระจรัสเสวยสวรรค
ขอบุญอันอนันต์	อำนวยอุ้มพระแม่ฟ้า
เนาวิสุทธิพิมานสรวง	ลูกทั้งปวงจะอาสา
บรรโลมทิพย์วิญญูณ	พระแม่ฟ้าเกษมเทอญ
	(ที่มงานชาวภูมิภาค)

เสด็จสู่สรวงซึ่ง
สลดแล้วสุดหล้า
สถานทิพย์นิทรา
สถิตแท้แด่ไคล

ชั้นฟ้า
ไทยให้
เมืองแมน มิ่งโพ้น
เหล่าราชภูรี ถวิล
(บริษัทเนสเล่ประเทศไทยและตัว
แทนจำหน่าย)

ชาวบ้านนาตอง

"ยอพะหนมบังคมมอบน้อบศิริระก้อม	กราบป่าทูกำองค์แม่ตำวักษัตรา
พระศรีนครราชชนนีองค์แม่เจ้าฟ้าหลวง	ดีปวงข้าเจ้าแซ่ข้องร้องสักก่าตั้งติเสด็จ
สวรรคกาลัยม้วยมิดสถิตแห่งห้องอมร	เสวยจันฟ้าวิมานสิขระละครามอาวรณ์
ไฉญ้งหมู่ข้าไศกกำสรวลคร่ำครวญจุนหา	อัสสุจะลาหลังญ้อยสมเด็จแม่หลวงของปวง
ข้าน้อย มาดับดวนเข้านิปพาน	หมู่ข้าไพร่ฟ้าบ้านนาตองสถาน
ไหว้สาวอนชานหาองค์แม่เจ้า	กล่างคีนผืนหันกล่างวันผืนเฝ้า

ก็ดสอดองค์เลาแม่ไท้
 แผลปกเกิดให้เย็นทรวง
 จัวยคนทั้งปวง บ่าวหนุ่มเก่า
 อันเสด็จเมื่อเนานฟากฟ้า
 สถิตฟ้าองค์เอกอ้าเนืองนอง
 พระบาทแก้วเก้ายาทราบเต้ากำละน่าน

พระองค์ทรงเป็นดังเงาร่มไม้
 ประทานสินทรัพย์นับเนื่องหลายหลวง
 ขออาณิสสแห่งองค์แม่เจ้า
 เป็นขอยติดตามอย่าได้ก้าวก้า
 ตั้งสุขเมืองฟ้า จงดวยสนอง ฝ่าละออง
 จงจักมีเตี้ยงแต่ดีหลี
 (เสรี ชมภูมิ่ง)

ฟ้าร่ำแผ่นดินร้าว
 ทรงเหนือนัก ทรงพักผ่อน
 ไทยสะท้อน ทอดใจโศก

สะอื้นในอรอน
 ทรงเหนือนัก ทรงพักผ่อน
 ไม่สร้างเลย
 (ธนาคารทหารไทย จำกัด (มหาชน))

สะอื้นให้ทั่วแผ่นดิน
 น้ำตาเป็นสายธารส่ง "แม่ย่า"
 สถิตสรวงสวรรค์
 คลื่นมหาชนถวายดอกไม้จันทร์ "สมเด็จพระย่า" ด้วยอาลัย
 นอกจากรอยน้ำตา
 สมเด็จพระย่า...ยังทรงทิ้งรอยพระบาท
 ไว้ให้คนไทยทั้งชาติเดินตาม

(บริษัท เงินทุนเอกธนกิจ จำกัด (มหาชน))

บ้านที่แสนอบอุ่นหลังนั้นพลันเศร้าหม่น แมกไม้บนดอยสูงสงบบงัน...วสันต์เศร้า
 หมอกขาวหม่นคลุมขุนเขา หลังจากน้ำตาฟ้ารินเป็นสาย
 เสมือนไว้อาลัยแด่ "เจ้าขอบ้านหลังใหญ่" แห่งดอยดุง
 ผู้เสด็จสู่สรวงสวรรค์

(ผู้จัดการการรายวัน : 20 กรกฎาคม 2538)

หลักยึดใจไทยทุกคน

คนไทยทุกคนที่กำลังเกิดบนผืนแผ่นดินไทย มีหลักยึดใจไว้ตลอดมา
 หนึ่งนั่นคือชาติ-สองคือ...ศาสนา สาม-คือกษัตริย์-ที่ปวงประชาสรรเสริญพระบารมี
 คนไทยคนหนึ่งที่เป็นหนึ่ง-บนแผ่นดินไทย ปวงชนพร้อมใจ-ร่วมสวด
 ด้วยล้นให้-ให้แต่สิ่งที่ดี พระกรุณามากมีต่อปวงประชา

ให้พระมหากษัตริย์ถึงสองพระองค์แก่ชาวไทย
 และให้หมู่แมกไม้เกิดขึ้นใหม่ด้วยแรงศรัทธา
 ช่วยผู้ที่ยากไร้ห่างไกลกลางดงกลางป่า
 เจ็บป่วยช่วยรักษาพระกรุณาสมเด็จพระยา-ของเรา
 คนไทยทุกคนเกิดบนผืนแผ่นดินไทย มีหลักยึดใจไว้ตลอดมา
 หนึ่งนั่นคือ-ชาติ...สองคือ-ศาสนา
 สามคือ-กษัตริย์...ที่ปวงประชาสรรเสริญพระบารมี
 และยังมีสมเด็จพระยาที่ฟ้าประทานให้ชาวไทย
 (จูนิฐ ธนโกเศศ)

หนึ่งพระองค์ ทรงปลูกดอยดุง
 หนึ่งพระองค์ ทรงรักษาไข้
 หนึ่งพระองค์ ทรงสอนหนังสือเด็กชนบท
 หนึ่งพระองค์ ทรงให้ชีวิตใหม่
 94 ปีที่พระองค์ทรงเหน็ดเหนื่อย
 เพื่อชาวไทยทั้งแผ่นดินได้กินดีอยู่ดี
 พระเมตตานี้จะจารึกอยู่ในใจชาวไทยไม่ลืมเลือน
 ขอ ดวงวิญญาณของพระองค์ "สมเด็จพระยา"
 สถิต ณ สรวงสวรรค์ตราบนิรันดร์กาล
 (บริษัท ชิงเกอร์ประเทศไทย จำกัด (มหาชน))

ทวยราษฎร์น้อมสักการะพระชนนี

สมเด็จพระยาของชาวไทยไม่มีแล้ว
 บำบัดทุกข์บำรุงสุขทุกถิ่นแดน
 แต่บัดนี้ไม่มีแล้วแม่ฟ้าหลวง
 ทวยราษฎร์น้อมสักการะพระชนนี

ตั้งดวงแก้วดับไปอาลัยแสน
 ยลเยี่ยมแคว้นช่วยประชาด้วยปรานี
 น้ำตาร่วงหลังรินทุกถิ่นที่
 ขอบารมีสู่สรวงสวรรค์ชั้นฟ้าเทอญ
 (ครูและนักเรียนโรงเรียนหอวัง)

ศรีนครินทรालย์

โคลงสี่สุภาพ

สืบแปดกรกฎให้
 ผ่านพรขล่งสุริน
 สมเด็จยามาสิ้น
 สถิตอยู่คู่ฟากฟ้า
 น้อมรำลึกกรากกิจล้วน
 พอ.สว. พระก่อสรรค์
 เพื่อพสกพละมัน
 รวมใจราษฎร์ร่วมสร้าง
 พระเสด็จสู่หุบห้วง
 กลางยอดดอยดงไสว
 ผืนป่าทรงปลูกให้
 แม่ฟ้าหลวงกู้ขึ้น

หทัยถวิล
 หลังหล้า
 เสด็จสู่ สวรรค์นา
 แห่งห้วยหทัยไทย
 คุณอนันต์
 เสกสลัง
 เปี่ยมสุข เสมอเอย
 ผ่อนด้าวทุกข์เข็ญ
 พนาไพร
 เพื่อพิน
 ดันแหล่ง นทีแล
 ฉำฉานะนี้

อินทรวีเชียรฉันท 11

ยามว่างพระฤาว่าง
 ทรงปั้นพระรูปอัน
 โคมไฟประดับดาว
 ที่คั่นสมุทราย
 เวลาสิลาค่า
 งานฝีมือพระหัตถ์นี้
 เพื่อกิจกุศลราษฎร์
 ชึ่งในฤทัยข้า

บ่ มีห้วงวิเศษสรรค์
 วรเลิศประเสริฐพราย
 ลือคร่ำก็เจิดฉาย
 ณ ลดาประดับมี
 จงนาวิเศษศรี
 พระประทานประมุขมา
 บ่มีขาดพระเมตตา
 ศิระเกล้า ณ บาทเทอญ

ภาพยี่สุรางคณางค์ 28

ทั่วทุกนิवास
สิ่งของพร้อมสรรพ
ของเล่นละลาน

คุณค่าเลิศล้ำ
ผ้าห่มกันหนาว
อีกทั้งกลองยา

ทั่วทั้งแว่นแคว้นๆ
หมู่ ดชด.
คุณธรรมยำเตือน

พระเสด็จประพาส

สยามสถาน

ประทับประทาน

ประดั่งประดา

หนังสือพระธรรม

ธ ทรงจัดหา

แก้ชาวชรา

มิเคยลืมนั่น

โรงเรียนชายแดน

พระสร้างพระเยื่อน

สานต่อบ่ เชื้อน

ตามรอยบาทให้

กลอนแปด

พระคือศรีนครินทร์ประเทศ
น้ำพระทัยใสเย็นเช่นธารา
มาบัดนี้พระจากไปไกลผองข้า
วิมานมาศดาษดารากลางสากล
ร้อยดวงใจยึดมั่นกตัญญู
ท่านพร่ำสอนให้ยึดคือสรณา

बारमीแผ่ปกเกล้าไทยทั้งหล้า
ชุ่มมัจฉาอาณาประชาราชน
สถิตอยู่คู่ฟ้าเวหาหน
ส่งพระเนตรเยี่ยมราษฎรตั้งยาตรา
ดำเนินรอยตามพุทธศาสนา
ปฏิบัติบูชาจำขึ้นใจ

ร่ายสุภาพ

บูชาพระไตรรัตน์
เกล้าทักขิพนาม
นิตย์เสมอบำเพ็ญ
ดุจจันทร์อยู่คู่ฟ้า
สยามเอย

ด้วยมนัสเปี่ยมภักดีนำพระศรีสู่เหย้า
คลอราชย์ทิพย์คีต เทพนารีบำเรอ
สำเร็จรื่นทุกทิวา ราตรีกาลนิรันดร์
อาทิตยอยู่คู่หล้า หว่างห้วงหฤทัย

(คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
: รศ.ดร.วงศ์สถิตย์ จิวกุล)

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ นางประภาพรณ บุตรศรี

เกิด วันที่ 30 ธันวาคม 2494

สถานที่เกิด จังหวัดชัยนาท

สถานที่อยู่ปัจจุบัน 15/287 ถนนสุนทวงศ์ ตำบลคลองหลวงแพ่ง อำเภอเมือง
จังหวัดฉะเชิงเทรา 24000

ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน อาจารย์ 2 ระดับ 7

สถานที่ทำงานปัจจุบัน โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ สุวินทวงศ์
จังหวัดฉะเชิงเทรา

ประวัติการศึกษา

- 2510 จบมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสตรีวัดอัมพรสวรรค์
- 2512 จบมัธยมศึกษาตอนปลาย สมัครสอบ
- 2516 จบ ป.กศ. สูง วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
- 2520 จบ กศ.บ. วิชาเอกภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน
- 2541 จบ กศ.ม. วิชาเอกภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

วิเคราะห์พร้อมกรอบราชสดุดีสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
ในวาระเสด็จสวรรคต

บทคัดย่อ
ของ
ประภาพรรณ บุตรศรี

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย
พฤษภาคม 2541

ปริญญานิพนธ์นี้มีความมุ่งหมายที่จะศึกษาบทร้อยกรองราชสดุติสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ในวาระเสด็จสวรรคต โดยวิธีวิจัยเอกสารจากสื่อสิ่งพิมพ์ตั้งแต่วันที่ 19 กรกฎาคม พ.ศ. 2538 ถึงวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2539 จำนวน 410 ชิ้นงาน และเสนอผลการศึกษาค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า ด้านชนิดคำประพันธ์ผู้แต่งใช้กลอนมากที่สุด รองลงมาได้แก่โคลง กาพย์ กลอนเปล่า ฉันท์ ร่ายและคำว และมีการแต่งโดยใช้คำประพันธ์ร่วมกันตั้งแต่ 2 ชนิดขึ้นไปถึง 5 ชนิด ประเภทของคำประพันธ์ร่วมที่ใช้มากได้แก่กาพย์เห่ และลิลิต นอกจากนี้มีการใช้คำประพันธ์ที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ได้แก่โคลงเบญจลักษณ์ทวาลย์ และศรีนครินทร์ฉันท์ 40

ด้านเนื้อหาพบว่า ผู้แต่งกล่าวถึงเนื้อหาเกี่ยวกับการแสดงความเศร้าสลดโศกในการสวรรคตมากที่สุด รองลงมาเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจและพระราชจริยาวัตร และเนื้อหาเกี่ยวกับพระราชประวัติน้อยที่สุด

ด้านสุนทรียรสพบว่า ผู้แต่งสร้างสุนทรียรสในรศคำโดยการเลือกใช้คำที่ไพเราะสละสลวยและมีความหมายลึกซึ้ง มีการเล่นคำ เล่นเสียง ซ้ำคำ และเล่นสัมผัสใน ในคำประพันธ์ประเภทกลอน โคลง และกาพย์

ส่วนด้านสุนทรียรสในรศความ ผู้แต่งใช้โวหารภาพพจน์ 5 แบบ คือ อุปมา อุปลักษณ์ ปฏิพจน์ บุคลาธิษฐาน และอติพจน์

AN ANALYSIS OF THE VERSES WRITTEN IN PRAISE OF THE PRINCESS
MOTHER ON THE OCCASION OF HER DECEASE

AN ABSTRACT
BY
PRAPHAPHAN BOODSREE

Presented in partial fulfillment of the requirements for the
Master of Education degree in Thai
at Srinakharinwirot University
May 1998

The purpose of this thesis is to analyze the verses written in praise of " THE PRINCESS MOTHER " on the occasion of her decease from 410 pieces of printed works from 19 July 1995 to 31 March 1996. This paper is presented as a descriptive analysis.

The results of this study were that the poets wrote mostly in Klon. They also used Khlong, Kavya, blank verse, Chant. Rai, Khao. Many used a combination of two to five kinds of poems. The types of poems frequently used were Kavya Hay and Lilit. In addition, two new types of poems were created : Khlong Benjalaksanathawalai and Srinakharin Chant 40.

Concerning content, it was found that the poets expressed sorrow about the death most. Her work and her graceful way of living were also very often praised whereas her biography was mentioned least.

Regarding aesthetic effect, it was found that the poets created it by using beautiful words with deep meaning. Intricate use of words and their sound effect, repetition and internal rhymes were found in Klon, Khlong and Kavya.

As for aesthetic effect resulted by meaning, the poets used five types of figures of speech : simile, metaphor, rhetorical question, personification and hyperbole.